

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Ref

Statens
offentliga
utredningar
1970:75
Justitie-
departementet

Utsökningsrätt X

Konkursgrunderna, gäldenärens legitimation, återvinning, kvittning, solidariska skuldförhållanden m.m.

Förslag av lagberedningen

SOU

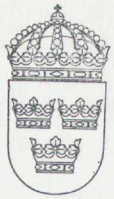
Stockholm 1970

Statens offentliga utredningar 1970

Kronologisk förteckning

1. Barns utemiljö. Tryckeribolaget. C.
2. Om stat och kyrka. Beckman. U.
3. Balanserad regional utveckling. Esselte. In.
4. Reformerad lärarutbildning. Svenska Reproduktions AB. U.
5. Statligt stöd till fiskehamnar. Esselte. Jo.
6. Ny livsmedelsstadga m.m. Del. I. Förslag och motiv. Tryckeribolaget. S.
7. Ny livsmedelsstadga m.m. Del II. Bilagor. Tryckeribolaget. S.
8. Yrkesteknisk högskoleutbildning. Svenska Reproduktions AB. U.
9. Snöskotern-fordonet och föraren. Esselte. K.
10. Fria läromedel. Beckman. U.
11. Folktandvårdens utbyggande och reglering. Beckman. S.
12. Värnpliktstjänstgöringens civila meritvärde. Esselte. Fö.
13. Sveriges energiförsörjning. Energipolitik och organisation. Svenska Reproduktions AB. I.
14. Urbaniseringen i Sverige. Bilagedel I till Balanserad regional utveckling. Esselte. In.
15. Regionalekonomisk utveckling. Bilagedel II till Balanserad regional utveckling. Esselte. In.
16. Rikdagsgrupperna • Regeringsbildningen. Norstedt & Söner. Ju.
17. Ersättare för riksdagsledamöterna. Esselte. Ju.
18. Upphandling av byggnader. Del 2. Administrationen. Beckman. Fi.
19. Svensk FN-lag. Esselte. Ju.
20. Behörighet • Meritvärdering • Studieprognos. Specialundersökningar av kompetensfrågor. Esselte. U.
21. Vägar till högre utbildning. Del 1. Behörighet och urval. Esselte. U.
22. Pedagogisk utbildning och forskning. Berlingska Boktryckeriet, Lund. U.
23. Understödsföreningar. Svenska Reproduktions AB. Fi.
24. Rationell bensinhandel. Esselte. H.
25. Aspirationer, möjligheter och skattemoral. Göteborgs Offsettryckeri AB, Surte. Fi.
26. Körkort och körkortsregistrering. Norstedt & Söner. K.
27. Allmänna val på våren? Norstedt & Söner. Ju.
28. Tjänstgöringsbetyg. Norstedt & Söner. Fi.
29. Decentralisering av statlig verksamhet. Esselte. Fi.
30. Stordriftsfördelar inom industriproduktionen. Esselte. Fi.
31. Militära straff och disciplinmedel. Esselte. Ju.
32. Polisen i samhället. Esselte. Ju.
33. Medel för styrning av byggnadsverksamheten. Norstedt & Söner. In.
34. Svenska folkets inkomster. Esselte. In.
35. Hemförsäljning. Göteborgs Offsettryckeri AB, Surte. Ju.
36. Kilometerbeskattning. Berlingska Boktryckeriet, Lund. Fi.
37. Översyn av vissa punktskatter. Esselte. Fi.
38. Förtrolig företagsinformation och börshandel. Esselte. Fi.
39. Sexualkunskapen på grundskolans låg- och mellanstadier. Esselte. U.
40. Revision av vattenlagen. Norstedt & Söner. Ju.
41. Företag och Samhälle. Del 1. Esselte. I.
42. Företag och Samhälle. Del 2. Esselte. I.
43. Ungdom – Bostad. Esselte. In.
44. Språkundersökning bland finländska barn och ungdomar i Sverige. Esselte. U.
45. Gruvrättslig speciallagstiftning. Svenska Reproduktions AB. Ju.
46. Den äldre arbetskraften inom byggnadsindustrin. Esselte. In.
47. Skydd mot avlyssning. Norstedt & Söner. Ju.
48. Svensk författningssamling. Norstedt & Söner. Ju.
49. Yrkesskadeförsäkringens finansiering. Esselte. S.
50. Viss medicinsk och farmaceutisk yrkesutbildning. Svenska Reproduktions AB. U.
51. Mellansvensk gruvindustri. Almqvist & Wiksell, Uppsala. I.
52. Om lotterier. Norstedt & Söner. H.
53. Distriktsveterinärernas tjänstgöringsförhållanden, m.m. Svenska Reproduktions AB. Jo.
54. Forskning för försvarssektorn. Norstedt & Söner. Fö.
55. Vägar till högre utbildning. Del 2. Organisation och information. Esselte. U.
56. Ersättning vid vissa sjukvårdande åtgärder och sjukresor. Esselte. S.
57. Olja i rör. Esselte. I.
58. Yrkesutbildning och arbetsliv. Svenska Reproduktions AB. U.
59. TEKO-industrierna inför 70-talet. Del I. Analys, slutsatser, förslag. Tryckeribolaget. I.
60. TEKO-industrierna inför 70-talet. Del II. Bilagor. Tryckeribolaget. I.
61. Trafiknykterhetsbrott. Esselte. Ju.
62. Utbetalning av kommunalskatt. Esselte. Fi.
63. Svensk krigsmaterielexport. Svenska Reproduktions AB. H.
64. Bättre socialtjänst för handikappade. Esselte. S.
65. Utbildning m.m. av värnpliktiga i specialtjänst. Esselte. Fö.
66. Högskolor för konstnärlig utbildning. Esselte. U.
67. Förmynderskap. Norstedt & Söner. Ju.
68. Boendeservice 2. Esselte. In.
69. Ändringar i kommissionslagen. Tryckeribolaget. Ju.
70. Folkbokföringsorganisationen m.m. Berlingska Boktryckeriet, Lund. U.
71. Svensk ekonomi 1971–1975 med utblick mot 1990. Esselte. Fi.
72. Jordbruket i norra Sverige. Esselte. Jo.
73. Samhället och filmen. Tryckeribolaget. U.
74. Registrering av fartyg. Sjöpanträtt och fartygshypotek. Partrederi. Esselte. Ju.
75. Utsökningsrätt X. Norstedt & Söner. Ju.

Anm. Om särskild tryckort ej anges är tryckort Stockholm.

Statens offentliga utredningar
1970:75
Justitiedepartementet

Utsökningsrätt X

Konkursgrunderna, gäldenärens legitimation, återvinning, kvittning, solidariska skuldförhållanden m. m.

Förslag av lagberedningen

Stockholm 1970

Stockholm 1970, Kungl. Boktryckeriet P A Norstedt & Söner

Till Konungen

Lagberedningen, som tidigare under sitt arbete på revision av utsöknings- och konkursrätten bl. a. avgett delbetänkandena Utsökningsrätt I—IX, får härmed i underdånighet avlämna betänkande med förslag till revision av den materiella konkursrätten. Förslaget har i de väsentliga delarna upprättats i samarbete med kommitterade från Danmark, Finland och Norge. Härvid har enighet uppnåtts i stor omfattning.

Beredningen har samrått med sin rådgivande nämnd, i vilken ingår sekreteraren i Landsorganisationen Bert Ahlgren, andre vice talmannen i riksdagens andra kammare lantbrukaren Leif Cassel, ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren Robert Dockered, direktören i Svenska arbetsgivareföreningen Erik Forstadius, förbundsjuristen i Tjänstemännens centralorganisation Stig Gustafsson, advokaten Gunnar Lindh, ledamoten av riksdagens första kammare redaktören Lisa Mattson och ledamoten av riksdagens andra kammare skoldirektören Karl-Erik Strömberg.

I beredningens arbete har medverkat följande särskilt tillkallade sakkunniga, nämligen rådmannen Bernt Krause t. o. m. augusti 1968 och därefter rådmannen Åke Asp, vidare bankdirektören Erik Burling, hypoteksdirektören Bengt Gunnhagen, advokaten Sten Lindskog, justitierådet Lars Welamson, direktören Sven Åvall, advokaten Anders Öhman och beträffande frågor med civilrättslig anknytning professorn Henrik Hessler. På ett par punkter har bland de sakkunniga rått delade meningar som framgår av motiven och ett särskilt yttrande.

I enlighet med den arbetsfördelning som tillämpas i beredningen har ordföranden samt ledamöterna Rydin och Montgomery deltagit i utarbetandet av betänkandet.

Underdånigst

GÖSTA WALIN

BENGT RYDIN HENRY MONTGOMERY

Stockholm den 30 september 1970.

Innehåll

Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225) 9

Lag om ändring i ackordslagen (1970: 00) 42

Lag om ändring i lagen (1921: 226) om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas .. 43

Lag om ändring i lagen (1933: 315) angående införande av lagen om boutredning och arvskifte 44

Lag om ändring i lagen (1956: 217) om vissa kreditinrättningars konkurs 45

Lag om ändring i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal 46

Lag om ändring i lagen (1915: 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område 47

Lag om ändring i lagen (1936: 81) om skuldebrev 47

Lag om ändring i lagen (1914: 45) om kommission, handelsagentur och handelsresande 48

Lag om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag 49

Lag om ändring i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse 50

Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse 51

Lag om ändring i lagen (1970: 00) om förenklad aktiehantering 51

Lag om ändring i ärvdabalken 52

Motiv

Kapitel 1 *Inledning* 53

1.1 Beredningens uppdrag 53

1.2 Nordiskt samarbete 53

1.3 EECförslag 55

1.4 Beredningen 56

Kapitel 2 *Inledande av konkurs (1 kap. KLförslaget)* 57

2.1 Gällande rätt m. m. 57
Sverige 57, Danmark 58, Finland 59, Norge 59

2.2 Beredningen 60

2.2.1 Allmänt om konkursgrunderna 60

2.2.2 Allmän konkursgrund och hjälpregler 61

2.2.3 Betalning eller säkerhet som konkurshinder 63

2.2.4 Gäldenärens legitimation 65

2.2.5 Andra frågor 68

2.2.6 De särskilda bestämmelserna i 1 kap. KLförslaget 71

1 § 72

2 § 76

3 § 78

4 § 81

5 § 82

6 § 84

7 § 85

8 § 86

9 § 87

10 § 88

11 § 88

12 § 88

13 § 90

14 § 91

15 § 94

16 § 95

17 § 97

18 § 99

19 § 100

20 § 101

21 § 103

22 § 105
23 och 24 §§ 106
25 § 107
26 § 108

Kapitel 3 *Egendom som ingår i konkurs och återvinning till konkursbo (2 kap. KLförslaget)* 110

3.1 Egendom som ingår i konkurs.. 110
3.2 Återvinning till konkursbo 114
3.2.1 Inledning 114
3.2.2 Gällande rätt m. m. 114
Sverige 114, Danmark 118, Finland 119, Norge 121, England 122, Frankrike 123, Västtyskland 124, USA 125, EECförslaget 126
3.2.3 Beredningen 128
3.2.4 De särskilda bestämmelserna i 2 kap. KLförslaget 135
27 § 135
28 § 135
29 § 140
30 § 142
31 § 145
32 § 146
33 § 148
34 § 153
35 § 157
36 § 159
37 § 162
38 § 172
39 § 173
40 § 181

Kapitel 4 *Kvittning under konkurs, solidariska skuldförhållanden och vissa särskilda frågor* 183

4.1 Kvittning under konkurs (121 § KLförslaget) 183
4.1.1 Gällande rätt m. m. 183
Sverige 183, Danmark 185, Finland 185, Norge 186, EECförslaget 186
4.1.2 Beredningen 186
4.2 Solidariska skuldförhållanden (133—136 §§ KLförslaget) 194
4.2.1 Gällande rätt m. m. 194
Sverige 195, Danmark 196, Finland 197, Norge 197
4.2.2 Beredningen 197
4.2.3 De särskilda bestämmelserna om solidariskt betalningsansvar 198
133 § 198
134 § 201
134 a § 202
134 b § 204
134 c § 205
135 § 207
136 § 207
4.3 Övriga ändringar i KL 209
(18 a, 28 a och 32 a §§) 209
54 och 55 §§ 209
100 § 209
(100 a §) 210
146 § 211
185 § 212
(193 §) 213
(198 §) 213
199 a § 213
(208 §) 213
209 § 213
210 § 214
211 § 214
216 § 214

Kapitel 5 *Övergångsbestämmelser till KLförslaget och följdändringar i vissa andra lagar* 215

5.1 Övergångsbestämmelser till KLförslaget 215
5.2 Ackordslagen (1970: 00) 218
5.3 Följdändringar i vissa andra lagar 220
Lagen (1921: 226) om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas 222
Lagen (1933: 315) angående införande av lagen om boutredning och arvskifte 223
Lagen (1956: 217) om vissa kreditinrättningars konkurs 224
Lagen (1927: 77) om försäkringsavtal 224

Kapitel 6 *Förslag om ändringar i avtals-, skuldebrevs-, kommissions- och aktiebolagslagarna m. m. samt i ärvdabalken* 225

6.1 Inledning 225
6.2 Avtalslagen 225
6.3 Skuldebrevslagen 228
14 § 228
19 § 230
6.4 Kommissionslagen 231
47 § 231
55 § 233
6.5 Lagarna om aktiebolag, försäkringsrörelse, bankrörelse och förenklad aktiehantering 234
6.6 Ärvdabalken 236

Kapitel 7 *Sammanfattning* 239

Särskilt yttrande 243

Förkortningar 247

Förslag till
Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)

Härigenom förordnas i fråga om konkurslagen (1921: 225),

dels att 18 a, 28 a, 32 a, 100 a, 193, 198 och 208 §§[1] skall upphöra att gälla,

dels att 1—40, 54, 55, 100, 121, 133—136, 146, 185, 199 a, 209—211 och 216 §§ samt rubrikerna till 1 och 2 kap. skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 134 a, 134 b och 134 c §§, av nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

1 KAP.

Om egendoms avträdande till konkurs.

1 §.

Finner gäldenär sig vara på obestånd, äge han avträda sin egendom till konkurs. Med att gäldenär är på obestånd förstås enligt denna lag att han icke kan rätteligen betala sin gäld.

5 §.[3]

Om särskilda hinder mot konkurs finnas bestämmelser i ackordslagen (1970: 00).

11 § andra stycket.[4]

Har, i fall då dödsbo ej står under förvaltning av boutredningsman, ansökning om boets avträdande till konkurs icke gjorts av samtliga dödsbodelägare, utsätte konkursdomaren genast dag för prövning av ansökningen inom fjorton dagar från dess ingivande; och skall konkursdomaren därom utfärda kungörelse, som anslås i rättens kansli samt införes en gång i allmänna tidningarna och tidning inom orten. Underrättelse om

(Föreslagen lydelse)[2]

1 KAP.

Inledande av konkurs.

1 §.

Gäldenär som är på obestånd skall på egen eller borgenärs ansökan försättas i konkurs, om annat ej är föreskrivet.

Med obestånd (insolvens) avses att gäldenären icke kan rätteligen betala sina skulder, om hans oförmåga ej är endast tillfällig.

2 §.

För dödsbo såsom gäldenär göres ansökan av dödsbodelägarna eller, när boutredningsman finnes, av denne. Har ansökan av dödsbodelägare icke biträtts av samtliga, gäller den som ansökan om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman.

[1] Senaste lydelse av
18 a § 1934: 70
28 a § 1967: 533
32 a § 1944: 707
100 a § 1944: 707
198 § 1955: 236 (jfr 1955: 629).
Betr. 208 § jfr den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.

[2] Ändringarna av 1 och 2 kap. (1—40 §§) är så omfattande att det inte ansetts ändamålsenligt att utmärka dem genom kursivering.

[3] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.

[4] Senaste lydelse av 11 § 1946: 809.

(Nuvarande lydelse)

tid och ställe för prövning av ansökningen skall tillika särskilt delgivas envar delägare, som ej underskrivit ansökningen, om det kan antagas, att kallelsen före den utsatta dagen kommer honom tillhanda. Varder på framställning, som göres sist då konkursansökningen företages till prövning, boets egendom ställd under förvaltning av boutredningsman, vare konkursansökningen förfallen. I annat fall meddele konkursdomaren beslut om dödsboets försättande i konkurs.

2 §.

Gäldenär skall på yrkande av borgenär försättas i konkurs, om gäldenären på grund av eget erkännande eller rymning för skuld eller hos honom verkställd utmätning och vad med avseende däråförekommit eller på grund av andra inträffade omständigheter måste antagas vara på obestånd.

3 §.

Gäldenär, som är köpman, skall på yrkande av borgenär försättas i konkurs, om gäldenären sedan mer än en vecka inställt sina betalningar.

Har borgenär genom notarius publicus eller genom två ojäviga personer uppmanat köpman att betala klar och förfallen gäld men har gäldenären det oaktat under en vecka uraktlåtit att fullgöra sin betalningsskyldighet, skall gäldenären försättas i konkurs, så framt borgenären inom tre veckor från nämnda tids utgång det yrkar och gälden fortfarande är ogulden.

Är godkännare av växel eller, vad angår växel, som är ställd att inlösas av växelgivaren själv, den, som utgivit växeln, köpman och har växeln blivit i hans närvaro protesterad för bristande betalning, vare det så ansett, som om han blivit, på sätt i andra stycket är stadgat, uppmanad att betala växelskulden.

4 §.[1]

Har lös egendom, vari förmånsrätt jämlikt 17 kap. 6 § första stycket handelsbalken

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Uppgift av gäldenären att han är insolvent skall godtagas, om ej särskilda skäl föranleda till annat.

Gäldenär, som vid utmätning inom de senaste tre månaderna före konkursansökningen funnits sakna utmätningsbara tillgångar eller som förklarat sig inställa sina betalningar, antages vara insolvent, om ej annat visas.

Detsamma gäller i fråga om gäldenär som är eller under det sista året före konkursansökningen varit bokföringsskyldig, om borgenär, som söker gäldenären i konkurs, krävt honom på klar och förfallen skuld, minst fyra veckor senare förgäves uppmanat honom att betala inom två veckor och sökt honom i konkurs inom två veckor från betalningsfristens utgång. Uppmaningen skall innehålla erinran om att konkursansökan kan följa och skall delgivas i den ordning som föreskrives för stämning i tvistemål.

[1] Senaste lydelse 1967: 144. Beredningen har i U VIII föreslagit, att 4 § skall upphöra att gälla. Samtidigt har föreslagits ny lydelse av 195 och 216 §§.

(Nuvarande lydelse)

tillkommer borgenär, blivit utmätt för annans fordran,

eller har egendom, som nyss sagts, eller egendom, vari borgenär har förmånsrätt jämlikt 17 kap. 5 § första stycket handelsbalken, genom skriftlig avhandling föryttrats med villkor att säljaren äger behålla egendomen i sin vård,

skall, där borgenären det yrkar, gäldenären försättas i konkurs, såframt ej gäldenären visar att den övriga egendom, vari borgenären äger förmånsrätt, är tillräcklig till gäldande av hans fordran.

6 §.

Borgenär, som till säkerhet för sin fordran har panträtt i fast eller lös egendom, äge ej den rätt att få gäldenären försatt i konkurs, varom ovan är stadgat, så framt gäldenären förebringar sådan utredning, att den egendom, vari borgenären har panträtt, skäligen må antagas förslå till fordringens fulla gäldande.

7 §.[1]

Vill gäldenär avträda sin egendom till konkurs eller vill borgenär påkalla gäldenärs försättande i konkurs, göre skriftligen ansökning därom hos konkursdomaren i den ort, där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål, som angå gäld i allmänhet. Avser ansökningen dödsbos egendom, skall den göras hos konkursdomaren i den ort, där den döde bort svara i mål, som nyss sagts.

Konkursdomare vare den lagfarne domare i tingsrätt, som därtill är satt. Om antalet konkursmål fordrar det, kunna flera konkursdomare utses; äro flera avdelningar av tingsrätten, skall konkursdomare alltid vara ledamot av avdelning, vid vilken de mål, som av honom handläggas, skola upptagas.

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Borgenär äger icke få gäldenären försatt i konkurs, om

han har betryggande pant eller därmed jämförlig säkerhet i gäldenären tillhörig egendom eller

tredje man ställt betryggande säkerhet för borgenärens fordran och konkursansökningen strider mot villkoren för säkerhetens ställande eller

fordringen ej är förfallen och betryggande säkerhet erbjudes av tredje man.

Med säkerhet som ställts eller erbjudes av tredje man avses även borgen.

5 §.

Konkursansökan göres skriftligen hos konkursdomaren i den ort där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål som angå gäld i allmänhet.

Sökanden skall angiva och styrka de omständigheter som betinga konkursdomarens behörighet, om de ej äro kända.

[1] Med nuvarande lydelse avses lydelsen enligt 1969: 805, som träder i kraft 1/1 1971 om tidigare tidpunkt ej bestämts av Kungl. Maj:t. Bestämmelserna i andra st. föreslås bli överförda till tingsrättsinstruktionen (1970: 108).

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
10 §.[1]	
Framgår ej av konkursansökningen vem som är behörig konkursdomare eller är den eljest bristfällig och efterkommer sökanden ej föreläggande att avhjälpa bristen, skall ansökningen avvisas.	Framgår ej av konkursansökningen vem som är behörig konkursdomare och efterkommer sökanden ej föreläggande att avhjälpa bristen, skall ansökningen avvisas.[2]
10 a §.[3]	6 §.
Har konkursansökan gjorts hos konkursdomare som icke är behörig, skall han genast sända ansökningshandlingen till konkursdomare som enligt vad handlingarna visa är behörig och underrätta sökanden. Ansökan skall anses gjord, när ansökningshandlingen inkom till den förra konkursdomaren.	Om det, sedan konkursbeslut meddelats, finnes föreligga synnerliga skäl att konkursen handlägges på annan ort, kan konkursdomaren, efter samråd med konkursdomaren på den andra orten, bestämma att konkursen skall handläggas av denne.
8 §.[4]	7 §.
Vid konkursansökning av gäldenär bör fogas i två exemplar av honom under edsförpliktelse underskriven förteckning över boets tillgångar och skulder med uppgift å varje borgenärs namn, boningsort och postadress, så ock å de böcker och andra handlingar, som röra boet.	Vid gäldenärs konkursansökan bör i två exemplar fogas av honom under edsförpliktelse underskriven förteckning över boets tillgångar och skulder med uppgift om varje borgenärs namn, boningsort och postadress samt om de böcker och andra handlingar som röra boet.
Till dödsbodelägares ansökning om boets avträdande till konkurs skall fogas bouppteckningen efter den döde eller, där inregistrering skett, uppgift å dagen därför. Är ej bouppteckning förrättad, lämnas trovärdig uppgift om delägarna ävensom upplysning om varje delägares boningsort och postadress.	Till dödsbos eller dödsbodelägares ansökan om boets försättande i konkurs skall fogas bouppteckningen efter den döde eller, om den inregistrerats, uppgift därom. Är ej bouppteckning förrättad, lämnas trovärdig uppgift om delägarna och upplysning om varje delägares boningsort och postadress.
Har delägare ej fullgjort vad i andra stycket är stadgat, skall konkursdomaren förelägga honom viss tid därtill, vid äventyr att, där det felande ej är tillgängligt, då ärendet upptages till vidare behandling, ansökningen skall vara förfallen.[5]	
9 §.[6]	8 §.
Borgenär, som söker gäldenärs försättande i konkurs, skall i ansökningen uppgiva	Borgenär, som söker gäldenären i konkurs, skall i ansökningen uppgiva sin ford-

[1] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.
[2] Se även 9 § i förevarande förslag.
[3] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.
[4] Senaste lydelse 1933: 324.
[5] Betr. motsvarighet till tredje st. se 9 § i förslaget.
[6] Senaste lydelse 1946: 809.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
sin fordran. Borgenären bör tillika i ansökningen angiva de omständigheter, på vilka han grundar yrkandet om egendomsavträde, samt vid ansökningen foga, i huvudskrift eller styrkt avskrift, de handlingar, vilka han vill åberopa till stöd för sin talan. Ansökningen, som bör innehålla uppgift om borgenärens och gäldenärens hemvist och postadress, skall, jämte därvid fogade handlingar, ingivas i två exemplar.	ran och de omständigheter i övrigt på vilka han grundar yrkandet. Han skall även i huvudskrift eller avskrift bifoga de handlingar han vill åberopa. Ansökningen skall med bifogade handlingar ingivas i två exemplar.
	9 §.
	Är ansökningen i de hänseenden som avses i 7 eller 8 § eller eljest så bristfällig att den ej kan prövas, äger 5 § tredje stycket motsvarande tillämpning.
11 § första stycket.[1]	10 §.
Upptages konkursansökning, som gjorts av gäldenär, meddele konkursdomaren genast beslut om gäldenärens försättande i konkurs.	Upptages gäldenärs konkursansökan, skall konkursdomaren genast pröva ansökningen. Föreligga särskilda skäl mot att gäldenären försättes i konkurs, skall dock målet hänskjutas till rätten.
12 §.[2]	11 §.
Upptages borgenärs konkursansökning, teckne konkursdomaren genast å ansökningen föreläggande för gäldenären att inom viss tid, ej över en vecka, från det han erhållit del av ansökningshandlingarna till konkursdomaren ingiva förklaring över ansökningen. Föreligger på grund av att gäldenären vistas utomlands eller eljest i särskilt fall anledning att utsträcka förklaringstiden, må det ske, dock ej utöver vad oundgängligen kräves och ej utöver sex veckor. Föreläggandet skall innehålla anmaning till gäldenären att, om hans postadress icke tillförlitligen angivits i konkursansökningen, hos konkursdomaren anmäla den postadress, under vilken kallelse kan tillställas gäldenären. Ansökningshandlingarna jämte föreläggande, som nu sagts, skola delgivas gäldenären.	Upptages borgenärs konkursansökan, skall konkursdomaren genast förelägga gäldenären att inkomma med förklaring inom viss tid, ej över en vecka, efter att han fått del av ansökningshandlingarna. Om särskilda skäl föreligga, får dock förklaringstiden utsträckas till högst en månad. Föreläggandet skall innehålla anmaning till gäldenären att hos konkursdomaren anmäla den postadress under vilken kallelse kan tillställas honom. Föreläggandet och ansökningshandlingarna skola delgivas gäldenären.
I fråga om delgivning av konkursansökning äge vad om delgivning av stämning i	I fråga om delgivningen tillämpas vad som gäller om stämning i tvistemål. Delgiv-

[1] Senaste lydelse av 11 § 1946: 809.
[2] Med nuvarande lydelse avses lydelsen enligt 1970: 444 som träder i kraft 1/1 1971.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
tvistemål är stadgat motsvarande tillämpning. Delgivning enligt 15 § första stycket delgivningslagen (1970: 428) må ske även då gäldenären vistas å känd ort utom riket och delgivning eljest ej kan med laga verkan ske här i riket samt konkursdomaren med hänsyn till ortens avlägsenhet eller andra omständigheter finner det icke skäligen böra krävas, att delgivningen verkställes utom riket. Delgivning skall verkställas så skyndsamt omständigheterna medgiva.	ning enligt 15 § första stycket delgivningslagen (1970: 428) får emellertid ske även när gäldenären vistas på känd ort utom riket och delgivning i annat fall ej kan ske här i riket med laga verkan samt konkursdomaren med hänsyn till omständigheterna finner det icke skäligen böra krävas att delgivningen verkställes utom riket. Delgivning skall verkställas så skyndsamt som omständigheterna medgiva.
Sker delgivning enligt 15 § delgivningslagen, skall konkursdomaren tillse, att gäldenärens egendom varder satt under säker vård; kostnaden härför skall gäldas av borgenären.	Om delgivning sker enligt 15 § delgivningslagen, skall konkursdomaren tillse, att gäldenärens egendom sättes under säker vård. Kostnaden därför skall betalas av borgenären.
17 §.[1]	12 §.
Nu är konkursansökning gjord av borgenär, och dör gäldenären, utan att han den medgivit; har ej målet hänskjutits till rätten, varde dödsboet förelagt att till konkursdomaren inkomma med förklaring över ansökningen inom fjorton dagar från delfåendet. Medgiva, i fall då dödsbo ej står under förvaltning av boutredningsman, ej samtliga dödsbodelägare ansökningen och skall förty densamma prövas av rätten, varde, där någon dödsbodelägares vistelseort är okänd eller dödsbodelägare uppehåller sig å avlägsen utrikes ort, sådan delägare särskilt kallad enligt 15 § första stycket delgivningslagen. Är målet, då gäldenären dör, redan hänskjutet till rätten, varde dödsboet kallat att inför rätten yttra sig över ansökningen, och gälle beträffande frånvarande delägares kallande vad nyss sagts. Söker borgenär, att avliden gäldenärs bo skall avträdas till konkurs, skall i fråga om ansökningens delgivning med dödsboet och delägares kallande till rätten tillämpas vad i första och andra punkterna föreskrivits.	Har gäldenären avlidit sedan borgenär gjort konkursansökan, skall rätten efter anmälan av konkursdomaren förordna, att boets egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, om det ej skett. Dödsboet skall av konkursdomaren föreläggas att inkomma med förklaring över ansökningen inom två veckor efter att det fått del av ansökningen eller, om målet redan är hänskjutet till rätten, kallas att inför rätten yttra sig över ansökningen. På begäran av boutredningsmannen kan ansökningen förklaras vilande i avvaktan på uppgörelse med borgenärerna eller ansökan om förhandling om offentligt ackord, om det ej finnes särskilda skäl antaga att borgenärens rätt är i fara. Gör borgenär ansökan om att dödsbo skall försättas i konkurs, äger första stycket motsvarande tillämpning. Beslut om att boet skall avträdas till förvaltning av boutredningsman får ej meddelas enligt första eller andra stycket, om det är uppenbart att anledning till konkurs ej föreligger.
13 §.[2]	13 §.
Medgiver gäldenären borgenärs konkursansökning, meddele konkursdomaren ge-	Medgiver gäldenären borgenärs konkursansökan, äger 10 § motsvarande tillämpning.

[1] Med nuvarande lydelse avses lydelsen enligt 1970: 444 som träder i kraft 1/1 1971.
[2] Senaste lydelse 1946: 809.

(Nuvarande lydelse)

nast beslut om gäldenärens försättande i konkurs; bestrider gäldenären ansökningen eller uteblir han med förklaring, ehuru delgivning i behörig ordning skett, varde målet hänskjutet till rätten.

15 §.[1]

Fordran, som borgenär åberopat till stöd för behörighet att söka gäldenärs försättande i konkurs, skall, där fordringen är fastställd av domstol eller där domstol enligt lagsökningslagen meddelat bevis, att utmätning för fordringen må äga rum, i sagda avseende godkännas, ändå att beslutet ej vunnit laga kraft, utan så är att i vederbörlig ordning förordnats, att beslutet icke må verkställas. Samma lag vare, då överexekutor meddelat föreskrift om verkställighet av skiljedom och ej av högre myndighet eller av domstol, där talan mot skiljedomen är anhängig, annorledes förordnats.

I fall, där ej fordringen enligt vad i första stycket sägs skall godkännas, ankomme på borgenären att styrka densamma.

[1] Senaste lydelse 1946: 809.

(Föreslagen lydelse)

Bestrides ansökningen eller underlåter gäldenären att förklara sig ehuru delgivning skett, hänskjutes målet till rätten.

Har borgenärs fordran fastställts av domstol eller har domstol enligt lagsökningslagen (1946: 808) meddelat bevis att utmätning för fordringen får äga rum, skall denna godtagas som stöd för behörighet att söka gäldenären i konkurs utan avvaktan att beslutet vunnit laga kraft, om det ej förordnats att beslutet icke får verkställas. Detsamma gäller, när överexekutor meddelat föreskrift om verkställighet av skiljedom och ej annorlunda förordnats av högre myndighet eller domstol.

I andra fall skall borgenären styrka fordringen.

14 §.

Om konkursansökan ej genast bifalles, kan konkursdomaren eller rätten på begäran av borgenär förbjuda gäldenären att sälja eller skingra sin egendom eller viss del därav, om särskilda skäl föreligga till sådant förbud. Därvid skall vad som enligt 15 kap. rättegångsbalken gäller om skingringsförbud i rättegång äga motsvarande tillämpning. Konkursdomaren eller rätten får medgiva undantag från skingringsförbudet eller överlämna åt lämplig person att medgiva sådant undantag, om det behövs. Ersättning till denne skall betalas av borgenären.

Finnes lös egendom, som ställes under skingringsförbud enligt första stycket, hos tredje man, kan denne förbjudas att utgiva egendomen.

(Nuvarande lydelse)

14 §.[1]

Då konkursansökning skall hänskjutas till rätten, varde målet av konkursdomaren utsatt att förekomma inom tio dagar eller, om varken borgenären eller gäldenären begär att målet skall upptagas inom nämnda tid, senast på det allmänna ting som närmast därefter hålles. Kräves för gäldenärens kallande eller hans inställelse vid rätten oundgängligen längre tid, må tiden för målets företagande vid rätten utsträckas, dock ej utöver sex veckor från det delgivning av kallelsen kan väntas hava ägt rum. Till rätten skola parterna särskilt kallas. I kallelsen skall erinras om den i 16 § stadgade påföljden av parts utevaro.

I fråga om delgivning av kallelse, som avses i första stycket, äge vad i 12 § andra stycket andra och tredje punkterna stadgas motsvarande tillämpning.

16 §.[2]

I mål angående egendomsavträde skall, om borgenären uteblir, målet avskrivas, såvida ansökningen ej medgives av gäldenären. Gäldenärens utevaro hindrar icke målets handläggning och avgörande.

Rätten må ej bevilja part uppskov, med mindre synnerliga skäl därtill äro. Beviljas uppskov, må det ej sättas längre än som oundgängligen kräves.

(Föreslagen lydelse)

15 §.

Mål som hänskjutits till rätten skall av konkursdomaren utsättas att förekomma inom två veckor. Parterna skola såvitt möjligt få tillfälle att uttala sig och skola särskilt kallas till rätten. Om särskilda skäl föreligga, får tiden utsträckas till högst en månad från att kallelsen kan väntas ha delgivits gäldenären. I kallelse skall erinras om den i 16 § föreskrivna påföljden av parts utevaro.

I fråga om delgivning skola 11 § andra stycket andra och tredje punkterna äga motsvarande tillämpning.

16 §.

Uteblir borgenär som gjort konkursansökan och medgives icke ansökningen, skall den avskrivas. Gäldenärs utevaro hindrar icke handläggning och avgörande av mål om hans försättande i konkurs.

När särskilda omständigheter föreligga, får rätten bevilja part uppskov. Mot sökandens bestridande får uppskov dock meddelas endast om synnerliga skäl föreligga. Uppskov får ej sättas längre än två veckor utan att det oundgängligen behövs.

17 §.

Äro flera ansökningar om gäldenärens försättande i konkurs samtidigt anhängiga och bifalles därefter någon av dem, skall det med avseende på fråga som är beroende av tiden för konkursansökan anses som om konkursbeslutet grundats på den först inkomna ansökningen.

Detsamma gäller, när gäldenären försättes i konkurs efter ansökan som inkommit senast tre veckor från meddelandet av beslut

[1] Med nuvarande lydelse avses lydelsen enligt 1969: 805, som träder i kraft 1/1 1971 om tidigare tidpunkt ej bestämts av Kungl. Maj:t.
[2] Senaste lydelse 1946: 809.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
	varigenom tidigare ansökan avskrivits eller lämnats utan bifall.
18 §.	18 §.
Konkursansökning må icke återkallas sedan beslut om gäldenärens försättande i konkurs meddelats.	Konkursansökan får ej återkallas sedan gäldenären försatts i konkurs. Gäldenär som försatts i konkurs äger dock, utan hinder av att han själv ansökt därom eller medgivit borgenärs ansökan, hos högre rätt vinna ändring av beslutet, om det visas att han är solvent.
18 a §.[1]	
Har vid beslut om gäldenärens försättande i konkurs rätten eller konkursdomaren grundat sin behörighet på annan omständighet än att gäldenären har eller vid sin död hade sitt hemvist här i riket eller, då fråga är om bolag, förening eller stiftelse, att styrelsen där har sitt säte, skall detta angivas i beslutet.	
19 §.[2]	19 §.
Då beslut om egendomsavträde meddelats, skall konkursdomaren genast utfärda kungörelse därom med uppgift om dagen, då konkursansökningen ingivits.	**När konkursbeslut** meddelats, skall konkursdomaren genast utfärda kungörelse därom.
Konkursdomaren skall därjämte bestämma och i kungörelsen tillkännagiva, när och varest första borgenärssammanträdet skall hållas, inom vilken tid borgenärerna böra hos konkursdomaren bevaka sina fordringar samt i vilken eller vilka tidningar inom orten kungörelser angående konkursen skola införas. I kungörelsen skall ock konkursdomarens postadress angivas.	Konkursdomaren skall därjämte bestämma och i kungörelsen tillkännagiva, när och var första borgenärssammanträdet skall hållas, inom vilken tid borgenärerna böra hos konkursdomaren bevaka sina fordringar samt den eller de ortstidningar i vilka kungörelser angående konkursen skola införas.
Första borgenärssammanträdet skall hållas inför konkursdomaren icke tidigare än tre och icke senare än fem veckor från det beslutet om egendomsavträde meddelades, och skall vid bestämmandet av tid för detta sammanträde tagas hänsyn därtill att boupptecknin bör vara ingiven till konkursdomaren då sammanträdet hålles. Där det med hänsyn till konkursboets omfattning och beskaffenhet prövas oundgängligen nödigt, må konkursdomaren utsätta sammanträdet att	Första borgenärssammanträdet skall hållas inför konkursdomaren tidigast tre och senast fem veckor från konkursbeslutets meddelande. Vid bestämmandet av tid för sammanträdet skall hänsyn tagas till att boupptecknin bör vara ingiven till konkursdomaren när sammanträdet hålles. Om det med hänsyn till konkursboets omfattning och beskaffenhet prövas oundgängligt, får konkursdomaren utsätta sammanträdet att hållas senare än nyss sagts. Den tid inom vil-

[1] Senaste lydelse 1934: 70. Bestämmelserna i denna paragraf föreslås bli överförda till administrativ författning.

[2] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
hållas senare än ovan sagts. Tiden, inom vilken bevakningar böra ske, skall utgöra minst fyra, högst tio veckor från meddelandet av beslutet om egendomsavträde. Antalet ortstidningar, i vilka kungörelser angående konkursen skola införas, må ej överstiga två.	ken bevakningar böra ske skall utgöra minst fyra och högst tio veckor från konkursbeslutets meddelande.
Har, på sätt särskilt är stadgat, årsstämning blivit utfärdad och avträdes före den däri utsatta inställelsedag egendom till konkurs, skall i den kungörelse, som utfärdas om konkursen, erinran ske därom att årsstämning förut är beviljad och att den ej förfallit genom konkursen.	Om kallelse på okända borgenärer utfärdats enligt vad som föreskrives därom och egendomen avträdes till konkurs före den i kallelsen utsatta inställelsedagen, skall i kungörelsen om konkursen erinras om att kallelsen ej förfallit genom konkursen.
Har konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen (1970: 00) och har konkursansökningen gjorts inom tre veckor från det att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes, skall i konkurskungörelsen intagas erinran om att god man varit förordnad och i förekommande fall att förhandling ägt rum, ävensom angivas dagen, då ansökan om förordnande av god man gjordes.	
20 §.[1]	20 §.
Kungörelse, som i 19 § sägs, skall oförd röjligen anslås i rättens kansli samt genast eller nästa postdag avsändas för att införas en gång i allmänna tidningarna och den eller de ortstidningar, som jämlikt 19 § i sådant avseende bestämts.	Kungörelse som avses i 19 § skall genast anslås i rättens kansli och sändas för att införas en gång i Post- och Inrikes Tidningar (allmänna tidningarna) och den eller de ortstidningar som bestämts enligt nämnda paragraf.
Sedan den boupptecknings, som enligt 54 § skall upprättas, eller förteckning eller anmälan, som i andra stycket av samma paragraf sägs, kommit konkursdomaren tillhanda, låte han genom särskilda kallelsebrev underrätta alla kända inländska och utländska borgenärer om kungörelsens innehåll; skolande sådan underrättelse alltid meddelas utmätningsmannen i gäldenärens hemortskommun.	Sedan boupptecknings som skall upprättas enligt 54 § eller förteckning eller anmälan som nämnes i andra stycket av samma paragraf kommit konkursdomaren tillhanda, skall han genom särskilda brev underrätta alla kända borgenärer om kungörelsens innehåll.
Breven skola med posten avsändas så snart ske kan och senast tio dagar före den för första borgenärssammanträdet utsatta dag.	Breven skola sändas med posten snarast möjligt och senast tio dagar före första borgenärssammanträdet.

[1] Senaste lydelse 1946: 809.

(Nuvarande lydelse)

Varder sedan kallelsebrev sålunda avsänts genom uppgift i boupptecknigen eller genom tillägg till denna känt, att borgenär finnes, som ej blivit kallad, skall konkursdomaren ofördröjligen till honom avsända kallelsebrev av innehåll, som ovan sägs.

Om innehållet i kungörelsen skall konkursdomaren på sätt om delgivning av stämning i tvistemål är stadgat låta delgiva gäldenären särskild underrättelse med erinran om den honom enligt 92 § åliggande skyldigheten att å första borgenärssammanträdet avlägga boupptecknigsed.

Att i visst fall kallelsebrev och underrättelse, varom ovan förmäles, skola innehålla meddelande om beslut, som avses i 103 §, därom stadgas i sistnämnda paragraf.

(Föreslagen lydelse)

Om det senare blir genom uppgift i eller tillägg till boupptecknigen känt att det finnes borgenär som ej underrättats, skall konkursdomaren genast sända underrättelse till honom.

Konkursdomaren skall underrätta gäldenären om innehållet i kungörelsen, med erinran om dennes skyldighet enligt 92 § att avlägga boupptecknigsed vid första borgenärssammanträdet. Underrättelsen delgives gäldenären enligt vad som gäller om stämning i tvistemål.

Att i visst fall underrättelse som nämnes ovan skall innehålla meddelande om beslut som avses i 103 §, föreskrives i sistnämnda paragraf.

21 §.[1]

Konkursdomaren skall genast underrätta allmänna åklagaren i orten om gäldenärs försättande i konkurs.

Avträdes ämbets- eller tjänstemans egendom till konkurs, varde underrättelse därom av konkursdomaren genast meddelad gäldenärens närmaste förman.

Utvisar den i anledning av konkursen upprättade boupptecknigen att fast egendom finnes i boet, skall så snart ske kan å inskrivningsdag om konkursen göras anteckning i inteckningsprotokollet samt i inteckningsprotokollet samt i inteckningsprotokollet samt

(Nuvarande lydelse)

om konkursen gjord i inteckningsboken för fartyg. Hör till boet lott i fartyg, skall anmälan om konkursen ofördröjligen avsändas till den myndighet som för fartygsregistret; och varde i anmälningen intagna de uppgifter som erfordras för fartygets säkra urskiljande.

Ingår i konkursboet luftfartyg, som blivit infört i luftfartygsregistret, eller lott i eller intecknade reservdelar till sådant fartyg, skall anmälan om konkursen med angivande av fartygets nationalitets- och registreringsbeteckning ofördröjligen sändas till luftfartsstyrelsen samt till den inskrivningsdomare, som handlägger inskrivningsärenden rörande luftfartyg. Inskrivningsdomaren har att å första inskrivningsdag i inskrivningsboken för luftfartyg göra anteckning om konkursen.

Finnes i boet egendom vilken hör till sådan näringsverksamhet som kan omfattas av företagsinteckning, skall anmälan om konkursen ofördröjligen sändas till den inskrivningsdomare som har att upptaga ärenden angående inteckning i verksamheten. Inskrivningsdomaren har att på första inskrivningsdag i inskrivningsboken över ärenden om företagsinteckning göra anteckning om konkursen.

22 §.[1]

Sedan beslut om egendomsavträde meddelats, vare gäldenären icke berättigad att råda över egendom, som hör till konkursboet.

[1] Senaste lydelse 1946: 809.

(Föreslagen lydelse)

21 §.

Sedan beslut om konkurs meddelats, äger gäldenären icke råda över egendom som hör till konkursboet. Han äger ej heller åtaga sig förbindelser med verkan att de kunna göras gällande i konkursen.

Rättshandling som företages innan konkursbeslutet kungjorts skall dock utan hinder av vad som sägs i första stycket gälla, om det ej visas att den som åberopar rättshandlingen icke var i god tro. Överlåtelse av eller annat förfogande över egendom skall likväl, om konkursboet utan oskäligt uppehåll yrkar det, gå åter mot att boet ersätter den andre vad han utgivit jämte nödig eller nyttig kostnad.

Om någon sedan konkursbeslutet kun-

(Nuvarande lydelse)

Är, då egendom avträdes till konkurs, rättegång mellan gäldenären och annan om sådan egendom, må konkursboet övertaga gäldenärens talan; övertager ej konkursboet gäldenärens talan, ehuru det underrättats om rättegången, skall den egendom, varom är fråga, anses icke tillhöra konkursboet. I fråga om konkursboets skyldighet att, då det övertager gäldenärens talan, svara för rättegångskostnad äge vad i rättegångsbalken är stadgat beträffande den, å vilken överlåtelse enligt 13 kap. 7 § nämnda balk ägt rum, motsvarande tillämpning.

Föres talan mot gäldenären angående fordran, som må göras gällande i konkursen, äge konkursboet inträda i rättegången jämte gäldenären.

Då konkurs inträffat, åligge gäldenären att därom underrätta den rätt, där enligt vad nu sagts rättegång föres; rätten har att lämna konkursboet meddelande om rättegången.

Angående skyldighet för förvaltaren att inhämta rättens ombudsmans samtycke till talan, som enligt denna paragraf må föras av konkursboet, och påföljden, om det underlåtes, gälle vad i 79 § är stadgat.

23 §.

Sedan beslut om egendomsavträde meddelats, må ej för skuld, som gäldenären gjort, utmätning ske å egendom, som hör till

(Föreslagen lydelse)

gjorts infriar förpliktelse mot gäldenären, skall det också tillgodoräknas honom, om det av omständigheterna framgår att han var i god tro. Även uppsägning eller annan dylik rättshandling som äger rum efter nämnda tidpunkt skall gälla, om det av omständigheterna framgår att den andre var i god tro och det är uppenbart obilligt att rättshandlingen blir ogiltig mot konkursboet.

Konkursbeslutet anses vara kungjort dagen efter den då kungörelsen var införd i allmänna tidningarna.

22 §.

Pågår rättegång mellan gäldenären och annan om egendom som hör till konkursboet, äger konkursboet övertaga gäldenärens talan. Övertager konkursboet ej gäldenärens talan ehuru det underrättats om rättegången, skall egendomen anses icke tillhöra konkursboet och får icke heller så länge gäldenärens konkurstillstånd varar utmätas för fordran som kan göras gällande i konkursen. Beträffande konkursboets skyldighet att svara för rättegångskostnad, om det övertager gäldenärens talan, tillämpas vad som i rättegångsbalken föreskrives om den, till vilken överlåtelse ägt rum enligt 13 kap. 7 § samma balk.

Föres talan mot gäldenären angående fordran som kan göras gällande i konkursen, äger konkursboet inträda i rättegången jämte gäldenären.

I fall som avses i första och andra styckena skall gäldenären underrätta domstolen om konkursen. Denna skall lämna konkursboet meddelande om rättegången.

Angående skyldighet för förvaltaren att inhämta rättens ombudsmans samtycke till talan som enligt denna paragraf får föras av konkursboet och påföljden, om det underlåtes, gäller vad som sägs i 79 §.

23 §.

Sedan beslut om konkurs meddelats, får egendom som hör till konkursboet ej utmätas för skuld som gäldenären gjort. Om det

(Nuvarande lydelse)

konkursboet; har sådan åtgärd ändock kommit till stånd, vare den utan verkan.

Utan hinder av konkurs må likväl den, som till säkerhet för fordran har panträtt i fast eller lös egendom, erhålla utmätning av egendom, som sålunda häftar för fordringen.

24 §.[1]

Har innan beslut om egendomsavträde meddelats egendom blivit utmätt till gäldande av fordran, för vilken borgenären hade panträtt i egendomen, skall verkställigheten fortgå utan hinder av konkursen.

Där i andra fall utmätning skett å fast egendom eller å fartyg eller luftfartyg eller å gods i fartyg eller luftfartyg eller å intecknade reservdelar till luftfartyg, skall verkställigheten fortgå, så vida ej efter ty i 68 § sägs framställning om dess inställande göres innan försäljning av egendomen ägt rum.

Har eljest utmätning skett å lös egendom, upphöre utmätningsmans befattning med egendomen, utan så är att denna blivit försåld före ovannämnda besluts meddelande.

25 §.

Beslut om egendomsavträde gånge i verkställighet utan hinder därav att ändring i beslutet sökes.

Vill annan än gäldenären klaga däröver att konkursansökning upptagits, varde tiden för besvärs anförande räknad från det kungörelse om konkursen infördes i allmänna tidningarna.

26 §.[3]

Varder beslut om egendomsavträde upphävt av högre rätt, skall konkursdomaren

(Föreslagen lydelse)

ändå sker, är åtgärden utan verkan.

Utan hinder av konkurs får likväl egendom vari panträtt för viss fordran gäller utmätas för fordringen.

24 §.

Har utmätning skett innan beslut om konkurs meddelats, skall verkställigheten på begäran av förvaltaren uppskjutas, om det behövs för att borgenärers rätt skall kunna tillvaratagas eller eljest synnerliga skäl föreligga. Begäran om uppskov får även göras av borgenär, vars rätt kan bero därav. Om auktion är utsatt, skall konkursboet betala kostnad som blir onyttig genom uppskovet.

Om utmätningssökanden ej hade panträtt och den förmånsrätt som han vunnit genom utmätningen skall gå åter, skall belopp, som enligt bestämmelserna i utsökningslagen (1877: 31 s. 1) skolat utgivas till utmätningssökanden eller annan borgenär som ej hade panträtt, i stället redovisas till förvaltaren.

I fall som avses i andra stycket skall utmätningen gå åter, om förvaltaren yrkar det innan egendomen blivit såld.[2]

25 §.

Beslut om konkurs går i verkställighet utan hinder av att ändring i beslutet sökes.

Vill annan än gäldenären klaga över att konkursansökan bifallits, räknas besvärstiden från den dag då kungörelse om konkursen infördes i allmänna tidningarna.

26 §.

Om högre rätt upphäver beslut om konkurs, skall konkursdomaren genast låta in-

[1] Senaste lydelse 1955: 236 (jfr 1955: 629).

[2] Jfr beredningens förslag till ny lydelse av 24 § i U VIII. Där har även föreslagits, att 68 § skall upphävas och 70 § ändras.

[3] Senaste lydelse 1967: 144. Bestämmelserna i andra st. föreslås bli överförda till administrativ författning.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
underrättas därom; och låte han kungöra den högre rättens beslut en gång i allmänna tidningarna och den eller de ortstidningar, som bestämts för offentliggörande av kungörelser om konkursen, ävensom nedtaga den i rättens kansli anslagna kungörelsen.	föra kungörelse om den högre rättens beslut en gång i allmänna tidningarna och den eller de bestämda ortstidningarna.
Finnes i gäldenärens bo fast egendom eller fartyg, som blivit infört i fartygsregistret, eller lott i fartyg eller ock luftfartyg, som blivit infört i luftfartygsregistret, eller lott i eller intecknade reservdelar till sådant fartyg eller egendom, vilken hör till sådan näringsverksamhet som kan omfattas av företagsinteckning, skall vad i 21 § tredje, fjärde, femte och sjätte styckena föreskrivits angående anteckning eller anmälan om konkursen äga motsvarande tillämpning i fråga om den högre rättens beslut.	
Innan i följd av den högre rättens beslut egendomen i boet återställes till gäldenären, skola av densamma, så vitt den förslår, konkurskostnaderna och den gäld, som boet eljest må hava åsamkat sig, betalas.	Innan egendomen i boet återställes till gäldenären skola konkurskostnaderna och annan skuld som boet har ådragit sig uttagas ur egendomen såvitt den förslår.
2 KAP.	2 KAP.
Om vad till konkursbo rätteligen hör, så ock om återvinning till konkursbo.	**Egendom som ingår i konkurs och återvinning till konkursbo.**
27 §.[1]	27 §.
Till konkursbo räknas all egendom, som tillhörde gäldenären då beslutet om egendomsavträde meddelades eller tillfaller honom under konkursen och som är av beskaffenhet att kunna tagas i mät för gäld, så ock den egendom som kan återvinnas till konkursboet.	Om annat ej följer av 21 §, skall till konkursbo räknas all egendom, som tillhörde gäldenären när konkursbeslutet meddelades eller tillfaller honom medan hans konkurstillstånd varar och som är av beskaffenhet att kunna tagas i mät för gäld, så ock den egendom som kan återvinnas till konkursboet.
	Avlöning eller — — —

(Nuvarande lydelse)

35 §.[1]

Har konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen (1970: 00) och har konkursansökningen gjorts inom tre veckor från det att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes, skall i avseende å rätten att söka återvinning så anses, som om konkursansökningen gjorts, då ansökningen om förordnande av god man gjordes, och skall, där åtgärd, varom i 28, 29, 30, 32 eller 33 § förmäles, vidtagits efter det att förhandling om offentligt ackord beslutats, den, gent emot vilken gäldenären vidtog åtgärden, anses därvid hava haft skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd.

28 §.

Har gäldenären genom gåva avhänt sig egendom av sådant värde, att borgenärerna därav haft märklig skada, och är gåva av lös egendom fullbordad inom etthundraåttio dagar innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades eller har, där fast egendom bortgivits, lagfart ej sökts tidigare än nu sagts, gånge den gåva på talan av konkursboet åter. Samma lag vare, där köp, byte, lega eller annat sådant avtal skett och

(Föreslagen lydelse)

1. Med fristdagen avses dagen för

ansökan om gäldenärens försättande i konkurs,

ansökan om förordnande av god man enligt ackordslagen (1970: 00), såvida konkursansökningen gjorts inom tre veckor från att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes,

ansökan om dödsbos avträdande till förvaltning av boutredningsman, såvida konkursansökningen eller ansökningen om förordnande av god man enligt ackordslagen följt inom tre månader från att boutredningsman förordnats.

2. Som närstående anses make, trolovad, bröstarvinge, förälder, far- eller morförälder, syskon och den som eljest står vederbörande personligen särskilt nära.

Som närstående till näringsidkare eller juridisk person räknas vidare

den som själv eller jämte honom närstående har väsentlig ekonomisk gemenskap med den andre, grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, och den som leder verksamheten samt

den som är närstående till någon av dem.

3. Avhändelse av fast egendom anses ej ha ägt rum förrän lagfart sökts. Motsvarande gäller annan egendom, om den som förvärvar egendomen är skyldig att anmäla förvärvet för registrering.

29 §.

Återvinning av gåva äger rum, om gåvan fullbordats senare än sex månader före fristdagen. Har gåvan fullbordats senare än ett år eller, när den skett till närstående, två år före fristdagen, äger återvinning också rum, om det icke visas att gäldenären varken var eller genom gåvan blev insolvent.

Vad nu sagts om gåva gäller även köp, byte eller annat avtal som med hänsyn till missförhållandet mellan utfästelserna på ömse sidor delvis har egenskap av gåva.

[1] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.

(Nuvarande lydelse)

av missförhållandet emellan de å ömse sidor utfästa villkor kan ses, att avtalet huvudsakligen har egenskap av gåva.

33 §.[1]

Har vid bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes arvingar gäldenären i märklig mån eftergivit sin rätt och är bodelningshandlingen ej ingiven till rätten tidigare än ett år innan konkursansökningen gjordes, gånge den bodelning på talan av konkursboet åter. Samma lag vare, om vid bodelningen egendom till skada för borgenärerna frångått gäldenären mot det att fordran å honom utlagts å hans lott; dock att i sådant fall vad i 29 § tredje stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning. Från gäldenärens make må återvinning enligt 28—32 §§ äga rum, ändå att åtgärd, som för varje fall avses, blivit företagen tidigare än i nämnda paragrafer sägs, dock ej, om den vidtagits mer än ett år innan konkursansökningen gjordes.

Där dödsbos egendom blivit avträdd till konkurs på ansökning, som gjorts inom en månad från det boupptecknings förrättades eller tiden därför tilländagick eller, om efter ansökning inom sålunda stadgad tid egendomen blivit avträdd till förvaltning av boutredningsman, inom en månad från det boutredningsman förordnades, skall, ändå att rätt till återvinning ej föreligger enligt vad förut i detta kapitel är sagt, avtal, som för dödsboet slutits till skada för borgenärerna, på talan av konkursboet återgå, om den, med vilken avtalet ingicks, hade skälig anledning till antagande, att dödsboet var på obestånd. Har, efter dödsfallet, borgenär till skada för övriga borgenärer erhållit betalning eller fått utfäst pant till sig överlämnad, skall i konkursen vad nyss är sagt om återgång av avtal äga tillämpning. Är inteckning sökt i dödsboets egendom på grund av medgivande, som lämnats efter dödsfallet eller

(Föreslagen lydelse)

Understöd och sedvanliga gåvor som ej stodo i missförhållande till gäldenärens ekonomiska ställning äro undantagna från återvinning.

30 §.

Har gäldenären vid bodelning mellan honom och hans make eller dennes dödsbo eftergivit sin rätt i avsevärd mån eller har egendom därvid frångått gäldenären mot att fordran mot honom utlagts på hans lott, går bodelningen i motsvarande mån åter, om bodelningshandlingen ingivits till rätten senare än två år före fristdagen och det icke visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.[2]

[1] Senaste lydelse 1933: 324.
[2] Jfr beredningens förslag till ny lydelse av 33 § i U VIII.

(Nuvarande lydelse)

som av den döde givits för fordran, vid vars tillkomst sådan säkerhet ej betingats, och är ej fråga om inteckning, som inom den i 11 kap. 2 § jordabalken stadgade tid sökts för fordran, som där avses, skall, där konkurs inträffar såsom nyss sagts, städse gälla vad i 29 § är stadgat om inteckning.

32 a §.[1]

Till aktiebolags konkursbo må från aktieägare, som på grund av sitt aktieinnehav har eller hade ett bestämmande inflytande över bolaget, eller från sådan aktieägares make eller den, som är hans avkomling eller gift med hans avkomling, återvinning enligt 28—32 §§ äga rum, ändå att åtgärd, som för varje fall avses, blivit företagen tidigare än i nämnda paragrafer sägs; dock ej om den vidtagits mer än ett år innan konkursansökningen gjordes.

Har person, som i första stycket avses, inom ett år innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades, från bolaget uppburit lön eller arvode i vidare mån än han enligt 100 a § ägt i konkurs göra såsom fordran gällande, gånge betalningen på talan av konkursboet åter.

28 a §.[2]

Har gäldenären inom etthundraåttio dagar innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades överlämnat medel till pensionsstiftelse och har stiftelsen därigenom erhållit överskott på kapitalet, skall överskottet på talan av konkursboet återgå. Har gäldenären inom samma tid överlämnat medel till personalstiftelse, skola även dessa medel återgå till konkursboet.

[1] Senaste lydelse 1944: 707.
[2] Senaste lydelse 1967: 533.

(Föreslagen lydelse)

31 §.

Har gäldenären i lön, arvode eller pension till närstående betalat belopp som uppenbart översteg vad som kunde anses skäligt med hänsyn till gjord arbetsinsats, verksamhetens lönsamhet och omständigheterna i övrigt, äger återvinning av det överskjutande beloppet rum, om betalningen skett senare än sex månader före fristdagen. Har den skett senare än två år före fristdagen, äger återvinning också rum, om det icke visas att gäldenären varken var eller genom betalningen blev insolvent.

32 §.

Har gäldenären överlämnat medel till pensionsstiftelse och har stiftelsen därigenom fått överskott på kapitalet, äger återvinning av överskottet rum, om överlämnandet skett senare än sex månader före fristdagen. Har medlen överlämnats senare än ett år eller, när åtgärden väsentligen gynnat gäldenären eller honom närstående, två år före fristdagen, äger återvinning också rum, om det icke visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

(Nuvarande lydelse)

29 § fjärde stycket.[1]

Vad i första stycket stadgas äger motsvarande tillämpning i fråga om överlämnande av medel till pensionsstiftelse.

29 § första—tredje styckena.[1]

Har gäldenären inom sextio dagar innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades betalt gäld, som icke var förfallen, då betalningen erlades, eller betalt gäld annorledes än med penningar eller andra med hänsyn till hans och borgenärens yrke vanliga betalningsmedel eller lämnat pant för gäld, vid vars tillkomst sådan säkerhet ej betingats, gånge den betalning eller pantsättning på talan av konkursboet åter.

Har borgenär under ovan angiven tid sökt inteckning i gäldenärens egendom för fordran, vid vars tillkomst sådan säkerhet ej betingats, och är ej fråga om inteckning, som inom den i 11 kap. 2 § jordabalken stadgade tid sökts för fordran, som där avses, är borgenären pliktig att på talan av konkursboet antingen återställa inteckningshandlingen till boet eller också tillhandahålla inteckningshandling angående fast egendom eller luftfartyg för verkställande av utbyte enligt vad som är föreskrivet därom samt handling, på grund varav inteckning i fartyg eller företagsinteckning sökts, för inteckningens dödande.

(Föreslagen lydelse)

Har gäldenären eljest överlämnat medel till pensionsstiftelse, äger återvinning rum, om överlämnadet skett senare än tre månader före fristdagen. Om åtgärden väsentligen gynnat gäldenären eller honom närstående, äger återvinning också rum, om åtgärden skett senare än två år före fristdagen och det icke visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Vad i första stycket sägs om återvinning av överskott från pensionsstiftelse äger motsvarande tillämpning i fråga om medel som gäldenären överlämnat till personalstiftelse.

Om rätt att i särskilda fall återkräva försäkringspremier m. m. finnas bestämmelser i 117 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal.

33 §.

Betalning av skuld som skett senare än tre månader före fristdagen kan återvinnas, om den gjorts med ovanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning och den ej med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinär. Återvinning äger också rum i fråga om dylik betalning som skett till närstående senare än två år före fristdagen, om det icke visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.[2]

[1] Senaste lydelse av 29 § 1967: 533.
[2] Jfr beredningens förslag till ny lydelse av 29 § i U VIII.

(Nuvarande lydelse)

Vad sålunda föreskrivits äge icke tillämpning, där borgenären visar, att han, då han mottog betalningen eller panten eller sökte inteckningen, saknade skälig anledning att antaga, att gäldenären ville gynna honom framför övriga borgenärer; dock vare sådan bevisning utan verkan, om borgenären, då han mottog betalningen eller panten eller sökte inteckningen, hade skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd, eller kännedom om konkursansökningen.

30 §.

Har gäldenären inom trettio dagar innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades betalt förfallen gäld eller lämnat pant för gäld, vid vars tillkomst sådan säkerhet betingats men ej överlämnats, och hade borgenären, då han mottog betalningen eller panten, skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd, eller kännedom om konkursansökningen, gånge den betalning eller pantsättning på talan av konkursboet åter.

36 §.

Har gäldenären erlagt betalning för växel, vare den, som mottagit betalningen, icke på grund av vad i 30 eller 33 § stadgas om återgång av betalning av förfallen gäld skyldig återbära vad han mottagit, där han efter växellag ej kunnat vägra att mottaga betalningen utan att förlora växelrätt mot någon växelgäldenär. Vad gäldenären erlagt vare dock den, som vid återgångstalan för bristande betalning skolat efter växellag i sista hand ansvara för växelns betalning, eller, om växeln tillkommit för annans räkning, denne pliktig att till konkursboet återbära, så framt han utlämnat eller låtit utlämna växeln under sådana omständigheter, att, därest betalning för växeln då till honom av gäldenären erlagts, betalningen skolat jämlikt föreskrift i 30 eller 33 § om återgång av betalning av förfallen gäld på talan av konkursboet återgå.

(Föreslagen lydelse)

I fråga om betalning för växel eller check äger återvinning enligt första stycket icke rum mot den som ej kunde vägra att mottaga betalningen utan att förlora växel- eller checkrätt mot annan, om det ej visas att han icke kunnat erhålla täckning hos denne. Däremot är den som, om betalning uteblivit, skolat bära den slutliga förlusten skyldig att utgiva ersättning under samma förutsättningar som gällt för återvinning, om betalningen skett till honom som borgenär.

(Nuvarande lydelse)

Vad ovan i denna paragraf är stadgat i fråga om växel skall äga motsvarande tillämpning å check.

(Jfr 29 och 30 §§ ovan.)

31 §.

Har inom trettio dagar innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades egendom blivit för någon borgenärs fordran i mät tagen och har borgenären genom utmätningen erhållit betalning, gånge den betalning på talan av konkursboet åter.

32 §.

Har gäldenären inom sextio dagar innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendoms-

(Föreslagen lydelse)

Vad som sägs om återvinning av betalning äger motsvarande tillämpning när kvittning skett, om borgenären enligt 121 § ej varit berättigad att kvitta i konkursen.

34 §.

Säkerhet som gäldenären överlämnat senare än tre månader före fristdagen kan återvinnas, om den ej var betingad vid skuldens tillkomst eller om den ej överlämnats utan dröjsmål efter skuldens tillkomst. Har säkerhet överlämnats till närstående senare än två år före fristdagen, äger också återvinning rum under angivna förutsättningar, om det icke visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Med överlämnande av säkerhet jämställes annan åtgärd av gäldenären eller borgenären som är avsedd att trygga borgenärens rätt. När säkerheten förutsätter inskrivning, skall åtgärden anses ha skett utan dröjsmål, om ansökan gjorts senast på inskrivningsdag som inträffar näst efter två veckor från skuldens tillkomst.

35 §.

Den förmånsrätt eller betalning som borgenär vunnit genom utmätning skall gå åter, om utmätningen fullbordats senare än tre månader före fristdagen. I fråga om utmätning för närståendes fordran äger återvinning också rum, om utmätningen fullbordats senare än två år före fristdagen och det icke visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Vad nu sagts har ej tillämpning på utmätning för underhåll enligt giftermåls- eller föräldrabalken annat än om den underhållsberättigade gynnats otillbörligt.[1]

[1] Jfr beredningens förslag till ny lydelse av 31 § i U VIII.

(Nuvarande lydelse)

avträde meddelades annorledes än i 28 och 29 §§ sägs ingått avtal till skada för borgenärerna och hade den, med vilken avtalet ingicks, skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd, eller kännedom om konkursansökningen, gånge det avtal på talan av konkursboet åter, utan så är att den, med vilken avtalet ingicks, visar, att han varken insåg eller borde hava insett, att avtalet skulle lända borgenärerna till förfång.

Där å fast egendom, som gäldenären avhänt sig, lagfart sökts under tid, som i första stycket sägs, skall vad där stadgas äga tillämpning, ändå att avtalet skett tidigare.

34 §.[1]

Har i fall, då 28, 28 a, 29, 32, 32 a eller 33 § icke är tillämplig, gäldenären innan beslutet om egendomsavträde meddelades ingått avtal, varav kommit skada för borgenärerna, och var det vid avtalets ingående hans avsikt att tillskynda dem skada, gånge, där den, med vilken avtalet ingicks, hade kännedom om gäldenärens avsikt, det avtal på talan av konkursboet åter; dock må, sedan fem år förflutit från det avtalet ingicks, sådan talan ej anställas mot annan än gäldenärens make.

37 §.[2]

Finnes egendom, som skall återställas, ej i behåll eller kan borgenär i fall, som avses i 29 §, ej tillhandahålla handling, på grund varav inteckning sökts, vare konkursboet berättigat till ersättning för därigenom uppkommen skada.

Har den, med vilken gäldenären ingått avtal, lämnat vederlag för egendom, som han erhållit genom avtalet, äge han, där konkursboet återvinner egendomen, av boet återfå vad han utgivit. Vad sålunda är stadgat gälle dock ej, där vederlaget icke kommit boet till godo samt den, med vilken avtalet ingicks, hade kännedom om att gäldenärens avsikt var att undanhålla borgenä-

[1] Senaste lydelse 1944: 707.
[2] Senaste lydelse 1946: 809.

(Föreslagen lydelse)

36 §.

Rättshandling, varigenom på otillbörligt sätt viss borgenär gynnats framför andra eller gäldenärens egendom undandragits borgenärerna eller hans skulder ökats till skada för dem, kan återvinnas, om gäldenären var eller genom åtgärden blev insolvent samt den andre kände eller bort känna gäldenärens insolvens och de omständigheter som gjorde rättshandlingen otillbörlig.

Ägde rättshandlingen rum mer än fem år före fristdagen, gäller rätten till återvinning endast mot gäldenären närstående.

37 §.

I fråga om innebörden av återvinning gäller följande:

1. Vid återvinning enligt 29—35 §§ skall egendom som utgivits från någondera sidan återbäras. Om egendomen ej finnes i behåll, skall ersättning för dess värde utgå. Är återbäring av viss egendom förenad med särskild olägenhet för den förpliktade, kan det medgivas honom att utgiva ersättning i egendomens ställe.

Den som är skyldig att återbära egendom skall även utgiva den avkastning som belöper på tiden efter delgivning av stämning i målet. Den som nedlagt nödig eller nyttig kostnad på egendom som återbäres skall få

(Nuvarande lydelse)

rerna vederlaget. Går bodelning åter, svare konkursboet andra maken eller hans arvingar för återbäring av den egendom, som gäldenären vid bodelningen bekommit. Finnes egendom, som enligt vad ovan sagts skall av konkursboet återbäras, ej i behåll, skall ersättning utgå efter egendomens värde.

När å någondera sidan återbäring sker, skall ock utgivas ränta eller avkomst, som under tiden fallit. Då vid återgång av gåva eller bodelning egendom av gåvotagare eller gäldenärens make eller dennes arvingar återbäres, varde, där den återbäringsskyldige ej visas hava haft skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd, eller kännedom om konkursansökningen och ej heller 34 § är tillämplig, all å egendomen gjord nödig och nyttig kostnad ersatt. Återbäres eljest egendom av annan än konkursboet, njute denne ersättning allenast för nödig kostnad. För nödig och nyttig kostnad å egendom, som av konkursboet återbäres, vare konkursboet berättigat till ersättning.

Då betalning återgår, äge borgenären göra sin fordran gällande i konkursen. Samma lag vare, då bodelning återgår, vid vilken egendom frångått gäldenären mot det att fordran å honom utlagts å hans lott.

Återvinnes från gäldenärens make egendom, som denne erhållit i gåva, eller går bodelning emellan gäldenären och hans make eller dennes arvingar åter och har maken eller arvingarna i följd av vad som stadgas i 8 kap. 5 § eller 13 kap. 14 § giftermålsbalken, innan stämning om återvinning delgavs, infriat någon gäldenärens skuld, vare konkursboet skyldigt återgälda maken eller arvingarna vad sålunda guldits jämte ränta.

(Föreslagen lydelse)

ersättning därför, om ej särskilda skäl föreligga däremot.

Återvinnes säkerhet som grundas på inteckning, skall inteckningshandlingen återställas eller, om den behövs som bevis för fordringen, tillhandahållas för utbyte eller dödning av inteckningen. Kan det ej ske, skall ersättning utgå.

2. Om tredje man ställt egendom som säkerhet för någon förpliktelse av gäldenären och, sedan gäldenären fullgjort förpliktelsen, återfått säkerheten, är den som återställt säkerheten ej på grund av bestämmelserna under 1 skyldig att vid återvinning återbära mer än som överstiger säkerhetens värde, om han ej kan återfå denna och han ej, när han återställde säkerheten, kände eller bort känna gäldenärens insolvens.

Tredje mannen är skyldig att ånyo utgiva säkerheten eller ersätta dess värde under samma förutsättningar som skolat gälla för återvinning av fullgörelsen, om den i stället skett till honom. Konkursboet äger föra talan härom och därvid fordra, att tredje mannen fullgör sin skyldighet direkt till boet.

Första och andra styckena äga motsvarande tillämpning, när tredje man ingått borgen för gäldenärens förpliktelse och gäldenären fullgjort förpliktelsen.

3. Rätten till återvinning kan jämkas, om det som part skall återbära enligt 1 annars skulle överstiga vad han vunnit genom den rättshandling eller åtgärd som är föremål för återvinning eller andra synnerliga skäl föreligga. Detta gäller även fall som avses under 2.

4. Vad som sägs under 1—3 äger motsvarande tillämpning vid återvinning enligt 36 §. Den som skall återbära egendom kan dock förklaras skyldig att utgiva uppburen avkastning alltifrån att han mottog egendomen.

Den som lämnat gäldenären vederlag för egendom som återvinnes enligt 36 § äger icke rätt till ersättning, om vederlaget ej kommit konkursboet till godo.

(Nuvarande lydelse)

38 §.

Har egendom, vartill konkursbo enligt vad ovan är stadgat har återvinningsrätt, överlåtits till annan, äge konkursboet jämväl mot honom den rätt, där han ej var i god tro, då han åtkom egendomen.

39 § första stycket.[1]

Den återvinningsrätt, som enligt vad ovan är stadgat tillkommer konkursbo, må göras gällande ej mindre av förvaltaren än även av borgenär, som bevakat fordran i konkursen; dock att borgenär, som vill anställa återvinningstalan, skall, före talans anhängiggörande, därom underrätta förvaltaren vid påföljd, att hans talan eljest ej upptages till prövning.

39 § tredje stycket.

Är talan anställd av borgenär, svare han själv för rättegångskostnaden; dock vare han berättigad att av boet erhålla ersättning för sagda kostnad, i den mån den täckes av vad genom rättegången kommit boet till godo.

39 § andra stycket.

Återvinningstalan enligt 28—33 och 36 §§ skall anhängiggöras genom stämning inom sex månader från första borgenärssammanträdet; har å fast egendom, som gäldenären avhänt sig, lagfart ej blivit sökt före nämnda sammanträde eller har, då fråga är om återgång av bodelning, bodelningshandlingen ej därförinnan ingivits till rätten, skall klandertiden räknas från den dag lagfarten söktes eller bodelningshandlingen ingavs.

(Föreslagen lydelse)

38 §.

Om egendom, vartill konkursbo har återvinningsrätt, överlåtits till annan, äger konkursboet samma rätt mot denne, om han kände eller bort känna de omständigheter som grunda rätt till återvinning.

39 §.

I fråga om talan rörande återvinning gäller följande:

1. Talan om återvinning kan föras av förvaltaren eller av borgenär som bevakat fordran i konkursen, om förvaltaren icke vill föra talan och ej heller ingår förlikning i saken. Borgenär är skyldig att själv svara för rättegångskostnaden men har rätt att få ersättning därför av boet i den mån kostnaden täckes av vad som kommit boet till godo genom rättegången.

2. Återvinningstalan skall, med det undantag som följer av 3, väckas inom ett år från fristdagen eller inom tre månader från att anledning därtill blivit känd för konkursboet. Har gäldenären avhänt sig fast eller annan egendom som avses i 28 § 3 eller är fråga om återgång av bodelning, kan talan även väckas inom tre månader från den dag då lagfart eller annan registrering av fånget söktes eller bodelningshandlingen ingavs till rätten. Återvinning kan även göras gällande genom anmärkning mot bevakning eller genom invändning mot annat yrkande som framställs mot konkursboet.

3. När den rätt som vunnits genom utmätning skall gå åter enligt 35 § och borgenären ej fått betalning, behöver särskild talan ej väckas.[2]

[1] Senaste lydelse av 39 § 1946: 809.
[2] Jfr beredningens förslag till ny lydelse av 39 § i U VIII.

(Nuvarande lydelse)

40 §.

Bevakar den, mot vilken talan enligt 39 § är anställd, i följd därav fordran i konkursen och är den talan ej så tidigt väckt, att han kunnat bevaka fordringen inom den för bevakning av fordringar utsatta tid, vare han berättigad att på vad han till konkursboet skall återbära avräkna så mycket, som på fordringen bort belöpa, om den blivit bevakad inom sagda tid.

(Föreslagen lydelse)

40 §.

Den som i anledning av återvinning får fordran i konkursen är, även om han ej bevakar fordringen, berättigad att vid återbäring till boet avräkna vad som redan bort tillkomma honom såsom utdelning, om bevakning skett i rätt tid, och i övrigt vid senare utdelning utfå vad som skolat belöpa på fordringen, om den hade bevakats.

3 KAP.

54 §.

Den enligt 43 § utsedde förvaltaren skall så snart ske kan ej mindre omhändertaga gäldenärens bo med de böcker och andra handlingar, som röra boet, samt, där gäldenären *är köpman,* i hans handelsböcker å lämpligt ställe göra anteckning om dagen för omhändertagandet, än även förrätta uppteckning av tillgångar och skulder i boet med uppgift å varje borgenärs namn, boningsort och postadress, så ock å nämnda böcker och handlingar. Där så befinnes nödigt, må förvaltaren för bouppteckningsförrättningen anlita sakkunnigt biträde. I bouppteckningen skola tillgångarna upptagas till de värden, som de efter noggrann uppskattning prövas äga. Vid bouppteckningsförrättningen skall gäldenären vara tillstädes och under edsförpliktelse redligen uppgiva boet. Har av gäldenären under edsförpliktelse underskriven bouppteckning förut ingivits till konkursdomaren och finner förvaltaren densamma tillförlitlig, vare upprättande av ny bouppteckning ej av nöden.

Den enligt 43 § utsedde förvaltaren skall så snart ske kan ej mindre omhändertaga gäldenärens bo med de böcker och andra handlingar, som röra boet, samt, där gäldenären *är eller under det sista året före konkursansökningen varit bokföringsskyldig,* i hans handelsböcker å lämpligt ställe göra anteckning om dagen för omhändertagandet, än även förrätta uppteckning av tillgångar och skulder i boet med uppgift å varje borgenärs namn, boningsort och postadress, så ock å nämnda böcker och handlingar. Där så befinnes nödigt, må förvaltaren för bouppteckningsförrättningen anlita sakkunnigt biträde. I bouppteckningen skola tillgångarna upptagas till de värden, som de efter noggrann uppskattning prövas äga. Vid bouppteckningsförrättningen skall gäldenären vara tillstädes och under edsförpliktelse redligen uppgiva boet. Har av gäldenären under edsförpliktelse underskriven bouppteckning förut ingivits till konkursdomaren och finner förvaltaren densamma tillförlitlig, vare upprättande av ny bouppteckning ej av nöden.

Då bouppteckning — nyss sagts.

55 §.

Förvaltaren skall under rättens ombudsmans inseende så snart ske kan upprätta skriftlig berättelse om boets tillstånd, så ock om orsakerna till gäldenärens obestånd, så vitt de kunnat utrönas. I berättelsen skall

Förvaltaren skall under rättens ombudsmans inseende så snart ske kan upprätta skriftlig berättelse om boets tillstånd, så ock om orsakerna till gäldenärens obestånd, så vitt de kunnat utrönas. I berättelsen skall

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
upptagas en översikt över tillgångar och gäld av olika slag ävensom särskilt anmärkas, huruvida skälig anledning förefinnes till antagande, att gäldenären gjort sig skyldig till brottsligt förhållande mot sina borgenärer. Förefinnes anledning till antagande, som nyss sagts, skall grunden därför angivas. *Är* gäldenären *köpman,* varde i berättelsen tillika anmärkt, vilka handelsböcker han hållit och huru de blivit förda; och skall i sådant fall vid berättelsen fogas den av gäldenären senast uppgjorda balansräkningen. Berättelsen skall underskrivas av förvaltaren.	upptagas en översikt över tillgångar och gäld av olika slag ävensom särskilt anmärkas, huruvida skälig anledning förefinnes till antagande, att gäldenären gjort sig skyldig till brottsligt förhållande mot sina borgenärer. Förefinnes anledning till antagande, som nyss sagts, skall grunden därför angivas. *Är eller har* gäldenären *under det sista året före konkursansökningen varit bokföringsskyldig,* varde i berättelsen tillika anmärkt, vilka handelsböcker han hållit och huru de blivit förda; och skall i sådant fall vid berättelsen fogas den av gäldenären senast uppgjorda balansräkningen. Berättelsen skall underskrivas av förvaltaren.
Avskrift av — — —

(Nuvarande lydelse)

med annan än denne, äge, där han vid tiden för avtalet häftade i skuld hos gäldenären och tillika hade skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd, eller kännedom om konkursansökningen, ej den rätt, varom ovan i denna paragraf är stadgat. Sådan rätt tillkomme ej heller borgenär, som efter det han erhållit sin fordran under nu nämnda tid satt sig i skuld hos gäldenären och därvid hade skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd, eller kännedom om konkursansökningen.

121 § fjärde stycket.[1]

Har konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen (1970: 00) och har konkursansökningen gjorts inom tre veckor från det att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes, vare borgenär icke berättigad att till kvittning mot skuld, vari han häftar hos gäldenären, använda fordran, för vilken han enligt ackordslagen icke ägt kvittningsrätt, därest ackord kommit till stånd.

121 § andra stycket.

Är fordran beroende av sådant villkor, att borgenären icke äger *utbekomma* fordringsbeloppet, *så vida ej* viss omständighet inträffar, *gälle i fråga om borgenärens rätt till kvittning i fall, då förutsättningarna därför i övrigt föreligga enligt vad i första stycket sägs, att borgenären har att fullgöra sin förbindelse men äger återbekomma ett belopp,*

(Föreslagen lydelse)

gen får ej användas till kvittning mot fordran som gäldenären hade när den andre förvärvade sin fordran. Detsamma gäller, om fordran mot gäldenären förvärvats tidigare genom dylikt fång och borgenären då hade skälig anledning antaga att gäldenären var insolvent.

Borgenär, som satt sig i skuld till gäldenären under sådana omständigheter att det är att jämställa med betalning med ovanliga betalningsmedel, får ej kvitta, i den mån dylik betalning hade kunnat bliva föremål för återvinning.

2. Fordran på ersättning vilken tillkommer borgensman eller annan med anledning av förpliktelse som han infriat (regressfordran) anses vid tillämpning av vad som sägs ovan ha förvärvats när hans förpliktelse grundades.

3. För rätt att kvitta krävs ej, att fordringen bevakas i konkursen. När kvittning ej får ske, äger borgenären likväl på sin skuld avräkna vad som bort tillkomma honom såsom utdelning i konkursen, om hans fordran hade bevakats i rätt tid.

4. Är fordran beroende av sådant villkor att borgenären icke äger *utfå* fordringsbeloppet *utan att* viss omständighet inträffar, *skall borgenären fullgöra sin förpliktelse, oaktat han annars ägt kvitta. Han äger emellertid återfå motsvarande belopp, om han, innan kungörelse om slututdelning utfärdas, visar att villkoret uppfyllts. Finnes anled-*

[1] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
motsvarande vad han erlagt, i den mån det ej överstiger vad han har att fordra, så framt han, innan kungörelse om framläggande av förslag till slututdelning utfärdas, visar, att villkoret uppfyllts; dock att, där fordringen avser ersättning, varom i 136 § andra stycket förmäles, det borgenären tillkommande beloppet skall vid slututdelningsförslagets upprättande avsättas för att, därest villkoret sedermera skulle uppfyllas, till borgenären återbäras.	*ning antaga att villkoret kommer att uppfyllas senare, skall för borgenären beräknat belopp avsättas vid slututdelningsförslagets upprättande.*
	5. Överlåter boet fordran så att borgenär därigenom förlorar rätt till kvittning, skall boet gottgöra borgenären därför.

6 KAP.

133 §.

Har i fall, då någon av flere för betalningen av en fordran en för alla och alla för en ansvariga gäldenärer eller löftesmän kommit i konkurs, borgenären av annan av dem erhållit avbetalning genom utdelning eller ackord i konkurs eller genom ackord i ackordsförhandling utan konkurs eller har i sagda fall annan av de ansvariga efter det beslutet om egendomsavträde meddelades gjort avbetalning å fordringen, äge ändock borgenären i förstnämnda konkurs bevaka och njuta utdelning för samma fordringsbelopp, som han, därest avbetalningen ej skett, ägt göra gällande i konkursen; dock må han ej uppbära mer än mot hans fordran svarar. Erhåller borgenären genom utdelning i särskilda konkurser sammanlagt mer än han har att fordra, gånge överskottet till de konkursmassor, från vilka större utdelning fallit än som med hänsyn till gäldenärernas eller löftesmännens inbördes ansvarighet bör därifrån utgå.

Huru utdelning för fordran hos handelsbolag *må njutas* i bolagsmans konkurs, *därom skils* i lagen *den 28 juni 1895* om handelsbolag och enkla bolag.

Om flera utfäst eller eljest ådragit sig solidariskt betalningsansvar och fordringen delvis är betald, skall utdelning för borgenärens återstående fordran i sådan gäldenärs konkurs beräknas på fordringens belopp utan avdrag för avbetalningen, om denna influtit från medgäldenär och

1. medgäldenären hade rätt att söka tillbaka beloppet av konkursgäldenären (regressrätt) eller

2. avbetalningen skett genom ackord, konkurs eller annan fördelning av insolvent medgäldenärs bo eller

3. avbetalningen skett senare än tre månader före den i 28 § angivna fristdagen.

Har konkursgäldenären gottgjort medgäldenär regressfordran och äger återvinning därav ej rum, skall dock avdrag ske.

Om utdelningen överstiger borgenärens fordran, fördelas överskottet enligt vad som följer av gäldenärernas inbördes ansvarighet för fordringen.

Hur utdelning för fordran hos handelsbolag *beräknas* i bolagsmans konkurs, *finnes särskild föreskrift* i *19 §* lagen *(1895: 64)* om handelsbolag och enkla bolag.

(Nuvarande lydelse)

135 §.

Har i fall, då någon av flere för betalningen av en fordran en för alla och alla för en ansvariga gäldenärer eller löftesmän kommit i konkurs, fordringen bevakats av, förutom borgenären, någon av dem, som äro jämte konkursgäldenären ansvariga för betalningen, skall utdelning för de bevakande gemensamt beräknas, och tage därav först borgenären vad till full betalning av hans fordran åtgår; vad sedan återstår tillfalle den, som jämte borgenären bevakat, i den mån han genom avbetalning erhållit fordran på ersättning hos konkursgäldenären.

134 §.

Har i fall, då någon av flere för betalningen av en fordran en för alla och alla för en ansvariga gäldenärer eller löftesmän kommit i konkurs, annan av dem efter det beslutet om egendomsavträde meddelades infriat fordringen hos borgenären, vare den, som infriat fordringen, berättigad till utdelning å samma belopp, som borgenären, därest denne ej fått betalning, ägt i konkursen bevaka; dock må han ej uppbära mer än mot hans fordran svarar.

(Föreslagen lydelse)

134 §.

När avbetalning skett på fordran för vilken flera äro solidariskt ansvariga och utdelning till borgenären enligt 133 § skall räknas på högre belopp än fordringen, skall utdelning beräknas gemensamt för borgenären och medgäldenär som har regressfordran. Borgenären har företräde till vad som åtgår till betalning av hans fordran och medgäldenären får betalning av överskottet för sin regressfordran. Ha flera medgäldenärer rätt till betalning av överskottet, fördelas det mellan dem enligt den grund som angives i 133 § tredje stycket.

Första stycket gäller i tillämpliga delar även när medgäldenär gör gällande regressfordran med anledning av vad han framdeles kan komma att betala utöver vad som bör belöpa på honom.

134 a §.

Om borgenär tager utdelning hos gäldenär vilken ställt säkerhet i sin egendom för regressfordran som solidariskt ansvarig medgäldenär kan få mot honom, minskas medgäldenärens rätt att begagna säkerheten med utdelningens belopp, i den mån utdelningen beräknats på belopp som svarar mot säkerhetens värde.

Första stycket äger motsvarande tillämpning, när gäldenären har fordran hos medgäldenären som denne kunnat använda till kvittning.

134 b §.

Om solidariskt ansvarig medgäldenär infriat skulden senare än tre månader före den i 28 § angivna fristdagen, skall utdelning för regressfordran, som han därigenom fått, beräknas på samma belopp som skolat tillämpas i fråga om utdelning till borgenären, om skulden ej infriats. Har annan solidariskt ansvarig medgäldenär regressfordran med anledning av tidigare avbetalning, skall dock utdelningen fördelas mellan medgäldenärerna enligt den grund som angives i 133 § tredje stycket.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

134 c §.

Om solidariskt ansvarig gäldenär försatts i konkurs som ej avslutats innan medgäldenär försättes i konkurs, har den förres konkursbo rätt till andel i överskott enligt 133 § tredje stycket även om regressfordringen ej bevakats i medgäldenärens konkurs.

135 §.

Vad ovan sagts med avseende på solidariskt betalningsansvar äger motsvarande tillämpning i fall då borgenären fått pant eller annan säkerhet i tredje mans egendom.

136 §.

Är fordan beroende av sådant villkor, att borgenären icke äger utbekomma fordringsbeloppet, så vida ej viss omständighet inträffar, skall utdelning för fordringen beräknas i utdelningsförslag, som ej avser slututdelning i konkursen. Då slututdelning företages, må *utom i fall, varom förmäles i andra stycket av denna paragraf,* sådan fordran ej komma i betraktande, *med mindre borgenären innan kungörelse om framläggande av utdelningsförslaget utfärdats hos rättens ombudsman visar, att villkoret uppfyllts;* och skall, där fordringen enligt vad nu sagts icke må komma i betraktande, vad vid tidigare utdelning må hava beräknats för fordringen gå till fördelning emellan andra borgenärer.

Har någon, som är jämte konkursgäldenären ansvarig för betalningen av en fordran, i konkursen bevakat fordran på ersättning för vad han kan komma att gälda utöver vad efter förbindelsernas ordning och beskaffenhet bör på honom belöpa, skall sistnämnda fordran jämväl vid slututdelning i konkursen komma i betraktande; dock att, där även borgenären bevakat, vad i 135 § är stadgat om utdelning skall äga tillämpning.

Är fordran beroende av sådant villkor, att borgenären icke äger utbekomma fordringsbeloppet, så vida ej viss omständighet inträffar, skall utdelning för fordringen beräknas i utdelningsförslag, som ej avser slututdelning i konkursen. Då slututdelning företages, må sådan fordran ej komma i betraktande, *om det saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas;* och skall, där fordringen enligt vad nu sagts icke må komma i betraktande, vad vid tidigare utdelning må hava beräknats för fordringen gå till fördelning emellan andra borgenärer.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
146 §.[1]	
Då förslag — för konkursboet.	
Utan hinder — 7 kap.	
	På ansökan av gäldenär som icke är juridisk person äger konkursdomaren förordna, att gäldenärens konkurstillstånd skall upphöra innan konkursen skall anses avslutad enligt första stycket. Rättens ombudsman och förvaltaren skola höras över ansökningen. Beslut om konkurstillståndets upphörande får ej meddelas, innan gäldenären avlagt boupptecknings ed och sammanträde enligt 108 § hållits samt boet är i allt väsentligt utrett.
	Beslut, som avses i tredje stycket, medför ej ändring i gäldenärens skyldighet att medverka vid konkursförfarandet eller beträffande påföljd, om han försummar det.
— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*

11 KAP.

199 a §.[1]

Gäldenären må icke *under konkursen* driva rörelse, med vars utövande följer bokföringsskyldighet.

Gäldenären må icke *så länge hans konkurstillstånd varar* driva rörelse, med vars utövande följer bokföringsskyldighet.

209 §.

Konkursdomaren äge, ändå att han är jävig, meddela de beslut eller vidtaga de åtgärder, som omförmälas i *10—14, 17 och 19 §§, 20 § första stycket samt 21 §,* så ock utfärda sådan kallelse, som i 201 § sägs; finner konkursdomaren, då konkurs uppstått, anledning till antagande, att gäldenärens bo icke förslår till bestridande av konkurskostnaderna, äge han ock, utan hinder av jäv, vidtaga de åtgärder, som för sådant fall föreskrivas i 185 § under 1) och 2). Är konkursdomaren av jäv hindrad att utse konkursförvaltare enligt 43 §, skall han uppdraga åt lämplig person att taga vård om boet intill dess förvaltare varder av ojävig domare utsedd.

Det åligger konkursdomaren, där hovrättens förordnande för särskild domare erfordras, att utan dröjsmål anmäla jävet i hovrätten.

Konkursdomaren äge, ändå att han är jävig, meddela de beslut eller vidtaga de åtgärder, som omförmälas i *5 § tredje stycket, 6, 9, 11, 12, 15 och 19 §§ samt 20 § första stycket,* så ock utfärda sådan kallelse, som i 201 § sägs; finner konkursdomaren, då konkurs uppstått, anledning till antagande, att gäldenärens bo icke förslår till bestridande av konkurskostnaderna, äge han ock, utan hinder av jäv, vidtaga de åtgärder, som för sådant fall föreskrivas i 185 § under 1) och 2). Är konkursdomaren av jäv hindrad att utse konkursförvaltare enligt 43 §, skall han uppdraga åt lämplig person att taga vård om boet intill dess förvaltare varder av ojävig domare utsedd.

210 §.[2]

Över beslut, — — — — — — — — — — — — — — — — — — — sina åligganden.
Vill någon — — — — — — — — — — — — — — — — — — — allmänna tidningarna.

Beslut av konkursdomaren i frågor, som omförmälas i 3, 4 eller 6 kap., eller om förordnande eller entledigande av tillsynsman enligt 171 b § länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas; *dock att vad sålunda stadgats icke skall äga tillämpning å* beslut, varigenom förelagt vite utdömts.

Beslut av konkursdomaren i frågor som omförmälas i 3, 4 eller 6 kap. eller om förordnande eller entledigande av tillsynsman enligt 171 b § länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas. *Detta gäller dock ej* beslut, varigenom *förordnande meddelats om att gäldenärens konkurstillstånd skall upphöra eller* förelagt vite utdömts.

211 §.[3]

Mål, som avses i *16,* 27, 85, 93, 98, 164 eller 183 §, skall utan förberedelse företagas

Mål, som avses i *15,* 27, 85, 93, 98, 164 eller 183 §, skall utan förberedelse företagas

[1] Senaste lydelse 1968: 559.
[2] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.
[3] Med nuvarande lydelse avses lydelsen enligt 1969: 805, som träder i kraft 1/1 1971 om tidigare tidpunkt ej bestämts av Kungl. Maj:t.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
till huvudförhandling. Utsättes målet till fortsatt eller ny huvudförhandling, äge rätten, om det erfordras för att målet vid denna skall kunna slutföras, förordna, att förberedelse skall äga rum, samt meddela erforderliga föreskrifter därom. Vid huvudförhandling i mål som avses i *16* § är rätten domför med en lagfaren domare.	till huvudförhandling. Utsättes målet till fortsatt eller ny huvudförhandling, äge rätten, om det erfordras för att målet vid denna skall kunna slutföras, förordna, att förberedelse skall äga rum, samt meddela erforderliga föreskrifter därom. Vid huvudförhandling i mål som avses i *15* § är rätten domför med en lagfaren domare.
Mål, som avses i 109 — — — — — — — — — — — — — — — — under förberedelsen.	
Uteblir i — är stadgat.	
Beträffande talan — ej föras.	

216 §.

Varder konkursansökning, som gjorts av borgenär, ej bifallen och befinnes borgenären hava, då han ingav ansökningen, saknat skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd *eller i fall, varom i 3 och 4 §§ stadgas, att omständighet, som där sägs, förelåg,* vare borgenären pliktig att, om gäldenären det yrkar, ersätta den skada, som skäligen må anses hava tillskyndats gäldenären genom ansökningen och dess handläggning.	Varder konkursansökning, som gjorts av borgenär, ej bifallen och befinnes borgenären hava, då han ingav ansökningen, saknat skälig anledning till antagande, att gäldenären var på obestånd, vare borgenären pliktig att, om gäldenären det yrkar, ersätta den skada, som skäligen må anses hava tillskyndats gäldenären genom ansökningen och dess handläggning.[1]

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den.....

2. Äldre bestämmelser skall tillämpas, när ansökan om gäldenärs försättande i konkurs gjorts före lagens ikraftträdande.

Såvitt angår 21, 22, 27—40, 100, 121, 133—136, 146, 199 a och 210 §§ skall dock, även om konkursansökningen gjorts före lagens ikraftträdande, de nya bestämmelserna tillämpas, om konkursbeslutet meddelats efter ikraftträdandet.

3. I fråga om återvinning av rättshandling eller åtgärd som ägt rum före lagens ikraftträdande får 28—38 §§ i sin äldre lydelse åberopas, om det medför frihet från återvinning.

I fråga om rätt till kvittning under konkurs får 121 § i sin äldre lydelse åberopas, om borgenären ägt kvitta enligt den bestämmelsen och fordringarna stod mot varandra vid lagens ikraftträdande.

Om fordran, för vilken flera är solidariskt betalningsansvariga, har helt eller delvis betalts före lagens ikraftträdande, skall i fråga om verkan av betalningen äldre bestämmelser gälla i stället för 133, 134 b och 135 §§ i denna lag.

Bestämmelserna i 134 a § skall ej tillämpas, om säkerheten ställts före lagens ikraftträdande eller fordringarna stod mot varandra vid ikraftträdandet.

4. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

[1] Jfr beredningens förslag till ny lydelse av 216 § i U VIII.

Förslag till
Lag om ändring i ackordslagen (1970: 00)

Härigenom förordnas, att 16 och 20 §§ ackordslagen (1970: 00) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)[1]	*(Föreslagen lydelse)*
16 §	
Sedan förhandling — — — — — — — — — — — — — — — — ackordet fastställes.	
Bestämmelserna i 31 § konkurslagen om återvinning av betalning genom utmätning äger motsvarande tillämpning i fråga om förmånsrätt som borgenär vunnit genom utmätning. Rätten får även förordna, att fortsatt verkställighet av utmätningen tills vidare ej får äga rum.	*Föres talan om återvinning enligt 35 § konkurslagen av den rätt som borgenär vunnit genom utmätning, får rätten förordna,* att fortsatt verkställighet av utmätningen tills vidare ej får äga rum.
20 §	
Borgenär som förvärvat sin fordran hos gäldenären innan förhandling om offentligt ackord beslutats får utan hinder av ackord använda fordringen till kvittning mot skuld som han då hade till gäldenären.	*Den som hade fordran hos gäldenären när förhandling om offentligt ackord beslutades får, även om fordringen ej är förfallen till betalning, använda den till kvittning mot fordran som gäldenären då hade mot honom. Detta gäller dock ej, om kvittning är utesluten på grund av fordringarnas beskaffenhet eller undantagen enligt vad som sägs nedan.*
Den som förvärvat fordran mot gäldenären genom avtal med tredje man inom sextio dagar innan ansökan om förordnande av god man gjordes eller senare har ej rätt till kvittning enligt första stycket, om han vid tiden för avtalet stod i skuld hos gäldenären och hade skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd. Rätt till kvittning har ej heller borgenär som, sedan han erhållit sin fordran, under nämnda tid satt sig i skuld hos gäldenären och därvid hade skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd.	*Om fordran mot gäldenären förvärvats genom överlåtelse från tredje man senare än tre månader före ansökningen om förordnande av god man eller, såvitt angår dödsbo, före ansökan om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman och i det senare fallet ansökningen om förordnande av god man följt inom tre månader från att boutredningsman förordnats, får den ej användas till kvittning mot fordran som gäldenären hade när den andre förvärvade sin fordran. Detsamma gäller, om fordran mot gäldenären förvärvats tidigare genom dylikt fång och borgenären då hade skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd.*
	Borgenär, som satt sig i skuld till gäldenären under sådana omständigheter att det är

[1] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.

(Nuvarande lydelse) *(Föreslagen lydelse)*

att jämställa med betalning med ovanliga betalningsmedel, får ej kvitta, i den mån dylik betalning hade kunnat bli föremål för återvinning.

Fordran på ersättning vilken tillkommer borgensman eller annan med anledning av förpliktelse som han infriat (regressfordran) anses vid tillämpning av vad som sägs ovan ha förvärvats när hans förpliktelse grundades.

Överlåter gäldenären, sedan förhandling om offentligt ackord beslutats, fordran så att borgenär därigenom förlorar rätt till kvittning, skall han gottgöra borgenären därför.

Denna lag träder i kraft den.....

Har förhandling om offentligt ackord beslutats före nämnda dag, skall vad i 16 § första stycket sägs om tillämpning av bestämmelserna i konkurslagen (1921: 225) om återvinning i konkurs avse bestämmelserna i deras lydelse före samma dag. I sådant fall skall även äldre lydelsen av 16 § andra stycket tillämpas.

I fråga om återvinning av rättshandling eller åtgärd som ägt rum före lagens ikraftträdande får, även om förhandling om offentligt ackord beslutats först därefter, konkurslagens bestämmelser i deras äldre lydelse åberopas, om det medför frihet från återvinning.

I fråga om rätt till kvittning är 20 § i sin nya lydelse tillämplig, när förhandling om offentligt ackord beslutats efter lagens ikraftträdande. Äldre lydelsen får dock åberopas, om borgenären ägt kvitta enligt den lydelsen och fordringarna stod mot varandra vid lagens ikraftträdande.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1921: 226) om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas

Härigenom förordnas, att 7 § 1, 2 och 4 lagen (1921: 226) om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse) *(Föreslagen lydelse)*

7 §.[1]

1. Borgenär äge — — — — — — — — — — — — — — — — — — — äger råda.

Där efter makes död konkursansökning göres av delägare i dödsboet, skall vid tillämpning av 11 § andra stycket nya lagen ansökningen vara förfallen allenast om efter framställning, som där sägs, all egendom i

[1] Senaste lydelse av 7 § 1 1933: 325.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
makarnas bo varder ställd under förvaltning av boutredningsman.	
2. Vad i *33, 34, 36, 37 och 39 §§* av nya lagen är stadgat om återvinning från gäldenärens make samt om återgång av bodelning skall icke äga tillämpning.	2. Vad i *30 §* av nya lagen är stadgat om återvinning från gäldenärens make samt om återgång av bodelning skall icke äga tillämpning.
4. Har makarnas bo avträtts till konkurs, skall konkursdomaren å första borgenärssammanträdet förordna god man att biträda hustrun; dock må ej sådant förordnande meddelas mot hennes bestridande. Den, som förordnats till god man, har att i avseende å konkursen och vad därmed äger samband bevaka hustruns talan, där den ej av henne själv utföres. *Har förordnande, som nu sagts, meddelats, åligge det konkursdomaren att göra anteckning därom, med angivande av den förordnades namn, uti den i 208 § av nya lagen omförmälda dagboken.*	4. Har makarnas bo avträtts till konkurs, skall konkursdomaren å första borgenärssammanträdet förordna god man att biträda hustrun; dock må ej sådant förordnande meddelas mot hennes bestridande. Den, som förordnats till god man, har att i avseende å konkursen och vad därmed äger samband bevaka hustruns talan, där den ej av henne själv utföres.

Denna lag träder i kraft den.....

Vad som sägs under 2 och 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (0000: 00) om ändring i konkurslagen (1921: 225) skall i tillämpliga delar gälla även denna lag.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1933: 315) angående införande av lagen om boutredning och arvskifte

Härigenom förordnas, att 7 § 2 mom. lagen (1933: 315) angående införande av lagen om boutredning och arvskifte skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
7 §.	
2 mom. Avträde till konkurs skall omfatta all egendom i makarnas bo. *Samma lag vare i fråga om avträde till förvaltning av boutredningsman, vilket meddelas på begäran av borgenär.*	*2 mom.* Avträde till konkurs *eller till förvaltning av boutredningsman* skall omfatta all egendom i makarnas bo.
Sker eljest avträde till förvaltning av boutredningsman, skall förvaltningen omfatta all egendom i makarnas bo, dock att efterlevande maken äger under sin förvaltning behålla enskild egendom, varöver han ägde råda, därest förbehåll göres före beslutet om	

(Nuvarande lydelse) *(Föreslagen lydelse)*

egendomsavträde. Har sådant förbehåll gjorts, skall det i beslutet angivas.

Uppgörelse, som — — — — — — — — — — — — — — — — efterlevande maken.

Denna lag träder i kraft den.....

Äldre bestämmelser skall tillämpas, när ansökan om avträde till förvaltning av boutredningsman gjorts före lagens ikraftträdande.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1956: 217) om vissa kreditinrättningars konkurs

Härigenom förordnas, att 3 § lagen (1956: 217) om vissa kreditinrättningars konkurs skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)[1] *(Föreslagen lydelse)*

3 §.

Konkursdomaren äger *att utan hinder av vad som stadgats i 19 § konkurslagen* bestämma att kungörelser angående konkursen skola införas *i flera än två tidningar i den ort,* varest kreditinrättningens styrelse har sitt säte, *samt* en eller flera tidningar på annan ort, där den har kontor.

Konkursdomaren äger bestämma, att kungörelser angående konkursen skola införas, *förutom i en eller flera ortstidningar* varest kreditinrättningens styrelse har sitt säte, *även i* en eller flera tidningar på annan ort, där den har kontor.

Förvaltarna åligger — — — — — — — — — — — — — — — — jämte räntefoten.
Förteckningen skall — — — — — — — — — — — — — — kreditinrättningens kontor.
Fordran, som — — — — — — — — — — — — — — — — — — utsatta tiden.
Till borgenärer, — — — — — — — — — — — — — — — — — nyss sagts.

Denna lag träder i kraft den.....

[1] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal

Härigenom förordnas, att 117 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)[1]

117 §.

Försättes försäkringstagaren i konkurs efter ansökan, som gjorts innan tio år förflutit från försäkringsavtalets ingående, och har han under de tre senaste åren före konkursansökningen eller senare till betalning av premie för försäkring, som enligt 116 § ej kan göras till föremål för utmätning, använt belopp, som vid den tid, då betalningen skedde, ej stod i skäligt förhållande till hans villkor, äge konkursboet hos försäkringsgivaren utkräva vad sålunda för mycket erlagts, i den mån tillgodohavandet hos denne därtill förslår. Har ej försäkringstagaren lämnat konkursboet samtycke till beloppets utkrävande, åligger det konkursboet att för prövning av dess rätt *inom sex månader från första borgenärssammanträdet instämma försäkringstagaren.*

Har konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen (1970: 00) *och har konkursansökningen gjorts inom tre veckor från det att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes, skall vad som i första stycket sägs om konkursansökningen i stället gälla ansökningen om förordnande av god man.*

(Föreslagen lydelse)

117 §.

Försättes försäkringstagaren i konkurs efter ansökan, som gjorts innan tio år förflutit från försäkringsavtalets ingående, och har han under de tre senaste åren före konkursansökningen eller senare till betalning av premie för försäkring, som enligt 116 § ej kan göras till föremål för utmätning, använt belopp, som vid den tid, då betalningen skedde, ej stod i skäligt förhållande till hans villkor, äge konkursboet hos försäkringsgivaren utkräva vad sålunda för mycket erlagts, i den mån tillgodohavandet hos denne därtill förslår. Har ej försäkringstagaren lämnat konkursboet samtycke till beloppets utkrävande, åligger det konkursboet att för prövning av dess rätt *väcka talan mot försäkringstagaren. Beträffande sådan talan äga bestämmelserna i 39 § konkurslagen (1921: 225) motsvarande tillämpning.*

Har konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen (1970: 00) *eller av boutredningsman, skall vad som enligt första stycket gäller om tiden för konkursansökningen avse den i 28 § konkurslagen (1921: 225) för sådant fall angivna fristdagen.*

Bestämmelserna i — — — — — — — — — — — — — — motsvarande tillämpning.
Ej må — må återkallas.

Denna lag träder i kraft den.....

Övergångsbestämmelserna till lagen (0000: 00) om ändring i konkurslagen (1921: 225) och till lagen (0000: 00) om ändring i ackordslagen (1970: 00) skall i tillämpliga delar gälla även denna lag.

[1] Med nuvarande lydelse avses den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1915: 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Härigenom förordnas, att 23 § lagen (1915: 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
23 §.	
Varder fullmaktsgivarens egendom avträdd till konkurs, *äge tredje man icke å rättshandling, som fullmäktigen företager, grunda någon rätt av beskaffenhet att kunna göras gällande i konkursen.*	Varder fullmaktsgivarens egendom avträdd till konkurs, *har rättshandling, som fullmäktigen företager, icke större verkan mot konkursboet än den skulle haft, om fullmaktsgivaren själv företagit den. Är fullmakten sådan som avses i 18 §, kan rättshandlingen ej göras gällande mot boet, om fullmäktigen ägde eller bort äga kännedom om konkursen när han företog den.*

Denna lag träder i kraft den.....

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1936: 81) om skuldebrev

Härigenom förordnas, att 14 och 19 §§ lagen (1936: 81) om skuldebrev skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
14 §.	
Har skuldebrev som är ställt till innehavaren blivit av någon som hade det i händer överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan att överlåtaren ej var *rätte borgenären eller behörig att å dennes vägnar* förfoga över skuldebrevet, vare nye innehavaren ändock ansedd för rätt borgenär, utan så är att han visste att den andre ej ägde överlåta handlingen, eller han åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas.	Har skuldebrev som är ställt till innehavaren blivit av någon som hade det i händer överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan att överlåtaren ej var *berättigad att* förfoga över skuldebrevet, vare nye innehavaren ändock ansedd för rätt borgenär, utan så är att han visste att den andre ej ägde överlåta handlingen, eller han åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas.

I fråga — — —

(Nuvarande lydelse) *(Föreslagen lydelse)*

19 §.

Har skuldebrev som är ställt till innehavaren infriats hos den som hade det i besittning, och visar sig sedan att han icke var *rätte borgenären eller behörig att å dennes vägnar* uppbära beloppet, vare betalningen ändock gill, utan så är att gäldenären visste att beloppet kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas.

Har skuldebrev som är ställt till innehavaren infriats hos den som hade det i besittning, och visar sig sedan att han icke var *berättigad att* uppbära beloppet, vare betalningen ändock gill, utan så är att gäldenären visste att beloppet kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas.

I fråga — — —

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
gandet efter det kommissionärens uppdrag förfallit i följd av hans eller kommittentens konkurs, må tredje man ej åberopa, att han saknade kännedom om konkursen.	*Om kommissionärens uppdrag förfallit till följd av kommittentens konkurs, skall dock rättshandling, som kommissionären företager, icke på grund av bestämmelsen i första stycket ha större verkan mot konkursboet än den skulle haft, om kommittenten själv företagit den. Har uppdraget förfallit därför att kommissionären försatts i konkurs, äger tredje man icke åberopa bristande kännedom om konkursen i vidare mån än han kunnat göra, om godset tillhört kommissionären.*

Denna lag träder i kraft den.....

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag

Härigenom förordnas, att 36 § 1 mom. lagen (1944: 705) om aktiebolag skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
36 §.	
1 mom. Har aktiebrev, som är ställt till innehavaren, blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan, att överlåtaren ej var *rätte aktieägaren eller behörig att å dennes vägnar* förfoga över aktiebrevet, äge nye innehavaren ändock företräde till aktien, utan så är att han visste, att den andre ej ägde överlåta handlingen, eller han åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas.	*1 mom.* Har aktiebrev, som är ställt till innehavaren, blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan, att överlåtaren ej var *berättigad att* förfoga över aktiebrevet, äge nye innehavaren ändock företräde till aktien, utan så är att han visste, att den andre ej ägde överlåta handlingen, eller han åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas.
I fråga — — —

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse

Härigenom förordnas, att 32 § 1 och 3 mom. lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
32 §.	
1 mom. Har aktiebrev blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan, att den som verkställde överlåtelsen ej var *rätte aktieägaren eller behörig att å dennes vägnar* förfoga över aktiebrevet, äge nye innehavaren ändock företräde till aktien, där han var i god tro och överlåtaren kunde till stöd för sin rätt åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco.	*1 mom.* Har aktiebrev blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan, att den som verkställde överlåtelsen ej var *berättigad att* förfoga över aktiebrevet, äge nye innehavaren ändock företräde till aktien, där han var i god tro och överlåtaren kunde till stöd för sin rätt åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco.
Förvärvaren skall — — —

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse

Härigenom förordnas, att 24 § lagen (1955: 183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
24 §.	
Har aktiebrev blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning och finnes sedan, att den, som verkställde överlåtelsen, ej var *rätte aktieägaren eller behörig att å dennes vägnar* förfoga över aktiebrevet, äger nye innehavaren ändock företräde till aktien, där han var i god tro, och överlåtaren kunde till stöd för sin rätt åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco.	Har aktiebrev blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning och finnes sedan, att den, som verkställde överlåtelsen, ej var *berättigad att* förfoga över aktiebrevet, äger nye innehavaren ändock företräde till aktien, där han var i god tro, och överlåtaren kunde till stöd för sin rätt åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco.
Förvärvaren skall — — —

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
handlingen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas, *2. mottagaren var i konkurs eller omyndig.*	lingen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas.

Denna lag träder i kraft den.....

Förslag till
Lag om ändring i ärvdabalken

Härigenom förordnas, att i ärvdabalken skall införas två nya paragrafer, 7 kap. 7 § och 14 kap. 6 §, av nedan angivna lydelse.

7 KAP.

7 §.

Bröstarvinges rätt enligt detta kapitel att påkalla jämkning av testamente eller gåva övergår ej till hans borgenärer.

14 KAP.

6 §.

Arvinges rätt att väcka talan om klander av testamente övergår ej till hans borgenärer.

Denna lag träder i kraft den.....

De nya bestämmelserna skall ej tillämpas, när arvinge försatts i konkurs genom beslut som meddelats före lagens ikraftträdande.

Motiv

1 Inledning

1.1 *Beredningens uppdrag*

Den 30 september 1960 beslöt Kungl. Maj:t, att lagberedningen skulle ta upp frågan om reformering av utsökningslagen (UL) och lagstiftning som har samband därmed.[1] Enligt direktiven skulle beredningen vara oförhindrad att även ta upp frågor om reformer på konkursrättens område. Beredningen borde hålla kontakt med pågående reformarbete i övriga nordiska länder och verka för nordisk enhetlighet på området i den utsträckning som det fanns förutsättningar härför. Vidare var beredningen oförhindrad att lägga fram förslag till partiella reformer i avvaktan på översynen av lagstiftningen i dess helhet.

1.2 *Nordiskt samarbete*

Sverige var under ett par år representerat av professorn, numera justitierådet Welamson som observatör vid överläggningar som på konkursrättens område ägde rum mellan Danmark, Finland och Norge. Fr. o. m. år 1962 har beredningen på vanligt sätt deltagit i samarbetet.

Från dansk sida deltager en kommitté med retspræsidenten Hans Topsöe-Jensen som ordförande och från Norge en kommitté under ordförandeskap av professorn Sjur Brækhus. Från Finland har deltagit en kommitté med professorn Tauno Tirkkonen, sedermera efterträdd av professorn Bo Palmgren, som ordförande. Denna kommitté är emellertid upplöst sedan den 24 april 1969 och det fortsatta arbetet på reformering av konkursrätten bedrivs av den finska lagberedningen. Från Island har inte framförts önskemål om deltagande i samarbetet. Ett flertal möten har hållits i Köpenhamn, Helsingfors, Oslo och Stockholm.

Beträffande bakgrunden till reformarbetet kan nämnas, att den danska konkurslagen är från år 1872, den finska konkursstadgan från år 1868 och den norska konkurslagen från år 1863, medan den svenska konkurslagen (KL) är från år 1921. De olika lagarna har under årens lopp blivit föremål för partiella ändringar. Mellan de nordiska länderna finns en konkurskonvention från år 1933, till vilken även Island är anslutet. Denna konvention ligger för vår del till grund för lagen (1934: 67) med bestämmelser om konkurs, som omfattar egendom i Danmark, Finland, Island eller Norge och lagen (1934: 68) om verkan av konkurs, som inträffat i angivna länder.

I Danmark, Finland och Norge har det varit nödvändigt att göra en genomgripande reform av hela konkurslagstiftningen, medan reformönskemålen varit mindre framträdande i Sverige. För att förbereda arbetet inom konkursrätten gjorde beredningen år 1962 en enkät hos ett stort antal myndigheter och organisationer. De syn-

[1] Ang. beredningens direktiv se U I s. 36, jfr U VII s. 49.

punkter som då framkom i de ämnen som behandlas i förevarande förslag redovisas i samband med att beredningen i det följande diskuterar varje särskilt ämne. Av svaren att döma skulle önskemålen om ändring av konkurslagstiftningen vara jämförelsevis begränsade. Då man emellertid på dansk, finsk och norsk sida varit inställd på en mera omfattande reformering av den föråldrade lagstiftningen, har det varit nödvändigt att beredningen, om den skulle deltaga i samarbetet, förutsättningslöst tog upp de ämnen som ansetts ägnade för nordiskt samarbete till ny reglering.

De nordiska kommitterade har inte ansett det framkomligt att söka åstadkomma en gemensam reglering beträffande såväl själva förfarandet som den materiella konkursrätten. Konkursförfarandet är väsentligt olika i de nordiska länderna. Detta gäller bl. a. i fråga om de myndigheter och organ som är verksamma i konkurs. I Sverige är konkurs alltid anhängig vid en allmän underrätt såsom konkursdomstol. Åtskilliga funktioner utövas emellertid av den till underrätten knutna konkursdomaren. Förvaltningen av konkursboet handhas av särskilt utsedd förvaltare, som också företräder boet utåt. Vidare förordnas en rättens ombudsman med uppgift bl. a. att kontrollera förvaltarens verksamhet. I Danmark handläggs konkurs av skifteretten som konkursdomstol. Skifteretten har även förvaltande uppgifter. Före det första borgenärssammanträdet fungerar i regel en provisorisk förvaltare. Förvaltningen under konkursens följande huvudstadium kan anförtros åt kurator med ett valt borgenärsutskott som tillsynsorgan. Även i Norge är skifteretten konkursdomstol. Övriga konkursorgan är förvaltare och ett borgenärsutskott. I Finland är allmän underrätt konkursdomstol. Förvaltningen av konkursbo handhas fram till borgenärssammanträdet av gode män och därefter till konkursens slut av sysslomän. Tillsynen över förvaltningen utövas delvis av borgenärerna.

Beträffande aktuella danska och norska förslag kan nämnas, att man avser att söka främja frivilliga uppgörelser genom bestämmelser om vissa inledande förhandlingar. Den danska kommittén har sålunda tänkt sig föreslå ett nytt institut, kallat "betalingsstandsning" (betalningsinställelse). Enligt kommitténs förslag kan en gäldenär, om han finner sig ur stånd att uppfylla sina förpliktelser, anmäla hos skifteretten att han inställt sina betalningar. Anmälningen skall innehålla upplysning om vem som eventuellt bistår gäldenären under betalningsinställelsen. Meddelande om denna skall genom gäldenärens försorg sändas till alla kända borgenärer. Någon kungörelse om betalningsinställelsen utfärdas inte. Skifteretten kan på gäldenärens begäran bestämma om inskränkningar i borgenärers möjligheter att få betalt genom utmätning sedan anmälan om betalningsinställelse ägt rum. Gäldenären behåller rådigheten över sina tillgångar men kan på egen begäran ställas under tillsyn, varigenom hans ekonomiska dispositioner kommer under kontroll. Om arbetet på en betalningsordning inte fortskrider på betryggande sätt, kan skifteretten bestämma, att verkningarna av anmälan om betalningsinställelse skall upphöra. Förfarandet, som normalt inte får pågå mer än två månader, kan övergå i förhandling rörande tvångsackord eller i konkurs. Dagen för anmälningen av betalningsinställelse skall vara utgångspunkt för beräkning av frister vid återvinning i en eventuellt följande konkurs. — Den norska kommittén ämnar föreslå, att en sammanhängande "stadieordning" införs för behandling av insolvent gäldenärs bo. Saken regleras ingående i förslag till lov om gjeldsforhandling og konkurs.[1] Ändamålet med sådan förhandling är i första hand att söka få till stånd underhandsackord eller offentligt ackord för att hindra konkurs. Förhandling inleds genom att gäldenären gör ansökan därom hos skifteretten. Denna tillsätter en gjeldsnevnd som utövar tillsyn över gäldenären och biträder vid överläggningar med borgenärerna. Förhandlingen är ej offentlig. Gäldenären behåller i princip rådigheten över sin egendom men måste följa

[1] Se närmare U VII s. 57 f.

nämndens anvisningar. Möjligheterna att göra utmätning hos gäldenären eller försätta honom i konkurs är begränsade under förhandlingen. Återvinningsfrister i efterföljande konkurs räknas fram till dagen för ansökan om inledande av förhandling.

För svensk del tillgodoses önskemålet att främja frivilliga uppgörelser genom det förslag till ny ackordslag som på grundval av beredningens betänkande Utsökningsrätt VII (SOU 1968: 41) lagts fram i prop. 1970: 136 och som avses skola träda i kraft den 1 januari 1971. Beredningen avser inte att sammanföra ackordslagen och konkurslagen till en enhet eller att till den senare foga någon inledande avdelning motsvarande betalingsstandsning eller gjeldsforhandling. Finska kommitterade har intagit samma ståndpunkt.

De nordiska kommitterade har ansett, att samarbetet på konkursrättens område bör väsentligen begränsas till den materiella konkursrätten. Detta ämnesområde har relativt länge stått på programmet för nordiskt lagsamarbete. Redan vid nordiskt justitieministermöte år 1946 ansågs det önskvärt, att de nordiska länderna sökte åstadkomma ensartade regler i ämnet.[2] Det anses alltjämt, att det är praktiskt betydelsefullt att vi får gemensamma regler inom konkursrätten. Bl. a. har i den nordiska ämbetsmannakommitténs slutliga rapport den 17 juli 1969 angående ett vidgat nordiskt ekonomiskt samarbete framhållits, att det pågående samarbetet inom näringslagstiftningen i syfte att nå enhetlig nordisk lagstiftning eller att närma de nordiska rättssystemen till varandra bör intensifieras och påskyndas. Som exempel har nämnts bl. a. samarbetet rörande konkurslagstiftningen.[3]

De nordiska överläggningarna på området har hittills gällt konkursgrunderna, konkursgäldenärens rådighet över sin egendom (legitimation), konkursboets omfattning, återvinning, kvittning och solidariska skuldförhållanden. Även konkursforum har diskuterats men t. v. inte föranlett något förslag från svensk sida. Samarbetet har även omfattat ackordslagstiftningen och förmånsrättsordningen. Vidare har ömsesidigt förpliktande avtal behandlats. Det är slutligen förutsatt, att 1933 års nordiska konkurskonvention skall revideras.[4]

På svensk sida har arbetet inom konkursrätten hittills resulterat i två betänkanden från beredningen, nämligen Utsökningsrätt VII som avsåg ackordsförhandling och Utsökningsrätt IX som gällde förmånsrättsordningen m. m. (SOU 1969: 5).[5] I det senare behandlas även verkan av att arrendator eller hyresgäst försatts i konkurs. I övrigt har beredningen t. v. inte avsett att lägga fram något förslag rörande ömsesidigt förpliktande avtal. Förslag om ändring i köplagens bestämmelser om verkan av konkurs torde komma att utarbetas av sakkunniga rörande lagstiftning om köp av lös egendom.

Den norska kommittén avlämnade år 1961 betänkande med förslag till nya regler om förmånsrätt. På grundval härav infördes år 1963 en ny förmånsrättslag i Norge. Den danska kommittén avgav år 1966 betänkande med förslag till ändring av danska konkurslagens bestämmelser om förmånsrätt. Förslaget har år 1969 med en del ändringar antagits som lag.

1.3 *EEC-förslag*

Inom den europeiska ekonomiska gemenskapen (EEC) har sedan några år en kommitté varit sysselsatt med att utarbeta förslag till konkurskonvention för medlemsstaterna. Ett preliminärt förslag har färdigställts och under året remitterats till medlemsstaterna för yttrande. Avsikten är, att kommittén, sedan yttranden inkommit, skall överarbeta det preliminära förslaget och framlägga slutligt förslag. Detta beräknas ske i början av år 1971. I anslutning till konventionsförslaget har utarbetats utkast till en uniform lag som bl. a. reglerar vissa delar av den materiella konkursrätten.

[2] Se SvJT 1947 s. 568 ff.
[3] Nordisk udredningsserie 1969: 11 s. 38.
[4] Jfr U VII s. 82 och U IX s. 46.
[5] Vissa ändringar i KL har också föreslagits i U VIII (SOU 1968: 64). Se vidare under 2. 1 nedan. U IX ligger till grund för prop. 1970: 142.

Varken det preliminära konventionsförslaget eller lagutkastet är offentliggjort, men beredningen har fått del av deras innehåll som i det följande refereras i relevanta delar i samband med motsvarande bestämmelser i beredningens förslag. Till konventionsförslaget skall även fogas en särskild rapport med motiv. Någon sådan rapport har inte varit tillgänglig för beredningen.

Enligt konventionsförslaget skall konventionsstaterna förbinda sig att, senast när konventionen träder i kraft, i sin interna lagstiftning föra in bestämmelser som svarar mot den uniforma lagen. Medlemsstaterna skall emellertid ha rätt att senast vid ratifikation av konventionen reservera sig på vissa i särskild bilaga angivna punkter. Konventionen skall enligt förslaget ej gälla för fördragsslutande stat i den mån den är oförenlig med förpliktelser som staten åtagit sig genom konvention med annan stat innan den nya konventionen trätt i kraft. Stat som blir medlem i EEC skall vara förpliktad att godtaga konkurskonventionen som grundval för de förhandlingar som enligt det s. k. Romfördraget år 1957 skall upptas mellan medlemsstaterna om enklare formaliteter för ömsesidigt erkännande och verkställighet av rättsliga avgöranden och skiljedomar. Den nödvändiga anpassningen skall få ske genom en särskild konvention mellan medlemsstaterna på ena och nytillträdande stat på andra sidan.

Något arbete på konkursrättens område pågår f. n. inte i Europarådet.

1.4 *Beredningen*

Det nu aktuella nordiska samarbetet har inte framskridit så långt att — utöver de förslag som nämnts i det föregående — något land lagt fram slutligt förslag med motiv i ämnet. De danska, finska och norska kommitterade har emellertid utarbetat fullständiga förslag till nya konkurslagar. Dessa förslag är alltjämt mer eller mindre preliminära.

Beredningen redovisar i det följande i olika avsnitt resultatet av det samarbete som ägt rum beträffande den materiella konkursrätten och de förslag till ändringar i konkurslagen som utarbetats. Dessutom föreslås bl. a. vissa därmed sammanhängande ändringar i avtalslagen, skuldebrevslagen, kommissionslagen, aktiebolagslagen m. m. och ärvdabalken. De olika avsnitten rör a) inledandet av konkurs, konkursgrunderna jämte gäldenärens legitimation och vissa andra frågor, b) egendom som ingår i konkurs och återvinning till konkursbo, c) kvittning under konkurs, solidariska skuldförhållanden och vissa andra ändringar i KL, d) övergångsbestämmelser till KLförslaget jämte följdändringar i ackordslagstiftningen och vissa andra lagar, e) ändringar i avtalslagen m. m.[1]

Som förut nämnts pågår f. n. inom EEC arbete på en konkurskonvention för medlemsstaterna samt en uniform lag på konkursrättens område. Det har ansetts alltför vanskligt att i det nordiska samarbetet bygga på det preliminära förslag som har blivit tillgängligt. Å andra sidan är givetvis tveksamt, om ej EECförslagets framläggande och fortsatta behandling borde avvaktas innan de nordiska länderna genomför några mera omfattande ändringar i ämnen som berörs av förslaget, kanske i synnerhet beträffande återvinning. De danska, finska och norska kommitterade är emellertid inställda på att lägga fram resultatet av det pågående reformarbetet utan hinder av det väntade EECförslaget. Det torde därför vara lämpligt att även svenska förslag på grundval av det nordiska samarbetet läggs fram. Detta synes också bäst överensstämma med vad som framhållits i den nordiska ämbetsmannakommitténs rapport (se under 1.2).

Beredningen vill understryka angelägenheten av att det väntade EECförslagets vidare öden uppmärksammas vid behandlingen av beredningens förslag.

[1] Det bör påpekas, att lagförslag, lagändringar m. m. som tillkommit efter 30/9 1970, då beredningens betänkande dagtecknats, inte har kunnat beaktas. Jfr t. ex. prop. 1970: 201.

2 Inledande av konkurs (1 kap. KLförslaget)

2.1 *Gällande rätt m. m.*

Sverige

I 1 kap. KL, som har rubriken "Om egendoms avträdande till konkurs", meddelas regler om konkursens inledningsskede.

Gäldenär som finner sig vara på obestånd äger enligt 1 § avträda sin egendom till konkurs. Med obestånd avses, att han inte kan rätteligen betala sina skulder. Vidare skall enligt 2 § gäldenär på yrkande av borgenär försättas i konkurs, om han på grund av eget erkännande eller rymning för skuld eller hos honom verkställd utmätning och vad som förekommit med avseende därpå eller på grund av andra inträffade omständigheter måste antagas vara på obestånd. Borgenärs rätt att utverka konkurs förutsätter ej, att hans fordran är förfallen till betalning.[1] Enligt 3 § gäller även vissa särskilda konkursgrunder, om gäldenären är "köpman".[2] Enligt 193 § KL förstås med köpman var och en som är eller under någon del av det sista året före konkursansökningen varit skyldig att föra handelsböcker. Hit hör även juridiska personer som är bokföringspliktiga. Gäldenären skall på ansökan av borgenär försättas i konkurs, om han inställt sina betalningar sedan mer än en vecka. Om borgenär genom notarius publicus eller genom två ojäviga personer uppmanat köpman att betala klar och förfallen skuld men denne alltjämt underlåtit att fullgöra sin betalningsskyldighet under en vecka, skall gäldenären försättas i konkurs, såframt borgenären yrkar det inom tre veckor från nämnda tids utgång och skulden fortfarande är obetald. Är godkännare av växel eller, i fråga om växel som är ställd att inlösas av växelgivaren själv, den som utgivit växeln köpman och har växeln i hans närvaro blivit protesterad för bristande betalning, skall han anses ha blivit uppmanad att betala växelskulden.

I 4 § anges särskilda konkursgrunder för sådana fall då lös egendom, vari förmånsrätt tillkommer borgenär enligt 17 kap. 6 § första stycket handelsbalken (HB), tagits i mät eller då sådan egendom eller egendom, vari borgenär har förmånsrätt enligt 17 kap. 5 § första stycket HB, har sålts genom skriftlig avhandling med villkor att säljaren får behålla egendomen i sin vård, s. k. lösöreköp.

I 5 § KL erinras om att det enligt lagstiftningen om ackordsförhandling gäller vissa begränsningar i borgenärs rätt att få gäldenären försatt i konkurs.

Borgenär som till säkerhet för sin fordran har panträtt i fast eller lös egendom har enligt 6 § inte rätt att få gäldenären satt i konkurs, om gäldenären förebringar sådan utredning att den pantsatta egendomen skäligen kan antagas räcka till full betalning av fordringen. Med handpanträtt i lös egendom

[1] Se 1911 års bet. s. 164 f och 1LU 1921: 22 s. 5.

[2] Ang. den skillnad som görs mellan köpmän och andra jfr Welamson I s. 69 f.

jämställs enligt 195 § retentionsrätt, med undantag för jordägares och hyresvärds retentionsrätt.

I 7—10 §§ anges vissa krav som ställs på konkursansökan och vilken konkursdomare som är behörig. Om gäldenärs konkursansökan tas upp, skall konkursdomaren enligt 11 § genast försätta honom i konkurs. Motsvarande gäller enligt 13 §, om gäldenären medger borgenärs konkursansökan. I 11—14 §§ ges ytterligare detaljföreskrifter, bl. a. om dödsbo.

I 15 § ges bestämmelser om vilka krav som skall ställas på fordran som borgenär åberopar till stöd för konkursansökan. 16—21 §§ innehåller föreskrifter om måls avskrivande, verkan av gäldenärens död, återkallelse av konkursansökan samt kungörande av konkursen m. m.

Sedan konkursbeslut meddelats är gäldenären enligt 22 § första stycket inte berättigad att råda över egendom som hör till konkursboet. Rättshandlingar som gäldenären företar med avseende på sådan egendom gäller sålunda inte mot boet. Detta är förhållandet även om medkontrahenten är i god tro, d. v. s. varken kände eller bort känna till konkursen. Huruvida konkursen hunnit kungöras eller ej, saknar härvid betydelse.[3] Det kan tilläggas, att tidpunkten för konkursbeslutet enligt 27 § har avgörande betydelse för frågan vilken egendom som skall räknas till konkursboet. Vidare får enligt 100 § inte andra fordringar göras gällande i konkurs än sådana som uppkommit före konkursbeslutet. — I 22 § andra—femte styckena föreskrivs vad som skall gälla, om det pågår rättegång rörande egendom som hör till konkursboet. I 23 § regleras möjligheten för borgenär att få utmätning för gäldenärens skuld, sedan denne försatts i konkurs. Utmätning får ske endast om borgenären har panträtt eller därmed jämställd retentionsrätt i egendomen till säkerhet för sin fordran. 24 § behandlar den situationen att utmätningsförfarande pågår när gäldenären försätts i konkurs och anger under vilka förutsättningar verkställigheten får fortgå. Regler som har samband med fullföljd av talan m. m. finns i 25 och 26 §§.

Genom SFS 1969: 805 har 7, 12 och 14 §§ KL fått ändrad lydelse. Ändringarna träder i kraft den 1 januari 1971, om tidigare tidpunkt ej bestämts av Kungl. Maj:t. Genom SFS 1970: 444, som träder i kraft den 1 januari 1971, har 12 § ändrats ytterligare, varjämte även 17 § undergått ändring. I anslutning härtill bör erinras om att beredningen i Utsökningsrätt VIII föreslagit, att 4 § skall upphävas samt 24 och 195 §§ ändras, och i Utsökningsrätt VII föreslagit ändrad lydelse av 5, 10 och 19 §§ KL samt införande av en ny paragraf, 10 a §. Sistnämnda betänkande ligger till grund bl. a. för förslag till ändringar i KL i prop. 1970: 136, vilka avses skola träda i kraft den 1 januari 1971. Det kan upplysas, att Utsökningsrätt VIII föranlett lagrådsremiss den 14 maj 1970. Denna har emellertid ej förelegat i tryck inom sådan tid att den kunnat beaktas i förevarande betänkande.

Danmark

Enligt 40 § i den danska konkurslagen kan den som anser sig ur stånd att betala sina skulder begära, att hans bo avträds till konkurs. Enligt 42 § kan borgenär, som har förfallen fordran vilken inte är säkerställd genom tillräcklig pant, söka gäldenären i konkurs, om det genom upplysningar, vilka framkommit vid exekutionsförrättning hos gäldenären, eller genom dennes eget erkännande eller andra bevis framgår att gäldenärens bo inte räcker till betalning av hans gäld. Förutom denna allmänna regel upptas i 41 § som särskilda konkursgrunder, att gäldenären avvikit ur riket eller håller sig undan med anledning av skuld. Beträffande köpman gäller enligt 43 och 44 §§ ytterligare speciella konkursgrunder, nämligen betalningsinställelse och underlåtenhet att inom viss tid efter anmaning betala ostridig eller styrkt förfallen skuld som inte är säkerställd genom tillräcklig pant. I 46 § före-

[3] Se bl. a. 1911 års bet. s. 194 ff. Godtrosförvärv kan tänkas när flera omsättningsled föreligger. Om konkursgäldenären A överlåter egendom till B som i sin tur överlåter den till godtroende C, torde sistnämnda fång bli giltigt. Jfr härom SOU 1935: 14 s. 79 samt 1965: 14 s. 50 och 89.

skrivs dessutom att köpman är skyldig att avträda sitt bo till konkurs, om den årliga redovisningen av den ekonomiska ställningen under de tre sista åren visat stadig tillbakagång och underbalansen nått viss gräns.

Enligt 1 §, jämförd med 50 §, förlorar en konkursgäldenär i princip rådigheten över sitt bo redan när konkursansökan inkommit till rätten.[4] Rättshandling som gäldenären därefter ingått med tredje man är enligt 2 § inte bindande för konkursboet. Detta gäller dock ej rättshandling som tredje man i god tro ingått med gäldenären innan kungörelse om konkursen införts i tidningarna. Inte heller kan konkursen åberopas mot tredje man som i god tro inlåtit sig i rättshandling med gäldenären beträffande dennes fasta egendom, så länge vederbörlig tinglysning angående konkursen ej ägt rum.[5] Rätten skall enligt 52 § ofördröjligen låta införa kungörelse om konkursen i tidningarna och ordna med tinglysning.

Finland

Enligt 1 § i den finska konkursstadgan äger gäldenär avträda sin egendom till konkurs. Vill borgenär utverka konkurs, kan han åberopa vissa närmare angivna särskilda konkursgrunder. Enligt 5 § kan sålunda borgenär med klar och förfallen fordran påkalla konkurs, om gäldenären rymt eller håller sig undan. I 6 § föreskrivs dessutom följande konkursgrunder som kan åberopas av borgenär med klar och ostridig fordran: a) verkställighet av utmätning i gäldenärens egendom har begärts av en eller flera andra borgenärer och det kan befaras, att tillgångarna inte räcker till konkurssökandens förnöjande om utmätningen fullbordas; b) gäldenären avhänder sig eller undanskaffar sina tillgångar till förfång för borgenärerna; c) utmätning för skuld har skett hos gäldenären utan att tillgång till betalning därav funnits (en konkursgrund som dock ej gäller i vissa fall); d) gäldenären är köpman och har genom notarius publicus eller i vittnens närvaro blivit uppmanad att betala ostridig och förfallen skuld men underlåtit att göra detta inom viss tid; e) gäldenären har ej inom viss tid efter uppmaning betalat skuld som förfallit på grund av bestämmelser i lagen om lösöreinteckning; f) endera av makarna i gäldbundet bo har till rätten inkommit med begäran om boskillnad som ej förkastats av rätten.

I finsk rätt saknas uttrycklig bestämmelse om när konkursgäldenär förlorar rådigheten över sitt bo. Av 25 och 45 §§ i konkursstadgan följer emellertid, att gäldenären mister sin rådighet när han själv gett in konkursansökan eller när konkursbeslut meddelats i anledning av borgenärs ansökan.[6]

Norge

Den som inte ser sig i stånd att betala sina skulder kan enligt 1 § i den norska konkurslagen begära att bli försatt i konkurs. I 3 § ges en allmän regel för det fallet att borgenär — vare sig hans fordran är förfallen eller ej — vill utverka konkurs. Sålunda skall gäldenären på yrkande av borgenär, för vars fordran ej ställts betryggande pant, försättas i konkurs om det genom hans eget erkännande eller genom upplysningar som framkommit under exekution mot honom eller andra bevis ådagaläggs, att hans medel är otillräckliga till betalning av hans gäld. Gäldenären kan dock avvärja konkurs genom att visa, att han trots boets tillstånd kan fullgöra sina förpliktelser. Enligt 2 § gäller som särskilda konkursgrunder, att gäldenären avvikit för gäld eller, efter att ha lämnat riket, stannar i utlandet för att hindra eller uppehålla sina borgenärers krav. I 4 och 5 §§ ges speciella konkursgrunder mot personer som räknas till kategorin köpmän. Dessa konkursgrunder är betalningsinställelse samt underlåtenhet att inom viss tid efter uppmaning, som föregåtts av tidigare

[4] Enligt 48 a § kan prövningen av konkursansökan uppskjutas i sammanlagt 8 veckor.

[5] Tinglysningen är enligt dansk rätt ensamt avgörande för frågan om skydd mot godtroende tredje man betr. fast egendom. Genom tinglysning av konkursen uppkommer sådant skydd, även om denna ännu ej kungjorts i tidningarna. Se Munch-Petersen s. 58.

[6] Viss inskränkning av gäldenärens dispositionsrätt råder redan för tiden efter att han fått del av borgenärs konkursansökan, se 39 kap. 2 § andra punkten finska strafflagen jämförd med 46 § a) konkursstadgan.

framställt krav, betala ostridig eller till fullo styrkt förfallen fordran som överstiger 500 kronor och ej är säkerställd genom betryggande pant. Den sistnämnda konkursgrunden kan under vissa ytterligare förutsättningar åberopas även i fråga om fordringar på lägre belopp.

Gäldenär som själv gjort konkursansökan mister enligt 12 § konkurslagen sin rådighet när ansökningen inges, medan han i övriga fall förlorar legitimationen först i och med konkursbeslutet. Något godtrosskydd för tredje man gäller ej.[7] Konkursen skall oförd röjligen kungöras i tidningarna, varjämte tinglysning om konkursen skall ske med avseende på fast egendom, 15 och 17 §§.[8]

2.2 *Beredningen*

2.2.1 Allmänt om konkursgrunderna

Konkurs bör uppenbarligen tillgripas endast när gäldenärens ekonomiska ställning är undergrävd och han därför inte kan väntas betala sina fordringar i behörig ordning. Det är med hänsyn härtill angeläget, att gäldenär skyddas mot obefogade konkursansökningar. Samtidigt är det viktigt, att konkurs inte hindras när gäldenärens ekonomiska ställning är ohållbar. Utformningen av konkursgrunderna är därför av stor praktisk betydelse för både gäldenären och borgenärerna.

Man brukar i hithörande sammanhang beträffande en gäldenärs ekonomiska ställning tala om illikviditet, insufficiens och insolvens.

Illikviditet innebär, att en person inte omedelbart har till sitt förfogande pengar eller andra lättrealiserade tillgångar som svarar mot hans aktuella behov av betalningsmedel. Sådan bristande likviditet behöver emellertid ej innebära, att gäldenären är ur stånd att till fullo gottgöra sina borgenärer. Han kan t. ex. ha andra tillgångar som efter hand kan realiseras så att han kan göra rätt för sig. Enbart det förhållandet att gäldenären är illikvid bör sålunda inte utgöra grund för konkurs.

Insufficiens föreligger, när en persons skulder (passiva) överstiger hans tillgångar (aktiva), värderade till vad de kan beräknas inbringa genom realisation vid lämplig tidpunkt. Som tillgång räknas härvid inte gäldenärens personliga förvärvsförmåga. Hänsyn tas sålunda inte till hans framtida arbetsinkomster. Inte heller beaktas hans möjligheter att få kredit. Detta gör, att insufficiens inte i och för sig motiverar att gäldenären sätts i konkurs. En gäldenär som har studieskulder kan t. ex. trots insufficiens vara kapabel att med sina inkomster betala sina fordringsägare i behörig ordning. Och ett företag kan vara fullt driftdugligt, ehuru dess passiva överstiger aktiva, värderade som nyss nämnts.

Insolvens brukar hos oss anses föreligga, om gäldenärens ekonomiska ställning är sådan att han ej kan betala sina skulder allteftersom de förfaller. Häri ligger, att en gäldenär kan vara likvid på kort sikt men ändå vara insolvent på längre sikt, och omvänt, att en gäldenär kan vara illikvid för tillfället men solvent på längre sikt. Vår gällande lag bygger på insolvens som allmän konkursgrund. Lagen använder härvid termen obestånd som beteckning för insolvens. Obeståndet beskrivs helt kort med att gäldenären "icke kan rätteligen betala sin gäld". Det förutsätts enligt motiven till KL även att betalningsförmågan inte är helt tillfällig.[1] Vid prövning huruvida en gäldenär är solvent eller ej får göras en samlad bedömning av hans förmögenhetsställning och förutsättningar att — vid behov genom realisation av tillgångar — kunna infria sina skulder i rätt tid. Härvid tas även hänsyn till hans förvärvsförmåga och möjligheter att få kredit. En gäldenär kan alltså vara solvent ehuru insufficiens föreligger. Undantagsvis kan också en gäldenär vara insolvent utan att vara insufficient, t. ex. därför att en betydande tillgång av någon anledning inte inom

[7] Jfr Brækhus I s. 39.

[8] Kungörelsen och tinglysningen har inte den betydelse ur godtrossynpunkt som är fallet enligt dansk rätt, se ovan.

[1] Se 1911 års bet. s. 138. Jfr Lawski s. 13, Olivecrona s. 8 f samt Welamson I s. 49 och II s. 22.

behövlig tid kan säljas för ett pris som motsvarar dess värde, sett på längre sikt.

I dansk rätt är ovisst i vad mån insolvens eller insufficiens är konkursgrund.[2] Enligt norsk lag gäller en kombination av insufficiens och insolvens som konkursgrund.[3] Finsk lagstiftning tillämpar begreppet insolvens.[4]

Under det nordiska samarbetet har man varit ense om att ny lagstiftning, i likhet med vår gällande lag, bör bygga på insolvens som allmän förutsättning för konkurs. Denna ståndpunkt överensstämmer med vad som i allmänhet gäller i utomnordiska länder.[5] Enligt det svenska förslaget föreligger insolvens, om gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder och hans oförmåga ej är endast tillfällig (1 § andra st.). På liknande sätt har insolvensbegreppet bestämts i de danska och finska förslagen, medan det har fått ett något avvikande innehåll i norska förslaget (jfr vid 1 § nedan).

2.2.2 Allmän konkursgrund och hjälpregler

I allmänhet har lagstiftaren i olika länder inte nöjt sig med att enbart ange insolvens e. l. som konkursgrund utan uppställt vissa hjälpregler för tillämpningen. Enligt 1862 års konkurslag kunde en borgenär utverka konkurs endast i vissa angivna situationer som ansetts vara typiska tecken på insolvens, t. ex. när gäldenären rymt för skuld eller svikligen avhänt sig sina tillgångar till förfång för borgenärer. Om någon av de i lagen uppräknade omständigheterna kunde påvisas, skulle gäldenären försättas i konkurs utan närmare prövning av hans faktiska ekonomiska ställning. Förelåg däremot inte någon sådan omständighet, kunde konkurs ej beslutas. Vid tillkomsten av nu gällande KL ansågs detta system med självständiga, ovillkorliga konkursgrunder vara bristfälligt. Det gav inte borgenärerna möjlighet att tvinga fram konkurs i alla fall då gäldenärens ekonomiska situation rätteligen påkallade konkursförfarande. Å andra sidan kunde de legala förutsättningarna leda till att en gäldenär råkade i konkurs utan att det var sakligt motiverat.[1]

Genom KL infördes insolvens (obestånd) som allmän konkursgrund. När gäldenär själv söker sig i konkurs under uppgift om att han är insolvent, skall enligt KL ansökningen bifallas utan saklig prövning.[2] För bifall till borgenärs ansökan om gäldenärs försättande i konkurs krävs, att gäldenärens insolvens kommit till uttryck genom "inträffade omständigheter". Som exempel på sådana omständigheter anges i lagtexten gäldenärens eget erkännande, rymning för skuld samt hos gäldenären verkställd utmätning och vad som förekommit därvid. Även om någon av dessa omständigheter föreligger, måste prövas huruvida insolvens verkli-

[2] 42 § danska konkurslagen. Jfr 1911 års bet. s. 151, 1941 års danska bet. med udkast til lov om gældsordning s. 141 och Munch-Petersen s. 30 f.

[3] 3 § norska konkurslagen. Jfr Brækhus I s. 31 och nyssnämnda 1941 års bet. s. 287 f.

[4] Kasuistiska föreskrifter i 5 och 6 §§ konkursstadgan anger, när insolvens skall anses föreligga. Jfr Granfelt, Grunddragen av Finlands konkursrätt 3 uppl. s. 16 f.

[5] I *Förbundsrepubliken Tyskland* (Västtyskland) utgör insolvens konkursgrund (102 § Konkursordnung, jfr 1911 års bet. s. 149). För juridiska personer i allmänhet gäller dock insufficiens som alternativ konkursgrund (207—209 och 213 §§), medan för dödsbo insufficiens utgör enda konkursgrund (215 §). Liknande system gäller i *Österrike* (68, 69 och 71 §§ Konkursordnung). I *Italien*, där konkursinstitutet är avsett endast för köpmän, gäller insolvens som allmän konkursgrund (jfr Welamson I s. 19 not 2 och 69 not 1). En uppräkning av fall då insolvens skall anses föreligga förekommer i *England* (Bankruptcy Act 1914 sect. 1) och *USA* (Bankruptcy Act sect. 3, även sect. 1 under nr 19). Insolvens enligt amerikansk lagstiftning synes emellertid närmast motsvara vad vi menar med insufficiens, jfr 1911 års bet. s. 144 och Welamson I s. 19 not 2. Även i *Schweiz* förekommer en uppräkning av insolvensfall (art. 190 och 191 Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs). Enligt schweizisk rätt gäller dessutom insufficiens som konkursgrund betr. aktiebolag och föreningar (art. 192). I *Frankrike*, där numera även andra än köpmän i viss utsträckning kan försättas i konkurs, gäller betalningsinställelse som enda konkursgrund (art. 1 och 2 loi sur le règlement judiciaire, la liquidation des biens, la faillite personelle et les banqueroutes).

[1] Jfr bl. a. 1911 års bet. s. 152 och 155; se även Olivecrona s. 9 samt Welamson I s. 20 f och II s. 24.

[2] Jfr Welamson I s. 27 f, Lawski s. 14 och Olivecrona s. 9.

gen är för handen.[3] Också andra omständigheter än som exemplifierats i lagen kan åberopas till styrkande av insolvens.

Vid sidan av den allmänna konkursgrunden upptar KL — efter mönster av den äldre lagen — vissa särskilda konkursgrunder beträffande den som är "köpman".[4] Om någon av dessa särskilda konkursgrunder för köpmän föreligger, behöver bevisning inte förebringas om att gäldenären verkligen är insolvent.[5] I 4 § upptas också som förut nämnts vissa andra särskilda konkursgrunder som beredningen redan i Utsökningsrätt VIII föreslagit skola utgå. I det följande bortses från dem.

I beredningens förslag har reglerna i flera hänseenden förenklats. Insolvens upptas som allmän konkursgrund (1 § första st.). Det krävs ej enligt förslaget, att — såsom nu förutsätts för bifall till borgenärs ansökan — insolvensen kommit till uttryck genom "inträffade omständigheter". Till motivering av ett sådant villkor anförde 1907 års konkurslagskommitté på sin tid, att insolvens inte som latent tillstånd kunde spela rollen av konkursgrund. Insolvensen måste enligt kommittén framgå av en förklaring eller annan handling från gäldenärens sida eller också ådagaläggas genom åtgärder av någon borgenär eller genom annat faktum. Däremot borde gäldenärens insolvens inte kunna visas genom att innehållet i hans handelsböcker drogs fram eller hans affärsbiträden hördes som vittnen om hans affärsställning. Borgenär måste kunna åberopa någon viss tilldragelse som med bestämdhet utmärkte att gäldenären var insolvent.[6]

Enligt beredningens mening finns det inte tillräcklig anledning att göra någon särskild inskränkning i möjligheten att styrka insolvens. Förslaget överensstämmer på denna punkt med de övriga nordiska förslagen. I praktiken torde det knappast förekomma, att enskild borgenär ger in konkursansökan utan att allvarlig betalningsförsummelse eller särskilda oroande omständigheter förekommit.

Enligt gällande lag skall gäldenären utan vidare prövning sättas i konkurs, om han själv gör ansökan därom eller medger borgenärs ansökan. Enligt förslaget skall uppgift av gäldenären att han är insolvent godtagas, om inte särskilda skäl föranleder till annat (3 § första st.). Att gäldenärens uppgift enligt förslaget ej ovillkorligen skall godtagas har betydelse t. ex. om det råder stridiga meningar inom ett bolag. Om ställföreträdare för bolaget gjort konkursansökan men en fraktion i bolaget gör gällande att ansökningen inte är sakligt motiverad, bör insolvensfrågan prövas. Gäldenärs konkursansökan kan även i andra fall vara förhastad. Det kan också undantagsvis tänkas, att en gäldenär gör ansökan om konkurs av skatteskäl ehuru han är solvent. Om något sådant avslöjas, bör ansökningen inte bifallas.

I övrigt ger förslaget vissa hjälpregler i form av presumtioner. Gäldenär presumeras vara insolvent, om han vid utmätning inom de senaste tre månaderna före konkursansökningen funnits sakna utmätningsbara tillgångar eller om han förklarat sig inställa sina betalningar (3 § andra st.). Presumtionen får emellertid motbevisas. Härvid kan även åberopas omständigheter som tillkommit mellan konkursansökningen och prövningen. Bestämmelsen skall gälla alla kategorier av gäldenärer och alltså inte bara köpmän.

Vidare föreslås en särskild regel i fråga om gäldenär som är eller under det sista året före konkursansökningen varit bokföringsskyldig, d. v. s. köpman enligt beskrivningen i 193 § KL (3 § tredje st.). Medan de nuvarande särskilda konkursgrunderna för köp-

[3] Jfr Lawski s. 21.

[4] Se härom s. 57 ovan.

[5] I *finsk, engelsk, schweizisk* och *amerikansk* rätt är konkursgrunderna uppbyggda enligt kasuistiska metoder. Den motsatta tekniken med en allmän konkursgrund används i *västtysk* (där dock betalningsinställelse särskilt nämns som ett uttryck för insolvens), *österrikisk* och *italiensk* rätt. Jfr även *fransk* rätt enligt vilken betalningsinställelse utgör enda konkursgrund. Liksom gällande svenska KL intar *dansk* och *norsk* konkurslag en mellanställning i förhållande till de båda systemen.

[6] 1911 års bet. s. 139 och 168 f, jfr Welamson I s. 50 ff och 56 f.

män utan vidare leder till konkurs, är det enligt förslaget även här endast fråga om en presumtion som kan motbevisas. Syftet med bestämmelsen är att ge borgenär anvisning på ett praktiskt förfarande som inte kräver att han behöver förebringa någon mera ingående utredning om att gäldenären är insolvent. Bestämmelsen förutsätter, att borgenär, som söker gäldenären i konkurs, krävt honom på klar och förfallen skuld samt minst fyra veckor därefter förgäves uppmanat honom att betala inom två veckor. Uppmaningen skall innehålla erinran om att konkursansökan kan följa och skall delges enligt reglerna om stämning i tvistemål. Slutligen förutsätts, att konkursansökningen inkommit inom två veckor från betalningsfristens utgång.

De nu berörda reglerna i beredningens förslag överensstämmer i huvudsak med motsvarande bestämmelser i övriga nordiska förslag. På svensk sida har man önskat en enklare ordning beträffande krav hos köpman men ansett, att de föreslagna bestämmelserna härom, ehuru väl omständliga, kan godtagas.

2.2.3 Betalning eller säkerhet som konkurshinder

Vid tillkomsten av KL rådde delade meningar i frågan, om konkursansökan av borgenär skulle kunna avvärjas genom att borgenären erbjöds betalning. 1907 års konkurslagskommitté ansåg, att gäldenären med hänsyn till konkursens ändamål — att bereda samtliga borgenärer proportionell utdelning ur gäldenärens tillgångar — inte borde kunna hindra konkurs genom betalning, medan 1916 års konkurslagssakkunniga intog en annan ståndpunkt. De ansåg, att det inte var konkursens ändamål som var avgörande utan frågan om borgenären för egen del hade ett "rättsligt intresse" av att gäldenären försattes i konkurs.[1] Denna senare ståndpunkt torde böra bibehållas. Vad som nu sagts om betalning gäller även det fallet att borgenär har eller får säkerhet. En särskild fråga är emellertid, i vad mån en borgenär är skyldig att ta emot betalning eller säkerhet som bjuds honom.

Om borgenär tar emot full betalning för sin fordran, är han inte längre borgenär och således ej behörig att göra eller fullfölja konkursansökan.[2] Om en borgenär i stället tar emot säkerhet för sin fordran, upphör han inte att vara borgenär, men åtgärden förutsätter regelmässigt att borgenären uttryckligen eller underförstått avstår från att söka gäldenären i konkurs. Ett sådant avstående torde vara bindande åtminstone så länge omständigheterna är väsentligen oförändrade.[3]

Betalning från gäldenären kan i hithörande situationer tänkas bli föremål för återvinning.[4] Borgenären är i så fall inte skyldig att ta emot betalningen. Anledningen härtill är, att gäldenären kan försämra sin ekonomi så att borgenären — om han tagit emot betalning som blir föremål för återvinning — får mindre utdelning i en senare konkurs än om konkurs följt omedelbart på borgenärens egen ansökan. Vidare kan möjligheten att vid behov återvinna egendom från tredje man gå förlorad, om konkurs dröjer. Om fordringen är förenad med så god förmånsrätt att betalning av fordringen ej är till nackdel för övriga borgenärer och återvinning därför inte kommer i fråga, torde borgenären dock vara skyldig att ta emot betalning.

Det kan förekomma, att en tredje man träder emellan och bjuder konkurssökanden betalning för hans fordran. En släkting eller kreditgivare vill t. ex. ge gäldenären möjlighet att reda upp sina affärer. Huruvida tredje man är utan vidare berättigad att träda in och betala en annan persons skuld, är emellertid i hög grad tveksamt.[5]

Om betalning av tredje man skall kunna

[1] Se 1911 års bet. s. 166 f, 1919 års bet. s. 157 ff, prop. 1920: 82 s. 372 f och 1LU 1921: 22 s. 12.

[2] Se 1911 års bet. s. 166, Lawski s. 20, Olivecrona s. 10 och Welamson I s. 41.

[3] Jfr Welamson I s. 33 f och 41, Walin i SvJT 1962 s. 716 samt Lawski s. 17.

[4] Kvittning torde i princip böra likställas med betalning.

[5] Jfr Rodhe I s. 159 ff och 456.

godtagas, förutsätts naturligen, att den inte kan angripas av hans egna borgenärer. Vidare får förutsättas, att betalningen inte i realiteten härrör från gäldenären — t. ex. om tredje mannen genom sin betalning infriat en egen skuld till gäldenären — och fördenskull kan bli föremål för återvinning. Erbjudande av betalning som kan angripas är inte hinder mot konkurs annat än om borgenären godtager erbjudandet.

Om borgenärens fordran ej är förfallen, torde han i princip inte vara skyldig att ta emot betalning.[6] Detta har ansetts följa av allmänna regler. Det synes dock antagligt, att en borgenär som gjort konkursansökan med åberopande av oförfallen fordran är pliktig att också ta emot betalning, om den är skyddad mot återvinning.

Vad som här sagts om betalning avser det nuvarande rättsläget. Beredningens förslag gör inte någon ändring däri. Det bör tilläggas, att möjligheten att avvärja konkurs enbart genom betalning av konkurssökandens fordran inte står öppen sedan konkursbeslut en gång meddelats. Detta hänger samman med förbudet för borgenär att återkalla konkursansökan sedan gäldenären försatts i konkurs (18 § KL, jfr 18 § i förslaget).

En borgenär som har betryggande *säkerhet* för sin fordran har regelmässigt inte behov av att söka gäldenären i konkurs. Gällande KL upptar i 6 § en uttrycklig bestämmelse som begränsar en borgenärs möjligheter att utverka konkurs, om han har säkerhet i form av panträtt i fast eller lös egendom, vare sig den tillhör gäldenären eller tredje man. Detsamma gäller enligt 195 § retentionsrätt i lös egendom, med undantag för jordägares och hyresvärds retentionsrätt.[7] Den som har sådan säkerhet äger inte få gäldenären försatt i konkurs, om denne visar att säkerheten skäligen kan antagas förslå till full betalning av fordringen.

Vid de nordiska överläggningarna har rått enighet om att ställd eller erbjuden säkerhet under vissa förutsättningar bör utgöra hinder för borgenär att sätta gäldenären i konkurs. Man har också enats om att bestämmelserna borde omfatta flera säkerhetsformer än som avses i nuvarande 6 §, jämförd med 195 §, KL samt att skilda regler borde gälla, om säkerheten utgörs av gäldenärens egendom och om den ställts eller erbjuds av tredje man.

Enligt beredningens förslag (4 §) föreligger till en början hinder mot bifall till konkursansökan, om borgenären har betryggande pant eller därmed jämförlig säkerhet i gäldenären tillhörig egendom. Kravet på att säkerheten skall vara betryggande innebär bl. a., att den skall bereda full täckning för fordringen och dessutom vara skyddad mot återvinning. Beträffande återvinning gör sig här samma synpunkter gällande som i fråga om betalning. Bestämmelsen är tillämplig även om borgenären godtagit säkerheten först efter att han gjort konkursansökan men innan ansökningen prövats. Givet är emellertid, att en insolvent gäldenär svårligen kan på det stadiet bjuda säkerhet som blir skyddad mot återvinning. Liksom när det gäller betalning kan ställande av säkerhet efter konkursbesluts meddelande inte föranleda, att beslutet upphävs.

Vad härefter angår säkerhet som ställs av tredje man omfattar förslaget såväl realsäkerhet som borgen. Om tredje man ställt betryggande säkerhet i form av pant som borgenären mottagit, kan borgenären enligt gällande lag inte söka gäldenären i konkurs. Detsamma gäller — med förut nämnda undantag — om borgenären har retentionsrätt i egendom som tillhör tredje man.[8] Det har särskilt från norsk sida gjorts gällande, att konkurshinder i dessa fall kan verka obilligt mot tredje mannen. Denne har intresse av att gäldenärens ställning inte försämras ytterligare.[9] Man har därför vid de nordiska

[6] Se 1911 års bet. s. 166, Lejman i SvJT 1941 s. 546 not 2 och Welamson I s. 43 f. Jfr Rodhe I s. 455.

[7] Som nämnts har beredningen i U VIII föreslagit ny lydelse av 195 §.

[8] Se föregående not.

[9] Tredje man med latent regressanspråk kan dock begära gäldenären i konkurs redan innan huvudfordringen infriats. Se NJA 1969 s. 338, Welamson I s. 33 not 5 och 44 not 29 samt Lawski s. 16.

överläggningarna enats om att säkerhet som tredje man ställt inte generellt skall utgöra hinder för borgenären att söka gäldenären i konkurs. Tredje mannen kan emellertid ha ställt sin säkerhet just i syfte att förebygga att gäldenären blir utsatt för konkursansökan. Föräldrar eller andra närstående har t. ex. trätt emellan för att borgenären skall kunna vara lugn. I enlighet härmed upptar förslaget föreskrift, enligt vilken borgenär inte äger få gäldenären försatt i konkurs när tredje man ställt betryggande säkerhet för fordringen, om konkursansökningen strider mot villkoren för säkerhetens ställande. För att bestämmelsen skall bli tillämplig krävs, att det genom uttrycklig förklaring eller av omständigheterna klart framgår att avsikten med säkerhetens ställande varit att avvärja konkurs. Eftersom det här gäller förhållandet mellan tredje man och borgenären måste också förutsättas, att den senare känt eller bort känna till det villkor som tredje man uppställt.

Säkerhet i form av borgen utgör enligt gällande lag inte hinder för borgenären att söka gäldenären i konkurs. Vid de nordiska överläggningarna har man emellertid enats om att betryggande borgen bör såsom konkurshinder jämställas med realsäkerhet som ställts av tredje man. Förslaget innebär bl. a., att om borgen ställts under förutsättning att fordringsägaren ej får söka gäldenären i konkurs, skall konkurshinder föreligga men inte i andra fall.

Vad hittills sagts gäller endast säkerhet som borgenären godtagit. Ett särskilt spörsmål är i vilka fall en borgenär är skyldig att ta emot säkerhet som bjuds honom, vid äventyr att konkursansökan skall avvisas om han vägrar. Härom torde i princip gälla, att borgenär som har förfallen fordran inte behöver nöja sig med att säkerhet ställs för fordringen.[10] Han har då rätt att få betalt och, om betalning uteblir, söka gäldenären i konkurs. Vanligen är naturligtvis den fordran som borgenär åberopar till stöd för konkursansökan förfallen till betalning. Borgenär kan emellertid grunda konkursansökan även på en fordran som ännu inte förfallit till betalning. I en sådan situation bör ansökningen kunna avvärjas genom att betryggande säkerhet bjuds av tredje man. Borgenären bör med andra ord vara skyldig att nöja sig med sådan säkerhet, vare sig den utgörs av realsäkerhet eller av borgen. En uttrycklig bestämmelse om konkurshinder som nu sagts har upptagits i förslaget. — De danska och norska förslagen nämner här även det fallet att en icke förfallen fordran redan förut är säkerställd av tredje man. Beredningen har för sin del ansett, att detta fall är tillräckligt beaktat genom den förut angivna bestämmelsen om säkerhet som ställts av tredje man i syfte att hindra konkurs.

2.2.4 Gäldenärens legitimation

Som tidigare nämnts är enligt KL gäldenär, sedan beslut om hans försättande i konkurs meddelats, inte längre berättigad att råda över egendom som hör till konkursboet. Om konkursgäldenär ändå företar rättshandlingar med avseende på sådan egendom, blir dessa inte giltiga mot boet. Detta är fallet även om den andre är i god tro och oavsett om konkursen hunnit kungöras eller ej. Redan den omständigheten att konkursansökan ingetts har inte någon inverkan på gäldenärens rådighet. I Danmark, Finland och Norge gäller avvikande regler i fråga om gäldenärens rådighetsförlust.[1]

[10] Jfr 1919 års bet. s. 158 och Welamson I s. 44.

[1] Se närmare s. 59 f. Betr. jämförbara konkurslagar i utomnordiska länder kan nämnas, att gäldenären enligt den *västtyska* konkurslagen samtidigt med konkursbeslutet förlorar rådigheten över den egendom som hör till konkursboet (6 § jfrd med 108 §). Konkursbeslutet skall kungöras, bl. a. genom införande i den allmänna tidningen (111 §). Gäldenärens rättshandlingar efter konkursutbrottet saknar i princip verkan mot konkursboet (7 §). Betalning som görs till gäldenären efter konkursutbrottet befriar den betalande i förhållande till boet endast om betalningen kommit detta till godo. Har betalningen ägt rum före offentliggörandet av konkursen, är dock den betalande fri, om det inte visas att han vid betalningen kände till konkursen. Har betalningen skett efter offentliggörandet, blir den betalande fri, om han styrker att han inte kände till konkursen. Motsvarande torde gälla annan fullgörel-

Spörsmålet när gäldenären skall förlora sin rådighet har behandlats vid de nordiska överläggningarna och olika möjligheter att bestämma den kritiska tidpunkten har prövats. Att — såsom fallet är enligt dansk rätt — redan ingivandet av konkursansökan alltid skulle beröva gäldenären hans rådighet över konkursboets egendom kan inte gärna komma i fråga. Det skulle bl. a. innebära, att även helt ogrundade konkursansökningar skulle beröva gäldenären hans legitimation.[2] Beredningen anser inte heller lämpligt att, såsom i finsk och norsk rätt, göra skillnad mellan sådana fall då gäldenären själv gör konkursansökan och då borgenär gör ansökningen. En dylik ordning kan verka förvirrande.

Beredningen anser, att gäldenären — såsom f. n. gäller hos oss — bör i princip förlora sin rådighet först genom konkursbeslutet. De andra nordiska ländernas kommitterade har gått på samma principiella linje. Däremot har beredningen tänkt sig, att ingripande med skingringsförbud skulle kunna ske under tiden från konkursansökan till konkursbeslutet. Liknande åtgärd har man tänkt sig på dansk och norsk sida. I de danska och norska förslagen har även upptagits vissa särskilda regler om rättshandlingar som företas av gäldenären efter fristdagen (se motiven till 28 § 1 under 3.2.4) resp. under den bobehandling som enligt det norska förslaget i regel kommer att föregå konkurs. Bestämmelserna utgår från att gäldenärens handlingsfrihet skall vara begränsad under den aktuella tiden och rättshandlingar som överskrider hans handlingsfrihet kunna bringas att återgå, om medkontrahenten var i ond tro. På finsk och svensk sida har man ej varit beredd att komplicera regelsystemet på dylikt sätt.

Att gäldenären förlorar rådigheten över sin egendom utgör inte hinder mot att betalning eller annan prestation, som oriktigt sker till konkursgäldenären men ändå kommer konkursboet till godo, gottskrivs vederbörande eller kan grunda en massafordran mot boet. I sådana fall är tredje man skyddad. Om gäldenären av konkursboet fått ställningsfullmakt eller annat bemyndigande som ger honom rätt att ta emot en prestation, är också bemyndigandet bindande enligt vanliga regler. I övrigt innebär emellertid gällande lag, att rättshandlingar som gäldenären företar efter konkursbeslutet inte blir giltiga mot konkursboet, även om tredje man var i god tro. Denna ordning har vid de nordiska överläggningarna ansetts vara alltför hård. Det synes sålunda inte motiverat, att en godtroende tredje man alltid skall stå tillbaka för konkursborgenärerna. Beredningen syftar härvid i första hand på vad som händer under de närmaste dagarna efter konkursbeslutet innan detta bragts till allmän kännedom. Enligt förslaget skall visserligen konkursen liksom nu genast kungöras bl. a. genom det officiella organet Post- och Inrikes Tidningar,[3] men det förflyter alltid någon tid innan kungörelsen blivit införd.[4]

seprestation (8 §). Enligt den *österrikiska* konkurslagen är gäldenärens förlust av rådigheten över sin egendom principiellt knuten till konkursbeslutet (se 2 §, jfr 75 §). Rättshandlingar som gäldenären företagit efter konkursutbrottet och som rör konkursmassan är i princip utan verkan mot boet. Betalning till gäldenären efter konkursens början har ej befriande verkan mot boet. Betalningen gäller dock, om den kommit konkursmassan till godo eller om den förpliktade inte kände eller bort känna till konkursen (3 §). I den *schweiziska* konkurslagen föreskrivs, att gäldenären i och med konkursbeslutet förlorar rådigheten över boets egendom (art. 175, jfr art. 194). Gäldenärens rättshandlingar efter beslutet saknar enligt huvudregeln verkan mot konkursboet (art. 204). Även här finns en särskild regel om verkan av betalning till gäldenären (art. 205).

[2] Visst korrektiv mot ogrundade ansökningar finns dock i 216 § KL ang. skadeståndsskyldighet vid obehörig konkursansökan.

[3] Post- och Inrikes Tidningar synes även framdeles bli det centrala organet för landsomfattande tillkännagivanden, se informationsutredningens bet. Kungörelseannonsering (SOU 1969: 7).

[4] Enligt vad som upplysts från tryckeriet kommer tidningen ut varje vardag (även lördagar) med undantag av påsk-, pingst-, midsommar-, jul- och nyårsafton. Tidningen föreligger färdigtryckt på tryckeriet omkring kl. 15 på utgivningsdagen, d. v. s. den dag som står angiven på tidningen. Den kan fr. o. m. sagda tidpunkt köpas på tryckeriet. All distribution av tidningen till prenumeranter o. a. sker per post. Omkring kl. 17 på utgivningsdagen lämnas tidningen in till postverket för vederbörlig

Beredningen anser, att man i första hand bör modifiera rättsföljden i sådana fall då tredje man i god tro och på ett i övrigt korrekt sätt fullgjort betalning eller leverans till konkursgäldenären i stället för till konkursboet och prestationen ej kommit boet till godo.[5] Han har ju handlat som han på grund av gjort åtagande ansåg sig vara skyldig att handla. Att gäldenären behållit prestationen för egen räkning är närmast ett brott mot konkursboet, jämförligt med att gäldenären tillgriper tillgångar som tillhörde boet redan vid tiden för konkursbeslutet. Konkursboet synes därför vara närmast att bära förlusten. Det kan vara tveksamt, om man skall stanna vid nämnda fall eller om man skall gå längre och ge tredje man godtrosskydd även i fråga om andra rättshandlingar. Beredningen har ansett, att man kan ta detta steg och på det sättet vinna en mera principiell lösning av spörsmålet om skydd för godtroende (21 § andra st. i förslaget).

Det skydd som sålunda förordas synes böra gälla till dess konkursen kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar. Konkursen skall anses kungjord dagen efter den då annons om konkursbeslutet införts i tidningen (21 § sista st. i förslaget), d. v. s. kl. 00 nämnda efterföljande dag.

I fråga om godtrosförvärv gäller i allmänhet, att den godtroendes s. k. positiva kontraktsintresse skyddas, d. v. s. att han fullt ut kan åberopa rättshandlingen. Detta synes på förevarande område kunna leda onödigt långt t. ex. om gäldenären efter konkursbeslutet avhänt sig fast egendom, patenträttigheter o. l. Upptäcks sådana transaktioner, synes medkontrahenten tillräckligt tillgodosedd, om han får ersättning som gör att han inte lider förlust genom rättshandlingen, d. v. s. ersättning för det s. k. negativa kontraktsintresset (21 § andra st.).

I de danska och norska förslagen föreslås ett liknande godtrosskydd. Den kritiska tidpunkten före vilken godtroende tredje man skall vara skyddad är enligt det danska förslaget utgången av det dygn då konkursen kungjordes i Statstidende, medan godtrosskyddet enligt det norska förslaget gäller t. o. m. tredje dagen efter att konkursen har kungjorts i Norsk Lysingsblad. I det danska förslaget görs uttryckligt förbehåll av innebörd, att bl. a. reglerna om tinglysning angående konkursen tar över konkurslagens bestämmelser om gäldenärens legitimation. Beträffande det norska förslaget är att märka, att sakrättsligt skydd för ett förvärv m. m. som skett efter konkursbeslutet inte kan vinnas i fall då det enligt vad som annars gäller fordras tinglysning av förvärvet eller liknande åtgärd för att sakrättsligt skydd skall inträda. Från Finland föreligger ännu ej något motsvarande förslag rörande gäldenärens legitimation.

Det kan här nämnas, att EECförslaget reglerar den verkan i förhållande till tredje man som konkursgäldenärs rådighetsförlust har i annan fördragsslutande stat än den där konkursen öppnats.[6] Konkurs får full verkan utanför konkurslandet först från åttonde dagen efter att den kungjorts i EECs officiella tidning. Har rättshandling företagits dessförinnan, saknar den verkan mot konkursboet endast om det visas att tredje man vid rättshandlingen kände eller bort känna till konkursen. Vidare föreskrivs bl. a. att preskriptionsavbrott, som tredje man gjort innan konkursen blir bindande mot honom enligt vad nyss sagts, har verkan mot boet. Rättshandling som företagits senare saknar verkan mot boet.

Beredningen har inte ansett sig böra stanna vid det nyss föreslagna godtrosskyddet för tiden före kungörandet. Kreditinrätt-

utsändning. Tidningen kommer således normalt prenumeranterna och övriga adressater tillhanda tidigast på morgonen dagen efter utgivningsdagen. — En kungörelse som enligt uttrycklig begäran skall tas in i tidningen på viss dag måste vara tryckeriet tillhanda senast kl. 15 dagen före eller, om kungörelsen skall tas in på en lördag, redan kl. 13 på fredagen. En kungörelse som anländer till tryckeriet på en lördag kan på begäran komma in i tidningen på måndagen. Om det inte särskilt begärs att kungörelsen skall tas in viss dag, kan det hända att intagandet fördröjs någon dag utöver vad här sagts.

[5] Ang. skydd för sådan prestation i vissa utländska rättssystem se not 1 ovan.

[6] Inom konkurslandet gäller den nationella lagen.

ningar och vissa andra grupper av borgenärer kan visserligen förutsättas följa konkurskungörelserna systematiskt. Det är emellertid inte sagt, att de omedelbart får tillgång till Post- och Inrikes Tidningar. Andra förblir ofta i okunnighet om kungörelsen. Detta gäller naturligtvis särskilt dem som hör hemma i främmande land. En svensk konkurs kungörs ju endast här i landet, med undantag för de fall som avses i 2 § i 1934 års lag med bestämmelser om konkurs, som omfattar egendom i Danmark, Finland, Island eller Norge. En utlänning kan från sitt land skicka betalning eller leverera varor till en konkursgäldenär i Sverige utan att ana, att denne är i konkurs. Som regel blir egendom, som sänds till något i konkurs försatt företag, omhändertagen av konkursboet, men det kan inträffa att konkursgäldenären själv tar emot den och underlåter att redovisa till boet. Ett visst skydd för den som infriat förpliktelse mot gäldenären synes därför motiverat också för tiden efter kungörandet. Konkursboet, d. v. s. borgenärskollektivet, kan även då vara närmare än godtroende tredje man att bära följderna av att gäldenären förfar trolöst.

Skyddet synes, sedan konkursen kungjorts, böra i första hand avse sådana fall som här nämnts — d. v. s. infriande av förpliktelser — och inte utsträckas till rättshandlingar i allmänhet (21 § tredje st. första punkten i förslaget). Ett motsvarande skydd synes dock motiverat beträffande uppsägning och annan jämförlig rättshandling, om det är uppenbart obilligt att den blir ogiltig mot konkursboet (21 § tredje st. andra punkten). Som exempel kan nämnas, att gäldenären sagt upp ett hyreskontrakt eller själv fått mottaga uppsägning och den andra parten har i god tro inrättat sig därefter. I övrigt åsyftas främst reklamation, preskriptionsavbrytande åtgärd o. d. Ett likartat godtrosskydd för tiden efter konkursens kungörande upptages i det norska förslaget,[7] medan motsvarighet därtill saknas i det danska förslaget.

Den förordade regleringen i fråga om konkursgäldenärs legitimation har aktualiserat ändringar i avtalslagen, skuldebrevslagen och kommissionslagen samt aktiebolagslagstiftningen.

Det bör erinras om att verkan av omyndigförklaring f. n. regleras på huvudsakligen samma sätt som verkan av konkursbeslut. Beredningen har emellertid inte ansett sig ha anledning att föreslå någon ändring i föräldrabalkens regler om verkan av omyndigförklaring.

2.2.5 Andra frågor

Förfarandet i konkursmål regleras delvis genom särskilda bestämmelser i KL och i övrigt genom RB.[1] Beredningen har ansett lämpligt att i förevarande sammanhang även ta upp vissa i KL behandlade processuella spörsmål som rör inledandet av konkurs. Några av dem har behandlats vid de nordiska överläggningarna. I anslutning härtill kan nämnas, att konkursfrågor enligt KL i stor utsträckning handläggs av "konkursdomaren". Denna ordning är en kvarleva från äldre rättegångsbalkens tid.[2] Numera borde man endast tala om "rätten", även när domaren är behörig att besluta ensam. I föreliggande förslag, som endast rör en mindre del av KL, har det nuvarande uttryckssättet t. v. behållits.

Enligt 7 § KL skall konkursansökan göras hos konkursdomaren i den ort där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål som angår gäld i allmänhet. Om ansökningen avser dödsbos egendom, skall den enligt samma lagrum göras hos konkursdomaren i den ort där den döde bort svara i mål som nu sagts. Reglerna om forum i tvistemål finns i 10 kap. rättegångsbalken (RB). Enligt dessa gäller bl. a., att rätten i den ort där svaranden har sitt hemvist är behörig. Hemvist anses finnas där vederbörande är mantalsskriven. För bolag och liknande juridiska

[7] Jfr även t. ex. västtysk rätt enligt not 1 ovan.

[1] Se SOU 1944: 10 s. 278, Olivecrona s. 8 samt Welamson I s. 93 (not 9) och 94. Lagen (1946: 807) om handläggning av domstolsärenden är inte tillämplig på konkursförfarandet.

[2] Jfr SOU 1944: 10 s. 265 f. Se även 1911 års bet. s. 136 och 177 ff samt U VII s. 86.

personer anses hemvistet vara den ort där styrelsen har sitt säte eller — om säte för styrelsen ej är bestämt eller styrelse inte finns — där förvaltningen förs. Tvistemålsforum för dödsbo är den rätt där den döde skolat svara.

Under de nordiska överläggningarna har från dansk sida föreslagits, att konkursansökan skall göras hos rätten där gäldenären utövar förvärvsverksamhet. Om gäldenären inte bedriver sådan verksamhet i riket, skall ansökan göras hos rätten där han har sitt "hjemting". För konkursansökan mot dödsbo föreslås en speciell regel enligt vilken konkursbehandling skall äga rum vid samma domstol (skifteretten) som dödsbobehandlingen. Enligt norskt förslag skall konkursansökan mot gäldenär, som anmält sin verksamhet till firmaregistret, göras där han har sitt "hovedforretningssted". Beträffande annan gäldenär skall ansökan göras hos rätten där han har sitt "hjemting". Beträffande dödsbo föreslås samma specialregel som i det danska förslaget. Enligt det finska förslaget skall gäldenärens allmänna tvistemålsforum vara konkursforum.

Enligt EECförslaget föreligger exklusivt konkursforum i den stat inom EEC där gäldenären har sitt affärscentrum (centre des affaires). Affärscentrum anses vara den plats där gäldenärens huvudintressen vanligen administreras. Juridiska personers säte (lieu du siège statutaire) betraktas som affärscentrum tills annat bevisas. Om affärscentrum saknas inom EECländerna, skall konkursforum vara i det land där gäldenären har en anläggning (établissement). Finns varken affärscentrum eller anläggning inom EEC, får gäldenären sökas i konkurs i det EECland enligt vars lagstiftning gäldenären likväl kan sättas i konkurs.

Enligt beredningens mening bör den fortsatta behandlingen av EECförslaget avvaktas innan frågan om konkursforum tas upp till omprövning hos oss. Eventuellt bör därvid övervägas, huruvida inte RBs allmänna bestämmelser om tvistemålsforum bör jämkas.[3] T. v. föreslår beredningen alltså inte någon saklig ändring i fråga om konkursforum (5 § första st.). Däremot förordas, att en påbörjad konkurs skall under vissa förutsättningar kunna överflyttas från en domstol till en annan (6 § andra st.).

Dagen för konkursansökan har betydelse bl. a. för beräkning av återvinningsfrister och för omfattningen av vissa förmånsrätter. På grundval av beredningens förslag i Utsökningsrätt VII har i prop. 1970: 136 föreslagits, att om konkursansökan gjorts hos konkursdomare som ej är behörig, han genast skall sända ansökningshandlingen till konkursdomare som enligt vad handlingarna visar är behörig. Ansökan skall i sådant fall anses gjord, när ansökningshandlingen kom in till den förra konkursdomaren. Denna bestämmelse, som har sin motsvarighet i ackordslagsförslaget, har behållits i nu förevarande förslag (6 § första st.). De danska och finska förslagen upptar liknande regler, medan det norska förslaget innehåller en föreskrift enligt vilken, om konkursansökan avvisas på grund av ett oavsiktligt fel men ny ansökan görs inom viss tid, de materiella rättsföljderna skall räknas från den första ansökningen.

När två eller flera ansökningar föreligger, är det också för återvinning och vissa förmånsrätter av betydelse vilken ansökan som bifalls. Det är inte ovanligt, att en gäldenär, sedan borgenär gett in konkursansökan mot honom, själv begär att han skall försättas i konkurs. Vidare kan det inträffa, att två eller flera borgenärer var för sig gör ansökan om gäldenärens försättande i konkurs. F. n. torde samtliga ansökningar som fullföljs böra prövas.[4] Detta kan leda till successiva konkursbeslut. Strängt taget bör också varje konkursbeslut kungöras, eftersom ansökningsdagarna kan vara olika. Det har dock uttalats, att man ej skulle behöva utfärda ny kungörelse.[5] I praktiken förekommer också, att något nytt konkursbeslut inte meddelas utan konkursdomaren eller rätten endast förklarar att den redan beslutade konkursen skall anses ha följt på en

[3] Även 1933 års nordiska konkurskonvention (art. 13) måste uppmärksammas.
[4] Se Lawski s. 45 och Welamson I s. 100.
[5] Lawski s. 56 och Welamson I s. 111.

tidigare gjord ansökan (jfr t. ex. NJA 1921 s. 378 och 1947 s. 448).

Beredningen har ansett, att man bör söka uppnå en mera tillfredsställande ordning. Om två eller flera konkursansökningar samtidigt föreligger mot en viss gäldenär, bör liksom nu den ansökan som först kan prövas — t. ex. ansökan av gäldenären själv — tas upp till behandling utan avvaktan att övriga ansökningar är färdiga för slutlig prövning. Bifalls den sålunda upptagna ansökningen, bör saklig prövning av andra ansökningar kunna underlåtas. Dagen för den först inkomna ansökningen bör emellertid, oavsett om konkursbeslutet meddelas i anledning av senare ansökan, vara avgörande i fråga om återvinning och förmånsrätt (17 § första st.). Man bör emellertid även uppmärksamma det fallet att viss borgenärs konkursansökan återkallas eller lämnas utan bifall. Det kan vara av stort intresse för andra borgenärer att det inledda förfarandet fullföljs, t. ex. för att återvinningsfrist inte skall hinna löpa ut. Beredningen föreslår därför, att den tidigare ansökningsdagen skall få räknas dem till godo, om borgenär inkommer med ny konkursansökan mot gäldenären inom tre veckor från meddelandet av beslut varigenom tidigare ansökan avskrivits eller lämnats utan bifall (17 § andra st.). Härigenom kan alltså hindras, att borgenär som sökt gäldenären i konkurs och gäldenären gör upp saken till skada för övriga borgenärer. Liknande bestämmelser finns i de övriga ländernas förslag.

Enligt 18 § KL får konkursansökan inte återkallas sedan beslut om gäldenärens försättande i konkurs har meddelats. Beredningen föreslår, att detta förbud modifieras så att beslut som tillkommit på gäldenärens egen ansökan eller efter hans medgivande kan hävas, om han fullföljer talan mot beslutet och visar att han är solvent (18 §). Vad nu sagts bör vara tillämpligt även i det fallet att gäldenären faktiskt var insolvent när han försattes i konkurs men nytt kapital hunnit tillföras. Bestämmelsen omfattar också det fallet att gäldenär, sedan han medgett borgenärs konkursansökan, ångrar sig och fullföljer talan mot beslutet. Om han då lyckas visa att han är solvent, skall hovrätten enligt förslaget häva konkursbeslutet. Beredningen berör under 25 § frågan i vad mån olika intressenter som är knutna till gäldenären kan överklaga beslut varigenom denne försatts i konkurs.

Enligt KL skall konkursansökan genast avvisas, om konkursdomaren ej är behörig eller om sökande borgenär ej uppgett sin fordran eller om ansökan av annan orsak inte kan tas upp. Beredningen föreslår en del jämkningar i dessa regler. Enligt förslaget behöver till en början konkurssökanden inte styrka de omständigheter som betingar konkursdomarens behörighet, om de redan är kända (5 § andra st.). Det kan t. ex. vara allmänt bekant, att ett företag har sitt säte inom konkursdomarens kompetensområde. I enlighet med prop. 1970: 136 innehåller förslaget vidare, att om det inte framgår av konkursansökningen vem som är behörig konkursdomare eller den eljest är bristfällig och sökanden ej efterkommer föreläggande att avhjälpa bristen, skall ansökningen avvisas (5 § tredje st. och 9 §).

Som redan berörts har beredningen även ansett ändamålsenligt, att en inledd konkurs kan flyttas från en konkursdomstol till en annan. För en sådan åtgärd bör emellertid krävas mycket vägande skäl. En gäldenär, som är mantalsskriven på en ort och enligt tillämpliga forumregler försatts i konkurs där, kan t. ex. strax före konkursen ha bosatt sig och startat rörelse på annan ort. Det kan då visa sig förenat med betydande praktiska fördelar att konkursen får handläggas på den senare orten. Förslaget öppnar möjlighet till sådan överflyttning (6 § andra st.). De beslut som meddelats och övriga åtgärder som vidtagits under handläggningen på den förra orten förutsätts skola gälla tills eventuellt annat beslut meddelas på den nya orten. Överflyttning bör helst ske omedelbart efter konkursbeslutets meddelande. De övriga nordiska förslagen ger också möjlighet att flytta konkurs från en domstol till annan.

Beredningen förordar även ändrade bestämmelser om dödsbos försättande i konkurs. Av 21 kap. 1 § ärvdabalken (ÄB) följer, att dödsbodelägare kan befria sig från personligt betalningsansvar för den avlidnes skulder genom att inom viss tid föranstalta om egendomens avträdande till förvaltning av boutredningsman eller till konkurs. Om inte boutredningsman är förordnad, kan konkursansökan göras av dödsbodelägarna. I 11 § andra stycket KL ges regler för det fallet att dödsbo ej står under förvaltning av boutredningsman och ansökan om boets avträdande till konkurs gjorts av dödsbodelägare men inte biträtts av alla. Dessa regler innebär i huvudsak, att övriga delägare skall få del av ansökningen och tillfälle att överväga, huruvida avvecklingen i stället bör företas genom förvaltning av boutredningsman. Om dödsboets egendom ställs under förvaltning av boutredningsman medan konkursansökningen är föremål för prövning, är ansökningen förfallen. Annars försätts dödsboet i konkurs.

Enligt beredningens mening är den angivna ordningen onödigt komplicerad. Som huvudregel bör gälla, att dödsbodelägarna gemensamt eller, när boutredningsman finns, denne äger söka dödsboet i konkurs. Enskild dödsbodelägare är tillgodosedd genom möjligheten att begära, att boet avträds till boutredningsman. Skulle viss bodelägare t. ex. av oförstånd i stället göra konkursansökan och har den inte biträtts av övriga delägare, skall den därför enligt beredningens förslag behandlas som en ansökan om boets avträdande till boutredningsman (2 § i förslaget, jfr 19 kap. 1 § ÄB). Enligt beredningens förslag i Utsökningsrätt VII, som upptagits i prop. 1970: 136, skall boutredningsmannen söka träffa uppgörelse med borgenärerna, när tillgångarna inte räcker till betalning av skulderna, samt avträda boets egendom till konkurs, om uppgörelse inte kan nås och delägarna ej fyller bristen samt ej heller offentligt ackord[6] kommer till stånd (19 kap. 11 § ÄB enligt nämnda prop.).

Beredningen föreslår även vissa ändringar för fall då borgenärs konkursansökan är anhängig när gäldenären dör och då borgenär gör konkursansökan mot dödsbo. I båda fallen skall enligt förslaget boutredningsman regelmässigt tillvarataga boets intressen, vilket i allmänhet torde medföra att konkurs kan undgås (12 §).

En del bestämmelser i KL rör detaljer som lika väl kunde regleras i administrativ ordning, ehuru det kan vara ganska svårt att skilja ut sådana som tveklöst bör hänföras dit. Det är t. ex. tveksamt i vad mån det överhuvud är lämpligt eller tillåtligt att reglera konkursförvaltares åligganden i administrativ ordning. Vid bedömning av denna fråga synes i övrigt förslaget till ny ackordslag enligt prop. 1970: 136 böra tjäna som utgångspunkt. Det måste emellertid beaktas, att beredningens förslag inte gäller en helt ny lag utan i huvudsak endast revision av 1 och 2 kap. KL. Med hänsyn till sambandet med övriga delar av KL har det funnits nödvändigt att låta en del bestämmelser stå kvar trots att de i och för sig kanske lika väl kunde överföras till en administrativ författning. I vissa fall är det f. ö. ett önskemål, att alla regler om vad som i en viss situation skall företas finns samlade i KL. Beredningen har nu bl. a. ur 1 kap. KL uteslutit en del föreskrifter av klart administrativ karaktär som rör konkursdomarens expeditionella åligganden, främst bestämmelser om skyldighet för konkursdomaren att underrätta andra myndigheter. Bestämmelser får alltså i stället utfärdas av Kungl. Maj:t.[7] Detta överensstämmer med metoden i beredningens förslag i Utsökningsrätt VIII.

2.2.6 De särskilda bestämmelserna i 1 kap. KLförslaget

Den nuvarande rubriken till 1 kap. KL "Om egendoms avträdande till konkurs" har i förslaget ändrats till "Inledande av konkurs". Kapitlet innehåller liksom i KL bestämmelser om konkursansökan och konkursgrunderna (1—4 §§), det inledande pro-

[6] Enligt nu gällande ackordslag kan dödsbo ej få offentligt ackord utan konkurs.

[7] Jfr nedan under 4.3 vid 208 §.

cessuella förfarandet (5—20, 25 och 26 §§), gäldenärens legitimation (21 §, jfr 14 §) och rättegång eller utmätning under konkurs (22—24 §§).

Beredningen vill nämna, att det i KL använda uttrycket "beslut om egendomsavträde" har i förslaget utbytts mot "beslut om konkurs".

1 §

Första stycket. I 1 § första punkten KL sägs nu, att gäldenär som finner sig vara på obestånd äger avträda sin egendom till konkurs. 2 § KL innehåller en allmän bestämmelse för det fallet att borgenär vill söka gäldenären i konkurs. Gäldenär skall sålunda på borgenärs ansökan försättas i konkurs, om han på grund av eget erkännande eller rymning för skuld eller utmätning hos honom och vad som förekommit därvid eller på grund av andra inträffade omständigheter måste antagas vara på obestånd.

Som beredningen utvecklat i den allmänna motiveringen utgör obestånd (insolvens) allmän konkursgrund även enligt förslaget. Något krav på att insolvensen kommit till uttryck genom inträffade omständigheter har emellertid inte uppställts. Enligt förslaget skall insolvensfrågan prövas medelst vanlig bevisbedömning på grundval av det material som förebragts i målet. I förekommande fall kan hjälpregler i 3 § tillämpas.

I förslaget sägs, att gäldenär som är på obestånd skall på egen eller borgenärs ansökan försättas i konkurs. För konkurs krävs alltså ansökan antingen av gäldenären själv eller av borgenär. Konkursdomstolen kan inte självmant föranstalta om konkurs.[1] Domstolen kan å andra sidan inte underlåta att meddela konkursbeslut när konkursförutsättningarna är uppfyllda.

Liksom enligt KL kan enligt förslaget såväl fysiska som juridiska personer försättas i konkurs. Vad angår fysiska personer kan särskilt påpekas, att makes konkurs ej medför att andra maken kommer i konkurs, om nya GB är tillämplig. Den senares egendom berörs sålunda inte av den förres konkurs.[2]

Vidare bör framhållas, att om någon driver rörelse, kan rörelsen som sådan inte försättas i konkurs, även om den drivs under särskild firma. Ett konkursbeslut skall rikta sig mot rörelseidkaren personligen och konkursen skall omfatta både hans privata egendom och hans egendom i rörelsen.[3]

Som exempel på juridiska personer som kan försättas i konkurs kan nämnas aktiebolag, handelsbolag,[4] ekonomisk eller ideell förening,[5] stiftelse[6] och dödsbo. Den omständigheten att den juridiska personen i laga ordning upplösts genom skifte eller likvidation utesluter inte i och för sig konkurs.[7]

Frågan huruvida ett konkursbo kan försättas i konkurs, om boets tillgångar inte räcker till betalning av massaskulderna, har besvarats nekande i ett avgörande av högsta domstolen.[8] Denna utgång har kritiserats i doktrinen.[9] Beredningen vill för sin del instämma i kritiken men har inte ansett sig

[1] Enligt det norska förslaget skall skifteretten under vissa förutsättningar inställa en misslyckad gäldsförhandling och i stället försätta gäldenären i konkurs. Vidare kan gäldenär, som fått tvångsackord och ställts under tillsyn men försummat sina plikter, försättas i konkurs på begäran av tillsynsman.

[2] Annorlunda när äldre GB är tillämplig. Se 7 § Kp samt NJA 1887 s. 92, 1895 s. 51, 1902 s. 290, 1904 s. 223 och 484, 1906 s. 194, 1908 s. 345 samt 1910 s. 401; jfr 1925 s. 549.

[3] Jfr NJA 1881 s. 463 och Eilard i SvJT 1960 s. 618 f.

[4] Om handelsbolags borgenär vill aktualisera bolagsmans personliga ansvar för bolagets förbindelser, kan han begära att denne personligen sätts i konkurs.

[5] Ang. ideell förening se bl. a. NJA 1910 s. 428 och 1913 s. 393.

[6] Jfr Hessler, Om stiftelser s. 517 f.

[7] Se NJA 1900 s. 305 (aktiebolag), 1909 s. 581 (dödsbo) samt 1911 s. 31 och 1951 s. 749 (handelsbolag); jfr däremot NJA 1934 s. 427 (rysk bank). Se även Olivecrona s. 15 och samma förf. i SvJT 1929 s. 352 ff.

[8] NJA 1945 s. 177. I linje härmed har inte heller utmätning ansetts få äga rum hos konkursbo till betalning av massaskuld, se NJA 1951 s. 238; jfr NJA 1956 s. 770 och 1968 s. 270.

[9] Se Welamson i SvJT 1952 s. 401 ff, Welamson I s. 25 och II s. 25. Jfr Olivecrona s. 18 och TfR 1966 s. 672 f. Frågan om massaborgenärernas ställning har uppmärksammats av justitieombudsmannen i beslut 28/5 1970 Dnr 475/68 (271/68).

böra föreslå någon bestämmelse som tar avstånd från praxis. Om denna upprätthålls, får konkursförvaltningen vid avveckling av ett konkursbo som blivit insolvent analogivis tillämpa förmånsrättsordningen och åtskilliga andra regler som måste iakttagas trots att konkursboet ej försatts i konkurs. Jfr även under 22 § och 3.1 nedan.

Så länge en gäldenär är i konkurstillstånd bör han, frånsett internationella förhållanden, inte kunna försättas i konkurs på nytt. Att detta bör gälla med avseende på de tillgångar som ingår i den pågående konkursen synes givet. Det bör emellertid enligt beredningens mening gälla även beträffande sådana gäldenärens tillgångar som ej omfattas av konkursen (se ang. sådan egendom 22 och 27 §§ i förslaget, jfr 97 § KL). Den omständigheten att utmätning enligt rättsfall (NJA 1968 s. 270) ansetts kunna under pågående konkurs äga rum i sådan gäldenärens egendom som ej ingår i konkursen synes inte nödvändigtvis föranleda, att även särskilt konkursförfarande avseende dylik egendom skall kunna inledas medan den tidigare konkursen pågår.[10]

I litteraturen har diskuterats, huruvida staten eller kommun kan försättas i konkurs.[11] Några särskilda bestämmelser härom finns ej i KL och saken har inte heller behandlats i förarbetena eller prövats i rättspraxis. Enligt beredningens mening kan lagregler i ämnet undvaras även i fortsättningen. Att staten inte kan försättas i konkurs i KLs mening synes uppenbart. Inte heller kommun torde kunna bli föremål för konkursförfarande. Konkursinstitutet är inte avpassat för sådana offentligrättsliga subjekt som stat och kommun. Av det sagda följer, att även de organ som utövar den statliga eller kommunala verksamheten (ämbetsverk m. m.) är undantagna från konkurs. Däremot synes något hinder inte föreligga mot att konkursförfarandet tillämpas på stiftelser, bolag, föreningar o. l. i vilka staten eller kommun är intressent, oavsett vem som har det bestämmande inflytandet.

Om gäldenären själv gör konkursansökan under påstående att han är insolvent, skall han enligt KL försättas i konkurs utan att insolvensfrågan behöver prövas. Förslaget modifierar något denna regel. Enligt 3 § första stycket skall som regel uppgift av gäldenären att han är insolvent godtagas utan närmare prövning av det faktiska förhållandet, men om särskilda skäl föreligger skall insolvensfrågan prövas.

Någon skyldighet för gäldenär som är insolvent att begära sig i konkurs föreskrivs varken i KL eller i förslaget.[12] En insolvent gäldenär kan t. ex. enligt ackordslagsförslaget i stället begära att få god man förordnad för förhandling med borgenärerna om ackord. Brottsbalkens bestämmelser om gäldenärsbrott kan tillämpas mot konkursmässig gäldenär som genom att fortsätta rörelse eller på annat sätt förvärrar sitt obestånd.

Om gäldenär som är omyndig skall avträda sin egendom till konkurs, görs ansökningen av förmyndaren eller av god man som tillsatts i förmyndares ställe. När gäldenären är juridisk person, görs konkursansökningen av den som enligt allmänna regler äger företräda gäldenären.[13] För det fallet att gäldenären är ett dödsbo ges en specialregel i 2 § av förslaget.

Ett och samma konkursförfarande kan — frånsett äktenskap enligt äldre GB — inte omfatta mer än en gäldenär. Detta gäller även om flera gäldenärer är solidariskt ansvariga för de aktuella fordringarna. Konkurs får i förekommande fall öppnas separat mot var och en av dem, låt vara att viss

[10] Jfr även Welamson I s. 152. Enligt dansk rätt har ett konkursbo ej rätt till egendom som gäldenären förvärvar genom egen verksamhet under konkursen. Sådan egendom kan emellertid bli föremål för ny konkurs (se Munch-Petersen s. 54).

Betr. det anmärkta rättsfallet kan här påpekas, att det i beredningens förslag föranlett en ändring av 22 § KL.

[11] Se nord. juristmötet 1931 s. 181 ff jämte Bil. VI, Welamson I s. 25 ff, Lawski s. 15 och Palmgren, Konkursförutsättningarna s. 99 ff. Jfr även Brækhus II s. 37 f.

[12] Jfr däremot 19 kap. 11 § ÄB betr. dödsbo som förvaltas av boutredningsman.

[13] Jfr Lawski s. 35 och Welamson I s. 29 samt, betr. handelsbolag, SvJT 1969 rf s. 49.

samordning av de olika konkurserna ibland kan vara lämplig.[14]

Borgenär som söker gäldenär i konkurs måste först och främst styrka sin behörighet, d. v. s. visa att han har en giltig fordran mot gäldenären personligen. Detta innebär, att enbart rätt till betalning ur viss egendom inte är tillfyllest.[15] Såvitt angår den allmänna konkursgrunden i förevarande 1 § krävs liksom enligt KL inte några särskilda kvalifikationer hos den åberopade fordringen. Den behöver sålunda inte vara förfallen.[16] Den kan vidare vara resolutivt villkorad eller utgöras av suspensivt villkorad fordran.[17] Beträffande sistnämnda slag av fordringar bör dock förutsättas, att man har anledning räkna med att villkoret förr eller senare kommer att uppfyllas (jfr 136 § i förslaget). Villkorliga regressfordringar bör t. ex. regelmässigt godtas.

Någon exekutionstitel för fordringen behöver ej ha utverkats. Borgenären skall i princip styrka sin fordran vare sig gäldenären uteblir eller ej, jfr 13 § tredje stycket i förslaget.[18] Om gäldenären medger fordringsanspråket eller erkänner faktiska omständigheter som borgenären åberopar, är någon prövning därav inte behövlig, såvida detta ej strider mot grunderna för 3 § första stycket (jfr 10 § andra punkten och 13 § första st.) i förslaget. Invändning om betalning eller motfordran måste styrkas av gäldenären.[19] Undantag från borgenärens skyldighet att styrka sin fordran föreskrivs i 13 § andra stycket i förslaget, där i överensstämmelse med gällande lag vissa fall har angetts då en fordran utan vidare skall godtagas som stöd för behörighet att söka gäldenären i konkurs.

Vidare gäller enligt förslaget i princip, att borgenären skall visa att gäldenären är insolvent. Föreligger sådant fall som anges i 3 § av förslaget, presumeras emellertid gäldenären vara insolvent, om ej andra omständigheter talar emot. Som förut nämnts kräver förslaget inte, att insolvensen kommit till uttryck genom några inträffade yttre omständigheter.[20]

I anledning av beredningens enkät framfördes från ett håll tanken, att endast borgenärer vilkas fordringar översteg visst minimibelopp borde få rätt att söka gäldenären i konkurs. Beredningen anser det vanskligt att söka hindra småborgenärer från att ta initiativ till konkurs och förslaget innehåller inte någon sådan beloppsmässig begränsning.[21] Detta överensstämmer med de övriga nordiska förslagen. Om en borgenär vill avvärja konkursansökan från annan borgenär med obetydlig fordran, torde det i praktiken kunna ske genom att han träder emellan och betalar fordringsbeloppet.

Förslaget förutsätter ej för konkurs, att det finns mer än en borgenär.[22] Även en ensam borgenär kan behöva tillgripa konkurs för att med hjälp av reglerna om återvinning komma åt egendom som gäldenären avhänt sig.

Vissa fordringar grundar ej behörighet för borgenären att söka gäldenären i konkurs.[23] Hit hör fordringar som ej får göras gällande i konkurs, se t. ex. 5 kap. 6 § GB. Behörighet att begära konkurs saknas ibland även om borgenärens krav kan bevakas i konkurs. Detta gäller i fråga om bötesford-

[14] Jfr betr. handelsbolags och bolagsmans samtidiga konkurs Nial s. 347. Ang. makar på vilka äldre GB är tillämplig, se not 2 ovan.

[15] Panträtt utan personligt betalningsansvar för pantupplåtaren grundar sålunda ej behörighet att söka denne i konkurs. Jfr betr. fast egendom Naumanns tidskrift 1866 s. 564 och 747. — Att borgenärs fordran utmätts gör honom ej obehörig som konkurssökande, se NJA 1956 s. 500 och Hassler i SvJT 1961 s. 124 f.

[16] Jfr däremot hjälpregeln i 3 § tredje st. Det kan nämnas, att man i Danmark, där det f. n. krävs att fordringen är förfallen, enligt kommitterades förslag ämnar låta även oförfallen fordran ligga till grund för konkursansökan enligt den allmänna bestämmelsen.

[17] Jfr ovan s. 64 not 9.

[18] Jfr Welamson I s. 35 f.

[19] Jfr NJA 1947 s. 448.

[20] Ang. insolvensbevisning enligt KL se bl. a. Lawski s. 20 och 48, Welamson I s. 50 ff och II s. 30 ff samt Walin i SvJT 1962 s. 716 f.

[21] Enligt 62 § i uppbördsförordningen (1953: 272) skall skatteskuld som understiger 300 kr inte föranleda konkurs annat än om synnerliga skäl föreligger.

[22] Jfr betr. gällande rätt Lawski s. 14 samt Welamson I s. 3 (not 6) och 48.

[23] Jfr Welamson I s. 34.

ringar.[24] Fordringar på grund av förverkande eller annan särskild rättsverkan av brott ger däremot behörighet att söka konkurs. Det bör gälla även om de i förmånsrättshänseende blir efterställda enligt vad som på grundval av Utsökningsrätt IX föreslagits i prop. 1970: 142. Även sådana fordringar som skall vara efterställda på grund av avtal (t. ex. förlagsbevis) eller i bolagsförhållande (t. ex. handelsbolagsmans anspråk på arvode från bolaget) grundar behörighet att söka gäldenären i konkurs.

Om borgenär gör konkursansökan utan skälig anledning till antagande att gäldenären var insolvent, kan han bli skadeståndsskyldig enligt 216 § KL.

Borgenärs konkursansökan kan i viss utsträckning avvärjas genom betalning av fordringen eller ställande av säkerhet. Beredningen har behandlat denna fråga närmare i den allmänna motiveringen (2.2.3). Där har också berörts verkan av att borgenären utfäst sig att avstå från att söka gäldenären i konkurs.

I 5 § KL erinras om att begränsningar gäller i borgenärs rätt att utverka konkurs, om gäldenären fått till stånd offentlig ackordsförhandling utan konkurs. Härmed åsyftas bestämmelserna i 12 § lagen (1921: 227) om ackordsförhandling utan konkurs. Som framgått har i prop. 1970: 136 framlagts förslag till ny ackordslag. Enligt 9 och 13 §§ i det förslaget föreligger hinder mot konkurs i vissa fall då ackordsförfarande inletts. Som en följd av den nya ackordslagen har i samma prop. även föreslagits en jämkning av 5 § KL. I nu förevarande förslag har saken i stället reglerats så, att i 1 § första stycket tillfogats förbehållet att gäldenären skall sättas i konkurs endast om annat ej är föreskrivet. Förbehållet syftar i första hand på — förutom 4 § i nu förevarande förslag — nämnda bestämmelser i ackordslagsförslaget jämte liknande föreskrift i 13 § i 1934 års lag om verkan av konkurs, som inträffat i Danmark, Finland, Island eller Norge. Även andra särskilda bestämmelser enligt vilka konkurs ej får komma till stånd omfattas emellertid, t. ex. 1 § i moratorielagen (1940: 300).

Andra stycket. Enligt 1 § KL förstås med obestånd, att gäldenären inte kan rätteligen betala sin gäld. Obestånd anses dock ej föreligga, om gäldenärens bristande förmåga att betala är helt tillfällig. Innebörden av bestämmelsen har belysts i den allmänna motiveringen (under 2.2.1).

Förslaget bygger på samma begrepp som vår gällande konkursrätt.[25] Enligt andra stycket av 1 § föreligger sålunda obestånd (insolvens),[26] om gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder och hans oförmåga ej är endast tillfällig. Med uttrycket att gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder avses, att han är ur stånd att i behörig ordning infria dem allteftersom de förfaller till betalning. Det har inte funnits lämpligt att ange någon bestämd tid som förutsättning för att betalningsoförmågan skall anses endast tillfällig. Saken får bedömas efter de föreliggande omständigheterna i det särskilda fallet. Bl. a. får beaktas vad som är brukligt inom den bransch som gäldenärens verksamhet tillhör, t. ex. om verksamheten är mycket säsongbetonad. Med hänsyn till borgenärernas intressen bör emellertid någon längre tids betalningsoförmåga inte godtagas. Ett fall då betalningsoförmågan kan anses tillfällig föreligger, när gäldenärens tillgångar i och för sig räcker till betalning av skulderna men det tar en viss tid att realisera vad som behövs eller en lantbrukare behöver avvakta förestående skörd för att kunna betala aktuella skulder. Värdet av växande skörd bör givetvis beaktas. Det bör ankomma på gäldenären att framlägga skäl som gör att hans betalningsoförmåga kan anses endast tillfällig.

[24] Se U IX s. 167 not 8, jfr s. 168 not 14. I nyligen utfärdade direktiv för utredning av frågan om avskaffande av förvandlingsstraff för böter har chefen för justitiedepartementet anfört bl. a., att det inte bör vara uteslutet att låta staten få behörighet att söka gäldenär i konkurs på grund av bötesfordran. Sålunda bör övervägas, om det är lämpligt att under indrivningen ha konkursansökan som yttersta påtryckningsmedel. Jfr 1970 års riksdagsberättelse s. 91 f.

[25] Ang. den närmare innebörden av obestånd enligt KL se Welamson I s. 47 ff och 64 ff.

[26] Termen obestånd förekommer även på ett stort antal ställen utanför KL.

Frågan huruvida gäldenären är insolvent bör i princip bedömas med hänsyn till förhållandena vid tidpunkten för prövningen av konkursansökningen.[27] Om nya omständigheter tillkommit under tiden mellan ansökningens ingivande och prövningen, skall dessa sålunda beaktas.

Beskrivningen av insolvensbegreppet i det finska förslaget överensstämmer helt med det svenska förslaget. Enligt det danska förslaget skall en gäldenär anses insolvent, om han inte kan uppfylla sina förpliktelser efter hand som de förfaller och betalningsoförmågan ej kan antagas endast vara "förbigående". Även denna definition överensstämmer i sak med det svenska förslaget. På norsk sida har man däremot en avvikande bestämning. Enligt det norska förslaget skall en gäldenär, som inte kan uppfylla sina förpliktelser allteftersom de förfaller, likväl inte anses insolvent, om hans tillgångar och intäkter tillsammans antages kunna ge full täckning för hans förpliktelser, låt vara att uppfyllelsen av förpliktelserna fördröjs på grund av att täckning måste sökas genom försäljning av tillgångarna. Denna reglering synes onödigt komplicerad och svårtillämpad. Olikheten mellan det norska förslaget och de övriga nordiska förslagen torde emellertid inte betyda mycket för tillämpningen.

2 §

I den allmänna motiveringen (2.2.5) har beredningen berört förfarandet, när från dödsbos sida görs ansökan om att boet skall försättas i konkurs. Bestämmelser härom upptas i förevarande 2 §.

Ansökan om dödsbos försättande i konkurs kan göras av dödsbodelägarna, om de förvaltar boet. Se 18 kap. 1 § ÄB.[1] Är dödsboets egendom avträdd till förvaltning av boutredningsman, ankommer det enligt 19 kap. 11 § ÄB på honom att göra konkursansökan, om sådan är påkallad. I överensstämmelse härmed föreskrivs i första punkten av 2 § i förslaget, att konkursansökan för dödsbo såsom gäldenär skall göras av dödsbodelägarna eller, när boutredningsman finns, av denne. Dödsbodelägarna är således inte behöriga att söka boet i konkurs, om boutredningsman förordnats. Dödsbodelägares rätt att begära att dödsboet skall avträdas till förvaltning av boutredningsman regleras i 19 kap. 1 § ÄB.

Det kan nämnas, att testamentsexekutor inte i sådan egenskap har rätt att avträda boets egendom till konkurs. Om dödsbo som förvaltas av testamentsexekutor avträds till förvaltning av boutredningsman eller till konkurs, upphör exekutorsförvaltningen.[2]

I 11 § andra stycket KL meddelas föreskrifter för det fallet att dödsbo, som ej står under förvaltning av boutredningsman, sökts i konkurs av dödsbodelägare utan att alla biträtt ansökningen. Konkursdomaren skall då bestämma dag för prövning av ansökningen och kungöra den. Underrättelse om tid och plats för prövning av ansökningen skall delges varje delägare som ej biträtt ansökningen, om det kan antagas att kallelsen kommer honom tillhanda i tid. Vidare föreskrivs, att om boets egendom på framställning som görs senast vid prövningen av konkursansökningen ställs under förvaltning av boutredningsman, förfaller konkursansökningen. I annat fall skall dödsboet försättas i konkurs. — Beträffande urarvakonkurs efter make, om äldre GB var tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden, finns en särskild bestämmelse i 7 § 1 Kp.

De fall som avses i 11 § andra stycket KL synes kunna regleras på ett betydligt enklare sätt. I andra punkten av förevarande 2 § föreslås, att om konkursansökan av dödsbodelägare inte biträtts av samtliga, den skall gälla som ansökan om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman. Detta innebär, att boutredningsmannaförvaltning skall

[27] Jfr Welamson I s. 37 (not 8) och 48 samt Lawski i SvJT 1925 s. 480. Av rättsfallen NJA 1935 s. 126, 1947 s. 448 och 1956 s. 500 kan möjligen slutas, att även tidpunkten för konkursansökningens ingivande skulle vara av betydelse. Beredningen har emellertid ej trott, att så skulle vara fallet. Se t. ex. NJA 1938 s. 509, 1946 s. 486 och 1956 s. 417.

[1] Jfr Lawski s. 35.

[2] Jfr Guldberg—Bergendal s. 119 f.

i första hand anlitas som avvecklingsform för dödsboet, när inte alla delägarna gemensamt sökt boet i konkurs. Härigenom kan undvikas, att konkursförfarande inleds i onödan och mot enskild dödsbodelägares önskan. Delägarna är genom avträdandet till förvaltning av boutredningsman lika skyddade mot ansvar för boets skulder som när dödsboet avträds till konkurs. Som förut nämnts skall boutredningsmannen försöka träffa uppgörelse med borgenärerna eller — enligt förslag i prop. 1970: 136 — få offentligt ackord till stånd. När det är nödvändigt, skall boutredningsmannen avträda dödsboets egendom till konkurs (19 kap. 11 § ÄB). Ansvaret härför åvilar boutredningsmannen ensam. Om konkurs kommer till stånd, upphör boutredningsmannens förvaltning och hans förordnande förfaller (19 kap. 7 § ÄB).

Ansökan som avses i 2 § andra punkten i förslaget skall i alla hänseenden behandlas som ansökan om att boet skall avträdas till förvaltning av boutredningsman.[3] Rätten skall sålunda enligt 19 kap. 1 § ÄB utan särskild prövning av boets ekonomiska ställning förordna, att egendomen skall avträdas till sådan förvaltning, och utse boutredningsman. I 19 kap. 2 § ÄB meddelas vissa formföreskrifter som skall iakttagas i samband med ansökan om boutredningsmannaförvaltning. Dessa överensstämmer i huvudsak med de regler som beredningen föreslår angående dödsbodelägares konkursansökan och vållar ej några praktiska problem. Vad angår det processuella förfarandet i övrigt blir bl. a. 19 kap. 9 och 10 §§ ÄB tillämpliga. I meddelanden enligt 19 kap. 9 § ÄB till dödsbodelägare som ej gjort ansökan om konkurs bör anges, att ansökningen skall gälla som ansökan om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman så att mottagaren ej blir missledd. (Ang. fristdagen vid återvinning se 28 § 1 sista ledet i förslaget.) Beredningen vill framhålla, att det kan vara behövligt att interimistiskt förordna boutredningsman enligt 19 kap. 10 § ÄB.

Frågan om forum vid tillämpning av 2 § andra punkten i förslaget bör särskilt uppmärksammas. Enligt 5 § i förslaget skall konkursansökan göras hos konkursdomaren i den ort där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål som angår *gäld i allmänhet*. Detta innebär, att reglerna i 10 kap. 1, 3 och 4 §§ RB skall gälla.[4] Där sägs bl. a., att dödsbo skall sökas vid den rätt där den döde skolat svara i *tvistemål i allmänhet*. Härmed åsyftas endast forum som anges i 10 kap. 1 §. Även ansökan om förvaltning av boutredningsman skall göras vid den domstolen, se 10 kap. 1, 9 och 17 §§ RB (jfr 20 kap. 8 § ÄB).[5] Sådan ansökan kan — till skillnad från konkursansökan — göras även vid Stockholms rådhusrätt som reservforum, om det inte finns annan behörig domstol.

Forumreglerna för dödsbos konkursansökan och ansökan om förvaltning av boutredningsman är alltså inte helt lika. Enligt beredningens mening bör konkursansökan som inkommit till behörigt konkursforum i hithörande fall upptagas och i förekommande fall fortsättningsvis kunna behandlas som ansökan om förvaltning av boutredningsman, även om någon gång domstolen ej skulle vara behörig för sådan ansökan. Ansökningen får sålunda inte avvisas. Det kan nämnas, att forumreglerna för konkursansökan är tillämpliga även när boutredningsman söker dödsbo i konkurs enligt 19 kap. 11 § ÄB.

De föreslagna bestämmelserna i 2 § inverkar ej på borgenärs rätt att söka dödsbo i konkurs. Borgenärs konkursansökan mot dödsbo skall inte i något fall gälla som ansökan om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman. Som följer av 12 § i förslaget skall emellertid i sådant fall boutredningsman regelmässigt förordnas att tillvarataga dödsboets intressen, varjämte

[3] Samma avgift (15 kr) är föreskriven för konkursansökan som för ansökan om egendoms avträdande till förvaltning av boutredningsman. Se expeditionskungörelsen (1964: 618). Betr. underrätts sammansättning i ärenden ang. förvaltning av boutredningsman o. l. se 6 § i 1946 års lag om handläggning av domstolsärenden.

[4] Se nedan vid 5 §.

[5] Jfr Guldberg—Bergendal s. 61, 73 och 159, Ekelöf II s. 26 samt Malmström i SvJT 1955 s. 577 ff.

konkursansökningen kan förklaras vilande i avvaktan på frivillig uppgörelse eller ansökan om offentlig ackordsförhandling.

En följdändring påkallas bl. a. i 7 § 1 Kp.

Någon motsvarighet till 2 § i förslaget har ej upptagits på dansk eller norsk sida. Där gäller emellertid helt andra regler om dödsboutredning. Det finska förslaget innehåller t. v. regler som närmast överensstämmer med de nuvarande svenska reglerna.

3 §

Som förutsättning för att konkurs skall komma till stånd krävs enligt förslaget i princip, att det förebringas bevisning om att gäldenären är insolvent. Från kravet på styrkt insolvens görs undantag i de fall som anges i förevarande 3 § (jfr under 2.2.2). När något av dessa fall föreligger, presumeras gäldenären vara insolvent och närmare utredning härom är då inte nödvändig. Presumtionen kan emellertid brytas enligt vad som anges i förslaget.

Paragrafen är uppdelad i tre stycken som reglerar skilda fall då insolvens presumeras. Första och andra styckena omfattar alla slags gäldenärer, medan tredje stycket endast avser dem som är eller varit bokföringsskyldiga.

Första stycket. Som tidigare nämnts skall enligt gällande rätt gäldenär, som själv gjort konkursansökan, försättas i konkurs utan att insolvensfrågan särskilt prövas. Detta följer av 1 § KL (jfr 11 § första st.). Om borgenär gjort konkursansökan, skall han enligt 2 § KL styrka, att gäldenären är insolvent. I sistnämnda lagrum nämns bl. a. gäldenärens eget erkännande[1] som bevis på insolvens. Även om sådant erkännande lämnats skall i princip prövas, om insolvens föreligger.[2] Om gäldenär medger borgenärs konkursansökan, skall han emellertid enligt 13 § KL genast försättas i konkurs. Någon prövning av insolvensfrågan är uppenbarligen inte avsedd i sistnämnda fall.[3]

I första stycket i förevarande 3 § föreslås, att uppgift av gäldenären att han är insolvent som regel skall godtagas. Bestämmelsen är tillämplig såväl när konkursansökningen gjorts av gäldenären själv som när den gjorts av borgenär. Om gäldenär som söker sig i konkurs inte uttryckligen uppger att han är insolvent, torde det normalt få anses ligga i själva ansökningen. När konkursansökan gjorts av borgenär, måste gäldenärens uppgift att han är insolvent lämnas i konkursmålet. Det räcker alltså inte, att gäldenären före konkursansökningen lämnat borgenären eller annan en sådan uppgift. Inte heller kan konkludenta handlingar från gäldenärens sida anses tillräckliga för tillämpning av första stycket.

En gäldenär har normalt inte något att vinna på att konkurs kommer till stånd trots att han är solvent. Detta gäller även om han skulle lyckas undanhålla tillgångar och därigenom framstå som insolvent. Konkurs medför nämligen ej, att gäldenären befrias från de skulder som inte täcks genom utdelning i konkursen. Fall kan emellertid undantagsvis förekomma då gäldenärens uppgift om insolvens inte bör godtagas utan vidare. I den allmänna motiveringen har som exempel anförts, att inom ett bolag kan råda stridiga meningar beträffande bolagets ekonomiska ställning[4] eller att en solvent gäldenär gör konkursansökan av skatteskäl; jfr 35 § kommunalskattelagen (1928: 370). Det ligger inte i borgenärernas intresse, att ett kostsamt och värdeförstörande konkursförfarande inleds när gäldenären i själva verket är solvent. I första stycket av 3 § har därför gjorts det förbehållet, att gäldenärens uppgift om insolvens ej skall godtagas om särskilda skäl föranleder till annat. Om gäldenärens uppgift på grund av gjord invändning eller av annan anledning framstår som tvivelaktig, skall insolvensfrågan sålunda prövas i vanlig ordning.[5] Visar det sig därvid att gäldenärens uppgift är oriktig, skall konkursansökningen avslås.

[1] Ang. sådant erkännande se 1911 års bet. s. 169 och Welamson I s. 58 f.
[2] Se Lawski s. 21.
[3] Jfr Welamson I s. 35 och II s. 23.
[4] Jfr Welamson I s. 29 f.
[5] Invändning kan t. ex. göras av borgenär eller aktieägare, jfr motiven till 25 § nedan.

De danska, finska och norska förslagen upptar regler av samma innebörd som 3 § första stycket i beredningens förslag.

Andra stycket. Som exempel på omständigheter vilka tyder på insolvens anges f. n. i 2 § KL — utöver gäldenärens eget erkännande — rymning för skuld samt hos gäldenären företagen utmätning och vad därvid förekommit. Betalningsinställelse nämns inte där men upptas i 3 § första stycket KL som särskild konkursgrund mot köpmän.

Andra stycket av 3 § i förslaget upptar två praktiska fall, då en gäldenär får antagas vara insolvent utan att någon ytterligare prövning av hans ekonomiska ställning behöver ske. Det ena fallet är, att han vid utmätning funnits sakna utmätningsbara tillgångar. Bevis härom bör fordras som underlag för prövning av konkursansökningen i förevarande fall. Det är givetvis för presumtion om insolvens tillfyllest, att gäldenären endast hade tillgångar som täckte en del av borgenärens fordran. Å andra sidan måste beviset avse gäldenärens förhållanden i allmänhet och inte enbart frånvaron av utmätningsbara tillgångar på viss ort.

Ett misslyckat utmätningsförsök bör emellertid inte medföra, att gäldenären skall presumeras vara insolvent hur länge som helst. Beredningen föreslår den begränsningen, att utmätningen skall ha verkställts inom de senaste tre månaderna före konkursansökningen.

Den föreslagna regeln kan åberopas inte bara av utmätningssökanden själv utan även av annan borgenär som känner till det misslyckade utmätningsförsöket.

Det andra fallet då enligt förslaget insolvens får antagas föreligga är, att gäldenären förklarat sig inställa sina betalningar. En sådan åtgärd utgör ett tydligt indicium på obestånd. Betalningsinställelse i egentlig mening brukar bara förekomma bland näringsidkare o. l. Den speciella konkursgrunden betalningsinställelse enligt KL tar sikte på denna kategori. Betalningsinställelse kan emellertid förekomma även i fråga om andra gäldenärer som har löpande betalningar att göra. Regeln har i enlighet härmed ej begränsats till någon viss grupp av gäldenärer.

Enligt KL förutsätts ej, att betalningsinställelsen tillkännagetts genom uttrycklig förklaring. Det räcker, att den framgår av någon konkludent handling, t. ex. stängning av affärslokal.[6] Med hänsyn till att alla slags gäldenärer skall omfattas av förslaget har beredningen ansett lämpligt, att betalningsinställelsen bör ha kommit till uttryck genom en förklaring från gäldenärens sida. Gäldenären har t. ex. skickat en cirkulärskrivelse till sina borgenärer om att han inställt sina betalningar, eventuellt med uppgift om att han ville försöka få en ackordsuppgörelse till stånd. Om uttrycklig förklaring ej lämnats men gäldenären faktiskt inställt sina betalningar, måste konkurssökande borgenär förebringa insolvensbevisning i vanlig ordning. Därvid bör betalningsinställelsen kunna godtagas som bevis om insolvens, om inte särskilda omständigheter föreligger.

Betalningsinställelse kan åberopas av vilken borgenär som helst, sålunda även borgenär vars fordran ännu ej förfallit till betalning. För tillämpning av den föreslagna regeln krävs, att betalningsinställelsen alltjämt består när konkursansökningen prövas.[7]

Presumtionen om insolvens i här avsedda fall då utmätning skett eller betalningsinställelse ägt rum skall enligt förslaget gälla endast om annat ej visas. Gäldenären har med andra ord möjlighet att i konkursmålet föra motbevisning om att han är solvent. Han kan t. ex. på grund av arv, förmånlig affärsuppgörelse, skatteåterbäring eller vunnen process ha blivit i stånd att infria sina förbindelser i behörig ordning. Om han förmår styrka solvens, skall konkursansökningen avslås.

Beredningen har inte funnit skäl att knyta presumtion om insolvens till det förhållandet att gäldenären rymt för skuld. En regel härom har knappast någon praktisk betydelse. I förekommande fall torde insolvens ändå kunna styrkas.

[6] Se 1911 års bet. s. 163.
[7] Jfr Lawski s. 25 och Olivecrona s. 11.

De övriga nordiska ländernas förslag innehåller regler som i sak överensstämmer med 3 § andra stycket i beredningens förslag. I de danska och norska förslagen krävs dock ej, att betalningsinställelsen skall ha kommit till uttryck genom förklaring av gäldenären.

Tredje stycket. I 3 § KL upptas som särskild konkursgrund mot köpman — förutom betalningsinställelse — att han underlåtit att efterkomma viss betalningsanmaning (se närmare under 2.1, där även innebörden av begreppet köpman behandlats).

Även förslaget upptar, i tredje stycket, vissa särskilda regler för affärsmässiga förhållanden. De omfattar i sak samma gäldenärskrets som nu faller under begreppet köpman. Förslaget använder emellertid ej denna något missvisande term — som även omfattar aktiebolag och andra juridiska personer — utan knyter i likhet med de danska och norska förslagen direkt an till bokföringsskyldigheten. Jfr 1 och 2 §§ bokföringslagen (1929: 117).[8] Förslaget avser sålunda gäldenär som är eller under det sista året före konkursansökningen varit bokföringsskyldig. Härmed avses även den som varit bokföringsskyldig endast under en del av nämnda år. Beteckningen köpman bör i detta sammanhang lämpligen utmönstras ur KL, varigenom överensstämmelse nås med ackordslagsförslaget.[9] Beredningen föreslår därför, att 193 § KL upphävs samt 54 och 55 §§ jämkas.

För tillämpning av tredje stycket förutsätts, att borgenär som söker gäldenären i konkurs har vidtagit vissa där angivna åtgärder. Han skall först ha krävt gäldenären på klar och förfallen skuld. Kravet kan framställas muntligen eller skriftligen. Då borgenären måste kunna styrka att krav ägt rum, är naturligtvis skriftlig form (t. ex. rekommenderat brev) lämplig. Uttrycket klar skuld avses skola ha samma innebörd som enligt 3 § andra stycket KL.[10] Är fordran ostridig eller har den fastställts genom lagakraftvunnen dom, skall den betraktas som klar. En fordran är emellertid att anse som klar även när gäldenären bestrider den men bestridandet är uppenbart ogrundat. Villkoret att fordringen skall vara klar måste i princip vara uppfyllt vid tiden för kravets framställande.[11] Fordringen måste också vara förfallen vid denna tidpunkt.[12]

Vidare förutsätts, att borgenären minst fyra veckor efter att kravet framställdes har förgäves uppmanat gäldenären att betala inom två veckor. Uppmaningen skall innehålla erinran om att konkursansökan kan följa och skall delges i den ordning som föreskrivs för stämning i tvistemål. Delgivningen, som ersätter den nuvarande ordningen med medverkan av notarius publicus eller två ojäviga personer (resp. växelprotest), förutsätts skola ske genom borgenärens egen försorg. I anslutning härtill kan hänvisas till 22 § andra stycket delgivningslagen (1970: 428). Konkursansökningen skall slutligen ha gjorts inom två veckor från betalningsfristens utgång.

Fordran som avses i tredje stycket behöver inte ha uppkommit i gäldenärens rörelse.[13]

Skulle gäldenären betala den aktuella skulden före prövningen av konkursansökningen, kan tredje stycket ej åberopas. Detta gäller även om betalningen ej skulle vara tryggad mot återvinning. En konkurssökande som vill avvisa betalningen med hänsyn till risken för återvinning kan emellertid fullfölja sin ansökan under åberopade av den allmänna insolvensgrunden.[14]

Insolvenspresumtionen enligt tredje stycket kan åberopas endast av borgenär som själva sökt gäldenären i konkurs.

[8] I SOU 1967: 49 har framlagts förslag till ny bokföringslag kallad lag om skyldighet att föra räkenskaper. — Termen köpman förekommer bl. a. i köplagen (4 §) och kommissionslagen (2 §).

[9] Se U VII s. 99 samt prop. 1970: 136 s. 104 och 106.

[10] Jfr Lawski s. 26, Olivecrona s. 11 och Welamson I s. 76 ff. Se även rättsfall som anges under 3 § KL i lageditionen.

[11] Se Welamson I s. 78 med not 15 jämte där angivna rättsfall (även NJA 1967 s. 341), jfr Welamson II s. 36.

[12] Se Welamson I s. 76.

[13] Jfr NJA 1875 s. 475, Lawski s. 27 och Welamson I s. 75.

[14] Jfr Lawski s. 27.

På samma sätt som enligt andra stycket har gäldenären enligt tredje stycket möjlighet att i konkursmålet förebringa bevisning om att han är solvent. Om han lyckas härmed, skall konkursansökningen ej bifallas.

De danska, norska och svenska förslagen beträffande bokföringsskyldiga gäldenärer är helt överensstämmande. Det finska förslaget har i huvudsak liknande innehåll.

4 §

Paragrafen reglerar frågan vilken verkan som ställd eller erbjuden säkerhet skall ha såsom konkurshinder och har utförligt behandlats i den allmänna motiveringen (under 2.2.3). Därutöver kan här anföras följande.

Första och andra leden i omsatsen av paragrafen gäller såväl då borgenärens fordran är förfallen som då den ej är förfallen, medan tredje ledet endast avser en icke förfallen fordran.

Med pant förstås till en början alla slag av panträtt i lös egendom.[1] Enligt 195 § KL skall retentionsrätt jämställas med handpanträtt i lös egendom. Undantag härifrån gäller f. n. beträffande hyresvärds och jordägares retentionsrätt, som emellertid skall försvinna enligt beredningens förslag i Utsökningsrätt VIII. Vidare inbegrips panträtt i fast egendom enligt den terminologi som används i JBförslaget, d. v. s. panträtt på grund av inteckning. Av 13 kap. 26 § i JBförslaget följer, att tomträtt vid tillämpning av KL skall räknas som fast egendom.[2] Enligt 195 § KL i den ändrade lydelse som beredningen föreslagit i Utsökningsrätt VIII skall i KL med panträtt i fast egendom likställas särskild förmånsrätt som på annan grund gäller i egendomen. Härmed åsyftas de reallaster — tidigare även benämnda legala panträtter — som är förenade med förmånsrätt enligt 6 § 1 resp. 7 § 1 och 2 i det förslag till förmånsrättslag som på grundval av Utsökningsrätt IX framlagts i prop. 1970: 142.

I lagtexten nämns förutom pant även "därmed jämförlig säkerhet" i gäldenären tillhörig egendom. Härigenom innefattas realsäkerheter som varken utgör pant i egentlig mening eller enligt särskilda bestämmelser i KL skall likställas med panträtt men som ändå bör kunna hindra konkurs på samma sätt som pant. Exempel härpå är säkerhet i form av äganderättsförbehåll och lösöreköp.[3] Hit kan också böra räknas företagsinteckning,[4] om nämligen säkerheten kan anses betryggande. Däremot kan t. v. den förmånsrätt som enligt 5 § 1 i nämnda förslag till förmånsrättslag skall tillkomma hyresvärd eller jordägare ej gärna anses som betryggande säkerhet, då den inte har företagsinteckningens skyddade ställning vid utmätning för annan borgenärs fordran. Se 139 § UL.[5] Som med pant jämförlig säkerhet bör vidare anses den förmånsrätt till betalning ur egendom som följer med utmätning.[6]

Enligt förslaget krävs, att såväl pant som därmed jämförlig säkerhet skall vara betryggande. Den skall sålunda beräknas ge full täckning för borgenärens fordran och vara skyddad mot återvinning.

Säkerhet som ställts eller bjuds av tredje man skall enligt förslaget i vissa fall utgöra hinder mot konkurs. Med sådan säkerhet avses inte bara realsäkerhet utan — enligt uttrycklig föreskrift i andra stycket av para-

[1] Ang. olika slags panträtt i lös egendom se U IX s. 97 ff. — Rättsfall betr. pant som konkurshinder, se NJA 1907 s. 146 och 1953 s. 719.

[2] Enligt JBförslaget skall institutet vattenfallsrätt avskaffas. Likaså skall den tysta pant- och förmånsrätt som gäller i fast egendom enligt 11 kap. 2 § i nuvarande JB upphöra. Jfr prop. 1970: 20 del B 1 s. 28 ff, 223 f och 451.

[3] Betr. lösöreköps likställande med pant se Undén I s. 112 ff, Welamson I s. 39 och II s. 28, Olivecrona s. 11 samt NJA 1915 s. 403 och SvJT 1927 rf s. 7.

[4] Att företagsinteckning inte medför panträtt, se NJA II 1966 s. 109. Jfr Hessler i SvJT 1968 s. 567 f.

[5] Beredningen överväger i annat sammanhang, om inte hyresvärds eller jordägares förmånsrätt bör likställas med företagsinteckning även i nu berörda hänseende. Se U IX s. 111, jfr prop. 1970: 142 s. 114.

[6] I motsats till vad som är vanligt utomlands grundar utmätning enligt svensk rätt inte någon formlig panträtt. Se U IX s. 129 och 131.

grafen — även borgen.[7] I första hand gäller detta proprieborgen, d. v. s. borgen där borgensmannen ansvarar primärt såsom för egen skuld. De danska och norska förslagen på förevarande punkt avser endast sådan borgen. Beredningen anser emellertid, att även enkel borgen — d. v. s. att borgensmannens ansvar endast är subsidiärt[8] — bör ha konkurshindrande verkan när borgenären godtagit den som säkerhet för sin fordran.

I likhet med vad som gäller i fråga om realsäkerhet skall även borgen vara betryggande. Härav följer bl. a. att borgensmannen måste kunna antagas vara i stånd att infria fordringen, om hans borgensansvar aktualiseras. Det är, typiskt sett, svårare att bedöma värdet av ett på personlig betalningsförmåga beroende borgensåtagande än värdet av realsäkerhet. I regel torde emellertid även borgen kunna bedömas på ett tillräckligt säkert sätt. Om den t. ex. utgörs av en bankgaranti, måste den anses betryggande.

Enligt 1862 års lag hade borgenären att styrka otillräckligheten av ställd pantsäkerhet. Denna regel ändrades emellertid i gällande KL, och det ankommer nu enligt 6 § på gäldenären att förebringa sådan utredning att den pantsatta egendomen "skäligen må antagas" räcka till full betalning av fordringen. Kravet på bevisning är sålunda satt relativt lågt.[9] Även enligt förslaget bör det i princip åvila gäldenären att visa, att ställd eller erbjuden säkerhet kan antagas vara betryggande. I fall som avses i andra ledet av omsatsen i förevarande 4 § måste gäldenären även visa, att konkursansökningen strider mot villkoren för säkerhetens ställande. Som berörts i den allmänna motiveringen krävs inte, att uttryckligt sådant villkor föreligger. Det räcker, att omständigheterna klart ger vid handen att borgenären fått mottaga säkerheten under den förutsättningen att han ej skulle söka gäldenären i konkurs. Borgenären måste ha känt eller bort känna till detta villkor.

I det norska förslaget har upptagits en speciell regel av innehåll, att om rätten endast "under tvil" finner att det förebragts tillräcklig bevisning för existensen eller omfattningen av borgenärens fordran, kan konkurs vägras under förutsättning att fordringen är eller erbjuds bli säkerställd genom betryggande pant i tredje mans egendom. Det synes inte beredningen påkallat att införa en liknande bestämmelse för tveksamma fall. Ovisshet om fordrans existens förutsätter regelmässigt, att gäldenären bestritt borgenärs konkursansökan eller underlåtit att förklara sig. Målet skall då enligt 13 § första stycket i förslaget hänskjutas till rätten. Sådant hänskjutande skall ske vare sig det är sökandens egenskap av borgenär eller insolvensfrågan som är tvistig. I fråga om borgenärens behörighet anges i 13 § andra stycket vissa fall, då fordringen utan vidare skall godtagas som stöd för behörighet att söka gäldenären i konkurs.[10] Föreligger inte sådant fall, skall borgenären enligt tredje stycket i samma paragraf styrka fordringen. Om han inte kan göra det, skall konkursansökningen ogillas.[11] Vad angår insolvensen gäller också i princip, att borgenären skall styrka denna vid äventyr att hans konkursansökan ej kan bifallas. Den angivna ordningen, som överensstämmer med gällande lag, har veterligen ej medfört några praktiska olägenheter. Det skall tilläggas, att man inte heller på dansk eller finsk sida velat ta upp den norska regeln.

5 §

I 7 § första stycket KL meddelas bestämmelser om anhängiggörande av konkurs och om forum i konkursmål. Gäldenärs eller borgenärs konkursansökan skall göras skriftligen hos konkursdomaren i den ort där gäldenären bör inför domstol svara i

[7] Enligt 1862 års konkurslag (6 § 2 mom.) kunde gjord konkursansökan i vissa fall avvärjas genom ställande av "antaglig borgen". Jfr Welamson I s. 45 not 30.

[8] Jfr bl. a. Malmström, Civilrätt 3 uppl. s. 136 f.

[9] Jfr Lawski s. 31 och Welamson I s. 40.

[10] Detta innebär ej, att fordringens existens fastställs med verkan av res judicata. Bestämmelsen rör endast frågan om behörigheten att söka i konkurs.

[11] Jfr s. 87.

tvistemål som angår gäld i allmänhet. Om ansökningen avser dödsbos egendom, skall den göras hos konkursdomaren i den ort där den döde bort svara i mål som nu sagts.

Vidare ges i andra stycket regler om vem som är konkursdomare. Enligt den ändrade lydelse lagrummet nyligen erhållit[1] skall den lagfarna domare i tingsrätt som är satt därtill vara konkursdomare. Om antalet konkursmål fordrar det, kan flera konkursdomare utses. Finns det flera avdelningar av tingsrätten, skall konkursdomare alltid vara ledamot av avdelning, vid vilken de mål som handläggs av honom skall tas upp.

Enligt första stycket i förevarande 5 § skall ansökan om konkurs göras skriftligen hos konkursdomaren.[2] I 5 § andra stycket samt 7 och 8 §§ i förslaget ges föreskrifter beträffande ansökningens innehåll m. m. Av 204 § KL jämförd med 33 kap. 3 § RB följer, att ansökningen får sändas med posten.

Frågan om konkursforum har berörts i den allmänna motiveringen (2.2.5). Som nämnts där anser beredningen, att den fortsatta behandlingen av EECförslaget bör avvaktas innan forumfrågan omprövas hos oss. I enlighet härmed föreslår beredningen inte nu någon saklig ändring i gällande forumregler. Konkursansökan skall sålunda även enligt förslaget göras hos konkursdomaren i den ort där gäldenären bör inför domstol svara i tvistemål som angår gäld i allmänhet. De regler som sålunda skall tillämpas återfinns i 10 kap. 1, 3 och 4 §§ RB.[3] I förstnämnda lagrum föreskrivs bl. a., att dödsbo skall sökas vid den rätt där den döde skolat svara. Någon särskild regel om forum för dödsbo behövs därför ej i KL.

Förhållandena vid tiden för konkursansökningen bör i princip vara avgörande för konkursdomarens behörighet. Enligt 10 kap. 15 § RB gäller visserligen för rättegång i tvistemål, att ändring i förhållande som betingar domstolens behörighet är utan verkan, om den inträffar efter stämningens delgivning. Härav torde motsättningsvis följa, att ändring som skett efter stämningsansökans ingivande men före delgivning av stämningen inverkar på domstolens behörighet. Vad som sålunda gäller beträffande stämning synes emellertid ej behöva ha motsvarande tillämpning i mål som anhängiggörs genom ansökan. Genom att, såsom skett i rättsfallet NJA 1915 s. 403, tiden för konkursansökan anses avgörande vinns bl. a. fördelen, att forum blir detsamma oavsett om ansökningen gjorts av gäldenären, då någon delgivning ej blir aktuell, eller av borgenär. Skulle borgenärs konkursansökan ha inkommit till konkursdomare, som då ej var behörig men som vid tiden för delgivningen blivit behörig genom att gäldenären fått ny mantalsskrivningsort, bör det godtagas. Att avvisa ansökningen är i detta läge meningslöst, eftersom ny ansökan skulle göras hos samma konkursdomare (jfr även 17 § andra st. i förslaget).[4] Det bör i detta sammanhang påpekas, att om konkursansökan inkommit till obehörig konkursdomare, denne enligt 6 § första stycket i förslaget skall genast sända ansökningen till behörig konkursdomare. Vidare skall enligt 6 § andra stycket konkurs kunna flyttas från en konkursdomstol till en annan.

Bestämmelserna om konkursforum skall iakttagas ex officio i första instans men ej i högre instans.[5]

Förslaget gör ej ändring i vad som f. n. gäller eller anses gälla beträffande svensk domstols behörighet i internationellrättsligt

[1] SFS 1969: 805. Lagändringen träder i kraft 1/1 1971. Kungl. Maj:t har dock beretts möjlighet att förordna om tidigare ikraftträdande med avseende på vissa underrätter.

[2] Att institutionen konkursdomare framdeles bör avskaffas, se ovan s. 68.

[3] Jfr Lawski s. 33 med not 2, Welamson I s. 85 och NJA II 1935 s. 8. Forumbestämmelser har också meddelats i speciallagstiftningen för vissa juridiska personer, se t. ex. 226 § i lagen (1944: 705) om aktiebolag och 24 § i lagen (1895: 64) om handelsbolag och enkla bolag.

[4] Se ang. vad här anförts Olivecrona s. 13, Welamson I s. 85 f och II s. 38 not 1 samt Walin i SvJT 1962 s. 717. Jfr även SvJT 1944 rf s. 7.

[5] 10 kap. 17 § punkt 7 och 19 § RB. Borgenär har ansetts berättigad att med åberopande av domstolens bristande behörighet föra talan mot konkursbeslut som meddelats på ansökan av annan borgenär eller av gäldenären. Se NJA 1892 s. 24 och 316, jfr Welamson I s. 86 f.

hänseende.[6] I anslutning härtill bör påpekas, att det enligt 18 a § KL i vissa fall skall i konkursbeslut anges på vilken omständighet konkursdomstolen grundat sin behörighet. Beredningen föreslår, att denna bestämmelse utgår ur KL och i stället tas upp bland de avsedda tillämpningsföreskrifterna. Detta överensstämmer med vad som i prop. 1970: 136 (s. 86) föreslagits i fråga om motsvarande bestämmelse i ackordslagen (jfr 17 § i förslaget enligt U VII jämte motiv s. 105).

Bestämmelserna i 7 § andra stycket KL om vem som skall vara konkursdomare m. m. kan enligt beredningens mening i stället lämpligen tas upp i tingsrättsinstruktionen (1970: 108).

Enligt andra stycket i förevarande 5 § i förslaget skall sökanden — antingen gäldenären själv eller borgenär — ange och styrka de omständigheter som betingar konkursdomarens behörighet, om de ej är kända. Denna bestämmelse överensstämmer med 6 § andra stycket i ackordslagsförslaget enligt prop. 1970: 136 (se motiven i U VII s. 86 f, jfr bl. a. 42 kap. 2 § RB). Sökanden bör endast i klara fall kunna utgå från att konkursdomaren känner till de omständigheter som grundar hans behörighet. Ett exempel är, att det är notoriskt att gäldenären har sitt hemvist inom konkursdomarens område.

Om konkursdomaren finner, att han enligt 7 § KL inte är behörig att ta befattning med konkursansökan, skall han f. n. enligt 10 § KL genast meddela beslut om avvisning och teckna det på ansökningen. Beredningen föreslog i Utsökningsrätt VII, att 10 § skulle modifieras. Bl. a. om det ej av konkursansökan framgick vem som var behörig konkursdomare skulle sålunda sökanden föreläggas att avhjälpa bristen inom viss tid efter att han fått del av föreläggandet. Efterkom sökanden ej föreläggandet, skulle ansökningen avvisas, om bristen inte avhjälpts på annat sätt. Detta förslag har i prop. 1970: 136 fått en något avvikande utformning, ehuru någon ändring i sak inte torde ha varit åsyftad. Beredningens förevarande förslag upptar under 5 § tredje stycket en reglering som överensstämmer med propositionen. Jfr även 9 §.[7]

6 §

Första stycket i denna paragraf har berörts i den allmänna motiveringen (2.2.5). Det överensstämmer med 10 a § i det förslag till ändring i KL som på grundval av Utsökningsrätt VII framlagts i prop. 1970: 136 och har sin motsvarighet även i 6 § tredje stycket ackordslagsförslaget.[1] Den rättsliga betydelsen av bestämmelsen är främst, att återvinningsfrister inte försitts, om konkursansökan råkar inges till fel forum. Dessutom bevaras förmånsrätt vars omfattning är beroende av tiden för konkursansökan, även om ansökningen gjorts hos obehörig konkursdomare. Vad nu sagts följer av föreskriften att ansökan skall anses gjord när ansökningshandlingen inkom till den ursprungliga konkursdomaren. I detta sammanhang kan nämnas, att om högre rätt enligt 10 kap. 20 § första stycket RB hänvisar konkursmål från obehörigt till behörigt forum, torde fristerna räknas till den redan gjorda konkursansökningen.[2]

Det bör understrykas, att konkursansökan som inkommit till obehörig konkursdomare skall vidarebefordras endast om det framgår av handlingarna vem som är behörig konkursdomare. Den förra konkursdomaren behöver inte göra några egna efterforskningar i saken. Om det inte genast kan konstateras vem som är behörig konkursdomare, skall

[6] KL innehåller, frånsett 18 a §, inte några särskilda regler med avseende på internationella förhållanden. Jfr däremot 1933 års nordiska konkurskonvention och 1934 års båda lagar i anslutning till denna. Betr. doktrin och praxis se Welamson I s. 87 med hänvisningar, NJA II 1935 s. 1 ff, Lawski s. 34, Dennemark, Om svensk domstols behörighet i internationellt förmögenhetsrättsliga mål och även Beckman, Svensk domstolspraxis i internationell rätt.

[7] Jfr U VII s. 87 och 136 f samt prop. 1970: 136 s. 90 och 133.

[1] Ang. motiveringen se U VII s. 83, 87 f och 136 f, jfr prop. 1970: 136 s. 90 och 133. Jfr även betr. liknande samverkan mellan kronofogdemyndigheter bl. a. 21 § i utsökningskungörelsen (1969: 18).

[2] Jfr Welamson I s. 86 och SvJT 1969 s. 922 f.

föreläggande om komplettering utfärdas (se 5 § tredje st. i förslaget).

Enligt det danska förslaget skall konkursansökan som ingetts till obehörig skifteret sändas vidare till den behöriga skifteretten jämte anteckning om dagen för mottagandet. I det finska förslaget föreskrivs, att obehörig konkursdomare skall hänskjuta inkommen konkursansökan till behörig konkursdomare och att ansökningen skall anses gjord när den inkom till den förra konkursdomaren. Som framgått av den allmänna motiveringen avviker det norska förslaget från de övriga. Även den norska lösningen innebär emellertid, att återvinningsfrister o. l. skall kunna bevaras trots att konkursansökan gjorts vid orätt forum.

Om det sedan konkurs beslutats finnes föreligga synnerliga skäl att konkursen handläggs på annan ort, kan konkursdomaren enligt andra stycket i 6 § i förslaget bestämma, att konkursen skall handläggas av konkursdomaren på den andra orten.[3] Innan det sker skall samråd äga rum. Bestämmelsen är ny och har motiverats i det föregående (under 2.2.5). Den utgår från att konkursen beslutats av konkursdomare eller konkursdomstol som var behörig enligt forumreglerna. Konkursdomaren på den andra orten behöver inte vara behörig enligt dessa regler för att överflyttning skall kunna ske. Sistnämnda konkursdomare skall vara bunden av det beslut om överflyttning som meddelas.[4] Givetvis kan överflyttning ske till lämplig konkursdomare även i fall då konkursen av förbiseende först upptagits vid orätt forum.[5] En följd av överflyttning är, att behörig konkursdomstol i fortsättningen blir den domstol där konkursdomaren finns.

Som förut nämnts innehåller de övriga nordiska förslagen bestämmelser som motsvarar 6 § andra stycket i beredningens förslag. Enligt det danska förslaget kan sålunda presidenten för vederbörande landsret hänvisa behandlingen av konkursbo till annan skifteret än den där konkursansökan skall göras, om det är mera ändamålsenligt att konkursboet behandlas vid den andra skifteretten. Det finska förslaget överensstämmer med det svenska. Enligt det norska förslaget kan högsta domstolens "kjæremålsutvalg" föra över behandlingen av konkurs till annan skifterett än den som är behörig enligt forumreglerna, om tungt vägande hänsyn talar för det.

7 §

Denna paragraf motsvarar 8 § KL.[1] Bestämmelsen i 8 § tredje stycket KL ersätts emellertid av 9 § i förslaget.

Av 1 § jämförd med 3 § första stycket i förslaget följer, att gäldenärs konkursansökan i tydlighetens intresse bör innehålla uppgift om att han anser sig vara insolvent. Gäldenären skall vidare enligt 5 § andra stycket ange och styrka de omständigheter som betingar konkursdomarens behörighet, om de ej är kända. Därjämte föreskrivs i första stycket av förevarande 7 §, att gäldenären bör i två exemplar bifoga en på visst sätt upprättad förteckning över boets tillgångar och skulder. Underlåtenhet av gäldenären att ge in sådan boutppteckning bör likväl i normala fall ej hindra, att ansökningen ändå upptages till prövning. Om emellertid konkursdomaren undantagsvis skulle finna att ansökningen till följd av underlåtenheten och i förening med övriga omständigheter är så bristfällig att den ej kan prövas samt gäldenären ej efterkommer föreläggande om komplettering, skall ansökningen avvisas (9 § jfrd med 5 § tredje st.).

Genom boutppteckningen kan konkursdomaren genast få en bild av boets omfattning och beskaffenhet till ledning för den fortsatta handläggningen. Boutppteckningen kan också medföra lättnad för en blivande förvaltare (se 54 § KL) och göra det obehövligt att förordna god man vid s. k. fattigkonkurs (se 185 § 2).

[3] Jfr liknande bestämmelse betr. brottmål i 19 kap. 7 § andra st. RB.

[4] Jfr Gärde m. fl. s. 230 ang. lämplighetshänsyn vid överflyttning av brottmål.

[5] Något praktiskt behov av en motsvarande regel om överflyttning av ackordsärenden har inte synts föreligga.

[1] Ang. förarbetena till 8 § KL se 1911 års bet. s. 179 f, 1919 års bet. s. 160 och NJA II 1933 s. 678 f.

Så snart förvaltare enligt 43 § KL utsetts skall konkursdomaren överlämna det ena exemplaret av bouppteckningen till honom.[2]

Enligt 8 § andra stycket KL skall vid dödsbodelägares konkursansökan fogas bouppteckning efter den döde eller uppgift om dagen för inregistrering. Om bouppteckning ej har förrättats, skall lämnas trovärdig uppgift om delägarna och upplysning om deras adresser m. m. Dessa regler är föranledda av den ordning som enligt 11 § andra stycket KL gäller för prövning av konkursansökan från enskild dödsbodelägare och som förutsätter närmare uppgifter om delägarna.[3] Ordningen enligt 11 § andra stycket KL ersätts i förslaget av regleringen i 2 § andra punkten. Även för tillämpning av sistnämnda lagrum fordras upplysning om dödsbodelägarna. Att uppgifter lämnas beträffande dödsboet kan f. ö. vara värdefullt också från andra synpunkter. I andra stycket av förevarande 7 § har därför gällande bestämmelse om vad som skall bifogas dödsbodelägares konkursansökan behållits. Beredningen har ansett lämpligt att låta bestämmelsen gälla även när konkursansökan görs av dödsboet som sådant, t. ex. genom boutredningsman.[4] Bestämmelsen innebär, att där görs undantag från första stycket i paragrafen.

Som nämnts räcker det enligt KL, att uppgift lämnas om dagen för inregistrering av bouppteckning. Anledningen härtill är uppenbarligen, att konkursdomaren efter inregistreringen förutsatts ha tillgång till bouppteckningen och att han sålunda kan få fram behövliga upplysningar med ledning av uppgift om registreringsdagen.[5] Beredningen har ej velat frångå den gällande ordningen, ehuru konkursforum inte nödvändigtvis behöver sammanfalla med forum för inregistrering av bouppteckning.[6] Det möter inga praktiska svårigheter att vid behov införskaffa t. ex. fotostatkopia av bouppteckning som inregistrerats på annat håll. Enligt förslaget skall uppgift lämnas om att inregistrering skett. Därvid bör anges både tid och plats för inregistreringen.

Även såvitt angår andra stycket i 7 § i förslaget kan konkursdomaren enligt 9 § utfärda föreläggande om komplettering. För att 2 § skall kunna tillämpas måste sådant föreläggande alltid utfärdas, när konkursansökan från dödsbodelägare är bristfällig i de hänseenden varom här är fråga (jfr 8 § tredje st. i KL). Om boutredningsman söker dödsboet i konkurs, måste han självfallet styrka sin behörighet.

8 §

Paragrafen ersätter 9 § KL.

I gällande lag föreskrivs, att borgenär som söker gäldenären i konkurs skall uppge sin fordran i ansökningen. Om han underlåter det, skall enligt 10 § KL ansökningen genast avvisas. Regleringen har ansetts innebära, att borgenär med flera fordringar mot gäldenären inte får åberopa annan fordran än den (eller dem) som han uppgett i konkursansökningen. Detta gäller inte bara om den uppgivna fordringen visar sig ej kunna styrkas utan även om den betalas av gäldenären.[1]

Enligt beredningens mening finns det inte tillräckliga skäl att ålägga borgenär ovillkorlig skyldighet att uppge sin fordran i konkursansökningen, vid äventyr att denna omedelbart avvisas. Om borgenären har fordran som han ej uppgett, skulle avvisning få till följd, att han måste göra en ny ansökan och därvid uppge fordringen. Inkommer den nya ansökningen inom tre veckor från avvisningen, skall enligt 17 § andra stycket i förslaget dagen för den första ansökningen vara avgörande för beräkning av återvinningsfrister och vissa förmånsrätters omfattning. En sådan omgång är opraktisk.

[2] Se 1919 års bet. s. 160, jfr Lawski s. 37. Ang. det fallet att endast ett exemplar av bouppteckningen ingetts, se Lawski s. 36 och 295 samt Welamson I s. 88 not 15 (avvikande ståndpunkt).

[3] Se NJA II 1933 s. 679 och Lawski s. 37.

[4] Jfr NJA II 1933 s. 679.

[5] Jfr 19 kap. 2 § ÄB och Guldberg—Bergendal s. 73 f.

[6] Se 20 kap. 8 § ÄB och motiven till 2 § i förslaget.

[1] Se NJA 1958 s. 2 (jfr 1935 s. 126) och SvJT 1928 rf s. 2. Jfr Welamson I s. 43 (med not 25) och 88 samt Nyman i SvJT 1959 s. 613 ff.

I 8 § föreslås visserligen, att borgenären skall uppge sin fordran i konkursansökningen. Detta innebär emellertid inte, att ansökningen skall omedelbart avvisas, om borgenären försummat att uppge sin fordran. Försummelsen medför, att konkursdomaren med stöd av 9 § i förslaget skall förelägga borgenären att inkomma med komplettering i angivna hänseende. Efterkommer borgenären ej föreläggandet och kvarstår bristen, skall ansökningen avvisas.

Ehuru det är obligatoriskt att lämna uppgift om en fordran, får borgenär anses oförhindrad att senare i konkursmålet åberopa annan fordran än den han först uppgett, t. ex. om den sistnämnda betalats. En sådan befogenhet står i god överensstämmelse med 13 kap. 3 § tredje stycket RB, enligt vilken det inte anses som ändring av talan om käranden, utan att saken ändras, åberopar ny omständighet till stöd för sin talan.[2] Det skulle också vara i det närmaste meningslöst att inte tillåta borgenären att åberopa annan fordran, eftersom han kan återkomma enligt vad som sägs i 17 §. Ett förhållande för sig är att borgenären enligt särskilda bestämmelser i RB, t. ex. 43 kap. 10 §, kan vara förhindrad att åberopa ny omständighet. Dessa regler bör gälla även när borgenär åberopar annan fordran än tidigare.

En följd av den föreslagna ordningen bör vara, att en konkursansökan skall ogillas och ej avvisas, om borgenären inte kan styrka att han har någon fordran (jfr rättsfallet NJA 1958 s. 2). Om borgenären inte efterkommer föreläggande enligt 9 §, jämförd med 5 § tredje stycket, i förslaget att uppge fordran som han vill åberopa, skall emellertid ansökningen avvisas.

Borgenär skall enligt förslaget i konkursansökan även ange övriga omständigheter på vilka han grundar yrkandet. Det hindrar ej att han senare under konkursmålets fortsatta handläggning får åberopa andra omständigheter (jfr ovan). Saken måste enligt förslaget anses gälla gäldenärens försättande i konkurs, oavsett vilka skäl som åberopas.[3]

Borgenärs konkursansökan kan inte bifallas, om han ej under målets handläggning angett vilken eller vilka omständigheter han vill åberopa till stöd för sin ansökan.[4] Innehåller ej ansökningen uppgift härom, bör föreläggande om komplettering enligt 9 § i förslaget utfärdas. Borgenär som sålunda kompletterat sin ansökan är oförhindrad att även därefter åberopa ny omständighet, i den mån det är tillåtet enligt RBs regler härom.[5]

Enligt 9 § KL bör borgenärs konkursansökan innehålla uppgift om borgenärens och gäldenärens hemvist och postadress. Särskild föreskrift härom har ansetts överflödig.[6] I övrigt motsvarar förslaget i huvudsak nämnda lagrum i KL. Angående påföljden av att ansökningshandlingar ingetts i endast ett exemplar se 204 §.[7]

9 §

I 10 § KL anges vissa fall då konkursansökan genast skall avvisas och beslut därom tecknas på ansökningshandlingen. Detta skall ske, om konkursdomaren ej är behörig att pröva ansökningen, om borgenär som gjort ansökan inte uppgett sin fordran i denna eller om ansökan av annan orsak ej kan upptagas.[1] Som framgått vid 5 § ovan har ny lydelse av nämnda 10 § föreslagits i prop. 1970: 136. Enligt den sålunda föreslagna lydelsen gäller, att konkursansökningen skall avvisas om det ej framgår av ansökningen vem som är behörig konkursdomare eller om den eljest är bristfällig och sökanden ej efterkommer föreläggande att avhjälpa bristen.

Det fallet att det ej framgår av konkursansökningen vem som är behörig konkursdomare regleras genom 5 § tredje stycket i nu förevarande förslag. Enligt 9 § i förslaget

[2] Jfr Welamson I s. 99 f.

[3] Se 1911 års bet. s. 180, Lawski s. 37, Olivecrona s. 13 samt Welamson I s. 88 f och 99 f.

[4] Jfr Welamson I s. 88 not 18.

[5] Jfr vid not 2 ovan.

[6] Jfr 33 kap. 1 § RB (även 2 § i 1946 års lag om handläggning av domstolsärenden).

[7] Jfr Welamson I s. 88 not 15 och 89 not 20.

[1] Jfr bestämmelsen om kompletteringsföreläggande i 8 § tredje st. KL.

skall samma regler gälla, om konkursansökan i de hänseenden som avses i 7 eller 8 § eller eljest är så bristfällig att den ej kan prövas. Beträffande tillämpningen av 9 § hänvisas till motiven till 7 och 8 §§. I fråga om behörighetshandlingar blir i första hand bestämmelserna i 11 kap. 4 § och 12 kap. 9 § RB tillämpliga.

10 §

Om gäldenärs konkursansökan upptages, skall konkursdomaren enligt 11 § första stycket KL genast meddela beslut om gäldenärens försättande i konkurs.

En konkursansökan från gäldenär kan vara sådan att den bör avvisas omedelbart.[1] Gäldenärs konkursansökan kan också behöva kompletteras i olika avseenden innan den kan upptagas till prövning (se 5 § tredje st. och 9 § i förslaget).

Upptages gäldenärs ansökan, skall den enligt förslaget genast prövas av konkursdomaren. Om särskilda skäl föreligger mot att gäldenären försätts i konkurs, skall dock målet hänskjutas till rättens prövning. Målet skall med andra ord lämnas till rättens bedömning, när det finns särskilda skäl att inte godtaga gäldenärs uppgift att han är insolvent (se 3 § första st. i förslaget).

Om målet inte hänskjuts till rätten, skall konkursdomaren genast försätta gäldenären i konkurs.[2]

Enligt 18 § i förslaget kan gäldenär, som på egen ansökan försatts i konkurs, efter besvär i högre instans få beslutet ändrat, om det visas att han är solvent. I övrigt får han inte återkalla sin ansökan sedan konkurs beslutats.

11 §

Borgenärs konkursansökan bör ibland avvisas omedelbart. Gäldenären är t. ex. redan försatt i konkurs. Ibland kan kompletteringsföreläggande behöva utfärdas (se 5 § tredje st. och 9 § i förslaget).

Om borgenärs ansökan upptages till prövning, skall bestämmelserna i förevarande 11 § i förslaget tillämpas. Paragrafen motsvarar med vissa jämkningar 12 § KL enligt dess nyligen ändrade lydelse.[1]

Enligt 12 § KL kan den föreskrivna förklaringstiden för gäldenären, maximalt en vecka, utsträckas på grund av att han vistas utomlands eller eljest i särskilt fall anledning föreligger. Tiden får dock inte sättas längre än som oundgängligen krävs och ej över sex veckor. I förslaget har utlandsvistelse inte ansetts behöva framhållas särskilt. Det föreskrivs endast, att förklaringstiden får utsträckas om särskilda skäl föreligger. Som exempel på sådant skäl kan nämnas — förutom att gäldenären befinner sig på avlägsen utrikes ort — att saken är så omfattande eller invecklad att gäldenären behöver god tid på sig. Då det emellertid är angeläget att konkursmål handläggs skyndsamt, har den längsta medgivna förklaringstiden i förslaget begränsats till en månad. Denna tid bör med de snabba kommunikationerna i våra dagar räcka. Konkursdomaren bör ej medge längre förklaringstid än som kan anses vara absolut nödvändig i det särskilda fallet.

I förhållande till 12 § KL innehåller förslaget i övrigt endast jämkningar av närmast formell natur. Det kan nämnas, att kostnaden för sådan vård av gäldenärens egendom som avses i 11 § tredje stycket i förslaget skall vara förenad med förmånsrätt enligt 10 § i förslaget till förmånsrättslag enligt prop. 1970: 142.[2]

12 §

I 17 § KL ges särskilda regler angående förfarandet, när gäldenären avlidit sedan borgenär sökt honom i konkurs eller när borgenär söker dödsbo i konkurs. Har konkursansökan gjorts av borgenär och dör gäldenären utan att ha medgett ansökningen,

[1] Betr. omedelbar avvisning se U VII s. 87 och 137, jfr prop. 1970: 136 s. 90 och 133. Ang. förmyndares medgivande jfr Welamson I s. 92 not 5.

[2] Ang. beteckningen på beslut i konkursansökningsmål och formen för uppsättande av sådant beslut se Welamson I s. 108 f. Jfr 1LU 1962: 11.

[1] Se SFS 1969: 805 och 1970: 444.

[2] Se U IX s. 145. Det bör anmärkas, att nämnda 10 § i förslaget till förmånsrättslag motsvarar 12 § i beredningens förslag till förmånsrättsordning.

skall sålunda, om målet ej hänskjutits till rätten, dödsboet föreläggas att förklara sig över ansökningen inom 14 dagar efter delfåendet. Om i fall, då dödsbo inte står under förvaltning av boutredningsman, ej alla dödsbodelägare medger ansökningen och denna därför skall prövas av rätten, skall dödsbodelägare med okänd vistelseort eller på avlägsen utrikes ort särskilt kallas i enlighet med bestämmelserna i 15 § första stycket delgivningslagen.[1] Är målet hänskjutet till rätten när gäldenären dör, skall dödsboet kallas att yttra sig över ansökningen inför rätten. Frånvarande delägare skall kallas enligt nyssnämnda bestämmelser. Om borgenär söker dödsbo i konkurs, skall angivna regler också tillämpas i fråga om ansökningens delgivning med dödsboet och delägares kallande till rätten.

De fall som avses i 17 § KL synes kunna regleras på ett enklare och mera ändamålsenligt sätt. Enligt beredningens mening bör dödsboet i första hand ställas under förvaltning av boutredningsman (jfr 2 § andra punkten i förslaget). Sådan förvaltning kan leda till frivillig uppgörelse med borgenärerna eller offentligt ackord (se nedan). Den ger ofta ett bättre ekonomiskt utbyte för borgenärerna. I första stycket av 12 § i förslaget sägs därför, att om gäldenären avlidit sedan borgenär gjort konkursansökan, rätten skall efter anmälan av konkursdomaren förordna att boets egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, om det ej redan skett (jfr dock tredje st. i paragrafen). Konkursdomaren skall förelägga dödsboet att inkomma med förklaring över ansökningen inom två veckor efter att boet fått del av ansökningen. Om målet redan hänskjutits till rätten, skall boet i stället kallas att yttra sig över ansökningen.

Förslaget utgår från att det är rätten i den ort där gäldenären har sitt konkursforum som skall förordna om egendomens avträdande till förvaltning av boutredningsman och utse boutredningsman.[2]

Boutredningsmannen företräder dödsboet (se 19 kap. 11 och 12 §§ ÄB). Om han anser att boet är solvent, har han att i vanlig ordning bestrida borgenärens konkursansökan. Finner boutredningsmannen att boet är insolvent, skall han enligt 19 kap. 11 § ÄB — i den lydelse som föreslagits i prop. 1970: 136 — i första hand försöka nå uppgörelse med borgenärerna eller åstadkomma offentligt ackord. Detta tar sin tid. Med hänsyn härtill föreslås, att borgenärens konkursansökan skall på begäran av boutredningsmannen — vare sig denne förordnats i anledning av förevarande paragraf eller ej — kunna förklaras vilande i avvaktan på uppgörelse eller ansökan om förhandling om offentligt ackord, om det ej finns särskilda skäl antaga att borgenärens rätt är i fara. Denna reglering har sin förebild i 7 § andra stycket i beredningens förslag till lag om ackordsförhandling i Utsökningsrätt VII, vilken bestämmelse motsvaras av liknande föreskrift i 9 § (jfr även 13 §) i ackordslagsförslaget enligt prop. 1970: 136.[3] Beslut om vilandeförklaring enligt 12 § i förevarande förslag meddelas av konkursdomaren eller, om målet hänskjutits till rätten, av denna.

Om boutredningsmannen redan från början bedömer det vara utsiktslöst att nå frivillig uppgörelse eller offentligt ackord, bör han inte begära, att borgenärens konkursansökan skall förklaras vilande. Han skall då enligt 19 kap. 11 § ÄB avträda dödsboets egendom till konkurs, vilket i här avsedda fall kan ske genom att han medger borgenärens ansökan. Om boutredningsmannen först utverkat beslut om vilandeförklaring men sedermera finner att frivillig uppgörelse eller offentligt ackord ej kan komma till stånd, bör han förfara på motsvarande sätt. Det är av vikt, att boutredningsmannen handlar så skyndsamt som möjligt. Konkursdomaren får vaka över att saken ej drar ut på tiden.

Enligt 21 kap. 1 § ÄB blir delägarna i

[1] Jfr den ändrade lydelse 17 § KL erhållit genom SFS 1970: 444.

[2] Betr. forum se vid 2 §.

[3] Betr. motiveringen se U VII s. 91 f, jfr s. 107 f. Se även angivna prop. s. 93. Ang. vilandeförklaring av konkursansökningsmål jfr Welamson I s. 98 f.

dödsbo personligen ansvariga för den dödes kända skulder, om boets egendom ej avträds till förvaltning av boutredningsman — eller konkurs — efter ansökan som görs senast en månad efter att boupptecknings förrättades. Det är tydligt, att dödsbodelägarna blir befriade från risken att få svara för skulderna även när dödsboets egendom, efter konkursansökan inom nämnda tid, med tillämpning av förevarande 12 § första stycket i förslaget avträds till förvaltning av boutredningsman.[4]

Första stycket i 12 § i förslaget avser inte det fallet att gäldenären dör sedan han försatts i konkurs. Denna situation behandlas ej i gällande KL och hör f. ö. inte till de frågor rörande konkursens inledningsskede som hör hemma i 1 kap. KL.[5]

Vad som föreslagits i första stycket av förevarande 12 § bör ha motsvarande tillämpning, när borgenär gör ansökan om att dödsboet efter redan avliden gäldenär skall försättas i konkurs. Bestämmelse härom har upptagits i paragrafens andra stycke. Söker borgenär dödsbo i konkurs, skall sålunda boet regelmässigt avträdas till förvaltning av boutredningsman och sådan person utses, om det ej skett (jfr 19 kap. 1 § ÄB ang. borgenärs rätt att begära förordnande om förvaltning av boutredningsman). På boutredningsmannens begäran kan konkursansökningen förklaras vilande enligt vad som sagts ovan. Även i det fallet att dödsboets egendom vid tiden för borgenärens konkursansökan redan är avträdd till förvaltning av boutredningsman har boutredningsmannen enligt förslaget möjlighet att begära, att konkursansökningen förklaras vilande i avvaktan på uppgörelse eller ansökan om förhandling om offentligt ackord. Som förutsättning gäller dock också här, att det ej föreligger särskilda skäl antaga att borgenärens rätt är i fara. Denna ordning torde inte medföra några olägenheter för borgenären utan bör tvärtom leda till bättre ekonomiskt utbyte.[6]

Det kan möjligen tänkas förekomma, att borgenärs konkursansökan i fall som avses i förevarande 12 § är helt obefogad. Det kan då vara onödigt att belasta dödsboet med kostnad för förvaltning av boutredningsman. Med tanke härpå föreslås i ett tredje stycke av paragrafen, att beslut om att boet skall avträdas till förvaltning av boutredningsman inte får meddelas, om det är uppenbart att anledning till konkurs ej föreligger. Angående dödsbodelägares möjlighet att få beslutet hävt se 19 kap. 6 § ÄB. Om skadeståndsansvar vid obefogad konkursansökan se 216 § KLförslaget.

13 §

Om gäldenären medger borgenärs konkursansökan, skall konkursdomaren enligt 13 § KL genast meddela beslut om gäldenärens försättande i konkurs. Bestrider gäldenären ansökningen eller uteblir han med förklaring trots att behörig delgivning skett, skall målet hänskjutas till rätten.

Dessa bestämmelser ersätts av första stycket i förevarande 13 § i förslaget. När gäldenären medger borgenärs konkursansökan, skall enligt förslaget 10 § ha motsvarande tillämpning. Detta innebär, att konkursdomaren som regel genast skall pröva ansökningen och försätta gäldenären i konkurs. Om det trots gäldenärens medgivande föreligger särskilda skäl mot konkurs (se 3 § första st. i förslaget), skall målet hänskjutas till rättens prövning.

Bestrider gäldenären ansökningen eller underlåter han att sedan delgivning skett förklara sig, skall målet enligt förslaget liksom f. n. alltid hänskjutas till rätten. I fall av bestridande gäller detta vare sig gäldenären bestrider att sökanden har fordran eller att gäldenären är insolvent.

Om gäldenären medger ansökningen sedan den hänskjutits till rätten, bör konkursdomaren anses oförhindrad att, om saken är

[4] Se Guldberg—Bergendal s. 174.
[5] Jfr Welamson I s. 147.
[6] F. n. har borgenär oinskränkt rätt att få insolvent dödsbo försatt i konkurs, även om boet är avträtt till förvaltning av boutredningsman. Jfr Olivecrona s. 14 och Guldberg—Bergendal s. 95.

klar, inställa rättens sammanträde och själv besluta om gäldenärens försättande i konkurs.[1]

När borgenär gjort konkursansökan, kan uppkomma fråga om ersättning för rättegångskostnad i målet. Härvid blir bestämmelserna i 18 kap. RB om kostnader i tvistemål i princip tillämpliga.[2] Prövas ansökningsmålet av konkursdomaren, får han anses behörig att samtidigt besluta i uppkommande kostnadsfrågor. Den som vill begära ersättning för rättegångskostnad i anledning av konkursansökan borde rätteligen göra det i konkursmålet.[3] Enligt vad som påpekats i annat sammanhang anser beredningen emellertid, att man bör godtaga begäran om kostnadsersättning som framställs först genom bevakning i efterföljande konkurs.[4]

Borgenärs kostnad för gäldenärens försättande i konkurs avses bli förenad med förmånsrätt enligt 10 § i det förslag till förmånsrättslag som framlagts i prop. 1970: 142.

Andra och tredje styckena i 13 § i förslaget överensstämmer i sak helt med 15 § KL.[5] Vissa påpekanden i anslutning till förslaget kan emellertid vara på sin plats.

Borgenär som gör konkursansökan måste i första hand visa, att han har fordran mot gäldenären eller med andra ord att han är behörig sökande. Han måste vidare — eventuellt med hjälp av 3 § i förslaget — visa, att konkursanledning föreligger. Som framgår av lagtexten gäller andra och tredje styckena i förevarande 13 § endast frågan om borgenärens behörighet att söka gäldenären i konkurs. Enligt andra stycket skall där avsedda fordringar utan närmare prövning godtagas som stöd för sådan behörighet.

Vid prövning av insolvensfrågan måste konkursdomstolen räkna med möjligheten att den åberopade fordringen inte finns, om saken ej är klar. Detta gäller t. ex. även om fordringen fastställts av domstol men domen ännu ej vunnit laga kraft. Har åter domen i fordringsmålet vunnit laga kraft när konkursdomstolen eller högre rätt prövar konkursansökningen, skall fordringen utan vidare godtagas.[6]

Det kan tänkas, att borgenär, som vill styrka sin behörighet med åberopande av 13 § andra stycket, önskar få sin ansökan förklarad vilande i avvaktan på att hans fordran hinner fastställas av domstol. Med hänsyn till den skyndsamhet varmed konkursmål skall behandlas bör emellertid vilandeförklaring inte äga rum av sådant skäl. Sökanden får i det läget styrka sin fordran i konkursmålet på vanligt sätt (jfr 13 § tredje st.). En sak för sig är, att uppskov kan beviljas enligt 16 § andra stycket i förslaget.[7]

De fall då borgenären enligt 13 § tredje stycket i förslaget har att styrka sin fordran och därmed sin behörighet har även berörts i motiven till 1 § första stycket.

Till sist kan påpekas, att i 15 § första stycket KL nämns det fallet att överexekutor meddelat föreskrift om verkställighet av skiljedom (jfr 46 § UL). Beredningen ämnar i samband med arbetet på ny utsökningsbalk föreslå, att överexekutor avskaffas.[8]

14 §

Denna paragraf saknar motsvarighet i gällande lag.

Enligt 21 § i förslaget förlorar gäldenären genom konkursbeslutet rådigheten över den egendom som hör till konkursboet. Han får inte heller åtaga sig förbindelser med verkan att de kan göras gällande i konkursen. När konkurs beslutats, tar konkursförvaltningen hand om boet, frånsett s. k. fattigkonkurser.

[1] Även vid tillämpning av gällande lag skall konkursdomaren meddela beslut om konkurs och inhibera handläggningen vid rätten, se Lawski s. 42.

[2] Jfr t. ex. NJA 1966 s. 445.

[3] Se 18 kap. 14 § RB och NJA 1940 s. 696, jfr SvJT 1935 rf s. 52. Betr. hithörande frågor i övrigt se U IX s. 141 med hänvisn. i not 8.

[4] U IX s. 144. Se även prop. 1970: 142 s. 103.

[5] Betr. förarbetena hänvisas bl. a. till 1911 års bet. s. 186 f och 1919 års bet. s. 165 f. Jfr även Welamson I s. 35 ff.

[6] Jfr Welamson I s. 67 ff och där anmärkta rättsfall (även s. 36 not 5).

[7] Jfr 1911 års bet. s. 187, Olivecrona s. 11 och Welamson I s. 36. Se även SvJT 1969 rf s. 53 (där dock rubriken är helt missvisande).

[8] Se bl. a. U VIII s. 74.

Under de nordiska överläggningarna har övervägts, om det inte till skydd för borgenärerna bör finnas möjlighet att begränsa gäldenärens handlingsfrihet även under tiden mellan konkursansökningen och konkursbeslutet. Trots den skyndsamhet som är anbefalld för handläggningen av konkursmål kan denna ta en viss, inte så obetydlig tid, när ansökan gjorts av borgenär men bestrids av gäldenären. Enligt förslaget kan handläggningen av gäldenärs egen konkursansökan undantagsvis kräva motsvarande tid, nämligen om det finns särskilda skäl att inte godtaga hans uppgift om insolvens (se 3 § första st. och 10 §). En konkursansökan kan också bli fördröjd genom att ackordsförfarande pågår.[1] Beslutas konkurs först i högre instans, kan tidsutdräkten bli avsevärd. Bestämmelserna om straff för gäldenärsbrott i 11 kap. brottsbalken (BrB) och reglerna om återvinning i KLförslaget avser visserligen att ge borgenärerna skydd mot otillbörliga förfaranden från gäldenärens sida under tiden mellan konkursansökningen och konkursbeslutet, men det synes ändamålsenligt att kunna ingripa när risken är aktuell och inte enbart lita till repressiva åtgärder i efterhand.

De danska och norska förslagen upptager bestämmelser enligt vilka gäldenären, sedan konkursansökan inkommit, under vissa förutsättningar kan genom domstolsbeslut fråntagas rådigheten över egendom som omfattas av konkurs.

Enligt det danska förslaget kan sådant fråntagande ske på begäran av borgenär, om konkursfrågan inte kan avgöras genast. Rådigheten får fråntas gäldenären om 1) han samtycker till åtgärden, 2) han utan förfall uteblir från sammanträde inför skifteretten, 3) han kan antagas hålla sig undan eller 4) det är risk för att han kommer att förfoga över egendomen till skada för borgenärerna. Begränsningar i gäldenärens rådighet kan göras gällande mot tredje man, om denne kände eller bort känna till dem. Åtgärder, som inte kan uppskjutas, verkställs av rätten eller den (dem) som rätten utser därtill. Rådighetsinskränkningen upphör, om konkursansökningen återkallas eller avslås eller om rätten bestämmer det.

I det norska förslaget föreskrivs, att rätten på begäran av borgenär eller självmant kan bestämma att gäldenärens rådighet helt eller delvis skall upphävas till dess konkursansökningsmålet avgörs. Som förutsättning gäller, att gäldenären annars sannolikt skulle förfoga över egendomen till skada för borgenärerna. Rätten kan göra rådighetsförbudet beroende av att säkerhet ställs. Rådighetsförbudet bortfaller, om rätten ogillar konkursansökningen och inte förordnar, att det fortfarande skall gälla i avvaktan på att beslutet vunnit laga kraft. Rätten kan på begäran av gäldenären eller av borgenär eller självmant upphäva ett rådighetsförbud i den utsträckning som kan vara befogad. Rådighetsförbudet skall kungöras i viss utsträckning. Förbudet kan inte åberopas mot den som i god tro ingått avtal med gäldenären. Gäldenären bör om möjligt beredas tillfälle att yttra sig, innan beslut om rådighetsförbud meddelas.

Från finsk sida föreligger ännu ej något förslag på förevarande punkt.[2]

För svenskt vidkommande synes man här lämpligen kunna begagna sig av skingringsförbud.[3] Härigenom kan gäldenären förbjudas att sälja, pantsätta eller på annat sätt avhända sig lös eller fast egendom under tiden mellan konkursansökningen och konkursbeslutet. Däremot hindras han inte från att ikläda sig förpliktelser i allmänhet eller att ingå hyresavtal, arbetsavtal e. l. Ett generellt rådighetsförbud innan konkursansökningen hunnit prövas i sak har synts för vittgående. I 14 § i förslaget har i enlighet med det sagda upptagits en bestämmelse enligt vilken gäldenären, om konkursansökan inte bifalls genast, kan förbjudas att sälja eller skingra egendom.

Beslut om skingringsförbud meddelas en-

[1] Se 9 och 13 §§ i ackordslagsförslaget. Gäldenär har i princip kvar rådigheten över sin egendom under hela ackordsförfarandet, jfr U VII s. 90.

[2] I *Schweiz* (art. 170, jfr art. 194 Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs) och *Västtyskland* (106 § Konkursordnung) kan konkursdomstolen, sedan konkursansökan inkommit, föranstalta om säkerhetsåtgärder för att trygga borgenärernas rätt.

[3] Under arbetet på en ny utsökningsbalk överväger beredningen en sammanslagning av instituten kvarstad och skingringsförbud till ett enda, benämnt kvarstad. Vad nu föreslås om skingringsförbud bör då göras tillämpligt på kvarstad.

ligt förslaget av konkursdomaren eller, när målet hänskjutits till rätten, av denna.[4] Beslutet går omedelbart i verkställighet (se 17 kap. 14 § RB). Frågan om skingringsförbud kan endast tas upp på yrkande av borgenär. Befogenheten att utverka skingringsförbud har ej ansetts böra begränsas till den borgenär som gjort konkursansökan. Sålunda bör borgenär kunna begära sådant förbud i anledning av annan borgenärs eller gäldenärens egen konkursansökan. I fråga om borgenärs behörighet att begära skingringsförbud bör 13 § andra och tredje styckena tillämpas analogiskt. Konkursdomaren eller rätten får enligt förslaget inte ex officio besluta om skingringsförbud.

Skingringsförbud kan enligt förslaget omfatta all gäldenärens egendom eller viss del därav, t. ex. en fastighet. Då det vid konkurs regelmässigt är flera borgenärer som skall tillgodoses, är det ej avsett att skingringsförbudet skall begränsas till egendom vars värde svarar mot gäldenärens skuld till den som begärt förbudet. Särskilda lagbestämmelser om att viss egendom inte får ställas under skingringsförbud måste dock iakttagas.[5] Dessutom måste naturligtvis skälig hänsyn tas till gäldenärens aktuella behov.

Det är inte meningen, att skingringsförbud skall ingå som ett normalt led i konkursförfarandet. Enligt förslaget får beslut härom meddelas endast om det finns särskilda skäl. Det ankommer i princip på den som begärt skingringsförbud att visa, att sådana skäl föreligger. Som exempel kan nämnas, att gäldenären står i begrepp att sälja en fastighet eller annan värdefull egendom till underpris.

Om det behövs, kan konkursdomaren eller rätten enligt förslaget medge undantag från beviljat skingringsförbud. Undantag kan föranledas t. ex. av att gäldenären har en rörelse som skall drivas vidare. Löner kan då behöva betalas ut eller egendom säljas. Enligt förslaget kan konkursdomaren eller rätten även överlämna åt lämplig person att medge undantag som nu sagts.

Den som förordnas att medge undantag från skingringsförbud har rätt till ersättning för sitt uppdrag. Det kan synas befogat, att gäldenärens konkursbo får stå för denna kostnad såsom är fallet med ersättning till vårdare av konkursbo enligt 209 § KL.[6] Det är emellertid inte sagt, att den gjorda konkursansökningen leder till konkurs. Den borgenär som påkallat skingringsförbudet bör därför i första hand svara för ersättningen (jfr borgenärs ansvar för vårdkostnad enligt 11 § tredje st. i förslaget). En bestämmelse härom har upptagits i förslaget. Vad borgenären lagt ut bör emellertid, om gäldenären sätts i konkurs, kunna bevakas i denna med den förmånsrätt som enligt 10 § i förslaget till förmånsrättslag i prop. 1970: 142 tillkommer kostnad för gäldenärens försättande i konkurs.[7] Detta bör kunna gälla även för den händelse att den borgenär som påkallat skingringsförbudet inte gjort konkursansökningen. Det skulle uppenbarligen vara opraktiskt att tvinga honom att enbart av förmånsrättsskäl göra konkursansökan, när annans ansökan redan är föremål för prövning.

I övrigt skall vad som enligt 15 kap. RB gäller om skingringsförbud i rättegång ha motsvarande tillämpning. Av 5 § i nämnda kap. följer, att yrkande om skingringsförbud inte får bifallas utan att gäldenären lämnats tillfälle att yttra sig. Är fara i dröjsmål, kan sådant förbud dock meddelas omedelbart att gälla tills annorlunda förordnas. Vidare får skingringsförbud ej beviljas utan att borgenär som ansökt därom, med undantag för kronan, ställer pant eller borgen för skada som kan tillskyndas gäldenären (jfr NJA 1949 s. 595). Om borgenären är ur stånd att ställa sådan säkerhet och har visat synnerliga skäl för sin talan, kan han befrias därifrån. Beträffande pant eller borgen gäller vad som är föreskrivet i UL (se 48 §). I 6 § av 15 kap. RB ges regler, enligt vilka sking-

[4] Frågan om skingringsförbud avgörs utan huvudförhandling. Jfr 211 § i förslaget.

[5] Se t. ex. 2 kap. 14 § lagen (1937: 81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo och lagen (1939: 6) om frihet från kvarstad och skingringsförbud för vissa luftfartyg.

[6] Jfr Lawski s. 297.

[7] Vårdkostnad enligt 11 § tredje st. i förslaget skall vara förenad med sådan förmånsrätt, se ovan vid nämnda §.

ringsförbud omedelbart skall hävas när det t. ex. på grund av att talan återkallas eller eljest inte längre finns skäl för åtgärden. Vid målets avgörande skall prövas, om förbudet fortfarande skall bestå. Skingringsförbud kan också meddelas i samband med målets avgörande.

Konkursdomarens eller rättens beslut om skingringsförbud kan överklagas i hovrätten genom besvär (jfr 49 kap. 4 § RB). Angående inhibition m. m. se 52 kap. 7 § RB.

Skingringsförbud enligt förevarande paragraf i förslaget är avsett att gälla under tiden fram till dess konkursansökningsmålet prövas. Som nyss framgått kan förbudet dock hävas dessförinnan. Om prövningen leder till att konkursansökningen ogillas, kan det vara skäl att låta förbudet bestå tills beslutet vunnit laga kraft, när saken är särskilt tveksam. Annars bör förbudet hävas.[8] Bifalls konkursansökningen, bortfaller behovet av skingringsförbud. Konkursbeslutet medför, att gäldenären mister rådigheten över egendom som skall ingå i konkursen. Enligt 25 § i förslaget går beslut om konkurs i verkställighet utan hinder av att ändring i beslutet söks. I beslutet bör särskilt anges, att tidigare meddelat skingringsförbud hävs.

Brytande mot skingringsförbud är straffbelagt enligt 17 kap. 13 § BrB och kan medföra skadeståndsskyldighet. Överlåtelse eller pantsättning av egendom som omfattas av skingringsförbud torde kunna angripas och frånkännas giltighet, om medkontrahenten var i ond tro, d. v. s. kände eller bort känna till förbudet.[9] Det kan i anslutning härtill nämnas, att skingringsförbud inte kungörs. Bestämmelser saknas t. ex. om att inskrivningsmyndigheten skall få uppgift om beviljat skingringsförbud eller att anteckning härom skall göras i fastighetsboken. Reglerna om skingringsförbud behandlas av beredningen i samband med arbetet på ny utsökningsbalk.[10]

Om lös egendom som ställs under skingringsförbud enligt första stycket i förevarande 14 § finns hos tredje man, kan denne enligt andra stycket förbjudas att ge ut egendomen. Denna bestämmelse överensstämmer med 15 kap. 1 § tredje stycket RB och 180 § andra punkten UL.

15 §

När konkursansökan hänskjuts till rätten, skall konkursdomaren enligt 14 § första stycket KL i dess nyligen ändrade lydelse[1] sätta ut målet att förekomma inom tio dagar eller, om varken borgenären eller gäldenären begär att målet skall tas upp inom nämnda tid, senast på det allmänna ting som hålls närmast därefter. Om det oundgängligen krävs längre tid för gäldenärens kallande eller inställelse, kan tiden för målets företagande vid rätten utsträckas, dock ej mer än sex veckor från att delgivning av kallelsen kan väntas ha ägt rum. Parterna skall särskilt kallas till rätten med erinran om föreskriven påföljd av parts utevaro.

Det ligger regelmässigt i borgenärernas och ibland kanske även i gäldenärens intresse att konkursansökan avgörs snabbt. Mål som hänskjutits till rätten bör därför av konkursdomaren sättas ut att förekomma så snart som möjligt. Härvid måste dock iakttagas, att parterna får skäligt rådrum (se 32 kap. 1 § RB). Enligt 15 § första stycket i förslaget skall normalt den tid inom vilken målet skall prövas vara två veckor från beslut om målets hänskjutande till rätten.[2] Det kan nämnas, att bl. a. Stockholms rådhusrätt i anledning av beredningens enkät har under hänvisning till delgivningssvårigheter framfört önskemål om en frist av 10—14 dagar.[3]

[8] Jfr Ekelöf III s. 13. Ang. möjlighet att utverka skingringsförbud för fordran sedan konkurs beslutats m. m. se nedan s. 106.

[9] Jfr bl. a. Trygger, Kommentar till utsökningslagen 1904 s. 433 f, Hassler, Utsökningsrätt 2 uppl. s. 379 f och 385, Olivecrona, Utsökning 5 uppl. s. 191 f, Vinge, Om kvarstad i civila mål s. 32 ff, Tiberg s. 268 ff, Karlgren i SvJT 1956 s. 250 samt NJA II 1955 s. 204.

[10] Jfr not 3 ovan och 1LU 1969: 21 s. 5.

[1] Se SFS 1969: 805. Ang. förarbetena till 14 § KL se bl. a. SOU 1944: 10 s. 268 ff samt prop. 1957: 35 s. 9 ff och 24 ff, 1964: 156 s. 120 f och 1969: 119 s. 39.

[2] Ursprungligen gällde enligt KL en tid av 14 dagar på landet men denna förkortades i samband med tillkomsten av gällande RB till nuvarande 10 dagar. Jfr SOU 1944: 10 s. 268.

[3] Vid tiden för enkäten (år 1962) gällde endast en fyradagarsfrist i stad med rådhusrätt.

Innan målet sätts ut skall parterna enligt det föreslagna lagrummet såvitt möjligt få tillfälle att uttala sig (jfr 42 kap. 20 § RB). Det kan emellertid ofta möta svårigheter att hinna höra parterna. I så fall får det enligt förslaget underlåtas. I stället får särskild hänsyn tas till parts invändning om att han inte kan iakttaga den utsatta tiden.

Som nämnts får målet enligt gällande lag, om varken borgenären eller gäldenären begär att det skall förekomma inom tio dagar, tas upp senast på det allmänna ting som hålls närmast därefter. Anledningen till denna ordning är, att rätten inte i onödan skall behöva sätta ut särskilt sammanträde för målets handläggning t. ex. under pågående rättsferier.[4] Lagen utesluter dock ej, att särskilt sammanträde måste sättas ut under ferierna, eftersom borgenären eller gäldenären kan begära att så sker. Enligt nyligen företagen ändring i 211 § KL[5] skall underrätt vid huvudförhandling i mål om gäldenärs försättande i konkurs vara domför med en lagfaren domare. Med hänsyn härtill har beredningen inte ansett tillräckliga skäl föreligga att behålla nämnda möjlighet till förlängning. Om allmänt ting inte hålls inom den i förslaget föreskrivna tiden eller det eljest är behövligt, får alltså särskilt sammanträde sättas ut för huvudförhandling i konkursansökningsmålet. Detta torde kunna genomföras även om målet är så krävande att det bör prövas av juristkollegium.[6]

Om särskilda skäl föreligger, får den förut nämnda tiden två veckor enligt förslaget utsträckas till högst en månad från att kallelse kan väntas ha delgivits gäldenären (jfr 11 § första st. i förslaget). Sådan förlängning kan vara påkallad t. ex. av att part befinner sig på avlägsen plats utomlands eller att målet är särskilt vidlyftigt. En annan anledning kan vara, att uppgörelse mellan parterna förefaller ligga inom räckhåll. Förslaget innebär på denna punkt en begränsning av den nuvarande extra möjligheten att förlänga tiden. Någon olägenhet torde ej föranledas härav.

I enlighet med gällande lag innehåller första stycket i förevarande paragraf i förslaget regler om att part skall särskilt kallas till rätten och att det i kallelsen skall erinras om den i 16 § angivna påföljden av parts utevaro.

Andra stycket innebär ej någon saklig ändring i vad som nu gäller.

16 §

Uteblir borgenären från rätten i mål angående gäldenärs försättande i konkurs, skall målet enligt 16 § första stycket KL avskrivas, om ansökningen inte medges av gäldenären. Gäldenärens utevaro hindrar ej, att konkursansökningsmål handläggs och avgörs. Motsvarande bestämmelser har upptagits i första stycket av 16 § i förslaget. Den föreslagna regleringen får emellertid en vidare innebörd, då den även omfattar fall då gäldenärens egen konkursansökan hänskjutits till rättens prövning (jfr 10 § i förslaget).

Av 211 § i förslaget följer, att mål om gäldenärs försättande i konkurs skall av rätten företas till huvudförhandling utan förberedelse.[1] Om borgenär som gjort konkursansökan uteblir från förhandlingen, skall ansökningen enligt 16 § första stycket i förslaget som regel avskrivas. Borgenären kan i sådant fall antagas ha avstått från att fullfölja sin ansökan t. ex. därför att uppgörelse träffats med gäldenären eller att borgenären inte kan påräkna någon utdelning. Medger gäldenären ansökningen, skall den dock inte avskrivas utan upptas till prövning. Gäldenären skall då normalt utan vidare försättas i konkurs.[2] Om det finns särskilda skäl att inte godtaga gäldenärens medgivande, måste rätten pröva konkursansökningen närmare (se 3 § första st. i förslaget).

Gäldenärs utevaro hindrar enligt förslaget ej, att mål om hans försättande i konkurs handläggs och avgörs. Bestämmelsen är tillämplig oavsett om konkursansökningen

[4] Se prop. 1957: 35 s. 10 ff och 24 ff samt 1964: 156 s. 120 f.

[5] Se SFS 1969: 805.

[6] Rätten kan trots föreskriften om domförhet med en lagfaren domare ges kollegial sammansättning, se prop. 1969: 119 s. 39 f.

[1] Utsätts målet till fortsatt eller ny huvudförhandling, kan rätten dock förordna, att förberedelse skall äga rum.

[2] Jfr motiven till 13 § vid not 1.

gjorts av borgenär eller av gäldenären själv. Om ansökningen gjorts av borgenär och den inte medges av gäldenären, förutsätts dock, att borgenären inställer sig och fullföljer ansökningen. Annars skall den ju avskrivas. När borgenärs konkursansökan skall prövas i gäldenärens utevaro, får rätten på det föreliggande materialet bedöma huruvida förutsättningarna för konkurs är uppfyllda. Detsamma gäller, om rätten skall pröva gäldenärens egen ansökan i dennes utevaro.

Det kan emellertid vara vanskligt för rätten att pröva konkursansökan i sak, om gäldenären ej är tillstädes vare sig personligen eller genom ombud. I vissa lägen kan det därför vara befogat att med stöd av 9 kap. 7 § RB kalla gäldenären att vid äventyr av vite komma tillstädes eller, när det behövs, infinna sig personligen.[3]

Om kallelse till förhandlingen inte delgivits part som uteblir, måste nytt sammanträde utsättas. Nytt sammanträde kan också behöva utsättas, om utebliven part kan antagas ha laga förfall eller om delgivning skett så sent att parten inte fått skäligt rådrum (jfr 32 kap. 3 § RB).[4]

Som nämnts i motiven till 13 § i förslaget skall i princip reglerna i 18 kap. RB om kostnader i tvistemål tillämpas i konkursansökningsmål.[5]

Enligt 16 § andra stycket KL får rätten ej bevilja part uppskov annat än om det föreligger synnerliga skäl. Om uppskov beviljas, får det inte sättas längre än som oundgängligen krävs.[6] Principen är med andra ord, att konkursansökningsmål bör avgöras redan när det första gången förekommer vid rätten samt att uppskov bör medges endast i undantagsfall och då sättas så kort som möjligt.

Förslaget bygger på samma grundtanke men reglerna har nyanserats. Beredningen har härvid bl. a. beaktat ett av Stockholms rådhusrätt framfört önskemål, att det nuvarande kravet på synnerliga skäl som grund för uppskov bör uppmjukas för sådana fall då motparten ej bestrider uppskov.

Huvudregeln enligt 16 § andra stycket i förslaget är, att rätten får bevilja part uppskov när särskilda omständigheter föreligger. Som exempel på sådan omständighet kan nämnas, att parterna förklarar sig vilja få förhandlingen uppskjuten för förlikning. Enbart det förhållandet att parterna förenat sig i en ansökan om uppskov är emellertid inte tillräckligt för att det skall medges. Rätten måste även i sådant fall pröva deras argument.[7] Det är emellertid givet, att parternas gemensamma önskemål i uppskovsfrågan bör tillmätas stor betydelse.

Om sökande bestrider uppskov som gäldenären begär, får anstånd enligt förslaget meddelas endast när det finns synnerliga skäl, såsom att förhållandena t. ex. i en koncern är svåra att överblicka.

Uppskov får enligt förslaget ej i något fall sättas längre än två veckor utan att det oundgängligen behövs.

Andra stycket i förevarande 16 § avser att exklusivt reglera, när uppskov med huvudförhandling i konkursansökningsmål får beviljas och hur långt uppskovet får vara. Bestämmelserna i 43 kap. 11 § RB om uppskov med huvudförhandling i tvistemål blir sålunda inte tillämpliga i dessa hänseenden. Beträffande t. ex. frågan, när uppskjuten huvudförhandling skall vara fortsatt förhandling eller ny förhandling, skall emellertid reglerna i sistnämnda lagrum tillämpas.[8]

De här föreslagna bestämmelserna om uppskov berör inte sådana fall då mål måste inställas därför att behörig delgivning ej

[3] Ang. föreläggande av vite enligt 9 kap. 7 § RB i konkursansökningsmål se SOU 1944: 10 s. 270 och 279 samt Welamson I s. 95 f.

[4] Se SOU 1944: 10 s. 270 och Welamson I s. 95 med not 5.

[5] Jfr även Welamson I s. 102 ff. Att borgenärs ansökan avskrivs på grund av hans utevaro är ej hinder mot prövning av gäldenärens anspråk på ersättning för sin inställelse, se SOU 1944: 10 s. 270.

[6] Betr. förarbetena se 1911 års bet. s. 187 f, 1919 års bet. s. 166 och SOU 1944: 10 s. 272. Jfr även Welamson I s. 96 ff.

[7] Ang. officialintresset i konkursansökningsmål se 1911 års bet. s. 187 f och Welamson I s. 96 f.

[8] Jfr NJA II 1947 s. 156 och 169 f samt Welamson I s. 96. Vid beredningens enkät framhöll Stockholms rådhusrätt, att det borde klargöras vilken betydelse reglerna om uppskov i KL hade vid sidan av 43 kap. 1 och 11 §§ RB.

skett eller att part har laga förfall e. l. (jfr ovan).

17 §

Bestämmelserna i denna paragraf saknar motsvarighet i gällande lag. Den föreslagna regleringen har även behandlats i den allmänna motiveringen (under 2.2.5).

Föreligger samtidigt två eller flera konkursansökningar mot samma gäldenär, bör den ansökan som kan antagas lättast leda till resultat upptagas till behandling utan avvaktan att övriga ansökningar är färdiga för slutlig prövning. Gäldenärs ansökan bör i enlighet härmed prövas omedelbart, om inte någon särskild komplikation föreligger (jfr 3 § första st. i förslaget). Bifalls hans ansökan, kan man undvika att pröva borgenärs ansökan.

Om en konkursansökan inkommit till konkursdomaren tidigare än den ansökan som läggs till grund för konkursbeslut, sägs i första stycket av förevarande 17 §, att det beträffande fråga som är beroende av tiden för konkursansökan skall anses som om beslutet grundats på den först inkomna ansökningen. Det förutsätts därvid, att ansökningarna vid någon tidpunkt varit anhängiga samtidigt. Den praktiska innebörden av den föreslagna regleringen är, att återvinningsfrister och omfattningen av vissa förmånsrätter, t. ex. löneprivilegiet, skall beräknas med utgångspunkt från den dag då den första konkursansökningen gjordes. Av konkursbeslutet bör framgå ej endast vilken konkursansökan som faktiskt legat till grund för beslutet utan även vilken dag som enligt förevarande bestämmelse skall gälla som ansökningsdag. Om viss ansökningsdag angetts i beslutet och det visar sig att en tidigare ansökan varit anhängig samtidigt, skall återvinningsfrister o. l. beräknas med hänsyn till den ansökan som i verkligheten inkommit först.[1]

Angiven verkan av tidigare ansökan skall enligt förslaget inträda oavsett om den som gjort ansökningen förmått styrka att han hade fordran mot gäldenären eller ej. Tidigare ansökan skall vidare medföra nämnda verkan även om hinder mot bifall föreligger enligt 4 § i förslaget. Med hänsyn till återvinningsfristerna är det viktigt, att man får en klart bestämd dag. I och med att en ansökan kommit in har enligt förslaget en utgångspunkt skapats för fristernas beräkning, om gäldenären sätts i konkurs med anledning av ansökan som är eller varit samtidigt anhängig (jfr em. även andra st. i paragrafen). Borgenärerna befrias sålunda från att räkna med t. ex. att först inkommen ansökan gjorts av obehörig person eller att hinder enligt 4 § föreligger.

Dagen för den första ansökningen är avsedd att gälla även om denna ansökan återkallas sedan ny ansökan kommit in. Det händer ju ofta, att en borgenär, som sökt gäldenären i konkurs för att tvinga fram betalning, återkallar ansökningen om gäldenären betalar sin skuld. Ett sådant tillvägagångssätt skall enligt förslaget ej medföra någon ändring beträffande tidpunkt som enligt det nyss sagda skall vara bestämmande för återvinningsfristernas beräkning.[2]

Villkoret att konkursansökningarna föreligger samtidigt innebär ej nödvändigtvis, att de behöver vara anhängiga vid samma domstol. Den föreslagna regleringen blir tillämplig även om ansökningarna skulle ha råkat göras vid skilda domstolar (jfr 6 § i förslaget) eller är föremål för prövning i olika instanser.

Ex. 1. Först gör en borgenär och därefter gäldenären konkursansökan. Konkursdomaren beslutar om konkurs med anledning av gäldenärens ansökan och prövar till följd härav inte ansökningen från borgenären i sak. Som ansökningsdag skall enligt 17 § första st. i förslaget anses den dag då borgenärens ansökan gjordes. Gäldenären fullföljer emellertid talan mot beslutet med stöd av 18 § i förslaget. Hovrätten fastställer beslutet. Tidpunkten för bor-

[1] Det kan böra påpekas, att 17 § är tillämplig först sedan konkurs beslutats och alltså bl. a. ej inverkar på 3 § andra och tredje st.

[2] Om t. ex. ansökan kommer in den 1/2 men avskrivs den 8/2 på grund av återkallelse samt en annan ansökan kommit in den 7/2 och leder till konkursbeslut den 10/2, skall sålunda den 1/2 räknas som ansökningsdag vid tillämpning av återvinningsreglerna.

genärens ansökan skall därvid alltjämt vara bestämmande, ehuru den ansökningen inte är anhängig i hovrätten.

Ex. 2. Borgenär gör konkursansökan, som ogillas av rätten därför att fordringen ej styrkts. Borgenären överklagar i hovrätten. Samtidigt som målet ligger under hovrättens prövning ger annan borgenär in konkursansökan hos konkursdomaren. Denna ansökan medges av gäldenären och leder till konkursbeslut omedelbart (jfr 13 § i förslaget). Som ansökningsdag skall då räknas den dag då den förra borgenären gjorde sin ansökan.

När gäldenären försätts i konkurs med anledning av viss konkursansökan, behöver övriga ansökningar inte bli föremål för fortsatt handläggning. Någon uttrycklig föreskrift härom har ej synts behövlig och finns inte heller i de andra nordiska förslagen. Framställda anspråk på ersättning för rättegångskostnad måste emellertid prövas. Beslut i kostnadsfrågan — därvid 18 kap. RB skall tillämpas — bör i regel kunna meddelas samtidigt med konkursbeslutet (jfr vid 13 § i förslaget). Om flera borgenärer var för sig gjort konkursansökan och gäldenären försatts i konkurs med anledning av någon av ansökningarna, bör även de övriga borgenärerna normalt betraktas som vinnande parter. Motsvarande gäller för det fallet att en eller flera borgenärer gjort konkursansökan och gäldenären försätts i konkurs på senare egen ansökan. Om en sökande inte var borgenär, kan han däremot inte få någon kostnadsersättning. Borgenärs ansökningskostnad torde bli förenad med förmånsrätt enligt 10 § i det genom prop. 1970: 142 framlagda förslaget till förmånsrättslag, oavsett vilken ansökan som legat till grund för beslutet.[3]

Den föreslagna regleringen synes ej påkalla ändring i KLs bestämmelser om betalningsansvaret för konkurskostnaderna när konkursboets medel inte förslår till betalning av dem (s. k. fattigkonkurs). Enligt 185 och 186 §§ KL kan fattigkonkurs undvikas till förmån för ordinärt konkursförfarande genom att säkerhet ställs för konkurskostnaderna. Sådan säkerhet kan ställas av vem som helst och alltså ej endast av konkurssökanden. Säkerheten gäller oavsett vem eller vilka som gjort konkursansökan. I 188 § KL föreskrivs, att om konkurs som uppstått efter ansökan av borgenär avskrivs enligt 185 §, skall borgenären vidkännas de av förfarandet föranledda kostnaderna. Beslutet om konkursens avskrivande skall innehålla åläggande för borgenären att betala dessa kostnader. Enligt beredningens mening bör nämnda bestämmelser i 188 § KL inte bli tillämpliga, om konkurs beslutats på grundval av gäldenärens egen ansökan men återvinningsfrister m. m. enligt 17 § första stycket i förslaget skall räknas från dagen för tidigare inkommen ansökan från borgenär. Konkurs kan då inte sägas ha tillkommit på ansökan av borgenär. Har flera borgenärer sökt gäldenären i konkurs men endast en av ansökningarna upptagits till behandling enligt vad som förut sagts, synes alla de sökande borgenärerna böra svara solidariskt för kostnader som avses i 188 § KL, oberoende av vilken ansökan som enligt 17 § första stycket i förslaget skall ligga till grund för beräkning av frister. Den som återkallat ansökan innan konkursbeslutet meddelades är dock inte pliktig att betala kostnaderna.

En borgenär som önskar att gäldenären skall försättas i konkurs kan enligt gällande lag inte förlita sig på att annan borgenär eller gäldenären själv gjort konkursansökan. Om ansökningen återkallas, avskrivs målet. Ansökningen kan också ogillas på materiella grunder eller avvisas av formella skäl. För att skydda sig mot att återvinningsfrister härigenom försitts måste förstnämnda borgenär själv söka gäldenären i konkurs, trots att annan ansökan redan är anhängig.[4] Vid de nordiska överläggningarna har en mera praktisk ordning ansetts önskvärd och man har i princip enats om en lösning enligt andra stycket i förevarande 17 §. Den innebär, att första stycket skall ha motsvarande till-

[3] Jfr däremot enligt gällande ordning Lawski s. 45.

[4] Ang. möjligheten för honom att självständigt fullfölja annans ansökan genom överklagande se nedan s. 107.

lämpning när gäldenären försätts i konkurs efter ansökan som kommit in senast tre veckor[5] från meddelandet av beslut varigenom tidigare ansökan avskrivits eller lämnats utan bifall. Bestämmelsen gäller vare sig den tidigare ansökningen ogillats i sak eller avvisats. Som framgår av det sagda räknas treveckorstiden från beslutets meddelande, oavsett i vilken instans det skett, och ej från den tidpunkt då beslutet vann laga kraft. Regleringen har tillkommit närmast med tanke på annan sökande än den som gjorde den ursprungliga ansökningen. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas endast i *ett* led. Den ursprungliga ansökningsdagen skall med andra ord inte kunna vidmakthållas som utgångspunkt för fristberäkning genom att nya konkursansökningar ges in successivt allteftersom föregående ansökan avskrivits eller lämnats utan bifall.[6]

18 §

Enligt 18 § KL får konkursansökan ej återkallas sedan beslut om gäldenärens försättande i konkurs meddelats. Förbudet gäller även innan beslutet vunnit laga kraft.[1] Ett motiv för denna ordning har ansetts vara, att gäldenär och konkurssökande borgenär därigenom hindras att göra upp i samförstånd efter konkursbeslutet och omintetgöra eventuell möjlighet till återvinning. Om någon begränsning inte gällde i rätten att återkalla, skulle borgenär för att gardera sig vara tvungen att ge in konkursansökan mot gäldenären, trots att denne redan var försatt i konkurs.[2]

Den angivna motiveringen för ett ovillkorligt återkallelseförbud efter konkursbeslutet kan knappast åberopas, om bestämmelserna i 17 § andra stycket i förslaget genomförs. Dessa innebär ju, att borgenär som vill bevara en löpande återvinningsfrist har tre veckor på sig efter att avskrivningsbeslut meddelats. Beredningen anser likväl, att det även framdeles bör vara i princip förbjudet att återkalla konkursansökan sedan konkurs beslutats. Beslutet medför, att gäldenärens bo tas om hand av konkursförvaltningen och att konkursen även i övrigt rullar i gång. Borgenärerna bör inte behöva räkna med att förfarandet på detta stadium plötsligt avbryts därför att konkurssökanden återkallar sin ansökan.[3] Som regel bör sålunda fortfarande gälla, att konkursansökan inte får återkallas sedan gäldenären försatts i konkurs. Bestämmelse härom har upptagits som första punkt i förevarande 18 §. Motsättningsvis följer, att konkursansökan får återkallas före konkursbeslutet. De övriga nordiska förslagen upptar liknande regler.

I linje med återkallelseförbudet ligger, att ett redan meddelat konkursbeslut inte kan hävas därför att sökandens fordran betalas eller säkerställs (se under 2.2.3).

Gäldenär som försatts i konkurs på ansökan av borgenär har möjlighet att överklaga konkursbeslutet. Huruvida gäldenär enligt gällande rätt kan få ett konkursbeslut som tillkommit på hans egen ansökan ändrat genom fullföljd av talan, synes ovisst.[4]

Som utvecklats i den allmänna motiveringen (under 2.2.5) anser beredningen, att det bör införas en bestämmelse enligt vilken gäldenär, som försatts i konkurs, skall utan hinder av att han själv ansökt därom eller medgett borgenärs ansökan kunna vinna ändring i högre rätt, om det visas att han är solvent. Borgenärerna löper i detta läge inte någon risk, eftersom gäldenären ju förutsätts kunna betala sina skulder i vederbörlig ordning. Föreskrift som nu sagts har upptagits i andra punkten av 18 § i förslaget. Det ankommer på gäldenären att i den högre instansen förebringa utredning om att han är

[5] Jfr treveckorsfristen i 28 § 1 i förslaget.

[6] En första ansökan inges t. ex. den 1/2 och avskrivs den 8/2. En andra ansökan inges den 12/2 och avskrivs den 15/2. En tredje ansökan inges den 2/3 (dvs. mer än 3 veckor från den 8/2) och leder till konkurs. Den 12/2 skall då anses som ansökningsdag vid beräkning av återvinningsfrister.

[1] Jfr 25 § KL, NJA 1915 s. 385 och 1955 s. 555 samt SvJT 1925 rf s. 66.

[2] Se Welamson I s. 30 f och II s. 39 samt Lejman i SvJT 1941 s. 548.

[3] Fullständigt konkursförfarande kan i detta läge undgås genom förlikning eller ackord enligt 7 kap. KL.

[4] Jfr Welamson I s. 31 f och II s. 39 f på ena samt på andra sidan NJA 1944 s. 489 och Walin i SvJT 1962 s. 716.

solvent.[5] Motsvarande reglering återfinns i det finska förslaget.

När beslut om konkurs meddelats, utses interimsförvaltare utan avvaktan på att beslutet vinner laga kraft. Om gäldenären fullföljer talan i fall som avses i andra punkten, bör förvaltaren lämpligen höras i målet.

19 §

Denna paragraf överensstämmer i huvudsak med 19 § KL.[1]

Enligt första stycket i dess nuvarande lydelse skall konkurskungörelse innehålla uppgift om den dag då konkursansökningen ingetts. Denna dag är av betydelse främst för beräkning av återvinningsfrister. Av 28 § 1 i förslaget följer emellertid, att annan dag än dagen för konkursansökningen i vissa fall skall vara avgörande för sådan fristberäkning. Även reglerna i 17 § i förslaget måste beaktas. Det är inte givet, att konkursdomaren vid kungörelsens utfärdande med säkerhet vet vilken dag som skall utgöra fristdag i det aktuella fallet. Härtill kommer, att den praktiska betydelsen av att kungörelsen innehåller uppgift om konkursansökningsdagen eller annan fristdag är begränsad. Med hänsyn till det sagda föreskrivs i första stycket av förevarande 19 § endast, att konkursdomaren skall, när konkursbeslut meddelats, genast utfärda kungörelse därom. Denna utformning av bestämmelsen har till följd, att femte stycket också bör utgå.[2]

Den nuvarande bestämmelsen i andra stycket om att konkursdomarens adress skall anges i konkurskungörelsen har fått utgå som överflödig. Det är självfallet, att det måste anges vart bevakningar skall sändas.

Av 20 § i förslaget följer, att kungörelse om konkurs skall liksom enligt KL införas i Post- och Inrikes Tidningar samt i en eller flera ortstidningar. Enligt andra stycket i förevarande 19 § skall kungörelsen i likhet med vad som nu gäller innehålla uppgift om den eller de ortstidningar i vilka kungörelser angående konkursen enligt konkursdomarens bestämmande skall införas. Denna föreskrift, som även gäller rättens ombudsmans kungörelser, syftar till att underlätta för borgenärerna att följa konkursförfarandet.[3]

I 19 § tredje stycket KL föreskrivs, att kungörelser angående konkursen inte får införas i flera än två ortstidningar. Med beaktande bl. a. av vad som i informationsutredningens betänkande Kungörelseannonsering (SOU 1969: 7) anförts om annonsering i ortstidning[4] har beredningen låtit begränsningen av antalet ortstidningar utgå. Motsvarande jämkning bör göras i 185 § 1) KL. Närmare anvisningar om kungörandet torde komma att meddelas av Kungl. Maj:t.[5]

I 202 § KL ges regler för fall då det under konkursen behövs ändrad föreskrift om den eller de ortstidningar i vilka kungörelser angående konkursen skall införas m. m.

Vid bestämmande av tid inom de i tredje stycket angivna gränserna har konkursdomaren att beakta alla omständigheter som kan ha betydelse i det särskilda fallet. Som exempel har anförts, att gäldenären kan antagas vilja ge in förslag om ackord på första borgenärssammanträdet och att han därför bör få behövligt rådrum (jfr 66 § KL). Möjligheten att förlänga femveckorstiden i fråga

[5] Om gäldenären överklagat konkursbeslut som grundats på ansökan av borgenär och ansökningen ej medgetts av gäldenären, har borgenären däremot även i den högre instansen bevisbördan i fråga om insolvensen.

[1] Ang. förarbetena se bl. a. 1911 års bet. s. 188 ff och 1919 års bet. s. 168 ff, jfr även Welamson I s. 110 f och 520.

[2] Enligt 1911 års bet. s. 192 (jfr U VII s. 137) är syftet med femte st., att kungörelsen skall upplysa om den tidpunkt till vilken återvinningsfristerna skall räknas.

[3] Se 1911 års bet. s. 190 f, jfr Lawski s. 56.

[4] Se bl. a. 7 kap. i nämnda bet., där även innebörden av begreppet ortstidning behandlats. Jfr 1919 års bet. s. 170 och JO 1958 s. 46 ff.

[5] Betr. kungörelsedelgivning jfr uttalande av chefen för justitiedepartementet i prop. 1970: 13 s. 146. Se även beredningens uttalande i U VIII s. 126. — Det kan nämnas, att Stockholms rådhusrätt i svar på beredningens enkät framhållit att uttrycket "tidningar inom orten" i 19 § KL torde avse tidningar inom domstolens område. Enligt rådhusrättens mening borde emellertid hinder ej föreligga att annonsera även i tidning inom annan ort, t. ex. där aktiebolag, vars styrelse har sitt säte på domstolsorten, drivit rörelse.

om första borgenärssammanträdet är avsedd att utnyttjas endast i exceptionella fall.[6]

Fjärde stycket innebär ej någon saklig avvikelse från motsvarande bestämmelse i gällande lag.[7]

20 §

Paragrafen motsvarar 20 § KL.

Kungörelse om konkursen skall enligt första stycket genast anslås i rättens kansli samt sändas för att införas en gång i Post- och Inrikes Tidningar (allmänna tidningarna) och den eller de ortstidningar som bestämts enligt 19 §. Det är bl. a. med hänsyn till innehållet i 21 § i förslaget av vikt att kungörelsen expedieras skyndsamt. Sättet för kungörandet överensstämmer med nu gällande ordning.[1] Att kungörelse skall ske genom Post- och Inrikes Tidningar och ortstidningar ligger i linje med vad informationsutredningen föreslagit i betänkandet Kungörelseannonsering (SOU 1969: 7). — För att likformighet skall uppnås bör även 185 § 1) KL jämkas.

Om det möter hinder att införa konkurskungörelse i ortstidning, tillämpas 202 § andra stycket KL.

Enligt 2 § i 1934 års lag med bestämmelser om konkurs, som omfattar egendom i Danmark, Finland, Island eller Norge, bör konkurs i vissa fall kungöras även i annat nordiskt land.[2]

I andra stycket av 20 § KL sägs, att alla kända in- och utländska borgenärer skall vid tidpunkt som anges i lagrummet genom särskilda kallelsebrev underrättas om kungörelsens innehåll. Då det inte är fråga om kallelse i egentlig mening, har beteckningen kallelsebrev fått utgå här och på andra ställen i 20 § i förslaget.[3] Det synes vidare ej behövligt att i lagtexten särskilt markera, att även kända utländska borgenärer skall underrättas.

Enligt bestämmelse i berörda 20 § andra stycket KL skall konkursdomaren alltid underrätta utmätningsmannen i gäldenärens hemortskommun om kungörelsens innehåll. Om det t. ex. framgår att gäldenären har skatteskuld, följer emellertid redan av huvudregeln att kronans representant skall få underrättelse som nu sagts. Någon särskild bestämmelse synes sålunda inte behövlig för att kronan som borgenär skall bli underrättad. Med hänsyn bl. a. till den funktion som kronofogdemyndighet har i samband med återvinning av utmätning (se 39 § 3 i förslaget jämte motiv) synes emellertid konkursdomaren böra åläggas att — oavsett om det allmänna har fordran eller ej — underrätta sådan myndighet så snart beslut om konkurs meddelats. Föreskrift i ämnet bör lämpligen upptagas i den tillämpningsförfattning som förutsätts skola utfärdas av Kungl. Maj:t.[4]

Som påpekades under förarbetena till KL kan det vara lämpligt att i underrättelserna till borgenärerna ange, att val av slutlig förvaltare skall företas vid första borgenärssammanträdet (se 45 § KL).[5]

I anslutning till bestämmelsen i fjärde stycket om underrättelser till förut ej kända borgenärer framhölls under förarbetena, att någon underrättelse till borgenärerna inte torde böra expedieras, om det ej kunde ske före bevakningstidens utgång.[6] Detta uttalande, som ej har täckning i lagtexten, har

[6] Se 1911 års bet. s. 191 f, Lawski s. 56 och Welamson I s. 110.

[7] Enligt övergångsbestämmelserna till lag (1933: 326) ang. ändring i 1862 års preskriptionsförordning skall vad som i lag eller särskild författning är sagt om årsstämning gälla kallelse på okända borgenärer. Jfr 9 och följande §§ (särskilt 17 §) i preskriptionsförordningen.

[1] Jfr 26 § tredje st. ackordslagsförslaget.

[2] Se Kungl. Maj:ts cirk. (1934: 622) till konkursdomarna i riket i anledning av nämnda lag. Cirkuläret torde behöva revideras (den officiella tidningen i Norge heter t. ex. numera Norsk Lysingsblad).

[3] Någon följdändring i 103 §, där beteckningen kallelsebrev också förekommer (sista st.), har ej ansetts behövlig.

[4] Se ang. sådan föreskrift uttalande av chefen för justitiedepartementet i prop. 1970: 142 s. 122. Även 59 § andra st. uppbördskungörelsen (1967: 626) bör beaktas. Saken har berörts i en av exekutionsväsendets organisationsnämnd till beredningen överlämnad skrivelse 18/3 1966 från kronofogdemyndigheten i Östersund. Betr. gällande bestämmelse om underrättelse till utmätningsmannen se Welamson I s. 112 not 16 med hänvisningar.

[5] Se 1919 års bet. s. 171, jfr Lawski s. 58 och 585.

[6] 1919 års bet. s. 171, jfr Lawski s. 58.

i doktrinen ansetts diskutabelt, särskilt med tanke på möjligheten till efterbevakning.[7] Förslaget är avsett att tolkas efter orden, d. v. s. att bestämmelsen skall tillämpas även om bevakningstiden hunnit löpa ut.

Underlåtenhet att sända underrättelser till borgenärerna har ansetts inte medföra någon särskild verkan i konkursen, såsom att t. ex. det fortsatta förfarandet rivs upp e. l.[8]

Enligt förordnande av Kungl. Maj:t den 27 juni 1969 får kungörelser om konkurs och kallelsebrev (d. v. s. underrättelser) till borgenärer i konkursmål numera sändas genom tjänstebrev.[9] Expeditionsavgift utgår för konkurskungörelse men ej för underrättelser.[10]

Det finns inte några bestämmelser om det språk på vilket underrättelser av här aktuellt slag till utländska borgenärer skall avfattas. I allmänhet torde sådana underrättelser avfattas på svenska. Beredningen har i Utsökningsrätt VII rörande ackordsförhandling fäst uppmärksamheten på detta problem och bl. a. förordat, att standardformulär för underrättelser o. l. utarbetas på engelska, franska och tyska. Enligt beredningens mening borde Kungl. Maj:t meddela närmare tillämpningsföreskrifter som tillförsäkrade utländska borgenärer tillräcklig information och service i övrigt.[11]

Med hänvisning bl. a. till beredningens synpunkter i denna fråga har en cirkulärskrivelse den 27 augusti 1969 utgått från justitiedepartementet till samtliga konkursdomare angående underrättelse till utländsk borgenär i konkurs m. m. Enligt vad som sägs i detta cirkulär torde frågan om vilka författningsföreskrifter som kan visa sig behövas angående underrättelseplikt till utländsk borgenär komma att tas upp i samband med förestående ackords- och konkurslagstiftning. I avvaktan på resultatet härav framförs i cirkuläret vissa synpunkter i ämnet. Sålunda föreligger inte något hinder att avfatta meddelande till utländsk borgenär på annat språk än svenska. Sådan underrättelse bör i stället om möjligt avfattas på språk som mottagaren kan antagas förstå. Vanligen kan meddelande skrivas på engelska, franska eller tyska. Vid cirkuläret har fogats exempel på formulär till underrättelser till borgenärerna enligt 20 § KL jämte vissa andra meddelanden avfattade på nyssnämnda tre språk.

Det kan påpekas, att make till gäldenären i förekommande fall skall kallas till första borgenärssammanträdet (se 201 § KL).

I 21 § KL föreskrivs, att underrättelser om beslutad konkurs skall sändas åt olika håll och anteckning om konkursen göras i fastighetsbok o. l.[12] Som berörts i den allmänna motiveringen (under 2.2.5) anser beredningen, att behövliga regler härom i stället bör meddelas av Kungl. Maj:t.[13] Detsamma gäller bestämmelser av liknande slag i 26 § andra stycket, 185 § 1) och 198 § i gällande KL. Hur föreskrifterna om underrättelse- och anteckningsskyldighet närmare bör utformas, får övervägas i samband med utarbetandet av den administrativa författningen.[14] Därvid måste även uppmärksammas behovet av följdändringar i vissa andra administrativa författningar, i vilka förutsatts att reglerna om underrättelse- och anteckningsplikt återfinns i KL. Som exempel kan nämnas ännu gällande 2 § c) kungörelsen (1921: 65) med vissa bestämmelser att

[7] Welamson I s. 112 not 15.

[8] Ansvar för tjänstefel kan dock komma i fråga. Se Lawski s. 57, jfr Welamson I s. 112 not 15.

[9] Detta gäller även motsvarande handlingar i ärenden om ackordsförhandling. Jfr cirk. i ämnet 7/7 1969 från justitiedepartementet till samtliga allmänna underrätter. Se även U VII s. 107 med noter.

[10] Se bilaga till 1964 års expeditionskungörelse. Ang. tidigare ordning jfr Welamson I s. 114 f.

[11] Se närmare U VII s. 106, 131 och 146.

[12] Betr. konkurs på grund av ansökan som gjorts före 1/7 1967 skall äldre lydelse av 21 § KL gälla, se SFS 1967: 144 (övergångsbest.).

[13] Jfr prop. 1970: 136 s. 86 och U VIII s. 224.

[14] Då kan bl. a. bättre överblickas hur det framtida inskrivningsväsendet kommer att gestalta sig. Jfr betänkandet ADB inom inskrivningsväsendet (SOU 1969: 9), som avser fast egendom och tomträtt. — Ang. underrättelse om "ämbets- eller tjänstemans" konkurs jfr 199 § KL och U III s. 300; se även betänkandet Ämbetsansvaret (SOU 1969: 20).

iakttaga vid utfärdande av gravationsbevis rörande fast egendom, tomträtt eller vattenfallsrätt etc., kungörelsen (1921: 570) om vad i vissa fall skall iakttagas vid utfärdande av gravationsbevis rörande fartyg samt 11 § 10 h och 18 § 4 kungörelsen (1955: 630) med närmare föreskrifter om inskrivningsbok för luftfartyg, m. m.

Även utanför KL finns det bestämmelser enligt vilka underrättelser om beslutad konkurs i vissa fall skall expedieras. Exempel på sådana föreskrifter utgör 2 § i 1934 års lag med bestämmelser om konkurs, som omfattar egendom i Danmark, Finland, Island eller Norge (jfr 1934 års cirk. till konkursdomarna i riket i anl. av nämnda lag), 169 § i aktiebolagslagen och 10 § i förmyndarvårdskungörelsen (1952: 303).[15] I och för sig kunde dessa och andra liknande regler upptagas bland tillämpningsföreskrifter i anslutning till KL, men något hinder föreligger givetvis ej att låta dem stå kvar på sina nuvarande platser.

21 §

Denna paragraf, som ersätter 22 § första stycket KL, har behandlats i den allmänna motiveringen (under 2.2.4).

Enligt första stycket i förevarande 21 § får gäldenären, sedan konkurs beslutats, inte råda över egendom som hör till konkursboet. Han får inte heller åtaga sig förbindelser med verkan att de kan göras gällande i konkursen. Regleringen överensstämmer i sak med gällande rätt.[1] De nordiska förslagen står också alla i princip på samma ståndpunkt.

Avgörande för frågan, när gäldenären enligt förevarande förslag mister rådigheten över sin egendom, är tidpunkten, närmare bestämt klockslaget, för konkursbeslutets meddelande.[2] Med hänsyn härtill bör klockslaget anges i beslutet. Föreskrift härom bör upptas i den tillämpningsförfattning som förutsatts skola utfärdas. Däremot torde uppgift om klockslaget inte behöva tas in i konkurskungörelsen.

Rådighetsförbudet för gäldenären avser endast egendom som hör till konkursboet (se härom 27 §, jfr 22 § första st. i förslaget). Han äger emellertid av konkursboet utfå visst beneficium (se 97 §). Över egendom som ej omfattas av förbudet får han förfoga på vanligt sätt. Han kan vidare ikläda sig förpliktelser, ehuru de inte kan göras gällande mot konkursboet. Det kan nämnas, att gäldenären själv svarar för vården av boet under tiden efter konkursbeslutet tills förvaltare utsetts enligt 43 § KL och denne hunnit ta hand om egendomen.[3]

Av 21 § första stycket i förslaget framgår grundprincipen, att rättshandlingar som gäldenären företar i strid mot rådighetsförbudet inte kan göras gällande mot konkursboet. Som nämnts i den allmänna motiveringen föreslås emellertid vissa undantag i andra och tredje styckena.

Andra stycket avser alla slags rättshandlingar som företas under tiden mellan konkursbeslutet och kungörandet (jfr ang. kungörandet fjärde st.).[4] Hit hör olika slags avtal men även bl. a. mottagandet av betalning, uppsägning e. l. Åtminstone analogivis bör hit räknas också meddelande som, ehuru det inte nått gäldenären, likväl uppfyllt de krav som eljest gäller för att det skall få åberopas. Även uppsägning e. l. från gäldenärens sida utgör givetvis rättshandling. Utomobligatoriskt skadeståndsanspråk mot gäldenären grundas inte på rättshandling utan direkt på lag och faller därför utanför bestämmelsen. Rättshandlingen skall enligt förslaget gälla, om det ej visas att den som åberopar rättshandlingen (d. v. s. andra parten) inte var i god tro eller, med andra ord, att han kände eller bort känna till konkursen oaktat konkursbeslutet ännu ej kungjorts. Vederbörande antages sålunda i denna situation vara i god tro, om annat ej vi-

[15] Se vidare under 21 § KL i lageditionen och Welamson I s. 113 not 18. Jfr även 145 § förslaget till bostadsrättslag enligt SOU 1969: 4.

[1] Jfr även det rådighetsförbud som enligt 9 kap. 1 § och 10 kap. 3 § föräldrabalken (FB) gäller för omyndig.

[2] Så även enligt gällande lag, se Lawski s. 39, Olivecrona s. 13 och Welamson I s. 109; jfr prop. 1920: 82 s. 319.

[3] Se 1911 års bet. s. 196, jfr Lawski s. 61.

[4] Ang. termen "rättshandling" se även motiven till 36 §.

sas. Detta överensstämmer bl. a. med en liknande reglering i aktiebolagslagen (204 §). Enligt det norska förslaget åligger det däremot den som åberopar godtrosskyddet att styrka sin goda tro.

Här kan anmärkas, att en rättshandling som konkursgäldenären företar efter konkursbeslutet givetvis inte åtnjuter bättre skydd än om den företagits tidigare. Den kan t. ex. angripas genom återvinning enligt de regler som gäller därom.

Som utvecklats i den allmänna motiveringen anser beredningen, att skyddet för gäldenärens medkontrahent, när gäldenären olovligen överlåtit eller på annat sätt förfogat över konkursboets egendom, bör begränsas till det negativa kontraktsintresset. Förslaget innehåller sålunda i fråga om överlåtelse av eller annat förfogande över egendom, att åtgärden skall gå åter mot att boet ersätter den andre vad han utgett jämte nödig eller nyttig kostnad som han fått vidkännas. I fråga om betalning av skuld leder bestämmelsen regelmässigt till att beloppet skall i sin helhet återbetalas. Även gåva skall återgå. Det förutsätts för tillämpning av bestämmelsen att boet utan oskäligt uppehåll framställer yrkande om återgång. Här bör emellertid uppmärksammas, att reglerna om återvinning av betalning eller gåva m. m. blir tillämpliga även på rättshandling som ägt rum efter konkursbeslutet. Den nyss angivna begränsningen till det negativa kontraktsintresset saknar motsvarighet i de förslag som föreligger från dansk och norsk sida. I Danmark och Norge förutsätts emellertid för sakrättsligt skydd i viktiga fall att tinglysning eller annan registrering skett.

Bestämmelserna i andra stycket i förslaget kräver en följdändring i 100 §.

I tredje stycket ges skydd för vissa rättshandlingar som företages efter att konkursen kungjorts. Först nämns det fallet att någon efter kungörandet infriar förpliktelse mot gäldenären. Gäldenärens rättshandling består då i att han (obehörigen) mottager pengar eller annat som bort inflyta till konkursboet. Vad som betalas eller levereras till honom skall enligt förslaget tillgodoräknas den förpliktade, om det av omständigheterna framgår att denne var i god tro. I detta fall — då kungörande skett — krävs alltså positivt stöd för att den förpliktade var i god tro.[5]

Även uppsägning eller annan jämförbar rättshandling (reklamation, preskriptionsavbrytande åtgärd m. m.) som ägt rum efter kungörandet skall enligt tredje stycket gälla, om det av omständigheterna framgår att den andre var i god tro. Här föreskrivs emellertid det ytterligare villkoret, att det är uppenbart obilligt att rättshandlingen blir ogiltig mot konkursboet. I den allmänna motiveringen nämns det fallet att hyreskontrakt uppsagts och andra parten i god tro inrättat sig därefter. Bestämmelsen är tillämplig såväl när gäldenären verkställt uppsägning e. l. som när sådan åtgärd riktats till honom (jfr ovan).

Som nämnts i den allmänna motiveringen innehåller även det norska förslaget — i motsats till det danska — ett liknande godtrosskydd för tiden efter konkursens kungörande. I det norska förslaget upptages emellertid inte något obillighetsvillkor i uppsägningsfallet.

Det är naturligtvis viktigt, att konkursförvaltaren söker så långt möjligt hindra gäldenären från att obehörigen förfoga över egendom i strid mot rådighetsförbudet i 21 § första stycket. Bl. a. kan behöva tillses, att tillgodohavanden hos bank och på postgiro spärras och att ankommande affärsbrev går till förvaltaren.[6]

Enligt fjärde stycket i förslaget skall konkursbeslut anses kungjort dagen efter den då

[5] Betr. liknande omkastning av bevisbördan se 7 § i lagen (1887: 42 s. 1) ang. handelsregister, firma och prokura samt 204 § i aktiebolagslagen jämte likartade bestämmelser i flera andra associationsrättsliga lagar. Jfr även 8 § i västtyska konkurslagen, omnämnd ovan s. 65 not 1.

[6] Det norska förslaget innehåller föreskrifter om att förvaltaren skall underrätta postverket och vederbörande banker om konkursen. Vidare ges regler om rätt för förvaltaren att ta hand om post m. m. som adresserats till gäldenären. En liknande ordning tillämpas i Danmark. I EECförslaget finns också liknande bestämmelser ang. gäldenärens postförsändelser.

kungörelsen var införd i Post- och Inrikes Tidningar (allmänna tidningarna). Vilken dag kungörelsen var införd framgår av datum på tidningen. Förslaget innebär — såsom framgår av den allmänna motiveringen — att konkursen skall anses kungjord kl. 00 nästföljande dag.

De nya reglerna i andra och tredje styckena föranleder en följdändring i 27 §, som anger vad som skall räknas till konkursboet. Reglerna bör gälla även om gäldenären inte handlar personligen utan genom någon som företräder honom. Beträffande de ändringar som bl. a. med anledning därav påkallas i avtals- och kommissionslagarna hänvisas till 6 kap. nedan. Där behandlas även förslag om ändring i skuldebrevslagen samt i lagarna om aktiebolag, försäkringsrörelse, bankrörelse och förenklad aktiehantering.[7] Här kan nämnas, att bestämmelserna om gäldenärens legitimation i förevarande 21 § ej skall medföra någon inskränkning i det godtrosskydd som upptas i beredningens förslag om ändring av sistnämnda lagar.

22 §

Denna paragraf innehåller regler för det fallet att vid tiden för konkursbeslutet pågår rättegång mellan gäldenären och tredje man. Reglerna överensstämmer i sak med 22 § andra—femte styckena i gällande lag.[1] Som framgår av det följande har dock ett tillägg gjorts.

Om det vid konkursutbrottet pågår rättegång rörande egendom som hör till konkursboet, äger boet enligt 22 § andra stycket KL övertaga gäldenärens talan (jfr 79 § KL). Boet är sålunda berättigat men inte skyldigt att inträda i rättegången. Genom att ej inträda kan boet undgå de förpliktelser som kan följa med en förlorad rättegång, bl. a. i kostnadshänseende. Om boet ej övertar gäldenärens talan, skall enligt samma lagrum den egendom som rättegången avser anses inte tillhöra boet. I sådant fall har boet avstått från den omtvistade egendomen till förmån för gäldenären personligen. Det torde få antagas, att konkursboet inte kan undandra sig rättegångskostnader genom att för skens skull låta gäldenären föra rättegången, ehuru det i realiteten är konkursboet som har intresse därav.

Frågan om verkan av konkursboets avstående har behandlats i rättsfallet NJA 1968 s. 270. Konkursboet avstod där, i enlighet med angivna bestämmelser, från att övertaga en av gäldenären väckt talan om utfående av visst, mycket betydande fordringsbelopp. Sedermera begärde borgenär utmätning av den fordran som processen gällde, oaktat konkursen ännu pågick. Detta ansågs gå för sig. Majoriteten i högsta domstolen gjorde härvid ej någon skillnad mellan utmätning för fordran som kunde göras gällande i konkursen (jfr 100 § KL) och utmätning för annan fordran. En minoritet ansåg däremot, att egendomen inte så länge konkursen pågick fick utmätas för fordran som kunde göras gällande i konkursen.

Enligt 23 § första stycket KL gäller att egendom som hör till konkursboet ej får utmätas för skuld som gäldenären gjort. Samma bestämmelse återfinns i 23 § första stycket i beredningens förslag. Något principiellt förbud mot utmätning under konkurs i sådan gäldenärens egendom som *ej* hör till konkursboet finns däremot inte i KL. I praktiken är utmätning normalt utesluten genom bestämmelserna om gäldenärs beneficium i UL och KL. Om konkursboet enligt 22 § första stycket i förslaget avstått från att övertaga gäldenärens talan och egendomen i fråga därmed upphör att räknas till kon-

[7] Enligt 18 kap. 3 § 2 i JBförslaget kan godtrosförvärv bl. a. av fast egendom eller av panträtt i sådan egendom ej ske, om egendomens rätta ägare, när han avhände sig egendomen, var i konkurs eller omyndig eller handlade under inflytande av rubbad själsverksamhet. Till stöd för denna reglering har under förarbetena hänvisats till 17 § skuldebrevslagen (SOU 1960: 25 s. 577 och prop. 1970: 20 del B 1 s. 468). Jfr härom Hessler, Nya jordabalken (kap. 16 och 18), Uppsala 1970, s. 16 f. Beredningen har ej ansett ändringen i 14 § skuldebrevslagen böra föranleda någon ändring i JBförslaget.

[1] Betr. motiveringen till och innebörden av dessa bestämmelser, som infördes i anslutning till nya RB, se SOU 1944: 10 s. 273 ff, Olivecrona s. 36 ff, Welamson I s. 303 ff (även s. 292 not 3, 293 not 7, 294, 322 och 678) och Welamson II s. 89 ff samt Walin i SvJT 1962 s. 719.

kursboets egendom, bör detta enligt beredningens mening gälla inte bara mot konkursboet som sådant utan också, så länge gäldenärens konkurstillstånd varar, mot varje enskild borgenär som kan göra gällande fordran i konkursen (jfr 146 § i förslaget). Annars blir avståendet värdelöst för gäldenären. Det strider också mot konkursinstitutets syfte att tillåta enskild konkursborgenär att genom säraktion kunna få utmätning i viss egendom medan konkursen pågår. Med hänsyn härtill har i första stycket av förevarande 22 § föreskrivits, att den egendom som enligt lagrummet ej skall anses tillhöra konkursboet inte heller får, medan gäldenärens konkurstillstånd varar, utmätas för fordran som kan göras gällande i konkursen.

Bestämmelsen hindrar ej att utmätning kan ske för fordran som *inte* kan göras gällande i konkursen. Utrymmet för sådan utmätning är av skäl som nyss nämnts i praktiken utomordentligt ringa. Det kan här böra påpekas, att nämnda möjlighet till utmätning i gäldenärens egendom under pågående konkurs kan anföras som ett bland flera skäl att även öppna möjlighet till nytt konkursförfarande vid sidan av redan pågående konkurs, närmast då för att den förmånsrätt som enligt det i prop. 1970: 142 framlagda förslaget till förmånsrättslag följer av utmätningen skulle kunna undanröjas. Som beredningen framhåller under 3.1 skulle emellertid dubbla konkurser kunna medföra en rad svårigheter (jfr s. 72 f), varför beredningen inte ansett sig böra förorda ett sådant system — frånsett tiden efter att gäldenärs konkurstillstånd hävts enligt 146 § i förslaget.

23 och 24 §§

I 23 § i förslaget ges bestämmelser om borgenärs möjlighet att vinna utmätning för fordran mot gäldenären, när denne är i konkurs. Paragrafen, som är tillämplig vare sig borgenären kan göra gällande sin fordran i konkursen eller ej, överensstämmer i sak med gällande lag.[1] Huvudregeln är enligt första stycket, att utmätning för gäldenärens skuld ej kan med laga verkan ske i egendom som hör till konkursboet.[2] Som påpekats i anslutning till 22 § i förslaget innehåller KL inte något principiellt förbud mot utmätning i sådan gäldenärens egendom som ej hör till konkursboet. Utmätning i sådan egendom hindras dock i praktiken genom reglerna om gäldenärens beneficium. Egendom från vilken konkursbo avstår genom att ej vilja övertaga gäldenärens talan i anhängig rättegång har emellertid — som nämnts under 22 § — enligt gällande rätt ansetts kunna utmätas, trots att konkurs pågår. Genom det av beredningen föreslagna tillägget i 22 § första stycket har möjligheten att vinna utmätning i sistnämnda egendom eliminerats såvitt angår fordran som kan göras gällande i konkursen.

Enligt undantagsregeln i andra stycket av 23 § får egendom vari panträtt för viss fordran gäller utmätas för fordringen utan hinder av att konkurs pågår. Av 195 § KL enligt den i Utsökningsrätt VIII föreslagna lydelsen följer, att vissa andra säkerhetsrätter skall likställas med panträtt vid tillämpning av KL.[3]

I 24 § i förslaget regleras den situationen att utmätningsförfarande pågår, när gäldenären råkar i konkurs. Bestämmelserna har med viss redaktionell jämkning upptagits i den lydelse som beredningen föreslagit i Utsökningsrätt VIII.[4]

KL innehåller inte några bestämmelser om möjligheten att utverka kvarstad eller skingringsförbud eller om verkan av redan meddelat beslut härom, när gäldenären försatts i konkurs.[5] Beredningen har inte ansett det praktiskt motiverat att upptaga några särskilda föreskrifter om dessa frågor.

Förhållandet mellan införsel och konkurs regleras i 18 § införsellagen (1968: 621).

De ämnen som här berörts har inte be-

[1] Jfr U VIII s. 252 f.

[2] Utmätning hos konkursbo får enligt rättspraxis ej heller äga rum för massafordran, se vid 1 § not 8.

[3] Jfr även motiven till 4 § ovan.

[4] Betr. motiven se U VIII s. 252 ff. I U VIII s. 54 och 56 f har även föreslagits, att 68 § KL skall upphävas och 70 § (jfr tredje st.) ändras.

[5] Se härom bl. a. Welamson I s. 334 ff och II s. 148 not 2 samt Walin i SvJT 1962 s. 719 f.

handlats vid det nordiska samarbetet inom konkursrätten.

25 §

Förslaget överensstämmer, frånsett redaktionella jämkningar, med gällande lag. Beträffande andra stycket vill beredningen framhålla följande.

Om gäldenär utan sitt medgivande försatts i konkurs i anledning av borgenärs ansökan, har han rätt att överklaga konkursbeslutet. Härom behövs inte någon uttrycklig bestämmelse.[1] Det ankommer även i den högre instansen på borgenären att styrka, att gäldenären är insolvent. Av 18 § i förslaget följer, att gäldenär som försatts i konkurs efter egen ansökan eller efter medgivande av borgenärs ansökan också kan fullfölja talan mot beslutet. För att vinna ändring måste emellertid gäldenären visa, att han är solvent.

F. n. antages gälla, att borgenär inte har rätt att överklaga beslut varigenom gäldenären försatts i konkurs annat än om han gör gällande att konkursdomaren eller konkursdomstolen inte var behörig att pröva ansökningen.[2] Såvitt angår beslut som grundas på ansökan av gäldenären själv har sålunda borgenärs talan mot beslutet avvisats i rättsfallen NJA 1913 s. 354 och 1944 s. 489. Denna ståndpunkt står också i god överensstämmelse med att gäldenärs egen konkursansökan enligt gällande lag skall omedelbart bifallas utan att insolvensfrågan prövas. Någon sådan prövning äger inte heller rum när gäldenären medger borgenärs konkursansökan, och denna situation torde därför böra bedömas på samma sätt. Beträffande konkursbeslut som eljest meddelats i anledning av borgenärs ansökan är saken mera tveksam. Det föreligger veterligen endast ett rättsfall (från 1855), i vilket annan borgenärs talan mot beslutet avvisades.[3] Möjligen kan utgången bero på att 64 § i den då tillämpliga 1830 års konkurslag uttryckligen angav, att gäldenären ägde söka ändring i konkursbeslut som tillkommit på ansökan av borgenär, och att man motsättningsvis ansett att andra var uteslutna från talerätt.

Enligt beredningens förslag skall, när gäldenären själv sökt sig i konkurs eller medgett borgenärs ansökan, hans uppgift om att han är insolvent prövas, om den på grund av gjord erinran eller eljest framstår som tvivelaktig (3 § första st.). Härav följer bl. a., att konkursdomaren eller rätten skall ta hänsyn till vad borgenär eller annan intressent upplyser i saken. Huruvida detta förhållande också medför att den som har intresse i saken får fullfölja talan mot beslut varigenom gäldenären försatts i konkurs, kan vara föremål för delade meningar. De för en vanlig rättegång tillämpliga reglerna om intervention ger inte stöd för rätt att fullfölja talan mot beslutet. Enligt beredningens mening finns skäl för att i mål om sådana rent praktiska frågor som gäldenärs försättande i konkurs bedöma fullföljdsrätten mera fritt efter vad som är rimligt och ändamålsenligt med tanke på dem som nära berörs och kan lida skada av eventuell konkurs. I litteraturen har uttalats, att tredje man möjligen har rätt att fullfölja talan mot konkursbeslut som meddelats på borgenärs ansökan, om konkursbeslutet medför risk för att ett förvärv som tredje mannen gjort kan bli föremål för återvinning eller för att förmånsrätt som vunnits genom en verkställd utmätning går förlorad.[4] Ehuru tvekan kan råda i en del av hithörande spörsmål, har beredningen med hänsyn till deras principiella räckvidd inte ansett sig böra föreslå någon uttrycklig bestämmelse i ämnet.

Om borgenärs konkursansökan ogillas, kan beslutet inte överklagas av annan än sökanden.[5] Annan borgenär kan emellertid enligt förslaget som regel upprätthålla möjligheten till återvinning m. m. genom att själv göra konkursansökan inom tid som sägs i 17 § andra stycket.

[1] Sådan finns inte heller i gällande lag, jfr 1911 års bet. s. 200. Se däremot 16 § i 1862 års konkurslag.

[2] Se 1911 års bet. s. 200, Welamson I s. 32 och 101. Ang. rättspraxis betr. forumfrågor se de i not 5 till 5 § angivna rättsfallen.

[3] Schmidts jur. arkiv 1855 (bd 28) s. 518. Rättsfallet har åberopats i Welamson I s. 101 not 32.

[4] Welamson I s. 101.

[5] Jfr Welamson I s. 101 med not 31.

Talan fullföljs genom besvär. Om gäldenären vill klaga över att han försatts i konkurs, räknas besvärstiden från dagen för beslutet.[6] Vill annan än gäldenären klaga över att konkursansökan har bifallits, räknas besvärstiden däremot enligt förevarande paragraf från den dag då konkurskungörelsen var införd i Post- och Inrikes Tidningar.

26 §

Förslaget motsvarar med vissa jämkningar gällande 26 § KL.

I första stycket föreskrivs, att om högre rätt upphäver beslut om konkurs, konkursdomaren skall genast låta i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de bestämda ortstidningarna (jfr 19 § andra st.) föra in kungörelse om den högre rättens beslut en gång. Han skall alltså ej avvakta, att beslutet vinner laga kraft.[1]

Enligt föreskrift i gällande lag skall konkursdomaren underrättas om den högre rättens hävningsbeslut. Denna bestämmelse bör i stället upptagas bland de tillämpningsföreskrifter som är avsedda att meddelas.[2] Lämpligen bör därvid även föreskrivas, att konkursdomaren skall underrättas om konkursbeslut som meddelats först i högre instans. Kungörandet och andra liknande åtgärder ankommer nämligen alltid på konkursdomaren.[3] Gällande föreskrift om att konkursdomaren skall ta ned den i rättens kansli anslagna kungörelsen har fått utgå som överflödig. Härmed åsyftas likväl ej någon saklig ändring.[4]

En vansklig fråga är vad som bör gälla, när underrätts beslut om konkurs upphävts av hovrätten men därefter fastställts av högsta domstolen. Skall gäldenären anses ha befunnit sig i konkurs under hela tiden från underrättens till högsta domstolens beslut eller skall ett konkursfritt tillstånd anses ha rått under tiden mellan hovrättens och högsta domstolens beslut?[5] I doktrinen har det senare alternativet ansetts vara gällande rätt.[6] Detta innebär i princip, att gäldenärens rättshandlingar under den konkursfria mellantiden blir bindande mot boet (jfr 21 § i förslaget), att fordringar som uppkommit under samma period kan göras gällande i konkursen (100 §), att utmätning kan äga rum därunder (23 §) o. s. v. En annan sak är, att möjlighet till återvinning sedan kan stå till buds.

Denna ståndpunkt medför givetvis vissa praktiska olägenheter som kan bli mer eller mindre besvärande, beroende på hur långt konkursen hunnit framskrida. Beredningen anser inte för sin del, att man behöver antaga att det, med bortseende från det första konkurstillståndet, i alla hänseenden skall förfaras som om en helt ny konkurs inträtt. Visserligen är det uppenbart, att gäldenären haft rådighet över sin egendom under tiden mellan hovrättens beslut och högsta domstolens beslut och att konsekvenserna av detta förhållande måste tas. Likaså är uppenbart, att en ny kungörelse om konkursen måste utfärdas. I övrigt synes man emellertid böra hålla fast vid det faktiska sambandet med det första konkurstillståndet och så långt möjligt godtaga vad som då skett. Sålunda bör t. ex. meddelat förordnande av interimsförvaltare kunna anses alltjämt gällande, med möjlighet för förvaltaren att omedelbart ingripa, och redan inkomna bevakningar godtagas. Om förlikningssammanträde hållits, bör förbli vid vad som därvid beslutats. Mål om bevakningar som var anhängigt hos rätten måste visserligen vila under den konkursfria tiden men bör kunna fortgå därefter. Redan meddelade domar bör kunna godtagas o. s. v. Det torde emellertid knappast kunna undgås att, med tillämpning av 19 § och 103 § sista stycket KL, ny bevakningstid och anmärkningsfrist utsätts m. m., därvid dock bör erinras om att förut gjorda bevakningar skall gälla.

[6] Jfr Lawski s. 66. Ang. anstånd med försäljning vid sådan klagan se 63 § KL.

[1] Jfr Lawski s. 66 och Welamson I s. 116.

[2] Jfr U VII s. 128 och 131 samt prop. 1970: 136 s. 86.

[3] Jfr prop. 1920: 82 s. 322 och Welamson I s. 116 not 30.

[4] Jfr U VII s. 128 och ackordslagsförslaget.

[5] Ang. hithörande problem se bl. a. Welamson I s. 115 ff och Walin i SvJT 1962 s. 717 f. I fråga om liknande problem se Karlgren SvJT 1956 s. 246 ff men även U I s. 116 ff.

[6] Se Welamson I s. 119 och Ekdahl s. 11.

Hithörande situationer är sällsynta och ännu sällsyntare är det, att hovrättens beslut kommer först på ett sent stadium. Beredningen anser därför, att konkursdomaren bör, utan några särskilda föreskrifter i lag, kunna förfara efter omständigheterna på ett sätt som ej berövar någon sakägare hans rätt. Eventuellt kan högsta domstolen, i den mån konsekvenserna blir föremål för uppmärksamhet i själva konkursmålet, ge vissa direktiv om hur dess beslut skall inverka på det praktiska förfarandet i konkursen.

Om högsta domstolens konkursbeslut, i enlighet med vad som i doktrinen uttalats om gällande rätt, i princip uppfattas som ett helt nytt konkursbeslut, följer ej därav, att förfoganden över boets egendom som gäldenären gjort under det första konkurstillståndet skulle bli giltiga. Hovrättens beslut torde inte retroaktivt ha inverkat på dem. Konkursdomaren bör enligt den här angivna ståndpunkten i princip förfara som om en ny konkurs inletts. Han skall sålunda utfärda ny kungörelse om konkursen, sätta ut nytt första borgenärssammanträde o. s. v. Huruvida i övrigt verkan av några tidigare åtgärder kan utan vidare återupplivas, är ovisst. Det synes emellertid även från den här antagna utgångspunkten tänkbart att så bör anses ske i viss utsträckning, t. ex. att förut utsedd interimsförvaltare omedelbart träder i funktion. Bevakningar som redan skett bör också godtagas.

Det kan undantagsvis tänkas, att hovrättens beslut meddelas på ett så sent stadium — t. ex. i anledning av domvillobesvär — att det blir praktiskt högst otillfredsställande att, om högsta domstolen upphäver hovrättens beslut, hela konkursförfarandet skall göras om. Det borde vara både önskvärt och tillåtet, att högsta domstolen i så fall ger sitt beslut den innebörden att förfarandet inte behöver upprepas. Verkan av att gäldenären en tid haft rådighet över egendomen kan emellertid inte på den vägen undanröjas.

Av vikt är, att högsta domstolen klargör hur dess beslut skall uppfattas.

I anslutning till nu berörda problem har beredningen även övervägt, om man kunde låta effekten av hovrättens hävningsbeslut anstå i avvaktan på att det vunnit laga kraft, om ej annat förordnas. Besvärstiden är fyra veckor (se 56 kap. 1 § RB) men, om besvär anförs, skulle ytterligare en tid förflyta under vilken gäldenären trots hovrättens beslut skulle vara försatt i konkurs. Vissa betänkligheter kan onekligen anföras häremot och beredningen har ej ansett, att en sådan lagändring är tillräckligt motiverad.

I 26 § andra stycket KL meddelas föreskrifter beträffande anteckning och anmälan om konkurs i vissa fall, när konkursbeslut upphävts av högre rätt. Bestämmelserna, som delvis korresponderar mot reglerna i 21 § KL, torde böra utgå ur KL och i stället upptagas bland de avsedda tillämpningsföreskrifterna.[7]

Andra stycket i förevarande paragraf i förslaget överensstämmer i sak med 26 § tredje stycket KL.[8]

[7] Jfr ovan s. 102 f. Ang. konkurs på grund av ansökan före 1/7 1967 se SFS 1967: 144 (övergångsbest.). Se även Welamson I s. 116 not 31.

[8] Se 1919 års bet. s. 175 f och Lawski s. 66. Jfr bl. a. 190 § KL.

3 Egendom som ingår i konkurs och återvinning till konkursbo (2 kap. KLförslaget)

I 2 kap. KL regleras vilken egendom som i och med konkursbeslutet eller senare utan vidare ingår i konkursbo (27 §) och återvinning till konkursbo (28—40 §§).

I det förra hänseendet föreslås en följdändring i anledning av de nyheter i konkurslagen som förut behandlats beträffande gäldenärens legitimation. Se ovan under 2.2.4 och 2.2.6 (21 §). Vidare föreslås en följdändring i anledning av förslag om ändring av 146 §. Se nedan under 3.1 och 4.3. Reglerna om återvinning har varit föremål för en genomgripande översyn. Beredningen föreslår vidare utanför konkurslagens ram viss ändring i reglerna om klander av testamente och talan med anledning av gåva som gör intrång i laglott (se nedan under 6.6).

3.1 *Egendom som ingår i konkurs*

Enligt 27 § första stycket KL räknas till konkursbo all egendom som tillhörde gäldenären då konkursbeslutet meddelades eller som tillfaller honom under konkursen och som är av beskaffenhet att kunna utmätas. Vad som ej kan utmätas framgår i allmänhet av civilrättsliga regler. De kompletteras av bestämmelser i 65—67 e §§ UL. Till konkursboet räknas även egendom som frånhänts gäldenären men återvinns till boet. Andra och tredje styckena i nämnda 27 § anger i vilken utsträckning gäldenären tillkommande avlöning o. l. kan tas i anspråk av konkursboet. Bestämmelserna innebär i huvudsak, att i konkursboet ej ingår mer än som uppenbart överstiger vad som åtgår för gäldenärens och hans familjs försörjning eller till fullgörande av underhållsskyldighet som i övrigt åvilar honom. De har införts så sent som år 1968, efter förslag av beredningen. Enligt 97 § KL gäller vidare, att gäldenären har rätt att av konkursboet utfå egendom som enligt 65 § UL undantas från utmätning. Vissa modifikationer i regeln anges emellertid i förstnämnda lagrum. Beredningen vill erinra om att i annat sammanhang väckts fråga om ändring i 65 § UL såvitt rör bostadsrätt m. m. (se bostadsrättskommitténs bet. SOU 1969: 4 s. 174 ff och 187 ff samt beredningens yttr. 24/9 1969 över betänkandet).

Ändamålet med konkursen är att gäldenärens egendom skall, så långt det anses skäligt, användas till betalning av hans skulder. Av 100 § KL följer f. n., att endast fordringar som uppkommit före konkursbeslutet ger rätt till utdelning i konkursen. Beredningens förslag om gäldenärens legitimation medför viss ändring av regeln som emellertid i princip skall bestå. Ehuru nytillkommande borgenärer sålunda i allmänhet inte kan i den aktuella konkursen få utdelning för sina fordringar, skall i denna, enligt vad nyss nämnts, ingå även egendom som tillfaller gäldenären efter konkursbeslutet, med vissa undantag. Denna ordning kan synas

inkonsekvent och avviker från vad som gäller i en del andra länder.[1]

Under de nordiska överläggningarna har diskuterats, huruvida konkursen, frånsett återvinning, borde begränsas till egendom som gäldenären hade vid konkursens början. Det bör framhållas, att en sådan ordning inte skulle innebära att egendom som tillfaller gäldenären senare undandras vanligt gäldsansvar. Konsekvensen borde i stället antagligen bli, att utmätning av denna egendom får äga rum på vanligt sätt trots konkursen och att gäldenärens nyförvärvade egendom kan vid behov få avträdas till en ny konkurs som helt eller delvis förlöper samtidigt med den förra. En sådan ordning gällde hos oss före 1862 års konkurslag men ansågs opraktisk och komplicerad. En återgång till den gamla ordningen förutsätter regler om det inbördes förhållandet mellan två eller flera konkursbon, såsom om vilka borgenärer som skall få bevaka i den ena eller andra konkursen, om återvinning till det ena eller andra konkursboet m. m. Beredningen anser inte att man bör ge sig in på ett sådant system.[2] En annan sak är, hur länge gäldenären med anledning av visst konkursbeslut skall hållas i konkurstillstånd med verkan att egendom som tillfaller honom skall ingå i konkursen. På den punkten finns utrymme för ändring som inte behöver vålla några praktiska komplikationer.

De finska, norska och svenska kommitterade har enats om att det nuvarande systemet skall i princip upprätthållas i fråga om egendom som tillfaller gäldenären medan konkurstillståndet varar. Från dansk sida avser man att framlägga alternativa förslag, därvid det ena går på samma linje som de övriga nordiska förslagen. Enligt det andra omfattar konkursmassan endast den egendom som tillhörde gäldenären vid konkursbeslutet eller som kan återvinnas. Enligt det förra alternativet förbehålls vidare gäldenären den arbetsinkomst som han genom eget arbete förvärvar under konkursen. Hos oss har, som förut nämnts, frågan hur det skall förfaras med gäldenärens arbetsinkomst o. l. blivit föremål för ny reglering år 1968. Enligt denna kan endast mera undantagsvis någon del av arbetsinkomsten komma att gå till konkursboet.

I fråga om konkurstillståndets varaktighet gäller f. n. enligt 146 § KL, att det består till dess förslag till slututdelning först är att tillgå för granskning.[3] Den omständigheten att tvist om bevakad fordran e. l. ej är slutligt avgjord hindrar inte, att konkursen anses avslutad. Enligt huvudregeln i 126 § sista stycket KL skall slututdelning ske, sedan all boets egendom förvandlats i pengar. Avslutande av konkurs får inte uppskjutas i syfte att egendom skall tillfalla gäldenären under konkursen och sålunda kunna tillföras konkursborgenärerna.[4]

Vad som nu gäller om konkurstillståndets varaktighet torde inte medföra några olägenheter när juridiska personer försatts i konkurs. Beträffande fysiska personer har frågan större betydelse. För dem är konkurstillståndet alltid mer eller mindre besvärande (se t. ex. 199 a och 212 §§ KL). Det är alltså för deras del önskvärt, att konkurstillståndet förkortas. Beredningen föreslår, att 146 § KL ändras så att konkurstillståndet för dem kan hävas när boet är i allt väsentligt utrett. Den föreslagna ändringen av 146 § KL medför bl. a. att gäldenären på ett tidigare stadium kan få rådighet över egendom som tillfaller honom. Det gäller inte bara arbetsinkomst utan även egendom som tillfaller gäldenären på grund av arv eller på

[1] I såväl *Danmark* som *Finland* och *Norge* gäller f. n. samma ordning som enligt KL. Enligt dansk rätt gäller dock det betydelsefulla undantaget att vad som inflyter genom gäldenärens eget arbete efter konkursutbrottet ej ingår i konkursmassan. Samma lösning som enligt svensk rätt förekommer vidare i *England* och *Frankrike*. Ett motsatt system gäller i *Västtyskland*. *USA* har en mellanlösning. Egendom som tillfaller gäldenären efter konkursutbrottet ingår i allmänhet ej i konkursboet. Vad som tillfaller honom inom sex månader därefter genom arv eller testamente ingår dock i princip i boet.

[2] Jfr ovan s. 106.

[3] Jfr Welamson I s. 573 f, varav framgår att slututdelningsförslag i regel ej torde framläggas förrän alla förutsebara åtgärder för konkursens avveckling slutförts. Bl. a. brukar lagakraftvunnet beslut i fråga om arvode till rättens ombudsman och förvaltaren avvaktas.

[4] Lawski s. 239 och Welamson I s. 135 f.

annat sätt. I fråga om arv blir härvid avgörande, om själva arvfallet inträffar före eller efter den tidpunkt då konkurstillståndet upphört. Däremot har dagen för arvets utgivande inte någon betydelse i detta sammanhang. Av förslaget följer även, att utmätning hos gäldenären kan på ett tidigare stadium än nu äga rum i vanlig ordning. Sedan gäldenärens konkurstillstånd hävts genom sådant beslut som här avses kan han också på nytt sättas i konkurs. Det är härvid inte bara nytillkomna borgenärer som har rätt att begära exekution på ena eller andra sättet. Om ackord inte beviljats i den avslutade konkursen, är även de borgenärer som haft rätt att bevaka fordran i den konkursen oförhindrade att utsöka vad som återstår obetalt. Motsvarande gäller om gäldenären erhållit ackord men ej fullgjort detsamma. Det danska förslaget upptar ej någon motsvarighet till beredningens förslag beträffande 146 §. Från finsk sida har man sagt sig vilja överväga att upptaga en sådan reglering. Enligt det norska förslaget skall skifteretten, när boet är tillfredsställande utrett, kunna förordna att egendom som i fortsättningen tillfaller gäldenären ej skall ingå i konkursboet.

En särskild fråga — som har sin betydelse oavsett om konkurstillståndet kan få hävas tidigare än nu — är i vad mån en gäldenär skall vara berättigad att avstå från rätt till arv eller på grund av testamente. Detta spörsmål rör emellertid inte endast avståenden som sker efter att gäldenären försatts i konkurs. När avstående skett *före* konkursens början — medan gäldenären ännu var legitimerad att förfoga över sin egendom — gäller frågan från konkursrättslig synpunkt huruvida avståendet skall kunna bli föremål för återvinning. Vad åter angår tiden *efter* konkursbeslutet gäller saken, huruvida gäldenären skall trots konkursen vara legitimerad att genom avstående hindra att konkursen inbegriper egendom som tillfallit eller skolat tillfalla honom på grund av arv eller testamente. Spörsmålen bör för de båda situationerna regleras på ett ensartat sätt.

Enligt 17 kap. 2 § ÄB kan arvinge avsäga sig arv medan arvlåtaren lever. Beträffande bröstarvinges laglott gäller emellertid att bröstarvingen trots avsägelse har rätt att utfå laglotten, om ej avståendet skett mot skäligt vederlag eller egendom svarande mot laglotten tillkommer hans make enligt testamente eller tillfaller hans arvingar enligt lag eller enligt testamente med föreskrift om fördelning på det sätt som är stadgat om bröstarv. Gäldenären kan göra sådan arvsavsägelse utan hinder av att han är i konkurs, och arvsavsägelse som skett före konkursen kan inte bli föremål för återvinning.[5] Beredningen anser ej, att det finns anledning att ändra vad som sålunda f. n. gäller om arvsavsägelse medan arvlåtaren lever. Övriga nordiska kommitterade har i princip intagit samma ståndpunkt. Majoriteten i den danska kommittén har dock velat jämställa avstående på arvlåtarens dödsbädd med avstående från fallet arv.

Sedan arvlåtaren avlidit anses f. n. arvinges rätt som en vanlig förmögenhetsrätt.[6] Detta innebär, att om han avstår från sin arvsrätt utan vederlag, transaktionen kan bli föremål för återvinning enligt reglerna om återvinning av gåva[7] samt att gäldenären inte kan med verkan mot boet avstå från sin arvsrätt sedan han försatts i konkurs.

Det kan med visst fog göras gällande, att rätten till arv även sedan arvlåtaren avlidit har ett sådant personligt familjerättsligt inslag att arvingen bör få själv bestämma, om han skall tillträda arvet eller ej. Beredningen

[5] Lejman s. 194 och 199 f, SOU 1929: 22 s. 402 samt Walin, Ärvdabalken s. 330 f. Det förefaller ej otänkbart, att avståendet kan angripas, om det avslöjas att fråga är om ett rent kringgående.

[6] Anteckningar efter Prof. E. V. Nordlings föreläsningar över ärvdabalken 3 uppl. (1885) s. 255 f, K. Olivecrona, Testamentsrätten enligt svensk lagstiftning 2 uppl. (1898) s. 326 ff (jfr lagkommitténs förslag till civillag, 1826 mot. s. 70), Winroth, Svensk civilrätt V, arf och danaarf (1909) s. 37 f, Lejman s. 196 ff, NJA 1893 s. 446, SOU 1929: 22 s. 413 och SvJT 1929 rf s 67. Beckman, Svensk familjerättspraxis, 4 uppl. s. 216, har dock ett uttalande i motsatt riktning; jfr em. även s. 215 och 302 f.

[7] Lejman s. 196 ff, NJA 1926 A 299 och 1938 s. 190.

har emellertid inte för sin del ansett, att en gäldenärs rätt till fallet arv som han ännu ej tillträtt skiljer sig från andra rättigheter av ekonomisk natur på ett sådant sätt att han bör kunna avstå därifrån på borgenärernas bekostnad. Från norsk sida har förordats, att gäldenären inom en kortare frist (en månad) från arvfallet skall kunna utan vidare avsäga sig arvet utan hänsyn till borgenärernas rätt. Beredningen har liksom danska och finska kommitterade inte funnit det motiverat att ge en sådan frist.

Om den avlidne genom testamente förordnat om sin egendom och det inverkar på arvsrätt som eljest skolat tillkomma gäldenären, är f. n. tveksamt, om förklaring från gäldenärens sida att han godkänner testamentet kan angripas av hans konkursbo enligt reglerna om återvinning av gåva i fall då testamentet inte var gällande eller det inkräktade på hans laglott.[8] Sedan gäldenären försatts i konkurs, är han i allt fall inte behörig att godkänna testamente.[9] Under konkursen är konkursboet i gäldenärens ställe behörigt att under vanliga förutsättningar klandra testamente, genom vilket gäldenären skulle gå miste om arv, eller att påkalla jämkning därför att testamentet kränker gäldenärens laglott. Det har i enlighet härmed ansetts, att under konkurs delgivning av testamente skall ske med konkursboet.[10] Har sådan delgivning före konkursen skett med gäldenären, torde den gälla. Om klandertiden eller motsvarande frist (se 14 kap. 5 § och 7 kap. 3 § ÄB) utgått innan boet hunnit ingripa, är talerätten förlorad.[11]

Enligt dansk rätt torde det vara arvingen/gäldenärens ensak att avgöra, om testamente till annan skall godkännas. Rättsläget synes ovisst i Finland och Norge. Beredningen anser att nämnda ståndpunkt — enligt vilken gäldenären får själv bestämma om testators vilja skall respekteras eller ej — är rimlig och föreslår, att vi ansluter oss till densamma. Detta synes böra gälla även om testamentet inkräktar på gäldenärs laglott.

En likartad fråga uppkommer beträffande avstående från testamente som upprättats till gäldenärens förmån. Det är f. n. oklart, huruvida ett avstående därifrån som gäldenären gör efter testators död men före konkursen kan angripas med återvinning. Beredningen har under de nordiska överläggningarna framfört förslag att gäldenären skulle bli ensam behörig att bestämma om han vill begagna sig av testamente eller ej. På dansk och norsk sida vill man emellertid inte göra skillnad mellan legalarv och testamente. Då nordisk enighet inte kunnat uppnås och skäl kan anföras både för och emot, har beredningen inte ansett sig böra framlägga förslag i nämnda riktning. Beredningen utgår från att ett avstående från rätt på grund av testamente inte kan angripas som gåva, om testamentstagaren ej redan bevakat testamentet. Sedan testamentstagaren försatts i konkurs torde det få anses tillkomma konkursboet att bevaka testamente om tiden ej är ute, vare sig testator avlidit före konkursen eller avlider under denna, gäldenären obetaget att, om han önskar det, själv bevaka testamentet men i så fall antagligen med befogenhet för boet att avstå från testamentet om det strider mot boets intresse. Efter konkursbeslutet torde gäldenären inte vara behörig att avstå från rätt på grund av testamente.

Beträffande gåva av arvlåtare gäller enligt 7 kap. 4 § ÄB, att gåvan under vissa förutsättningar kan angripas, om den kränker bröstarvinges laglott. Konkursboet har f. n. rätt att i gäldenärens ställe föra talan därom.[12] Om gäldenären skall få ensam bestämma huruvida han vill godkänna eller klandra testamente till annan eller begära utfående av sin laglott när den kränks av testamente, bör han givetvis även ensam få bestämma, om gåva som kränker hans laglott skall angripas eller ej.

Det ligger i sakens natur, att gåva till gäldenären som regel ej kan komma till stånd utan att gäldenären i någon form medverkar

[8] Jfr Lejman s. 194 ff och NJA 1938 s. 190.
[9] NJA 1893 s. 446 och SvJT 1929 rf s. 67.
[10] SvJT 1929 rf s. 67.
[11] Nordling a. a. s. 256.
[12] SOU 1925: 43 s. 321 f och Walin, Ärvdabalken s. 97 f.

därtill. Om gäldenären inte vill mottaga en gåvoutfästelse, kommer det inte hans borgenärer vid.[13] Detta gäller vare sig erbjudandet sker innan gäldenären försätts i konkurs eller under konkursen. Att gäldenären avböjer gåvoutfästelse är sålunda inte en rättshandling varigenom han disponerar över någon sin tillgång. Motsvarande torde gälla i Danmark, Finland och Norge. Om bindande gåvoutfästelse mottagits av gäldenären — såsom om han mottagit skuldebrev — representerar däremot utfästelsen ett förmögenhetsvärde i gäldenärens hand, låt vara att utfästelsen inte är bindande mot givarens borgenärer. Se 1 § i lagen (1936: 83) angående vissa utfästelser om gåva. Avstår gäldenären före konkurs utan vederlag från utfästelsen, innebär det en benefik rättshandling från hans sida som kan bli föremål för återvinning i vanlig ordning. Sedan han försatts i konkurs kan han inte med verkan mot konkursboet avstå från gåvoutfästelsen. Beredningen har inte ansett anledning föreligga att föreslå någon ändring i dessa hänseenden.

De ändringar som beredningen förordat beträffande testamente och i fråga om gåva som gör intrång i laglott har upptagits i förslag till lag om ändring i ÄB. Förslaget kommenteras, liksom ändringen i 146 § KL, närmare i det följande (under 6.6 resp. 4.3).

3.2 *Återvinning till konkursbo*

3.2.1 Inledning

Konkurs föregås i regel av en successiv försämring av gäldenärens ekonomiska ställning. Den går enligt sakens natur regelmässigt ut över borgenärerna. Det kan bl. a. befaras, att gäldenären under tiden söker göra egendom oåtkomlig för sina borgenärer eller tillgodoser dem som är särskilt påträngande. Med utgångspunkt från den romerska rättens actio pauliana har därför inom så gott som alla rättssystem vuxit fram mer eller mindre omfattande bestämmelser som under vissa förutsättningar möjliggör återgång (återvinning) av rättshandlingar som gäldenären företagit före konkursutbrottet.

Actio pauliana var ett slags skadeståndstalan mot borgenär som grundades på brottsligt förfarande.[1] Den stod i princip endast till buds i fråga om handlingar som gäldenären företagit i avsikt att skada borgenärerna och förutsatte, att borgenären hade vetskap om gäldenärens uppsåt. Gåvor kunde dock bringas att återgå utan att ond tro styrktes. Senare konkurslagar har i allmänhet utformats med ett system av speciella återvinningsbestämmelser vid sidan om actio pauliana. Därvid har avvägning fått ske mellan intresset av att illojala transaktioner från gäldenärens sida kan angripas samt kravet på trygghet i den allmänna omsättningen. Detta har främst skett genom att återvinningsfristerna anpassats efter de olika transaktioner som man velat angripa. Ofta har utsträckta frister föreskrivits i förhållande till personer som stod gäldenären nära. I övrigt förekommer olika varianter (jfr under 3.2.2).

3.2.2 Gällande rätt m. m.

Sverige

Bestämmelser om återvinning infördes hos oss först med 1862 års konkurslag. I den nu gällande 1921 års lag har återvinningsinstitutet fått en ganska detaljerad och nyanserad reglering i 28—40 §§.[1]

I paragraferna anges, enligt vad som närmare framgår av det följande, *återvinningsfrister* för olika fall. Dessa räknas i första hand fram till konkursansökningen.[2] Rättshandlingar som därefter ägt rum före kon-

[13] Se Lejman s. 193. Jfr Welamson I s. 213.

[1] Härom och om det följande se 1911 års bet. s. 202 ff, Lejman s. 4 f och Welamson I s. 206 f.

[1] Betr. förarbetena se 1911 års bet. s. 202 ff, 1919 års bet. s. 176 ff, NJA II 1921 s. 439 ff; se även Lawski under resp. §§ i KL. Återvinningsinstitutet har ingående behandlats i litteraturen, se främst Lejman samt Welamson I s. 205 ff och II s. 62 ff.

[2] Lagen (1930: 173) om beräkning av lagstadgad tid synes genomgående tillämplig vid fristberäkningen, se Welamson II s. 68 not 2 med hänv. Jfr även SOU 1932: 16 s. 661.

kursbeslutet är också åtkomliga. Om konkursen föregåtts av offentlig ackordsförhandling, skall enligt 35 § i vissa fall i återvinningshänseende anses som om konkursansökningen gjorts när beslutet om inledande av ackordsförhandling meddelades. Detta gäller, om ackordsförhandlingen förfallit på grund av konkursen eller om konkursen följt på ansökan som gjorts inom 14 dagar från att kungörelse om förhandlingens upphörande var införd i allmänna tidningarna (jfr 44 § gällande ackordslag).[3] I 33 § KL föreskrivs utsträckt tid för återvinning från gäldenärens make, och i 32 a § första stycket stadgas beträffande aktiebolags konkurs utsträckt tid för återvinning från aktieägare som på grund av sitt aktieinnehav har eller hade ett bestämmande inflytande över bolaget eller från sådan aktieägares make eller avkomling eller avkomlings make.

I 28 § KL ges först bestämmelser om återvinning av *gåva* varav borgenärerna haft märklig skada.[4] Återvinningsfristen är 180 dagar och räknas, i fråga om lös egendom från att gåvan fullbordades samt i fråga om fast egendom från att lagfart söktes (jfr em. betr. återvinning från make 33 §). Även köp, byte, lega eller annat sådant avtal kan bli föremål för återvinning enligt 28 §, om avtalet med hänsyn till missförhållandet mellan de villkor som utfästs på ömse sidor får anses huvudsakligen ha egenskap av gåva.

Här kan anmärkas, att enligt 1 § andra st. i 1936 års lag ang. vissa utfästelser om gåva är gåvoutfästelse beträffande lös egendom som avses i lagen ej gällande mot givarens borgenärer. I fråga om gåvor mellan makar innehåller 8 kap. 2—4 §§ GB vissa specialregler. I 8 kap. 5 § och 13 kap. 14 och 15 §§ GB finns vidare återvinningsliknande bestämmelser som avser gåva och eftergift vid bodelning. I prop. 1970: 136 föreslås viss ändring i 8 kap. 5 § och 13 kap. 15 § GB (jfr U VII).

Om gäldenären inom 180 dagar före konkursansökningen *överlämnat medel till pensionsstiftelse* och denna därigenom fått överskott på kapitalet, kan överskottet återvinnas enligt 28 a § KL.[5] Frågan huruvida överskott i stiftelsen föreligger avgörs enligt 15 § första stycket lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. (tryggandelagen).[6] Har *medel överlämnats till personalstiftelse* inom den nyss angivna tidrymden, kan de också återvinnas. Överlämnas medel till pensionsstiftelse utan att denna får överskott på kapitalet, kan återvinning äga rum enligt 29 § fjärde stycket, om överlämnandet skedde inom 60 dagar före konkursansökningen.

Betalning av skuld som ej var förfallen och *betalning* av skuld *med ovanliga betalningsmedel* kan enligt 29 § KL bringas att gå åter, om betalningen skett inom 60 dagar före konkursansökningen. Har gäldenären inom den sagda fristen *lämnat pant för skuld vid vars tillkomst sådan säkerhet ej betingats,* kan pantsättningen återvinnas. Har borgenär under den angivna tiden *sökt inteckning* i gäldenärens egendom *för fordran vid vars tillkomst sådan säkerhet ej betingats,* är borgenären skyldig att avstå från sin inteckningsrätt. Detta gäller dock inte, om inteckning för ogulden köpeskilling sökts inom den tid som anges i 11 kap. 2 § JB.[7]

Borgenären kan enligt tredje stycket i 29 § KL undgå återvinning genom att visa, att han, när betalningen eller panten mottogs eller inteckningen söktes, saknade skälig anledning antaga, att gäldenären avsåg att gynna honom framför övriga borgenärer. Sådan bevisning är dock utan betydelse, om borgenären hade skälig anledning antaga att

[3] I prop. 1970: 136 har föreslagits (s.15), att tiden i stället skall räknas till ansökningen om förordnande av god man enligt däri framlagt förslag till ackordslag. Förutsättning härför skall vara, att konkursen föregåtts av godmansförordnande och att konkursansökningen gjorts inom tre veckor från att verkan av förordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes. Jfr U VII s. 20 och 137.

[4] Med begränsningen torde endast avses, att normala, mindre gåvor till anhöriga o. l. är undantagna. Welamson I s. 226 och II s. 69.

[5] Ang. bakgrunden till denna bestämmelse och till 29 § sista st. KL se prop. 1967: 83 s. 190 ff och 278, jfr SOU 1965: 41 s. 267 ff.

[6] Prop. 1967: 83 s. 278, jfr s. 137 ff.

[7] I JBförslaget saknas motsvarighet till bestämmelserna om ogulden köpeskilling, se prop. 1970: 20 del B 1 s. 223 f och 451.

gäldenären var på obestånd eller kännedom om konkursansökningen.

Betalning av förfallen skuld och *överlämnande av pant för skuld, vid vars tillkomst sådan säkerhet avtalats men inte överlämnats,* kan enligt 30 § återvinnas, om åtgärden vidtagits inom 30 dagar före konkursansökningen och det visas att borgenären vid mottagandet hade skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd eller kännedom om konkursansökningen.

Från bestämmelserna om återvinning av betalning gör 36 § vissa undantag i fråga om *växel och check.*[8]

Den som fått betalning för växelfordran är enligt 36 § ej skyldig att återbära vad han mottagit, om han inte kunnat vägra att ta emot betalningen utan att förlora växelrätt mot någon växelgäldenär. Däremot är den som vid återgångstalan för bristande betalning skolat efter växellag i sista hand svara för växelns betalning eller, om växeln tillkommit för annans räkning, denne skyldig att till konkursboet utge vad gäldenären betalat. Förutsättning härför är dock, att han utlämnat eller låtit utlämna växeln under sådana omständigheter att, om gäldenären då erlagt betalning för växeln, den kunnat återvinnas enligt 30 §. Motsvarande reglering gäller beträffande check.

Betalning som vunnits genom *utmätning* vilken skett inom 30 dagar före konkursansökningen kan återvinnas enligt 31 §. Bestämmelsen bör ses i sammanhang med 17 kap. 8 och 9 §§ HB, enligt vilka även den förmånsrätt som följer av utmätning under vissa förhållanden utsläcks.

I beredningens betänkanden Utsökningsrätt VIII och IX föreslås, att 31 § KL skall ändras så att den avser återvinning av såväl förmånsrätt som betalning som vunnits genom utmätning. Någon direkt motsvarighet till den angivna regleringen i 17 kap. 8 och 9 §§ HB upptas ej i sistnämnda förslag. Beredningens förslag har godtagits vid departementsbehandlingen av Utsökningsrätt IX (se prop. 1970: 142 s. 121 ff).

Om gäldenären i andra fall än som anges i 28 och 29 §§ har inom 60 dagar före konkursansökningen ingått *avtal* till skada för borgenärerna, kan detta enligt 32 § bringas att gå åter under förutsättning att den med vilken avtalet ingicks hade skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd eller kännedom om konkursansökningen.[9] Återgång skall emellertid ej ske, om den andre visar att han varken insåg eller bort inse att avtalet skulle vara till förfång för borgenärerna. Har gäldenären genom avtalet avhänt sig fast egendom, räknas återvinningsfristen från lagfartsansökan.

I 33 § andra stycket finns en specialreglering rörande återvinning av *avtal m. m. vid dödsbos konkurs.* Den syftar till att underlätta avveckling av dödsbon utan konkurs genom att borgenärerna får ett särskilt skydd mot illojala åtgärder under avvecklingstiden.

Har boet försatts i konkurs på ansökan som gjorts inom en månad från att bouppteckning förrättades eller tiden därför gick ut eller, om boets egendom avträtts till förvaltning av boutredningsman efter ansökan under nämnda tid, inom en månad från att boutredningsmannen förordnades, skall avtal som slutits för dödsboet till skada för borgenärerna gå åter, om den med vilken avtalet ingicks hade skälig anledning antaga att dödsboet var på obestånd. Vad som nu sagts om återgång av avtal är också tillämpligt, om någon borgenär efter dödsfallet till skada för övriga borgenärer mottagit betalning eller fått utfäst pant överlämnad till sig. Har inteckning sökts i dödsboets egendom på grund av medgivande som lämnats efter dödsfallet eller som getts av den döde för skuld vid vars tillkomst sådan säkerhet ej var betingad, skall vad som i 29 § sägs om inteckning gälla, om konkurs inträffar inom nyss angiven tid. Undantag gäller dock beträffande inteckning för ogulden köpeskilling som sökts inom den i 11 kap. 2 § JB stadgade tiden.[10] Bestämmelserna i 36 § om växel och check är tillämpliga även i fall som avses i förevarande 33 §.

Enligt 32 a § andra stycket gäller vid aktiebolags konkurs en speciell bestämmelse om återvinning från aktieägare som på grund av sitt aktieinnehav har eller hade ett bestämmande inflytande över bolaget och från sådan aktieägares make eller avkomling eller avkomlings make. Har sådan person inom ett år före konkursansökningen upp-

[8] Ang. motiven för specialregleringen i 36 § se NJA II 1921 s. 463 ff.

[9] Betr. begreppet avtal i detta sammanhang se Welamson I s. 263 ff.

[10] Se ovan not 7.

burit mera i *lön eller arvode* än som motsvaras av arbete som kommit bolaget till nytta, är det överskjutande beloppet återvinningsbart.

Har gäldenären vid *bodelning* mellan sig och sin make eller makens arvingar i märklig mån eftergett sin rätt, går bodelningen åter enligt 33 § första stycket, om bodelningshandlingen inte ingetts till rätten tidigare än ett år före konkursansökningen.[11] Motsvarande gäller, om egendom frångått gäldenären till skada för borgenärerna mot att fordran på honom utlagts på hans lott. I det senare fallet står sig dock bodelningen, om gäldenärens medkontrahent visar att han vid densamma saknade skälig anledning antaga att gäldenären ville gynna honom framför övriga borgenärer och det inte framgår, att han hade skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd eller att han hade kännedom om konkursansökningen. Beträffande bodelning i anledning av makes död finns särskilda bestämmelser i 21 kap. 5 § ÄB.

I 34 § KL finns bestämmelser som närmast motsvarar den romerska *actio pauliana*. Stadgandet är subsidiärt i förhållande till 28, 28 a, 29, 32, 32 a och 33 §§. För återvinning förutsätts, att gäldenären ingått avtal varav kommit skada för borgenärerna, att det var gäldenärens avsikt att åstadkomma sådan skada[12] och att medkontrahenten hade kännedom om gäldenärens avsikt. I fråga om avtal med gäldenärens make gäller ingen särskild återvinningsfrist, men i andra fall är fristen fem år från avtalet.

Återvinning innebär i princip att rättshandlingen i fråga går åter. Regler om därav föranledd *återbäring* finns i 37 och 38 §§. Härjämte innehåller 29 § andra stycket en specialbestämmelse beträffande inteckning.

Egendomen skall i princip återställas.[13] Någon valrätt mellan prestation in natura och ersättning för egendomens värde anses ej föreligga. Finns den egendom som skall återställas ej i behåll, har konkursboet enligt 37 § första stycket rätt till ersättning för uppkommen skada.

Enligt 37 § andra stycket har återvinningssvaranden på sin sida rätt att få tillbaka vederlag som han lämnat gäldenären. Detta gäller dock inte, om vederlaget ej kommit boet till godo och återvinningssvaranden hade kännedom om gäldenärens avsikt att undanhålla borgenärerna detsamma. När bodelning går åter, svarar konkursboet i förhållande till andra maken eller hans arvingar för återbäring av egendom som gäldenären fick vid bodelningen. Finns den egendom som konkursboet skall återbära ej i behåll, har återvinningssvaranden rätt att avräkna dess värde.

När återbäring sker från ena eller andra sidan, skall enligt 37 § tredje stycket även utges ränta eller avkomst som tillfallit den återbäringsskyldige under den tid han förfogade över egendomen. När vid återgång av gåva eller bodelning egendom återbärs av gåvotagare eller gäldenärens make eller dennes arvingar, har den återbäringsskyldige rätt till ersättning för nödiga och nyttiga kostnader som han haft för egendomen. Detta gäller dock ej, om han visas ha haft skälig anledning antaga att gäldenären var insolvent eller kännedom om konkursansökningen, och inte heller, om 34 § är tillämplig. När annars egendom återbärs till konkursboet, har vederbörande endast rätt att få sina nödiga kostnader ersatta. Om boet på sin sida är skyldigt att återbära något, har det rätt till ersättning för både nödiga och nyttiga kostnader.

Sista stycket i 37 § innehåller också en specialbestämmelse beträffande gåva till make och om bodelning. Om från gäldenärens make återvinns egendom som maken fått i gåva eller om bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes arvingar går åter samt maken eller arvingarna enligt 8 kap. 5 § eller 13 kap. 14 § GB infriat någon gäldenärens skuld innan stämning delgavs i återvinningsmålet, är konkursboet

[11] Jfr familjerättskommitténs bet. Äktenskapsrätt, SOU 1964: 34 s. 77 och 1964: 35 s. 484 ff.

[12] Ang. innebörden av det subjektiva rekvisitet se Welamson I s. 217 f.

[13] Betr. återbäringen se närmare Welamson I s. 272 ff och II s. 82 ff.

skyldigt att ersätta maken eller arvingarna vad som betalats jämte ränta.

När betalning går åter, får återvinningsgsvaranden enligt 37 § fjärde stycket KL göra sin fordran gällande i konkursen. Motsvarande gäller vid återgång av bodelning, vid vilken egendom frångått gäldenären mot att fordran på honom utlagts på hans lott. I princip skall borgenären ställas i samma situation som om betalningen inte skett. Om pant var ställd för fordringen men återlämnats på grund av betalningen, bör den alltså återställas. På samma sätt bör borgensmans ansvarighet återupplivas.[14]

Om borgenär till följd av talan om återvinning bevakar fordran i konkursen och återvinningstalan inte är så tidigt väckt att han kunnat bevaka inom den normala bevakningstiden, har han enligt 40 § rätt att på vad han skall bära åter till konkursboet avräkna så mycket som skolat belöpa på fordringen om den bevakats i tid.

Enligt 38 § gäller, att om *egendom* till vilken konkursboet har återvinningsrätt *överlåtits till tredje man,* boet har samma rätt till återvinning mot denne, om han inte var i god tro vid sin åtkomst av egendomen. Med god tro avses, att han inte hade eller bort ha kännedom om de omständigheter som grundade rätt till återvinning mot fångesmannen.[15] Återvinningsrätten mot tidigare innehavare utsläcks ej av att talan om återvinning kan riktas mot senare förvärvare.

I 39 § meddelas processuella regler om återvinning. Konkursboets talerätt får utövas såväl av förvaltaren som av enskild borgenär som bevakat fordran i konkursen. Borgenär är dock skyldig att underrätta förvaltaren innan han väcker talan. I annat fall får hans talan inte tas upp till prövning. Borgenär som väckt talan svarar själv för rättegångskostnaden men har rätt att få ersättning därför av boet i den mån kostnaden täcks av vad som kommit boet till godo genom rättegången. Återvinningstalan enligt 28—33 och 36 §§ skall väckas genom stämning inom sex månader från första borgenärssammanträdet. Har lagfart på fast egendom inte sökts före sammanträdet eller har, när fråga är om återgång av bodelning, bodelningshandlingen inte då ingetts till rätten, räknas tiden i stället från den dag då lagfarten söktes eller bodelningshandlingen ingavs. För talan om återvinning enligt 34 § gäller ingen särskild tidsbegränsning.

I fråga om äktenskap på vilka äldre GB är tillämplig föreskrivs i 7 § 2 Kp (se nedan under 5.3), att vad som i 33, 34, 36, 37 och 39 §§ KL är stadgat om återvinning från gäldenärens make och om återgång av bodelning inte skall gälla. I fråga om bodelning finns i stället återvinningsliknande bestämmelser i 18 § lagen (1898: 64 s. 10) om boskillnad.[16]

Vid sidan av talan om återvinning kan konkursboet föra talan om skadestånd på grund av gäldenärsbrott (jfr 11 kap. BrB).

Danmark

Regler om återvinning i konkurs meddelas i 20—26 och 28—30 §§ konkursloven.[17]

Återvinningsfristerna räknas till konkursansökningen. I tvangsakkordloven finns emellertid bestämmelser som utsträcker återvinningsfristerna i vissa fall när ackordsförhandling föregått konkursen.

Enligt 20 § kan återvinning äga rum av *betalning* som gäldenären under de åtta sista veckorna gjort av skuld, om betalningen företagits med ovanliga betalningsmedel. Motsvarande gäller, om han under den angivna tiden med normala betalningsmedel betalat skuld som inte var förfallen. När återvinning sker, skall det mottagna eller dess värde utges till boet.

Pantsättning som under sagda tid skett *i efterhand* blir enligt 21 § utan verkan mot konkursboet. Om borgenären till följd av panträtten fått betalning, skall han till boet utge vad han mottagit eller dess värde.

[14] Se Lawski s. 113 och Welamson I s. 281.
[15] 1911 års bet. s. 234.
[16] Sistnämnda lagrum föreslås ändrat i prop. 1970: 136 s. 33 och 147 f.
[17] Betr. återvinning enligt dansk rätt se Gomard s. 210 ff och Harbou—Munch s. 75 ff. Jfr 1941 års bet. s. 212 ff. Se även Gomard i TfR 1969 s 245 ff.

Bestämmelserna i 20 och 21 §§ blir enligt 22 § första stycket inte tillämpliga, om det framgår att gäldenären fortfarande var solvent efter betalningen eller säkerställelsen eller om medkontrahenten visar att han ej var i ond tro beträffande gäldenärens insolvens.

Utmätning, som företagits efter att gäldenären inom den i 20 § angivna tiden ingått förlikning om betalning av skuld eller efter dom i mål vari talan väckts inom den sagda tidrymden, förlorar enligt 23 § sin verkan mot boet, om det inte visas att gäldenären var solvent vid förlikningen eller när talan väcktes eller om det inte på grund av omständigheterna kan antagas att borgenären ej vid tillfället var i ond tro med avseende på insolvensen. Utmätning som ägt rum inom tre veckor före konkursen är under alla omständigheter utan verkan mot boet. Vid återvinning skall svaranden ersätta boet vad han fått genom utmätningen.

Den danska motsvarigheten till *actio pauliana* finns i 24 §. Förutsättning för tillämpning av lagrummet är, att gäldenären, sedan han rymt för gäld eller någon borgenär sökt honom i konkurs eller han på grund av betalningsinställelse eller av annan orsak måst inse att hans ekonomiska sammanbrott var nära förestående, företagit någon rättshandling — däribland betalning av förfallen skuld — genom vilken han rättsstridigt[18] gynnat någon borgenär på de andras bekostnad. Vidare krävs, att borgenären vid tillfället var i ond tro beträffande de omständigheter som grundar rätt till återvinning. Boet kan fordra, att betalningen eller rättshandlingen återgår och att vad som mottagits eller dess värde utges.

Närmare bestämmelser om *återbäring* vid återgång av betalning finns i 25 §. Återvinningssvaranden har rätt att bli ställd som om ingen betalning skett. I fråga om betalning av förfallen växelfordran finns en reglering som i sak nära överensstämmer med motsvarande reglering hos oss.

Återvinning av *gåva* regleras i 26 §. Fristen är enligt första stycket ett år, och gäldenären förutsätts ha varit eller genom gåvan ha blivit insolvent. Vidare förutsätts, att det kan antagas att mottagaren vid gåvotillfället hade kännedom om någon omständighet som gav honom anledning förmoda att gäldenären var insolvent. Vid återvinning skall gåvan lämnas åter eller dess värde ersättas. Om mottagaren haft någon utgift i anledning av gåvan, skall boet ersätta honom därför. Bestämmelserna om återvinning av gåva skall även tillämpas i fråga om s. k. gåvoköp o. l. I detta fall svarar boet för att återvinningssvaranden återfår vad han utgett.

Enligt 28 § får ej avhändelser som skett genom gåva, köp eller på annat sätt mellan makar, föräldrar och barn eller arvlåtare och arvingar komma borgenärerna till skada. För att bestämmelsen skall bli tillämplig förutsätts, att gäldenären vid avhändelsen var eller därigenom blev insolvent.[19] Någon speciell återvinningsfrist är ej uppställd.

Om den med vilken gäldenären ingått rättshandling som avses i 20—26 och 28 §§ har överlåtit vad han mottagit eller upplåtit någon rättighet däri till *tredje man,* kan boet enligt 29 § återvinna det mottagna eller rättigheten av honom eller få dess värde ersatt, om tredje mannen insåg att det med överlåtelsen åsyftades att lägga hinder i vägen för boets rätt.

Det har ansetts, att endast konkursboet får föra talan om återvinning.[20]

Finland

Bestämmelser om återvinning är intagna i 46—48 §§ i konkursstadgan. Återvinningsfristerna räknas till konkursansökningen (jfr 9 §).

Enligt 46 § a går allt som gäldenären till borgenärernas förfång överlåtit till annan genom *åtgärd som avses i 39 kap. 1 § och 2 § 2) strafflagen* åter till konkursboet utan lösen. I de sist angivna lagrummen behandlas vissa allvarligare gäldenärsbrott. Någon särskild frist är ej angiven för detta fall.

[18] Se Karnov II s. 1961 not 96, jfr lagtexten.
[19] Betr. specialregler inom äktenskapslagstiftningen rörande gåvor mellan makar se Harbou—Munch s 119.
[20] Harbou—Munch s. 123.

Återvinning kan vidare enligt 46 § b äga rum av *gåva* som länt borgenärerna till märklig skada. Fristen, som i fråga om gåva av fast egendom räknas från lagfartsansökningen, är sex månader. Samma regler som för gåva gäller i fråga om köpeavtal o. l., när det av omständigheterna framgår att avtalet huvudsakligen har gåvokaraktär eller åsyftar att kränka borgenärernas rätt.

Avtal, varigenom gäldenären till förfång för borgenärerna iklätt sig förbindelse under sådana omständigheter att medkontrahenten haft skälig anledning antaga oredlig avsikt hos gäldenären, går enligt 46 § c åter, om avtalet ingåtts under de sista sex månaderna.

Betalning av skuld som ej var förfallen före konkursansökningen och *betalning* av förfallen skuld *med ovanliga betalningsmedel* går åter enligt 46 § d. Fristen är 60 dagar.

Motsvarande gäller enligt 46 § e beträffande överlämnande av *pant* för skuld, vid vars tillkomst panten *ej betingats.*

Utmätning för annan fordran än sådan som är förenad med panträtt i egendomen går åter enligt 46 § f, när den skett under de sista 30 dagarna. Härvid skall det utmätta eller vad som influtit genom försäljning därav återbäras.

Enligt 46 § g utsträcks fristerna i en del fall till ett år i fråga om återvinning från vissa *närstående* till gäldenären. Så är förhållandet beträffande fallen under b—d och f, när fråga är om gäldenärens make. I fallen b och c gäller detsamma, när medkontrahenten är släkt med gäldenären eller hans make i rätt upp- eller nedstigande led eller är gäldenärens adoptivfader eller -moder eller -barn, syskon, styvsyskon eller make till någon av dessa.

Avvittring (d. v. s. bodelning) mellan gäldenären och hans make eller dennes arvingar går åter enligt 46 § h första stycket, om gäldenären eftergivit sin rätt i märklig mån och högst ett år förflutit från att avvittringshandlingen ingavs till rätten.

Har dödsbo försatts i konkurs på ansökan som gjorts inom en månad från boupptecknings förrättande eller inom en månad från att boutredningsman förordnades på ansökan som gjorts inom förstnämnda månad, skall enligt 46 § h andra stycket *avtal som ingåtts på dödsboets vägnar* till borgenärs förfång gå åter, om medkontrahenten hade giltigt skäl antaga att boets tillgångar kunde bli otillräckliga för att betala dess skulder. Det sagda har motsvarande tillämpning, om borgenär efter gäldenärens död fått betalning till förfång för övriga borgenärer. Har delägarna i dödsbo inom en månad från boupptecknings förrättande överlåtit fast egendom som hörde till boet, är överlåtelsen utan verkan mot den dödes borgenärer, om dödsboet försätts i konkurs inom tid som nyss angivits beträffande återgång av avtal. Vad som nu sagts om försäljning av fast egendom gäller även överlåtelse av sådan anläggning på annans mark som tillsammans med besittningsrätten kan överlåtas till tredje man utan att markägaren hörs.

I fråga om *återbäringen* sägs i 46 § i, att när egendom återvinns till boet, detta är skyldigt att återbära vad gäldenären fått i vederlag eller vederlagets värde. När egendomen återbärs, skall även ränta eller avkomst som fallit under tiden utges till konkursboet. Boet är på sin sida skyldigt att ersätta nödig kostnad som nedlagts på egendomen. Har egendom som borde återbäras till boet kommit i godtroende tredje mans hand eller kan egendomen eljest inte återställas, har boet rätt att av den som mottog egendomen av gäldenären få ersättning för sin förlust beräknad efter egendomens värde.

Liksom hos oss finns i äktenskapslagstiftningen särskilda bestämmelser om att make i vissa fall svarar för andra makens skulder. För att undvika dubbelbelastning finns i 46 § j regler som i sak nära överensstämmer med 37 § sista stycket i den svenska konkurslagen.

Inteckning som meddelats i gäldenärens fasta egendom under de sista 60 dagarna före konkursansökningen är enligt 46 § k i konkursstadgan utan verkan, om den inte grundats på utfästelse vid skuldens tillkomst eller på stadgande om ogulden köpeskillings

rätt eller på upplåtelse av nyttjanderätt eller annan rättighet som ägt rum före den nämnda tiden. Inteckning i gäldenärens lösegendom som under samma tid meddelats för skuld vid vars tillkomst sådan säkerhet inte utfästs skall också vara utan verkan. Dessutom finns särskild bestämmelse beträffande inteckning i dödsbos egendom.

Talan om återvinning kan enligt 47 § föras av gode männen och sysslomännen i konkursen liksom av borgenär, vilken dock måste underrätta gode männen eller sysslomännen om återvinningstalan som han avser att föra.

Norge

Bestämmelser om återvinning är intagna i 42—49 §§ konkursloven.[21]

Återvinningsfristerna räknas till konkursansökningen. Har offentlig ackordsförhandling övergått i konkurs, räknas enligt 47 § fristerna i stället till tiden för ansökningen om ackordsförhandling. Motsvarande gäller, om sådan ansökan avslagits och konkurs följer inom fyra veckor därefter. När rättshandling kräver tinglysning för att vinna sakrättslig verkan, anses handlingen i återvinningssammanhang ha ingåtts den dag då tinglysning sker.

Enligt 42 § gäller, att om *gåva* fullbordats inom 12 månader före konkursansökningen, kan återvinning äga rum. Har gåvotagaren haft någon utgift i anledning av gåvan, bör den ersättas honom av boet. Beträffande gåvor mellan makar är fristen två år. Dessutom gäller, att om gäldenären lämnat sin make gåvor till ett värde som överstiger 100 000 kr, skall vad som överstiger detta belopp återgå, om gåvan fullbordats inom tio år före konkursansökningen. Enligt 43 § gäller reglerna i 42 § även gåvoköp o. l. Gåvoutfästelse som inte fullbordats gäller ej mot konkursboet.

I 43 § erinras vidare om 5—13—44 i 1687 års norske lov. Där finns en generell återvinningsregel mot *närstående* i fråga om rättshandling som varit till skada för borgenärerna och berikat medkontrahenten, om gäldenären vid tiden för rättshandlingen var eller genom denna blev insolvent. De närstående som här avses är make och personer som är arvsberättigade efter gäldenären. Någon särskild återvinningsfrist är ej föreskriven.

Härutöver finns i 36 och 37 §§ i ektefelleloven återvinningsliknande bestämmelser beträffande gåvor mellan makar och bodelning, vilka i sak svarar mot våra regler i 8 kap. 5 § första st. och 13 kap. 14 § första st. första punkten GB.

Har gäldenären under de tre sista månaderna före konkursansökningens ingivande *betalt skuld med ovanliga betalningsmedel* eller *betalt skuld som inte var förfallen,* kan återvinning ske enligt 44 § konkurslagen. Anspråk på grund av betalning med vanliga betalningsmedel för en på gäldenären dragen *växel* kan enligt 44 § andra stycket inte göras gällande mot annan än den för vilken växeln dragits eller, om detta är gäldenären själv, mot den som står närmast honom i ansvar.

I fråga om *pant som lämnats i efterhand* inom tre månader före konkursansökningen kan enligt 45 § borgenären inte göra panträtten gällande mot boet. Har panträtten överlåtits till tredje man, skall borgenären ersätta skada som därigenom orsakats boet. Om gäldenären lämnat pant i efterhand till sin make eller sina barn, kan maken eller barnen göra panträtten gällande mot boet endast om det visas att gäldenären vid tillfället varken var eller blev insolvent. Har gäldenärens make överlåtit panträtten på tredje man, är han ersättningsskyldig mot boet.

Panträtt som stiftats genom *utmätning eller införsel* kan enligt 46 § ej göras gällande mot konkursboet, om tinglysning eller motsvarande åtgärd ägt rum inom tre månader före konkursansökningen. Har försäljning redan skett, tillkommer vederlaget boet, oavsett om utbetalning skett eller ej. Boet är skyldigt att ersätta borgenären hans utgifter för förrättningen, tinglysning och försäljning. Vad som i 45 § sägs om pantsättning till make gäller även panträtt som maken

[21] Betr. återvinning enligt norsk rätt se Brækhus I s. 106 ff och II s. 97 ff.

vunnit genom utmätning hos gäldenären, om det inte visas att gäldenären var solvent vid utmätningsförrättningen.

Om egendomen i fall som avses med 42—45 §§ överlåtits till *tredje man,* har boet enligt 48 § under vissa förutsättningar även rätt till återvinning från denne. Enligt lagens ord förutsätts, att tredje mannen vid överlåtelsen insåg antingen att den åsyftade att lägga hinder i vägen för boets rätt eller att det vid tiden för den ursprungliga rättshandlingen förelåg konkursanledning mot gäldenären. Det har emellertid antagits, att vad som krävs är att tredje mannen kände till arten av transaktionen mellan gäldenären och överlåtaren samt att gäldenären därvid var eller blev insolvent.

I fråga om *återbäringen* är regel, att egendomen skall återlämnas. Återvinningssvaranden har härvid rätt till ersättning för nedlagda kostnader. Om egendomen ej finns i behåll, skall värdet ersättas. Ersättningsskyldigheten är dock överlag begränsad till den berikelse som kvarstår. Den återbäringsskyldige har sålunda till en början rätt att av boet återfå vederlag som han utgett. Har egendom som den återbäringsskyldige mottagit gått förlorad utan hans vållande, är han fri, om han ej fått förlusten ersatt t. ex. genom försäkring. Om en gåva förbrukats för att bekosta studier eller en semesterresa, torde någon kvarstående berikelse ej anses föreligga. Har en pant återställts till följd av betalning och återvinns betalningen, skall boet ersätta borgenären vad han kunnat utfå ur panten, om betalning ej skett. Bevisbördan för att berikelse kvarstår åvilar boet.

Talan om återvinning får föras av boet men inte av enskild borgenär. Borgenär kan dock som regel fullfölja talan i återvinningsmål, när boet ej gör det.

Den norska konkurslagen innehåller ingen bestämmelse som kan sägas motsvara *actio pauliana,* men en oskriven sådan regel anses på grund av fast sedvanerätt gälla i fråga om illojala dispositioner från gäldenärens sida vilka lett till skada för borgenärerna.[22] Det förutsätts, att medkontrahenten insett eller bort inse att de angivna förutsättningarna för återvinning förelåg. Någon begränsning till berikelsen gäller inte i detta fall, utan boet har rätt att få all skada ersatt. Det skall dock utge vederlag som erlagts av den återbäringspliktige och som på normalt sätt tillförts gäldenärens bo. Någon särskild återvinningsfrist gäller inte. Om överlåtelse skett till tredje man, kan återvinning från denne normalt äga rum endast om han var i ond tro beträffande de fakta som grundar återvinningsrätt.

England

Den centrala engelska konkurslagstiftningen utgörs av Bankruptcy Acts av 1914 och 1926 vilka kompletterats med the Companies Act av 1947.[23]

Konkurs förutsätter vissa "acts of bankruptcy".[24] Konkursens början räknas från tidpunkten för den "act of bankruptcy" på vilken konkursansökningen grundats. Om det styrks att gäldenären begått andra "acts of bankruptcy" under de tre månaderna närmast före konkursansökningen, räknas konkursen tillbaka till den första. Denna ordning innebär bl. a., att konkursboet har rätt att utfå all egendom som gäldenären ägde vid tiden för den "act of bankruptcy" som sålunda blir avgörande och att utkräva de betalningar som därefter gjorts till gäldenären. Men betydande undantag gäller.

Till en början skyddas varje betalning från gäldenären till borgenär, varje penningbetalning eller leverans av gods till gäldenären, varje egendomsöverföring från gäldenären mot full betalning samt varje avtal eller

[22] Se Brækhus II s. 126 ff. Se även Idsøe i Lov og rett 1969 s. 426 ff med kritik av att i subjektivt hänseende oaktsamhet skall vara tillräcklig förutsättning för återvinning.

[23] Se Williams, Law and practice in bankruptcy, London 1968 s. 259 ff och 363 ff samt Griffiths, The Law relating to bankruptcy, deeds of arrangement, receiverships and trusteeships, Harpenden 1961 s. 90 ff. Beredningen har även haft tillgång till en av A. L. Diamond år 1960 till la Faculté internationale de droit comparé avgiven stenc. redogörelse Bankruptcy in English law.

[24] Som exempel på sådan "act" kan nämnas överlåtelse e. l. av gäldenären tillhörig egendom, om handlingen skulle bedömas som ett otillbörligt gynnande för den händelse gäldenären försattes i konkurs.

transaktion av eller med gäldenären mot full valuta. För att skydd skall åtnjutas krävs dock, att gäldenärens motpart vid tillfället ej kände eller bort känna till att gäldenären begått någon "act of bankruptcy".[25]

Vidare åtnjuter varje penningbetalning eller leverans till gäldenären skydd under förutsättning dels att vederbörande ej kände till att konkursansökan gjorts mot gäldenären, dels att transaktionen föll inom ramen för gäldenärens normala affärsverksamhet eller att dennes motpart eljest var i god tro.

Under vissa omständigheter kan konkursförvaltaren angripa egendom som tillhör annan än gäldenären men anförtrotts denne.

Konkursförvaltaren kan vidare bringa vissa rättshandlingar av gäldenären att återgå trots att de företagits före "konkursens början".

Sålunda kan gåvor som skett inom två år dessförinnan återvinnas. Perioden utsträcks till 10 år, om gäldenären var insolvent vid gåvotillfället. Gåvotagaren kan undgå återvinning genom att styrka, att gäldenären vid gåvotillfället kunde med övrig egendom betala alla sina skulder. Tillfällighetsgåvor o. l. är undantagna från återvinning.

Var gäldenären köpman och har han överlåtit eller pantsatt alla sina fordringar enligt handelsböckerna eller visst slag av dessa fordringar, är överlåtelsen återvinningsbar i vad den avser fordringar som ej är betalda vid "konkursens början", om rättshandlingen ej registrerats i föreskriven ordning inom sju dagar efter att den ägde rum. Har gäldenären under de senaste sex månaderna före konkursansökan företagit en rättshandling varigenom borgenär (eller borgensman) gynnats på övriga borgenärers bekostnad, äger också återvinning rum, om gäldenären vid tillfället var insolvent och främst syftat till att gynna borgenären (borgensmannen). I de här nämnda fallen undgås dock återvinning, om sådan ej varit möjlig därest rättshandlingen företagits efter "konkursens början".

Återvinning kan även ske av varje egendomsöverföring som gäldenären utan att få full valuta företagit i avsikt att skada eller uppehålla sina borgenärer, om den andre ej var i god tro. I detta fall gäller ingen särskild tidsfrist och även enskild borgenär har talerätt.

Om gäldenärens make lånat gäldenären pengar eller egendom för hans affärsverksamhet, skall maken för sina anspråk vara efterställd i förhållande till övriga borgenärer.

Om någon borgenär igångsatt ett utmätnings- eller liknande exekutivt förfarande mot gäldenärens egendom, får han behålla utbytet endast om förfarandet är fullbordat före konkursbeslutets dag och innan borgenären fått kännedom om konkursansökan eller om att gäldenären begått någon "act of bankruptcy" inom tre månader före konkursansökningen. Konkursdomstolen kan emellertid i detta fall jämka boets rätt, när den finner det skäligt.

Frankrike

I Frankrike har en ny konkurslag trätt i kraft den 1 januari 1968.[26] Konkursförfarandet är i princip begränsat till köpmän och juridiska personer.[27]

I konkursbeslutet bestäms provisoriskt vilken dag som skall anses såsom dagen för betalningsinställelsen (d. v. s. den dag då betalningsinställelse hade bort ske). Denna dag får ej ligga längre tillbaka än 18 månader före konkursbeslutet.[28] När annat ej be-

[25] I fråga om rättshandlingar som rör fast egendom åtnjuts ett vidsträcktare skydd för tid innan konkursansökan införts i fastighetsregistret.

[26] Lag nr 67—563 av 13/7 1967 (projet de loi no 92, se särskilt s. 6; rapport no 265 de l'assemblée nationale). Se vidare Dalloz, Encyclopédie juridique II: 2, Paris 1957 s. 47 och 97 ff samt Argenson—Toujas—Dutheil, Règlement judiciaire et faillite, Paris 1963 s. 309 ff. De båda nämnda verken avser äldre lag. Ändringarna i förhållande till denna är dock ganska begränsade i den nya lagen, såvitt nu är i fråga (jfr dock not 28).

[27] Ställföreträdare för juridisk person, som är köpman eller annars har ekonomiskt syfte, kan under vissa förutsättningar personligen försättas i konkurs även om han ej själv är köpman.

[28] I den tidigare franska konkurslagen fanns ingen sådan gräns. Den har i förarbetena till nya lagen motiverats med intresset av laguniformitet, särskilt inom EEC, och av säkerhet i den allmänna omsättningen.

stäms, anses betalningsinställelsen ha skett konkursbeslutets dag. Betalningsinställelsen kan under konkursen fastställas till en tidigare dag, när anledning förekommer därtill.

Vissa rättshandlingar o. l. är utan verkan mot boet, om de ägt rum efter den fastställda dagen för betalningsinställelsen Detta gäller gåvor, ömsesidigt förpliktande avtal vid vilka gäldenärens förpliktelser betydligt översteg medkontrahentens, betalning av skuld som ej var förfallen senast på konkursbeslutets dag, betalning med ovanliga betalningsmedel, pantsättning i efterhand och vissa former av specialexekution. Det är utan betydelse, huruvida gäldenärens medkontrahent var i god tro eller ej. Här förutsätts, liksom i övriga fall, att handlingen varit till skada för boet.

Vidare kan konkursdomstolen förklara gåvor som gjorts under de sista sex månaderna före dagen för betalningsinställelsen sakna verkan mot boet. Domstolen får efter omständigheterna avgöra, om sådan förklaring bör ges. Härvid är av särskild vikt, huruvida medkontrahenten handlat i ärligt uppsåt eller inte.

På samma sätt kan betalning av förfallen skuld som skett och onerösa rättshandlingar som fullbordats efter betalningsinställelsen förklaras verkningslösa mot boet, om gäldenärens medkontrahent vid tillfället hade kännedom om betalningsinställelsen.

Har gäldenären betalat en växel eller check, gäller ej vad som i det föregående sagts om betalning. Boet har rätt att i stället vända sig mot växelutställaren eller, när växeln utställts för annans räkning, uppdragsgivaren eller, i fråga om egen växel, första endossenten. I fråga om check föreligger motsvarande rätt gentemot checkmottagaren. I dessa fall förutsätts, att vederbörande kände till betalningsinställelsen.

Vid sidan av det sagda förekommer också enligt fransk rätt en motsvarighet till actio pauliana. Bestämmelsen härom är intagen i code civil. Återvinning förutsätter, att gäldenärens obestånd uppkommit eller förvärrats genom åtgärden och att saken är av betydelse för boet. Vidare skall handlingen ha företagits i svikligt syfte och medkontrahenten, när det är fråga om en onerös rättshandling, ha medverkat till sveket. Enskild borgenär som lidit skada genom åtgärden har talerätt i detta fall, medan sådan rätt i andra fall endast tillkommer konkursförvaltningen.

Västtyskland

Den västtyska konkurslagen är av år 1877.[29]

Alla rättshandlingar som gäldenären ingått efter betalningsinställelse[30] eller konkursansökningen och som varit till skada för borgenärerna är föremål för återvinning, om gäldenärens medkontrahent vid tiden för rättshandlingen kände till betalningsinställelsen eller konkursansökningen. Detta gäller även rättshandling som medfört att borgenär fått säkerhet eller fullgörelse. Återvinning äger vidare rum av rättshandling som skett efter betalningsinställelsen eller konkursansökningen eller senast tio dagar före någon av dessa tidpunkter, om den medfört att borgenär erhållit säkerhet eller fullgörelse till vilken han ej hade rätt. Borgenären kan emellertid i detta fall undgå återvinning genom att styrka, att han varken kände till betalningsinställelsen eller konkursansökningen eller var medveten om någon avsikt hos gäldenären att gynna honom framför övriga borgenärer.

Enligt den tyska konkurslagen gäller dock överlag den begränsningen att rättshandlingar, som ägt rum mer än sex månader före konkursens början eller, om ackordsförhandling övergått i konkurs, inom samma tid före denna förhandling, inte kan angripas under åberopande av att gäldenärens medkontrahent hade kännedom om betalningsinställelsen.

Betalning av växelfordran kan ej återvin-

[29] Därjämte finns en lag av år 1879 om återvinning utom konkurs.
Betr. återvinning i konkurs se Jaeger I s. 399 ff.

[30] Med betalningsinställelse förstås här varje gäldenärens förhållande som avslöjar att han är på obestånd. Med obestånd avses av brist på betalningsmedel vållad, bestående oförmåga att utan dröjsmål väsentligen fullgöra sina gäldsförpliktelser.

nas enligt vad som sagts nyss, om växelrätten skulle gått förlorad gentemot annan ansvarig, om mottagaren vägrat att acceptera betalning. Betalningen får emellertid sökas åter från den som enligt växellag i sista hand var ansvarig för växeln eller, om växeln tillkommit för annans räkning, från denne. Förutsättning är dock att den mot vilken talan riktas kände till betalningsinställelsen eller konkursansökningen, när han utgav eller lät utge växeln. Motsvarande regler gäller beträffande betalning för check.

Rättshandlingar som gäldenären företagit i syfte att skada sina borgenärer är återvinningsbara, om motparten kände till skadeavsikten. Återvinning är dock utesluten, om 30 år förflutit från handlingen. Vidare kan återvinning äga rum beträffande onerösa rättshandlingar som under sista året före konkursens början ingåtts med vissa nära anhöriga till gäldenären, om borgenärerna lidit skada och medkontrahenten inte styrker att han ej vid tiden för handlingen insåg att gäldenären handlade i sådant skadesyfte. När förfarandet inletts med ackordsförhandling, räknas dennas början som utgångspunkt för tidsberäkningen.

Benefika rättshandlingar är föremål för återvinning, om de ägt rum under senaste året före början av konkursen eller föregående ackordsförhandling. Undantag gäller dock för sedvanliga gåvor. I fråga om gäldenärens make är fristen två år.

Återvinning hindras ej av att svaranden skaffat sig en särskild exekutionstitel eller att handlingen genomförts genom utmätning e. l.

Den som blivit föremål för återvinning skall till boet återbära vad han mottagit. Boet skall härvid i princip sättas i samma situation som om rättshandlingen ej ägt rum. Finns egendom ej i behåll, skall dess värde ersättas. Den som i god tro gjort ett benefikt förvärv behöver emellertid blott lämna från sig kvarstående berikelse. Vederlag som återvinningssvaranden utgett skall ersättas i den mån det finns i behåll i boet eller eljest berikat detta. Om en fordran återuppstår gentemot gäldenären, får den endast göras gällande som vanlig konkursfordran.

Har egendom som avses med återvinning överlåtits, kan återvinning från tredje mannen ske, om denne vid tiden för sitt förvärv kände till de omständigheter som grundade rätt till återvinning från överlåtaren. Tredje mannen är vidare underkastad återvinning, om han hör till gäldenärens närmaste och inte styrker att de återvinningsgrundande omständigheterna ej var kända för honom vid tiden för förvärvet. Slutligen är återvinning från tredje man möjlig, om dennes förvärv var benefikt. I de två sistnämnda fallen behöver tredje mannen endast lämna från sig kvarstående berikelse.

Talerätt tillkommer endast konkursförvaltaren. Talan skall väckas inom ett år från konkursens början men kan därutöver alltid göras gällande i form av invändning mot ett framställt krav.

USA

Konkurslagstiftningen i USA utgörs av den federala Bankruptcy Act från år 1898 som efter sin tillkomst undergått betydande ändringar, bl. a. genom the Chandler Act år 1938.[31]

Återvinning kan till en början ske, när överföring av egendom skett till viss borgenär och ägde rum då gäldenären var insolvent[32] och inom fyra månader före konkursansökningen eller ansökan om föregående ackordsförhandling (i fortsättningen gemensamt benämnda den kritiska tidpunkten). Vidare krävs, att rättshandlingen medförde att borgenären fick täckning för större del av sin fordran än andra likaberättigade

[31] Redogörelsen har väsentligen begränsats till de mera centrala lagbestämmelserna. Se vidare Moore—Laube, Bankruptcy Act, 1964 Collier Pamphlet Edition, New York s. A 96 ff och A 127 ff samt Mac Lachlan, Handbook of the Law of Bankruptcy, St. Paul, Minnesota 1956 s. 252 ff.

[32] Insolvens föreligger, när gäldenärens egendom — med undantag för vad han överlåtit, gömt undan e. l. i avsikt att bedraga, hindra eller uppehålla sina borgenärer — vid en riktig värdering visar sig ej förslå till betalning av hans skulder. När fråga är om återvinning av otillbörliga rättshandlingar, anses insolvens föreligga, när det aktuella, rättvisa försäljningsvärdet på hans egendom är lägre än som behövs för att betala skulderna.

borgenärer och att han hade skälig anledning att antaga att gäldenären var insolvent. Om borgenären, sedan han gynnats, på kredit och utan säkerhet lämnat gäldenären ytterligare egendom som inflyter bland dennes tillgångar och var i god tro, får han använda fulla beloppet av vad som kan återstå av denna fordran till kvittning mot vad som vinns åter från honom. Förevarande reglering kompletteras med en hjälpregel för sådana fall då en överföring enligt lag kräver registrering, tradition e. l. för att anses fullbordad.

Om gäldenären, på grund av att konkursansökan av eller mot honom aktualiserats, överför pengar eller annan egendom till en advokat för gjorda eller kommande tjänster, kan domstolen på eget initiativ eller på framställning av förvaltaren eller någon borgenär pröva överföringen. Denna blir giltig endast till belopp som domstolen finner skäligt. Har gäldenären förbundit sig att — sedan konkursansökan ingetts — göra sådan överföring till en advokat, kan förbindelsen på motsvarande sätt prövas av konkursdomstolen antingen ex officio eller på framställning av gäldenären.

I lagen anges vissa otillbörliga förfaranden som kan bli utan verkan mot konkursboet.

Varje pant- eller jämförlig säkerhetsrätt som tillskapats i gäldenärens egendom genom exekutivt förfarande e. l. inom fyra månader före den kritiska tidpunkten blir sålunda utan verkan, om gäldenären var insolvent vid tillfället eller rättigheten söktes och medgavs i syfte att kringgå återvinningsreglerna. En del lagstadgade pant- eller säkerhetsrätter består dock i viss utsträckning även om de uppkommit efter den angivna tidpunkten.

Vidare anges, att vissa överföringar från gäldenären eller förpliktelser som denne ådragit sig kan återgå, om inte medkontrahenten var i god tro och gett full valuta. Har medkontrahenten lämnat valuta men understeg denna fulla värdet och har han endast handlat oaktsamt, får han såsom säkerhet för utfåendet av vad han erlagt behålla egendom, pant eller fordringsbevis som han mottagit från gäldenären. Såsom otillbörlig anses till en början, oavsett gäldenärens syfte, rättshandling som han företagit inom ett år före den kritiska tidpunkten utan att få skäligt vederlag, om han var eller därigenom blev insolvent. Motsvarande gäller dels, likaså oberoende av gäldenärens syfte, rättshandling som gäldenär vilken är eller avser att bli köpman företar i sin affärsverksamhet utan att få skäligt vederlag, om han därigenom uppenbart kommer att sakna erforderligt rörelsekapital, dels rättshandling utan skäligt vederlag, om gäldenären avser att ådraga sig eller tror att han skall ådraga sig skulder som det överstiger hans förmåga att betala allteftersom de förfaller, dels ock rättshandling som gäldenären företagit i avsikt att hindra, fördröja eller bedraga sina borgenärer. Fristen är även i dessa fall ett år. Vidare skall rättshandling, som företagits inom fyra månader före den kritiska tidpunkten och som skett inför det aktuella sammanbrottet i syfte att vederlaget skall användas till att ge viss borgenär större täckning än som tillkommer andra likaberättigade borgenärer, anses otillbörlig, om gäldenären var eller därigenom blev insolvent och medkontrahenten visste eller trodde att gäldenären skulle använda vederlaget på sådant sätt. Härutöver finns vissa specialbestämmelser om otillbörliga rättshandlingar rörande handelsbolag.

Talerätten tillkommer som regel även i otillbörlighetsfallen konkursförvaltaren ensam. Om denne ej vill driva saken, kan enskild borgenär få göra det efter tillstånd av konkursdomstolen, om han påtager sig och ställer säkerhet för tänkbar förlust till följd av sin talan.

EEC-förslaget

Som nämnts ovan under 1.3 föreligger inom EEC ett preliminärt förslag till konkurskonvention för medlemsstaterna, vid vilket bl. a. fogats förslag till en uniform lag rörande delar av den materiella konkursrätten. Bestämmelser motsvarande den uniforma lagen skall, med de undantag som redovisas nedan, införas i de fördragsslutande stater-

nas interna lag senast då konventionen träder i kraft. Förslaget till uniform lag innehåller bl. a. bestämmelser om återvinning.

Lagförslaget saknar återvinningsbestämmelse som motsvarar actio pauliana. Detta innebär dock ej, att en reglering av detta slag i framtiden ej kommer att finnas inom EEC. I konventionsförslaget anges, att innehållet i konkurslandets lag blir avgörande i detta hänseende.

Återvinningsfristerna räknas enligt lagförslaget till konkursbeslutet. Har konkursen följt på någon annan form av generalexekution, räknas de dock från inledandet av den föregående proceduren.

Särskild reglering beträffande närstående saknas.[33] En annan sak är, att enligt lagförslaget personer som är formellt eller faktiskt bestämmande kan under vissa omständigheter dras in i en juridisk persons konkurs och därvid helt eller delvis bli ansvariga för dess skulder.

Enligt lagförslaget kan till en början benefika rättshandlingar som fullbordats mindre än ett år före konkursbeslutet återvinnas. Onerösa rättshandlingar är återvinningsbara under samma villkor, om gäldenärens prestation betydligt överstiger medpartens. Tillfällighetsgåvor och gåvor för att fullgöra en moralisk förpliktelse är undantagna från återvinning, om de ej framstår som onormala med hänsyn till omständigheterna.

Betalning av skuld vars förfallodag ännu ej inträtt vid konkursbeslutet är återvinningsbar, om den skett efter betalningsinställelsen och mindre än sex månader före konkursbeslutet. Detsamma gäller betalning med ovanliga betalningsmedel och annan prestation vilken fullgörs på ett sätt som framstår såsom onormalt i förhållande till den förpliktelse som avtalats, om åtgärden vidtagits efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet.

Återvinning äger vidare rum, om säkerhet lämnats för redan existerande skuld samt åtgärden vidtagits efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet. Undantag gäller dock för legal panträtt som antingen tillkommer omyndig i förmyndarens egendom eller är stadgad till skydd för rätta utgivandet av vissa betalningar av social natur.

Betalning av skuld som var förfallen vid konkursbeslutet och andra onerösa rättshandlingar kan återvinnas, om åtgärden vidtagits efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet. Som ytterligare förutsättningar gäller, att gäldenärens medkontrahent hade kännedom om betalningsinställelsen och att åtgärden medförde skada för borgenärerna.

Har betalning för växel eller check skett efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet, får dock talan endast riktas mot växelutställaren (trassenten) eller checkmottagaren eller, när en växel utställts för annans räkning, mot uppdragsgivaren. I fråga om egen växel kan talan blott riktas mot första endossenten. För återvinning krävs i dessa fall, att vederbörande, när handlingen utställdes, hade kännedom om betalningsinställelsen.

Inskrivning av konventionell panträtt som skett efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet är föremål för återvinning, om mer än 15 dagar förflutit mellan pantavtalet och den dag då inskrivningen söktes.

Endast konkursförvaltaren är behörig att föra talan om återvinning eller om återgång enligt tillämplig bestämmelse motsvarande actio pauliana. Enligt konventionstexten har vidare konkurslandets domstolar exklusiv behörighet att pröva sådan talan. Detta gäller även om den rör fast egendom.

Förslagen innehåller ej några särskilda regler om återbäringen.

Som angetts under 1.3 avses de fördragsslutande staterna skola ha rätt att senast vid ratifikation av konventionen reservera sig på vissa punkter.

[33] Av konventionsförslaget framgår dock, att bestämmelse i konkurslandet om att det vid konkurs presumeras att konkursgäldenärens makes tillgångar anskaffats med medel från den förre har giltighet, ehuru motbevisning skall få föras fritt. Vidare anges, att konkurslandets lag avgör i vilken utsträckning förmåner enligt äktenskapsförord och gåvor mellan makar gäller mot konkursboet.

Såvitt här är i fråga föreligger rätt att göra förbehåll i fråga om innehållet i den interna lagstiftningen enligt följande:

för Västtyskland att ej införa bestämmelser om att utsträcka juridisk persons konkurs till de bestämmande däri eller ålägga dessa ansvar för den juridiska personens skulder;[34]

för Frankrike, Italien, Nederländerna och Västtyskland att beträffande konkurs, som beslutats i det egna landet, bestämma andra återvinningsfrister än den uniforma lagen innehåller; fristerna får dock inte understiga sex månader men ej heller överstiga, för benefika rättshandlingar två år och för onerösa rättshandlingar ett år;

för Nederländerna att tillåta borgenärerna att vid anmärkning mot anmäld fordran åberopa återvinning;

för Västtyskland att i sin interna lagstiftning behålla ett par speciella återvinningsbestämmelser som bl. a. rör handelsbolags konkurs;

för Italien att bevara möjlighet att förklara allmännyttiga benefika rättshandlingar från gäldenärens sida giltiga gentemot konkursboet; samt

för Italien och Nederländerna att i de interna återvinningsbestämmelserna utelämna anknytningen till betalningsinställelsen.

3.2.3 Beredningen

Reglerna om återvinning avser att motverka dispositioner från gäldenärens sida som är till skada för borgenärerna liksom att, när sådana dispositioner ägt rum, ge konkursboet möjlighet att vinna rättelse i vad som skett. I viss utsträckning är det också möjligt att med återvinning angripa åtgärder som ej gäldenären själv vidtagit. För konkursboet är det naturligtvis fördelaktigt, om återvinning står till buds i relativt vidsträckt omfattning. Man får dock ej föreställa sig, att återvinningsmöjligheterna i praktiken tillför konkursboet så mycket. Den preventiva effekten av bestämmelserna är troligen betydligt större.

Från borgenärernas synpunkt har det sannolikt inte så stor betydelse hur återvinningsreglerna utformas i detalj, om de blott sammantagna kan hålla tillbaka ej önskvärda transaktioner på ett i huvudsak tillfredsställande sätt. Beträffande de nuvarande svenska återvinningsbestämmelserna kan sägas, att de är väl utformade från sina principiella utgångspunkter. Utmärkande är emellertid, att stor vikt har lagts vid de subjektiva rekvisiten, d. v. s. vad gäldenärens medkontrahent insett eller bort inse. I många svar på beredningens konkursenkät har framhållits, att de subjektiva rekvisiten skapat bevissvårigheter och att återvinningsreglerna bl. a. av den anledningen är för restriktiva. Denna kritik torde åtminstone med tanke på nutida förhållanden ej sakna fog. Det ekonomiska livet har komplicerats i hög grad jämfört med förhållandena vid KLs tillkomst. Företagens omfattning har vuxit starkt och affärsförbindelserna sträcker sig därför i allmänhet vida omkring, inom och utom landets gränser. Ett företags medkontrahenter kan av naturliga skäl inte normalt förutsättas ha så ingående kännedom om dess ekonomiska ställning. När gäldenären gynnat viss borgenär på andras bekostnad e. l., kan de subjektiva rekvisiten hindra rättelse. I sådan riktning verkar också de betalningssätt som numera används, t. ex. över bank- eller postgiro, och svårigheten att bestämma vilka fysiska personers goda eller onda tro som bör bli avgörande när betalning e. l. skett till ett större företag, kommun eller staten. Det erbjuder t. ex. uppenbara svårigheter att bestämma, i vilka fall staten skall anses vara i ond tro beträffande skattebetalarens solvens när han inbetalar sin skatt.[1] Skatterna spelar numera ofta en avgörande roll för ett företags ekonomiska ställning, inte minst mervärde- och omsättningsskatter. Det finns naturligtvis viss möjlighet för intresserad person som känner till förhållandena att bringa borgenär i ond tro. För att detta skall ha någon betydelse förutsätts emellertid, att vederbörande kan förutse den betalning eller transaktion som bör förebyggas och att den andre har anledning att sätta tilltro till uppgift att gäldenären är insolvent. Värdet av denna möjlighet är därför mycket begränsat.

Från dansk och norsk sida har önskemålet att göra återvinningsreglerna mera objek-

[34] Även Italien tillåts på denna punkt att göra en begränsad reservation som dock saknar intresse i förevarande sammanhang.

[1] Jfr Samzelius i TSA 1962 s. 338 ff och Welamson II s. 73 ff.

tiva i nyss angiven mening starkt understrukits. Målsättningen har varit att söka bestämma förutsättningarna för återvinning så att de kommer att gälla rättshandlingar vilka i och för sig framstår som avvikande från det normala. Att på detta sätt karakterisera de rättshandlingar som man behöver träffa med bestämmelserna möter givetvis sina svårigheter. Vid de överläggningar som beredningen haft med sakkunniga har också vissa betänkligheter anförts mot nämnda objektivering. Trots detta har beredningen för sin del ansett, att man kan på svensk sida ansluta sig till nämnda riktlinje som med hänsyn till vad nyss sagts också har sina fördelar.

De objektiva reglerna i föreliggande förslag till nya återvinningsbestämmelser (29—35 §§) gäller gåva, bodelning som innefattar eftergift till förmån för make eller makes dödsbo, utbetalning av oskäliga löner m. m. till närstående, vissa avsättningar till pensions- eller personalstiftelser, betalning som gjorts med ovanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, kvittning under motsvarande omständigheter samt pantsättning och liknande säkerställelse i efterhand. Härtill kommer utmätning. Till de närmare förutsättningarna för återvinning återkommer beredningen i det följande.

Det har inte kunnat undvikas, att återvinningsbestämmelserna med tillämpning av den angivna metoden kommit att inbegripa en del fall då återvinning kan tänkas drabba den andra parten för hårt. Detta har ansetts kunna motverkas genom ändrade regler om verkan av återvinning, för vårt vidkommande främst genom en bestämmelse om jämkning när återvinning annars skulle framstå som obillig (37 § 3). Samma lösning har valts på finsk sida. Enligt de danska och norska förslagen skulle motsvarande skydd för återvinningssvaranden delvis vinnas genom bestämmelser om att återvinning enligt de objektiva reglerna begränsas till den "berikelse" som medkontrahenten vunnit. För norsk del bygger principen på gammal tradition i rättspraxis till vilken vi saknar motsvarighet. För Danmarks del är principen ny. I det danska förslaget har särskilt angetts, att när den gynnade mottagit pengar eller omsatt vad han mottagit i pengar, sättet för pengarnas användning ej påverkar konkursboets rätt till återvinning. Enligt det danska förslaget skall emellertid jämkning överlag kunna ske, när verkan av återvinning annars skulle bli oskäligt betungande och omständigheterna i övrigt talar därför.

Återvinning bör i allmänhet inte stå till buds beträffande rättshandlingar som ligger långt tillbaka i tiden. Det brukar därför uppställas återvinningsfrister, vilka innebär att en rättshandling går fri från återvinning om det förflutit en viss tid till gäldenärens ekonomiska sammanbrott. Dessa frister är f. n. i allmänhet ganska korta hos oss, medan de t. ex. i Norge i flera fall är långa. I många svar på den förut nämnda enkäten framställdes önskemål om att våra nuvarande frister skulle förlängas. Frågan om återvinningsfristernas längd får ökad betydelse, om övriga förutsättningar bestäms genom mera objektiva rekvisit än nu är fallet hos oss. Från svensk sida har, liksom av finska kommitterade, särskilt understrukits, att alltför långa frister skapar osäkerhet i den allmänna omsättningen. Det vållar f. ö. även konkursförvaltningen vissa svårigheter att behöva gå långt tillbaka i tiden. Vid de nordiska överläggningarna har man på dansk och norsk sida önskat, att fristerna skulle vara jämförelsevis långa. I förslagen har man sökt gå en medelväg som medför en inte obetydlig utvidgning av våra nuvarande frister men likväl innebär ett betydande tillmötesgående av de svenska och finska önskemålen. Det bör här påpekas, att fristerna på flera punkter i avsevärd mån avviker från dem som intagits i det förutnämnda EEC-förslaget och ej heller ryms inom de undantag som där medgetts för Västtyskland m. fl. medlemsstater. Även i övrigt skiljer sig de nordiska förslagen från EEC-förslaget.[2]

När man på svensk sida ansett sig kunna

[2] Jfr vad som anförts ovan under 1.4.

godtaga de utsträckta fristerna, har det samband med den reglering av återvinningens verkan som förut antytts, främst jämkningsregeln som skall hindra att obilliga verkningar vållas återvinningssvaranden. Denna regel kan t. ex. tillämpas vid återvinning av gåva, om gåvotagaren var i god tro beträffande givarens ekonomiska ställning och helt eller delvis konsumerat gåvan. Jämkning kan ske ända till noll i sådana fall. I övrigt bör uppmärksammas, att medkontrahenten, när återvinning äger rum enligt de objektiva reglerna, inte får sättas i sämre situation än före rättshandlingen. Han har t. ex. rätt att vid återvinning av betalning få tillbaka pant som han återställt till gäldenären med anledning av betalningen eller avräkna dess värde. I fråga om pant som ställts av tredje man är situationen mera komplicerad och beredningens förslag kompletteras här av ett subjektivt rekvisit (37 § 2).

Återvinningsfristerna i de objektivt reglerade fallen är i förslaget bestämda enligt en metod som på flera sätt avviker från gällande lag. Frånsett bodelning har i första hand angetts en kortare frist, beträffande vilken man presumerar ett sådant samband med den aktuella konkursen att återvinning skall äga rum utan reservation. Denna frist har satts till sex månader beträffande rättshandlingar av benefik natur och till tre månader för övriga fall. I fråga om gåva och överföring av benefik natur till pensionsstiftelse liksom överföring till personalstiftelse föreslås vid sidan härav en återvinningsfrist på ett år, då emellertid återvinningssvaranden går fri om han visar att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent. Genomgående föreskrivs vidare en tvåårsfrist som kan åberopas mot närstående till gäldenären. Även beträffande den fristen gäller, att återvinning kan avvärjas genom solvensbevisning. I fråga om återgång av bodelning som innefattar eftergift från gäldenärens sida föreslås endast en tvåårsfrist och möjlighet att undgå återvinning, om det visas att gäldenären hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder, d. v. s. att han ej blev insufficient (30 §).[3]

I fråga om utmätning skall också gälla dels en tremånadersfrist, dels en längre frist på två år som endast avser närstående och vid vilken motbevisning om solvens är tillåten. Enligt förslaget skall vidare gälla, att i fråga om utmätning för underhåll enligt giftermåls- eller föräldrabalken återvinning endast äger rum, om den underhållsberättigade gynnats otillbörligt.

Vad särskilt angår återvinning från närstående gäller redan f. n. enligt KL en särskild längre frist (ett år), när återvinning riktas mot gäldenärens make eller, om aktiebolag försatts i konkurs, mot aktieägare som på grund av sitt aktieinnehav hade bestämmande inflytande över bolaget eller mot vissa närstående till denne. I flera enkätsvar har behovet av skydd mot transaktioner till förmån för gäldenärens närstående understrukits. Frestelsen att gynna närstående är uppenbar. I Danmark och Norge finns f. n. mycket långtgående bestämmelser beträffande personligen närstående till gäldenären. Men även andra närstående bör uppmärksammas. I fråga om företag som hotas av ekonomiskt sammanbrott kan emellanåt förekomma manipulationer som syftar till att gynna de bestämmande i företaget eller deras närstående. Det har därför ansetts behövligt att inte bara utsträcka fristerna för återvinning från närstående utan även inbegripa betydligt flera under bestämmelserna, både personligen närstående och andra (28 § 2). Vid de nordiska överläggningarna har dock från svensk sida framhävts, att man inte bör gå för långt vid angivandet av vilka som skall anses som gäldenären närstående och att en vittgående bestämmelse lätt inbegriper fall då det i själva verket varit fråga om en helt normal affärsförbindelse. Särskilt från norsk sida har man emellertid varit angelägen om en ganska långtgående uppräkning och beredningen har med hänsyn till förslagets innehåll i övrigt ej ansett, att denna fråga har sådan betydelse att inte det norska önskemålet kan tillgodoses. Någ-

[3] Jfr ang. begreppen insolvens och insufficiens under 2.2.1.

ra av de sakkunniga har här anmält avvikande mening (jfr s. 138 not 10).

Som komplement till en rad specificerade återvinningsbestämmelser i 28—33 §§ KL finns f. n. i 34 § en restriktivt utformad regel för vissa subjektivt kvalificerade fall som närmast motsvarar den romerska actio pauliana. Återvinningsfristen är fem år utom när talan riktas mot gäldenärens make, då någon särskild återvinningsfrist inte anges i lagen. I det senare fallet blir i stället allmänna regler om preskription tillämpliga. De objektivt bestämda återvinningsreglerna i de nordiska förslagen kompletteras av en på subjektiva rekvisit baserad bestämmelse som avser att infånga fall då gäldenären förfarit otillbörligt och den andra parten var i ond tro (36 § i det svenska förslaget). Även culpösa fall inbegrips. Bestämmelsen är betydligt mer omfattande än 34 § KL. Återvinningsfristen är enligt de svenska och finska förslagen fem år, om talan ej riktas mot gäldenären närstående. I sistnämnda fall skall någon särskild återvinningsfrist ej gälla. De danska och norska förslagen saknar här bestämmelse om särskild återvinningsfrist, vare sig svaranden är närstående eller ej.

I detta sammanhang bör nämnas, att förslaget inte upptar någon motsvarighet till 32 § KL som gäller avtal till skada för borgenärerna och som också föreskriver återvinning på subjektiva grunder. Beredningen har liksom övriga nordiska kommitterade ansett, att det, utöver de särskilda återvinningsregler som finns i förslaget, är tillfyllest med den motsvarighet till actio pauliana som förslaget innehåller (36 §).

Vid sidan av återvinning skall liksom hittills talan kunna föras om skadestånd till följd av gäldenärsbrott (jfr 11 kap. BrB). På dansk och norsk sida avser man däremot att återvinningsbestämmelserna skall vara exklusiva, med undantag för talan på grundval av allmänna ogiltighetsregler.[4] Beredningen har för sin del, liksom finska kommitterade, inte ansett motiverat att utesluta sådan skadeståndstalan som nyss nämnts. Dylik talan faller, liksom talan på grund av allmänna ogiltighetsregler, utanför de föreslagna bestämmelserna om återvinning.

Som redan antytts har reglerna om verkan av återvinning omarbetats (37 §). Den mest betydande nyheten är, att återbäringsskyldigheten kan jämkas, om det som part skall återbära annars skulle överstiga vad han vunnit genom den aktuella rättshandlingen eller om andra synnerliga skäl föreligger. Vidare kan nämnas, att det, när återbäring av viss egendom är förenad med särskild olägenhet för den förpliktade, skall kunna medges honom att utge ersättning i egendomens ställe. I förslaget har också som redan antytts särskilt uppmärksammats det fallet att tredje man ställt egendom som säkerhet eller gått i borgen för någon gäldenärens förpliktelse samt återfått säkerheten eller befriats från borgensåtagandet sedan gäldenären fullgjort sin förpliktelse.

Liksom enligt gällande lag skall rätt till återvinning under vissa förutsättningar kunna göras gällande även mot den som av gäldenärens medkontrahent förvärvat egendom som är föremål för återvinning (38 §). Härvid förutsätts ond tro hos förvärvaren. Beträffande återbäring och jämkning skall gälla samma regler som när återvinning sker från gäldenärens medkontrahent.

Slutligen upptar förslaget bestämmelser om vilka som är taleberättigade samt om den tid inom vilken talan skall väckas och vad som har samband därmed (39 §). Även i dessa hänseenden förekommer en del nyheter. Bl. a. skall enskild borgenärs talerätt vara subsidiär i förhållande till förvaltarens. Vidare skall återvinning inte nödvändigtvis förutsätta att särskild talan väcks utan även kunna göras gällande genom anmärkning mot bevakning eller genom invändning, när annat yrkande framställs mot boet.

Återvinningsbestämmelserna inleds i beredningens förslag med vissa för återvinningsfallen gemensamma föreskrifter (28 §). Där anges, hur återvinningsfristerna skall

[4] Från norsk sida har härvid angetts att, i den mån 33 § avtalslagen innehåller en återvinningsregel, den inte skall kunna tillämpas.

beräknas i olika fall. Härvid har bl. a. föreslagits den nyheten, att fristerna, när för dödsbo konkursansökan eller ansökan om förordnande av god man enligt ackordslagen (se prop. 1970: 136) följt inom viss tid efter att boutredningsman förordnats, skall räknas från dagen för ansökan om boets avträdande till boutredningsmannaförvaltning. Den dag som skall vara bestämmande för fristberäkningen benämns i förslaget fristdagen. I samma paragraf upptas också förenämnda bestämmelser om vilka som skall anses såsom närstående till gäldenären. Vidare föreslås, att avhändelse av fast egendom skall anses ha ägt rum först när lagfart söks. Motsvarande skall gälla annan egendom, om det föreligger skyldighet att anmäla förvärv därav för registrering.

I detta sammanhang kan nämnas, att beredningen övervägt huruvida som en genomgående förutsättning för återvinning borde upptas ett allmänt skaderekvisit, enligt vilket återvinning överhuvud inte skulle komma i fråga annat än om gäldenären vid den aktuella tidpunkten var eller blev insolvent. Det har hos oss uttalats delade meningar i frågan, huruvida gällande lag, utöver de villkor för återvinning som lagen uttryckligen anger, bör anses förutsätta ett dylikt skaderekvisit.[5] De nordiska förslagen utgår från att ett allmänt tyst skaderekvisit av den typ som här nämnts ej låter sig förena med förslagen sådana de utformats. En annan sak är, att återvinning inte kommer i fråga utan att den rättshandling eller åtgärd varom fråga är — ev. i förening med senare åtgärd (36 §) — varit till nackdel för gäldenärens borgenärer eller vissa av dem. Betalning av skuld som är förenad med betryggande och oangriplig pant i gäldenärens egendom bör t. ex. inte bli föremål för återvinning.[6] Motsvarande gäller ett ömsesidigt förpliktande avtal som ej innebär något gynnande av medkontrahenten. I fråga om de objektivt bestämda återvinningsreglerna förutsätts, att åtgärden direkt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Beträffande förslagets motsvarighet till actio pauliana (36 §) skall det däremot liksom enligt gällande rätt för återvinning vara nog att indirekt (medelbar) skada inträtt, d. v. s. sådan som följer av att gäldenären undanhåller valuta som han fått eller förfar på därmed jämförligt sätt.

Den nämnda förutsättningen för återvinning — nämligen att den rättshandling eller åtgärd av annat slag varom fråga är varit till nackdel för gäldenärens borgenärer eller vissa av dem — är väsentlig. Med hänsyn till frågans vikt är här några preciseringar på sin plats.[7] Frånsett 36 § i förslaget som inkluderar även indirekt skada måste fasthållas, att en rättshandling är återvinningsbar endast om den i och för sig är till nackdel för borgenärerna eller vissa av dem. Om aktier säljs till dagskurs, kommer t. ex. i princip återvinning inte i fråga därför att de stigit i värde under tiden fram till att säljaren råkar i konkurs så att avtalet varit oförmånligt, om det skett omedelbart före konkursen.[8]

Såsom exempel på rättshandlingar som inte är till nackdel för borgenärerna kan i övrigt nämnas, att gäldenären löser handpant vars värde motsvarar fordringen när inlösen sker. Inte heller behöver det vara till nackdel för borgenärerna, att gäldenären löser lån som är förenat med säkerhet i form av företagsinteckning, om säkerheten, när inlösen sker, täcker lånet och ej inteckningshavare med sämre rätt rycker upp. Motsvarande del av den belastade egendomen friställs då genom åtgärden och kommer alltså övriga borgenärer till godo. Den reservationen måste dock göras, att åtgärden inte får medföra att borgenärer med lika eller bättre rätt blir tillbakasatta, t. ex. så att vid tiden för transaktionen befintliga löneborgenärer med förmånsrätt blir lidande.

[5] Se Welamson I s. 209 f, Walin i SvJT 1962 s. 719 och Welamson II s. 64. Jfr Olivecrona s. 27.

[6] Se Lawski s. 93. Jfr även 1911 års bet. s. 214, 218, 223 och 225.

[7] Jfr till det följande ang. gällande rätt Walin i SvJT 1970 s. 321 ff.

[8] Betr. överlåtelse av fast egendom följer av 28 § 3 i förslaget, att värdet vid tiden för lagfartsansökan blir avgörande. I fråga om andra registreringspliktiga fång blir tiden för ansökan om registrering avgörande på motsvarande sätt. Betr. gåvoavsikt jfr em. s. 139.

Spörsmålet, om en rättshandling är till nackdel för borgenärerna eller vissa av dem eller ej, har särskild betydelse, när fråga är om realisation av egendom i vilken borgenär har förmånsrätt och realsäkerheten därför inte kan vid behov återställas till borgenären. Det kan t. ex. tänkas, att tillbehör till fast egendom realiseras för sig antingen exekutivt (jfr 100 a § UL) eller också på frivillig väg. Genom sådan realisation upphör fastighetsinteckning att gälla i egendomen men det är uppenbart, att gäldenärens ekonomiska ställning inte, i den mening som avses i återvinningsreglerna, försämras genom att inteckningshavare får betalt ur den köpeskilling som inflyter genom inventarieförsäljningen. En annan sak är, att försäljningen kan vara oförmånlig genom att den skett till underpris. I fråga om exekutiv försäljning genomfördes år 1967 ändring av UL (126 §) för att försäljning till underpris skall såvitt möjligt undvikas.[9] Återvinning av exekutiv försäljning som ändå anses oförmånlig kan inte ske.

Motsvarande problem uppkommer beträffande försäljning av egendom som omfattas av företagsinteckning. Sådan försäljning är, när ett mindre lönande företag skall avvecklas, ofta aktuell som en fullt lojal och lämplig åtgärd. Det kan erinras om att förmånsrätt på grund av företagsinteckning gäller såväl vid utmätning som vid konkurs och att företagsinteckningshavaren har rätt till betalning när egendomen säljs exekutivt. Det står direkt i strid mot de nya reglerna om företagsinteckningshavares skydd vid utmätning, om betalning som han fått och f. ö. ekonomiskt kan ha varit tvungen att mottaga skulle frångå honom i konkursen. Det riktiga är utan tvivel, att betalningen är oangripbar, om ej borgenär med lika eller bättre rätt blev lidande vid tidpunkten för utmätningen.

I fråga om företagsintecknad egendom är inte ovanligt, att en avveckling sker under hand i samband med ackord. Vid ackord är principen, att förmånsberättigade borgenärer skall få full betalning. Det är inte förenligt härmed att i händelse gäldenären senare råkar i konkurs göra betalningen till föremål för återvinning trots att betalningen, när den ägde rum, inte var till nackdel för gäldenärens borgenärer eller vissa av dem. Betalningen skall alltså stå sig, om den utgått ur köpeskillingen för såld företagsintecknad egendom och om då befintliga borgenärer med lika eller bättre rätt inte blev lidande.

Ett par uppmärksammade rättsfall har rört frågan, huruvida realisation av egendom som var belastad med förmånsrätt kunde genomföras utan risk för de förmånsberättigade även om influtna medel i ena eller andra ordningen avsattes i avvaktan på närmare utredning om hur mycket som borde tillkomma envar av dem.[10] Det kan t. ex. behöva utredas till vilka belopp en rad fordringar med sjöpanträtt uppgår eller hur stora företagsintecknade fordringar i själva verket är eller om det finns fordringar med bättre rätt som skall tillgodoses med förtur. I rättspraxis har de förmånsberättigade ansetts ha separationsrätt till vad som hållits avskilt för deras räkning under redovisningsansvar. Det relevanta är här, att medlen inte ställts till gäldenärens disposition. Vidare har godtagits, att fordran på ogulden köpeskilling, som hänför sig till såld företagsintecknad egendom, ersatts med fordran av annat slag.

I anslutning till det anförda vill beredningen påpeka, att sjö- och luftpanträtter, löneborgenärers förmånsrätt och vissa reallaster på fast egendom är tidsbegränsade. Dessutom är förmånsrätt för ränta med an-

[9] Se U IV s. 80 ff och prop. 1967: 16 s. 134 f och 221.

[10] NJA 1956 s. 562 och 1959 s. 128. Jfr Nordström s. 54 och Tiberg s. 85. Betr. innebörden av 1956 års rättsfall bör framhållas, att det inte är fråga om att förmånsrätten alltjämt skulle gälla i de reserverade medlen, utan avsättandet av medlen för de förmånsberättigades räkning anses likvärdigt med betalning till dem. Avsättandet kan alltså återvinnas under samma förutsättningar som betalning. Av texten här ovan framgår, att det bl. a. krävs att avsättandet (betalningen) var till nackdel för borgenärer med lika eller bättre rätt.

Av 1956 års rättsfall framgår även, att representant för ett bolag (likvidator) kan omhänderta medel, som influtit vid försäljning av bolagets egendom, under redovisningsansvar i förhållande till förmånsberättigade borgenärer. Sådana kombinationer av uppdrag är inte ovanliga, t. ex. när ackordscentral har hand om avveckling av ett företag.

ledning av inteckning tidsbegränsad (jfr även 6 kap. 3 § JBförslaget). Det synes beredningen uppenbart, att en betalning som skett medan förmånsrätten gällde inte skall kunna bli föremål för återvinning därför att nämnda tidsfrist gått ut när konkurs inträffar.

Gemensamt för samtliga fall då förmånsberättigad borgenär fått betalning är, att återvinning inte kan komma i fråga om betalningen inte var till nackdel för gäldenärens övriga borgenärer vid den tidpunkt då åtgärden vidtogs. Det har redan antytts, att betalning t. ex. till företagsinteckningshavare kan vara till nackdel för förmånsrättshavare med bättre rätt, t. ex. löneborgenärer. Även denna fråga bör bedömas med hänsyn till ställningen vid den tidpunkt då åtgärden vidtogs.

Ett särskilt spörsmål är, huruvida vid bedömande av den nu aktuella förutsättningen för återvinning skall tas hänsyn även till kostnaderna för eventuell konkurs. Enligt beredningens mening driver man saken för långt, om man anser sig skyldig att, när fråga är om betalning till förmånsberättigade borgenärer, under alla omständigheter ta hänsyn även till en sådan hypotetisk kostnadspost. Det ter sig t. ex. främmande att göra gällande återvinning från löneborgenärer därför att medel som utgått till dem behövs för en senare konkurs. För att motverka illojala förfaranden torde man dock böra ta hänsyn till konkurskostnaderna i fall då konkurs är oundviklig och borgenärer med lika eller bättre rätt skulle bli lidande genom att konkurskostnader övervältras på dem.

Beträffande till sist bevisbördan i frågan, huruvida skedd betalning var till nackdel för gäldenärens borgenärer eller vissa av dem, anser beredningen, att det enligt vanliga grundsatser ankommer på den som vill göra gällande återvinning att även i nämnda hänseende styrka förutsättningarna för bifall till sin talan. En annan sak är, att återvinningssvaranden bör i vanlig ordning bidra till utredningen med uppgifter som han har tillgång till eller endast han kan införskaffa.

Som sagts i det föregående skall svaranden i en del av de objektiva återvinningsfallen kunna undgå återvinning genom att visa att gäldenären varken var eller genom den aktuella åtgärden blev insolvent. Om gäldenären till äventyrs visserligen var eller blev insolvent genom åtgärden men därefter åter blivit solvent, t. ex. genom att han fått en större lotterivinst, för att sedan på nytt komma på obestånd som då lett till konkurs utgår förslaget från att återvinningssvaranden kan undgå återvinning genom att visa att det här ej rör sig om ett och samma obestånd.[11] I de fall som avses i 36 § i förslaget är det återvinningskäranden som skall styrka, att gäldenären var eller blev insolvent till följd av den aktuella rättshandlingen. Även här förutsätts, att det är fråga om ett och samma obestånd.

I anslutning till vad som här anförts om huvudgrunderna i de bestämmelser som förslaget innehåller och om övriga viktigare nyheter däri vill beredningen erinra om att i prop. 1970: 136 föreslagits, att talan om återvinning skall få föras även i samband med offentligt ackord utan konkurs (se 16—18 §§ ackordslagsförslaget enligt nämnda prop.).[12] Även i Danmark och Norge har man tänkt sig, att återvinning skall kunna äga rum i samband med ackord.

I fråga om förhållandet mellan de olika nordiska förslagen kan sägas, att överensstämmelse i sak nåtts i betydande delar och att förslagen också formellt står varandra nära. Det bör dock nämnas, att de danska och norska förslagen innehåller vissa särskilda regler, enligt vilka vissa betalningar och andra rättshandlingar som företagits efter fristdagen kan bringas att återgå.[13] I övrigt kommer redogörelse för före-

[11] I fråga om återvinning av bodelning skall, såsom redan framhållits, i stället gälla en insufficiensregel. Kan återvinningssvaranden i sådant fall styrka att gäldenären senare blivit sufficient, bör återvinning vara utesluten, om gäldenären på grund av därefter inträffade omständigheter råkat i en så försämrad ekonomisk situation att konkurs följt.

[12] Se prop. s. 79 ff och 98 ff (jfr U VII s. 80 ff, 108 f och 123 ff).

[13] Jfr ovan under 2.2.4 (s. 66).

kommande olikheter av betydelse att lämnas i motiven till de särskilda bestämmelserna i beredningens förslag.

3.2.4 De särskilda bestämmelserna i 2 kap. KLförslaget

27 §

Enligt första stycket i 27 § KL skall till konkursbo räknas all utmätningsbar egendom, som tillhörde gäldenären när konkursbeslutet meddelades eller tillfaller honom under konkursen. Härtill kommer egendom som kan återvinnas. Vid tillämpning av förslaget måste undantag uppenbarligen göras för sådana fall då rättshandling som företagits efter konkursbeslutet skall gälla mot boet enligt de nya bestämmelserna i 21 § andra och tredje styckena. Ett tillägg av denna innebörd har fogats till första stycket i förevarande 27 § i förslaget.

Såsom angetts under 3.1 föreslår beredningen, att om gäldenären inte är juridisk person, konkurstillståndet skall kunna upphöra vid en tidigare tidpunkt än f. n. Se 146 § i förslaget. Detta har föranlett en jämkning av första stycket i förevarande 27 § så att därav framgår, att i konkursboet ej ingår egendom som tillfaller gäldenären sedan konkurstillståndet upphört för honom personligen. I fråga om gäldenär som är juridisk person kommer alltid "konkursen" och gäldenärens konkurstillstånd att upphöra samtidigt, d. v. s. i regel vid den tidpunkt som anges i 146 § första stycket.[1] Beträffande fysisk person kan hans personliga konkurstillstånd komma att upphöra tidigare än konkursförfarandet, nämligen när beslut enligt 146 § tredje stycket vunnit laga kraft.

28 §

Bestämmelserna i förevarande paragraf är gemensamma för de följande särskilda återvinningsreglerna.

1. Under denna punkt ges föreskrifter om fristdagen, varmed förstås den dag till vilken återvinningsfristerna skall räknas. Samma beteckning har upptagits i de danska, finska och norska förslagen.

Enligt huvudregeln i KL räknas fristerna f. n. till dagen för konkursansökningen. Därutöver sägs beträffande de särskilda återvinningsfallen, att rättshandlingar som ägt rum under tiden därefter till konkursbeslutet kan återvinnas i lika mån. I 33 § andra stycket KL finns specialregler i fråga om dödsbos konkurs. Under förutsättningar som anges där kan vissa rättshandlingar som ägt rum efter dödsfallet återvinnas, om konkursansökan gjorts inom en månad från att bouppteckning förrättades eller tiden härför utgick (jfr 20 kap. 1 § ÄB). Motsvarande gäller, om egendomen avträtts till förvaltning av boutredningsman inom angiven tid och konkursen följt på ansökan inom en månad från att boutredningsman förordnades. Vidare sägs i 35 § KL, att om konkursen föregåtts av offentlig ackordsförhandling som förfallit på grund av konkursen eller om konkursen följt på ansökan som gjorts inom 14 dagar från att kungörelse om att förhandlingen upphört var införd i allmänna tidningarna, skall i fråga om rätten att söka återvinning anses som om konkursansökningen gjorts då beslutet om inledande av ackordsförhandling meddelades.

I överensstämmelse med gällande rätt har i förslaget som fristdag i första hand angetts dagen för ansökan om gäldenärens försättande i konkurs. Här bör erinras om 17 § i förslaget, som reglerar det fallet att konkursen föregåtts av två eller flera konkursansökningar och föreskriver att den först ingivna ansökningen då skall under vissa förutsättningar anses bestämmande för bl. a. beräkningen av återvinningsfristerna, även om konkursbeslutet grundats på en senare ansökan.

I syfte bl. a. att underlätta underhandsackord har i prop. 1970: 136 på grundval av beredningens betänkande Utsökningsrätt

[1] Konkursen kan även upphöra till följd av beslut enligt 124 § första st., 149 § första st. eller 186 § andra st. eller till följd av att off. ackord kommit till stånd (jfr 171 §).

VII föreslagits regler om ett inledande skede för utredning om ackord, vilket börjar med ansökan om förordnande av god man.[1] I anslutning härtill har föreslagits, att 35 § KL skall ändras så att återvinningsfristerna där räknas till dagen för nämnda ansökan, om konkursansökningen gjorts inom tre veckor från att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord har följt, ackordsfrågan avgjordes. Enligt det nu förevarande förslaget skall den angivna dagen under samma förutsättningar anses som fristdag. 17 § i förslaget blir tillämplig även här. I fall som avses i 17 § räcker det sålunda, att den först inkomna konkursansökningen gjorts inom nyss angiven tid. Beträffande innebörden av uttrycket att "verkan av godmansförordnandet förföll" resp. att "när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes" får beredningen hänvisa till nämnda proposition och betänkande.[2] Treveckorsfristen har upptagits även i de övriga nordiska förslagen. Någon fullständig konformitet har dock ej uppnåtts på denna punkt, vilket sammanhänger med utformningen av själva ackordsförfarandet i de olika länderna.

Slutligen uppmärksammas i förslaget det fallet att ansökan om dödsbos avträdande till förvaltning av boutredningsman har föregått konkursansökan. Som nyss nämnts gäller f. n. enligt 33 § andra stycket KL vissa särskilda regler om fristberäkning i dödsbos konkurs. Syftet med denna reglering är att främja en lugn avveckling av dödsbon genom att borgenärerna inte behöver söka boet i konkurs för att bevara återvinningsfristerna under den betänketid som dödsbodelägarna enligt 21 kap. 1 § ÄB har på sig för att överväga om de själva skall för att undvika personligt betalningsansvar avträda boet till konkurs eller till förvaltning av boutredningsman. Den förlängning av fristen som gäller för det fallet att boutredningsmannaförvaltning kommit till stånd syftar till att bereda även boutredningsmannen viss betänketid. Det har påpekats, att syftena inte nås helt, eftersom regleringen blott avser rättshandlingar som företagits efter dödsfallet medan återvinningsfristerna löper som vanligt i fråga om de handlingar som ägt rum dessförinnan.[3]

Beredningen har ansett en förenkling av den nuvarande ordningen önskvärd. Den betänketid på en månad som gällande lag ger boutredningsmannen synes också alltför knapp. Här bör erinras om att i prop. 1970: 136 föreslagits ändring i ÄB för att boutredningsmannen skall ha möjlighet att vid behov få till stånd ackord för dödsboet. Man synes kunna förlänga fristerna överlag, om dödsboet avträtts till förvaltning av boutredningsman. Beredningen föreslår, att som fristdag i hithörande fall skall gälla dagen för ansökan om dödsbos avträdande till sådan förvaltning, om konkursansökningen eller ansökan om förordnande av god man enligt ackordslagen (se nämnda prop.) följt inom tre månader från att boutredningsman förordnats. Dagen för ansökningen om dödsboets avträdande till förvaltning av boutredningsman blir alltså alltid fristdag, när konkursansökningen följt inom den angivna tremånadersfristen från boutredningsmannaförordnandet. Av bestämmelsen, sammanställd med andra ledet i 28 § 1, följer att motsvarande gäller, när ansökan om förordnande av god man enligt ackordslagen gjorts inom tre månader från att boutredningsman förordnats samt konkursansökningen därefter inkommit inom tre veckor från att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när offentlig ackordsförhandling följt, ackordsfrågan avgjordes. Regleringen gäller oavsett om den rättshandling som man vill angripa ägt rum före eller efter gäldenärens död. Det finska förslaget beaktar t. v. endast det fallet att konkursansökningen följt direkt på boutredningsmannaförvaltning och upptar i den delen en ordning motsvarande den som beredningens förslag innehåller. I Danmark och Norge är dödsboförvaltning så annorlunda reglerad

[1] Se prop. 1970: 136 s. 70 ff, jfr U VII s. 59 f och 71 f, jfr s. 137.
[2] Se prop. 1970: 136 s. 133 f, jfr 44 § i det däri intagna ackordslagsförslaget, och U VII s. 137.
[3] Welamson I s. 221.

att någon motsvarande bestämmelse inte är aktuell.

I detta sammanhang kan nämnas, att i förslaget valts en annan teknik än den nuvarande för att ange den tid inom vilken de olika återvinningsfallen är angripbara. I KL sägs en rättshandling vara återvinningsbar, om den har företagits inom angiven tid "innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades" (se t. ex. 28 §). I förslaget uttrycks motsvarande genom angivande att återvinning äger rum om rättshandlingen ägt rum "senare än" viss tid före fristdagen e. l. Enligt beredningens mening blir 1930 års lag om beräkning av lagstadgad tid tillämplig så att de i 29—36 §§ i förslaget angivna tiderna förlängs, om sista dagen infaller på lördag eller helgdag o. s. v.[4] Detta innebär t. ex., att om konkursansökningsdagen skall vara fristdag och konkursansökan, för att återvinningsfrist ej skolat utlöpa, bort göras senast den 1 juli men denna dag är lördag, återvinningsmöjligheten är bevarad, om ansökningen inkommer på måndagen.

2. Här regleras vilka som vid tillämpning av återvinningsbestämmelserna skall anses vara närstående till gäldenären.[5]

Som förut nämnts innehåller KL bestämmelser om utsträckta återvinningsfrister i vissa fall. Enligt 33 § första stycket gäller sålunda en ettårsfrist i förhållande till gäldenärens make i fråga om återvinning enligt 28—32 §§. Samma tid gäller enligt 32 a § första stycket i aktiebolags konkurs i fråga om återvinning från aktieägare med bestämmande inflytande i bolaget på grund av sitt aktieinnehav liksom från dennes make, avkomling och avkomlings make.

Beredningen har i den allmänna motiveringen nämnt, att de nordiska kommitterade ansett att återvinningsfristerna bör förlängas i förhållande till närstående.[6]

I första stycket under 2 anges vilka som skall anses personligen närstående. Denna krets skall omfatta make, trolovad, bröstarvinge, förälder, far- eller morförälder, syskon och den som eljest står vederbörande personligen särskilt nära. Med bröstarvinge åsyftas avkomling till gäldenären liksom adoptivbarn och adoptivbarns avkomling (jfr 2 kap. 1 § och 4 kap. 1 § ÄB). Far- och morföräldrar har medtagits väsentligen för att aktieinnehav o. l. som tillkommer dem bör medräknas vid tillämpning av andra stycket under 2 i paragrafen. Med "den som eljest står vederbörande personligen särskilt nära" åsyftas i första hand man eller kvinna med vilken gäldenären sammanlever i äktenskapsliknande förhållande samt fosterbarn. Bedömningen hänförs till tiden för den aktuella rättshandlingen.

I andra stycket bestäms kretsen av dem som skall räknas som närstående till näringsidkare eller juridisk person,[7] vare sig den senare är näringsidkare eller ej. Om näringsidkaren är fysisk person, blir samtidigt första stycket tillämpligt.

Första ledet i andra stycket anger, att som närstående till näringsidkare eller juridisk person räknas den som själv eller jämte honom närstående har väsentlig ekonomisk gemenskap med den andre, grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse. Under den föreslagna bestämmelsen ryms även det fallet att någon ej själv men honom närstående har sådan andelsrätt (jfr U IX s. 151 och SOU 1970: 38 s. 62 f).

Bestämmelsen inbegriper bl. a. olika tänkbara kopplingar mellan företag, t. ex. mellan moderbolag och dotterbolag eller mellan företag med gemensamt moderbolag. Alla slags ekonomiska förbindelser omfattas emellertid inte. Det förutsätts som nämnts att gemenskapen är grundad på andelsrätt eller därmed "jämförligt ekonomiskt in-

[4] Se Walin i SvJT 1962 s. 718 f, jfr Welamson I s. 223 och II s. 68 not 2 samt SvJT 1964 rf s. 66.

[5] Motsvarande spörsmål har behandlats i prop. 1970: 142 s. 136 f (jfr U IX s. 150 f). Se även SOU 1970: 38 s. 51 och 62 f.

[6] Det kan anmärkas, att EEC-förslaget ej innehåller någon särskild reglering beträffande närstående.

[7] Betr. dessa termer se U IX s. 110 not 12 och s. 150 f (jfr prop. 1970: 142 s. 136 f).

tresse". Med andelsrätt åsyftas t. ex. aktieinnehav. Som exempel på jämförligt ekonomiskt intresse kan nämnas partiarisk försträckning eller tyst bolag liksom att en gäldenär åtnjuter ekonomisk förmån av en familjestiftelse o. l. Den ekonomiska gemenskapen förutsätts vara väsentlig.[8] Det bör dock ej krävas majoritetsinnehav eller motsvarande. Beredningen har ej avsett, att kreditgivare redan i den egenskapen skall anses ha ett med andelsrätt jämförligt ekonomiskt intresse. Den som i realiteten inte är ordinär kreditgivare utan kan jämställas t. ex. med kommanditdelägare i handelsbolag bör dock räknas som närstående, om det rör sig om väsentlig ekonomisk gemenskap. Det är avsett, att bestämmelsen skall verka reciprokt så att t. ex. aktieägaren och bolaget räknas som varandra närstående, oavsett om det är aktieägaren eller bolaget som råkat i konkurs.

Med ordet "närstående" i första ledet i andra stycket åsyftas envar som enligt första eller andra stycket skall räknas som närstående. Man kan sålunda någon gång få analogiskt tillämpa andra stycket för att bestämma innebörden av samma stycke.[9]

Enligt första ledet i andra stycket skall som närstående till näringsidkare eller juridisk person också räknas den som leder verksamheten. Härunder faller exempelvis verkställande direktör och, om ett företag är delat på flera avdelningar, chefer för dessa med så självständig ställning att de kan jämställas med verkställande direktör i ett dotterföretag. Även arbetande styrelseledamot kan komma i fråga. Även här åsyftas att bestämmelsen skall tillämpas reciprokt, d. v. s. oavsett om det är företagsledaren eller företaget som råkat i konkurs.[10]

I andra ledet av andra stycket föreskrivs, att som närstående till näringsidkare eller juridisk person skall räknas även den som i sin tur är närstående till någon som är närstående enligt första ledet. Det innebär t. ex. att make till huvuddelägare i ett aktiebolag eller till dess ledare räknas som närstående till bolaget. Även andra ledet i andra stycket skall tillämpas reciprokt.

Tillämpningen av andra stycket skall, liksom i fråga om första stycket, hänföras till tidpunkten för den aktuella rättshandlingen. Det är med andra ord utan betydelse, om vederbörande senare blivit eller upphört att vara närstående.

Beredningen har ej funnit skäl att med anledning av nu förevarande förslag förorda någon ändring i vad 11 § förmånsrättslagen enligt prop. 1970: 142 innehåller om gäldenären närstående. Det nu aktuella förslaget bör emellertid kunna tjäna till ledning för tillämpning inom den ram som anges i förmånsrättslagen. Det torde framdeles böra övervägas, om 5 § lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m., som innehåller en uppräkning av vissa närstående, bör jämkas till överensstämmelse med beredningens förslag. (Jfr även 3 § i det förslag till lag om skyldighet att anmäla innehav av aktier m. m. som framlagts genom SOU 1970: 38.)

De övriga nordiska förslagen står beredningens förslag sakligt nära, ehuru bestämmelserna delvis redaktionellt utformats på olika sätt.

3. Under denna punkt upptas en specialbestämmelse rörande egendom beträffande vilken förvärv är föremål för obligatorisk registrering i en eller annan form.

Enligt 28 § KL börjar i fråga om gåva av fast egendom återvinningsfristen att löpa först från att lagfart söktes. Motsvarande gäller enligt 32 § andra stycket KL i fråga om vissa avtal till skada för borgenärerna

[8] Jfr U IX s. 151 ang. uttrycket "väsentlig andel". Se även prop. 1970: 142 s. 136 f.

[9] En sådan tillämpning är ej unik. När t. ex. i 4 kap. 1 § ÄB talas om adoptivbarns "avkomlingar" avses med avkomlingar analogivis även adoptivbarns adoptivbarn o. s. v.

[10] Av de sakkunniga har hrr Burling, Gunnhagen, Lindskog och Öhman ansett, att som närstående till näringsidkare eller juridisk person ej bör räknas den som leder verksamheten *utan* att ha väsentlig ekonomisk gemenskap med denna, grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse. Motsvarande bör gälla betr. dennes närstående. De nämnda sakkunniga har närmare utvecklat sina synpunkter i ett särskilt yttrande (nedan s. 243 ff).

som rör fast egendom. Någon sådan förlängning av fristen gäller däremot ej enligt 34 § KL, som innehåller vår motsvarighet till actio pauliana. Av 4 kap. 27 § och 5 kap. 2 § lagen (1907: 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom följer, att de nämnda bestämmelserna i KL har motsvarande tillämpning beträffande tomträtt och vattenfallsrätt. I 13 kap. 26 § första stycket i JBförslaget finns en bestämmelse beträffande tomträtt av samma innebörd. Institutet vattenfallsrätt avses ej bli bevarat i den nya JB.[11]

I första punkten under 3 i förevarande 28 § har generellt i fråga om återvinning angetts, att avhändelse av fast egendom ej anses ha ägt rum förrän lagfart sökts. Det blir sålunda i fortsättningen inte endast återvinningsfristen som börjar löpa först från att lagfart sökts utan även frågan om gäldenären var insolvent eller ej vid avhändelsen får bedömas med hänsyn till tidpunkten för lagfartsansökan (se t. ex. 29 § första st. och 36 § första st.). Borgenärerna riskerar alltså ej att insolvensbedömningen hänförs till en tidpunkt som kanske ligger långt tillbaka före den publicitetsåtgärd som lagfartsansökningen utgör. I detta sammanhang torde gåvoköp och liknande transaktioner som endast delvis har egenskap av gåva böra uppmärksammas (se 29 § andra st.). Frågan huruvida gåvoavsikt[12] förelåg måste givetvis bedömas med utgångspunkt från värdet av prestationerna på ömse sidor vid tiden för rättshandlingen, även om värderelationen ändrats innan lagfart söks. Det kan också beträffande 30 § i förslaget, som behandlar återvinning av bodelning, förtjäna uppmärksammas, att bodelningen kan röra fast egendom. Enligt detta lagrum anknyter återvinningsfristen till bodelningshandlingens ingivande till rätten som publicitetsåtgärd. Återvinningstalan riktar sig i detta fall mot själva bodelningen och regleringen i 30 § får anses uttömmande, även om bodelningen skulle inbegripa fast egendom. Bodelningen kan sålunda inte angripas endast med avseende på avhändelse av fast egendom. Det sistnämnda har f. ö. även tillämpning på arvskifte. I fråga om återvinning enligt 32 § i förslaget av överföring till pensions- och personalstiftelser kan tänkas, att överföringen sker genom avhändelse av fast egendom. I sådant fall börjar fristen löpa först från den i 28 § 3 angivna tidpunkten. Vidare kommer bedömningen av frågan, om överskott på kapitalet uppkommit beträffande pensionsstiftelse eller om insolvens var för handen, att i tillämpliga fall hänföras till den tidpunkt då lagfart söktes. Beträffande återvinning enligt 34 § av pantställelse i efterhand kan bestämmelsen i första punkten under 28 § 3 möjligen tänkas få betydelse i fråga om säkerhetsöverlåtelse av fast egendom.[13] Motsvarande kan gälla återvinning enligt 33 § av betalning, därest betalningen erläggs med fast egendom. Bestämmelsen får slutligen motsvarande betydelse beträffande återvinning enligt 36 §, d. v. s. vår motsvarighet till actio pauliana. Huruvida en avhändelse av fast egendom är otillbörlig, måste dock enligt sakens natur bedömas med hänsyn till förhållandena när själva rättshandlingen företogs. Den angivna regleringen kan te sig hård i vissa lägen. Man har dock knappast anledning att räkna med att förvärvare under någon längre tid försummar att söka lagfart, om allting är i sin ordning.

Om gäldenärens medkontrahent avhänt sig fastigheten till annan (jfr 38 §) och denne sökt lagfart före sin fångesman, bör tidpunkten härför såvitt nu är i fråga bli avgörande även i förhållande till fångesmannen. Genom att lagfart för det senare fånget sökts har i praktiken även det tidigare fånget fått publicitet. Det kan ej möta någon svårighet att få fram uppgifter om mellanledet, eftersom det i lagfartsärendet måste framgå vem som är sökandens fångesman.

[11] Prop. 1970: 20 del A s. 77 samt del B 1 s. 419 f och 28 ff.

[12] Betr. betydelsen av gåvoavsikt se nedan under 29 §, jfr Eberstein, Den svenska arvslotts- och gåvobeskattningen, 2 uppl. s. 175 ff samt Bratt—Fogelklou s. 216.

[13] Betr. sådan säkerhetsöverlåtelse se Malmström, Om säkerhetsöverlåtelse av fast egendom (Uppsala universitets årsskrift 1950: 2) samt Karlgren, Säkerhetsöverlåtelse enligt svensk rättspraxis s. 149 ff, jfr Bergström i SvJT 1960 s. 344.

Som framgår av det föregående kommer bestämmelsen även att gälla tomträtt liksom vattenfallsrätt så länge detta institut består. I fråga om de båda sistnämnda slagen av egendom börjar sålunda bl. a. fristen löpa först när inskrivning sökts.

Beredningen har funnit motiverat, att samma reglering införs i fråga om annan egendom beträffande vilken förvärv på grund av överlåtelse skall inskrivas. Föreskrift härom har införts som en andra punkt i 28 § 3 i förslaget. Bestämmelsen får tillämpning i fråga om förvärv av vissa fartyg, se 13 § i förordningen (1901: 78) ang. registrering av svenska fartyg, jfr 2 § sjölagen (1891: 35) samt 4, 8 och 34 §§ i nämnda förordning,[14] och luftfartyg, se 2 kap. 7 § luftfartslagen (1957: 297),[15] jfr 2 kap. 2—4 och 12 §§ samt 13 kap. 10 §, av rätt till gruva eller andel i gruva, se 66 § gruvlagen (1938: 314), ävensom av skyddsrätt till mönster, se 12 § lagen (1899: 59 s. 1) om skydd för vissa mönster och modeller. Det kan här anmärkas, att enligt 65 § andra stycket gruvlagen överlåtelse av rätt till gruva eller andel däri inte gäller mot överlåtarens borgenärer förrän föreskriven anmälan gjorts om överlåtelsen.[16] Det har ej synts lämpligt att låta den föreslagna regleringen omfatta även sådana fall då inskrivning är möjlig men ej obligatorisk, se t. ex. 2 § tredje stycket sjölagen eller 44 § patentlagen (1967: 837). Vad som har sagts i det föregående om avhändelse av fast egendom får motsvarande tillämpning i fråga om egendom som avses med 28 § 3 andra punkten.

Om skyldighet att söka registrering inte uppkommer förrän villkorligt fång är definitivt, skall givetvis det villkorliga fånget inte bli skyddat mot återvinning förrän återvinningsfristen gått till ända efter ansökan om registrering antingen av det villkorliga fånget eller av det definitiva fånget.

Vissa andra frågor angående beräkning av återvinningsfrist vid actio pauliana behandlas under 36 §.

Enligt 39 § 2 i förslaget skall talan om återvinning i regel väckas inom ett år från fristdagen. Om gäldenären avhänt sig fast eller annan egendom som avses i förevarande 28 § 3, får dock sådan talan alltid väckas inom tre månader från den dag då lagfart eller annan registrering av fånget söktes.

De danska och norska förslagen innehåller en reglering som liknar beredningens förslag, medan det finska förslaget ej innehåller några motsvarande bestämmelser.

29 §

I 28 § KL regleras återvinning av gåva. För återvinning krävs, att gåvan avser egendom till sådant värde att borgenärerna haft märklig skada.[1] Fristen är 180 dagar och börjar löpa, i fråga om lös egendom från att gåvan fullbordades samt beträffande fast egendom från tiden för lagfartsansökan. Här liksom vid tillämpningen av 29—32 §§ KL gäller dock en ettårsfrist dels enligt 32 a § vid aktiebolags konkurs i förhållande till aktieägare med bestämmande inflytande i företaget och dennes närmaste anhöriga, dels enligt 33 § beträffande gäldenärens make. Enligt andra punkten i 28 § KL gäller regleringen i första punkten även köp, byte, lega eller annat sådant avtal, när det av missförhållandet mellan de på ömse sidor utfästa villkoren framgår att avtalet huvudsakligen har egenskap av gåva.

Enligt första punkten i 29 § första stycket i förslaget äger återvinning av gåva rum, om gåvan fullbordats senare än sex månader före fristdagen. I fråga om gåva av fast egendom och annan egendom beträffande vilken förvärv skall inskrivas följer dock av 28 § 3, att fristen börjar löpa först när lag-

[14] Sjölagen är f. n. föremål för översyn av sjölagskommittén, som avser att framlägga förslag om bl. a. nya bestämmelser rörande registrering av fartyg. Anmälningsskyldighet skall i princip gälla betr. förvärv av registrerat fartyg.

[15] Jfr SFS 1961: 557.

[16] Se härom NJA II 1939 s. 439 ff. — I gruvrättsutredningens förslag till ny gruvlag har i 9 kap. registreringsförfarandet liksom föreskriften om överlåtelses verkan mot överlåtarens borgenärer behållits (SOU 1969: 10 s. 23 f).

[1] Se härom SvJT 1963 rf s. 86.

fart eller inskrivning sökts. Bestämmelsen i första punkten i 29 § första stycket är ovillkorlig. Det förutsätts sålunda inte för tillämpning därav, att gäldenären var insolvent vid gåvotillfället eller blev insolvent genom gåvan.

Som andra punkt i första stycket har upptagits bestämmelser om längre återvinningsfrister vilka emellertid bygger på en presumtion att gäldenären var insolvent. Om gåvotagaren inte var närstående till givaren/gäldenären, är fristen ett år, men gåvotagaren kan undgå återvinning, om han visar att gäldenären varken var eller genom gåvan blev insolvent. Om åter gåvotagaren var närstående till givaren/gäldenären (jfr härom 28 § 2), skall enligt förslaget gälla en frist av två år, med samma möjlighet för gåvotagaren som nyss sagts att undgå återvinning genom att styrka solvens hos gäldenären vid gåvotillfället. I fråga om fast egendom m. m. får regleringen i 28 § 3 betydelse för såväl utgångspunkten för fristberäkningen som den tidpunkt till vilken ev. solvensbevisning skall hänföras (se härom under 28 § 3).

De nu återgivna bestämmelserna överensstämmer med de övriga nordiska förslagen. Det har under de nordiska överläggningarna särskilt diskuterats, huruvida presumtionen i andra punktens fall skall gälla att gäldenären var insufficient eller insolvent (jfr s. 60 f). Särskilt från svensk sida har framhållits, att det mest ändamålsenliga i sammanhanget skulle vara att här kräva bevisning om sufficiens för att gåvotagaren skall vara skyddad. Man har emellertid stannat för att nöja sig med bevisning om solvens.

Enligt andra stycket i lagrummet skall vad som i första stycket sagts om gåva också gälla köp, byte eller annat avtal som med hänsyn till missförhållandet mellan utfästelserna på ömse sidor delvis har egenskap av gåva. Detta innebär, att gåvoköp o. l. kan åtkommas i större utsträckning än f. n., vilket synes önskvärt. Kravet på förhandenvaro av gåvoavsikt kvarstår emellertid. Den föreslagna lydelsen innebär ett närmande till regleringen av vad som skall inbegripas under gåva enligt förordningen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt (se 37 § 1 mom.).[2] Det ligger i sakens natur, att det måste föreligga en avsevärd skillnad i fråga om prestationernas värden för att man skall kunna konstatera att en transaktion "delvis" har karaktär av gåva. Betr. gåvoköp o. l. som rör fast eller annan egendom som avses med 28 § 3 i förslaget se vidare motiven till detta lagrum. (Se även s. 132 not 8.)

På finsk sida har också tagits upp en särskild bestämmelse om gåvoköp o. l. Enligt bestämmelsen krävs, att rättshandlingen till väsentlig del skall ha egenskap av gåva. På danskt och norskt håll har man ej velat ta upp någon motsvarande reglering utan ansett det lämpligare att falla tillbaka på det allmänna gåvobegreppet.[3]

Enligt tredje stycket i paragrafen gäller undantag från återvinning i fråga om understöd och sedvanliga gåvor som inte stod i missförhållande till gäldenärens ekonomiska ställning. De nordiska kommitterade har varit eniga om att ett sådant undantag bör upptagas. Det bör inte komma i fråga att angripa gåvotransaktioner i andra fall än när något av betydelse står att vinna för borgenärerna. Inte heller är det rimligt att överlag angripa underhållsbidrag och tillfällighetsgåvor. Det kan emellertid inte tolereras, att en insolvent person ger dyrbara tillfällighetsgåvor som står i disproportion till hans ekonomiska ställning. En person med vacklande ekonomi kan t. ex. inte skänka bort en ny bil med verkan att det står sig mot borgenärerna enligt tredje stycket i förevarande paragraf. Regleringen torde i huvudsak överensstämma med gällande rätt.[4] Avtal om engångsbelopp till underhåll kan ev. angripas enligt 36 §.

[2] Betr. tolkningen se Bratt—Fogelklou s. 215 ff. 37 § 1 mom. i arvsskatteförordningen hade sin närmaste motsvarighet i 35 § i 1914 års arvsskatteförordning, enligt vilken krävdes att handlingen "huvudsakligen" hade egenskap av gåva, d. v. s. detsamma som f. n. enligt 28 § KL.

[3] Det kan anmärkas, att EECförslaget innehåller en specialbestämmelse om gåvoköp o. l.

[4] Se Welamson I s. 226. — EECförslaget innehåller en likartad reglering.

Det ankommer på återvinningskäranden att styrka förutsättningar för återvinning, om svaranden påstår att han är skyddad enligt tredje stycket och invändningen inte kan lämnas utan avseende.

Beredningen har i det föregående (under 3.1) särskilt behandlat frågan i vad mån gäldenären bör kunna avstå från arv, testamente eller gåva utan att avståendet kan angripas av borgenärerna. Enligt den ståndpunkt som beredningen därvid intagit skall borgenärerna inte kunna klandra testamente till förmån för annan än gäldenären eller påkalla jämkning av testamente eller gåva för utfående av gäldenärens laglott. Om gäldenären däremot avstår från arvsandel i dödsbo eller, efter testators död, avstår från rätt på grund av testamente till hans förmån, kan återvinning komma i fråga enligt reglerna för återvinning av gåva.[5] Gäldenären och dödsboet kan härvid bli att anse som varandra närstående enligt regeln i 28 § 2 om intressenter i juridisk person, även om gäldenären och övriga delägare i boet inte står varandra personligen nära. Det kan nämnas, att inte bara ett naket avstående kan angripas utan även arvskifte varigenom gäldenären gjort benefik eftergift. Det är däremot tveksamt, om återvinning är möjlig enligt reglerna om återvinning av gåva, om gäldenären vid arvskifte tilldelats egendom som ej kan angripas av borgenärerna medan övriga delägare fått vanlig egendom.[6] Grövre fall av missbruk kan dock åtkommas enligt 36 § i förslaget, jfr 34 § KL. Underlåtenhet av gäldenären att bevaka testamente kan inte angripas med återvinning,[7] men om den i 14 kap. 1 § ÄB föreskrivna tiden inte gått till ända kan konkursboet verkställa bevakning. Som förut nämnts (under 3.1) utgår beredningen från att avstående från mottagande av gåva inte kan bli föremål för återvinning, om ej bindande gåvoutfästelse redan förelåg.

Enligt dansk rätt torde avstående från väntat arv eller från mottagande av gåva ej kunna återvinnas, i fråga om arv möjligen med undantag för det fallet att avståendet sker på arvlåtarens dödsbädd. Avstående från fallet arv (inkl. rätt på grund av testamente) kan däremot återvinnas. Underlåtenhet att klandra testamente på grund av ogiltighet torde ej kunna angripas. Enligt finsk rätt kan avstående från väntat arv eller från mottagande av gåva i princip inte återvinnas. Motsvarande gäller beträffande avstående från rätt enligt testamente. Avstående från fallet arv kan återvinnas. Återvinning av godkännande av testamente eller av underlåtenhet att klandra testamente torde ej kunna ske, möjligen med undantag för det fallet att laglott kränkts. Enligt norsk rätt torde återvinning av avstående från arv (inkl. rätt på grund av testamente) ej kunna ske, vare sig arvet fallit eller ej. Inte heller avstående från mottagande av gåva torde kunna angripas.

Det danska förslaget innehåller en uttrycklig bestämmelse om att avstående från arv som tillfallit gäldenären kan återvinnas, om avståendet skett senare än sex månader före fristdagen. Motsvarande skall gälla, om avståendet skett tidigare men senare än två år före denna dag och det ej visas att gäldenären varken var eller genom avståendet blev insolvent. Enligt det norska förslaget kan arvsavstående återvinnas, om det skett senare än två år före fristdagen och tillika senare än en månad efter arvlåtarens död eller den senare tidpunkt då gäldenären fick kännedom om sin arvsrätt. Återvinning skall dock ej äga rum, om det visas att gäldenären varken var eller blev insolvent genom avståendet. Undantag skall vidare gälla för vad som kan anses motsvara tillfällighetsgåvor. Regleringen svarar mot vad som enligt det norska förslaget skall gälla om återvinning av bodelning och har upptagits i samma paragraf.

På finsk och svensk sida har ansetts, att de allmänna reglerna om återvinning av gåva bör gälla även vid avstående från arv.

30 §

Paragrafen avser återvinning av bodelning. Föreskrifter härom finns f. n. i 33 §

[5] Jfr ovan s. 112 f.

[6] Lejman s. 198 och 200 f samt NJA 1933 s. 313. Jfr även Welamson I s. 214 vid not 22.

[7] Lejman s. 198 f.

första stycket KL. Där sägs, att om gäldenären vid bodelning mellan honom och hans make eller dennes arvingar[1] har i märklig mån eftergett sin rätt, går bodelningen åter under förutsättning att bodelningshandlingen inte getts in till rätten tidigare än ett år innan konkursansökningen gjordes. Motsvarande gäller, om vid bodelning egendom frångått gäldenären till skada för borgenärerna mot att fordran mot honom utlagts på hans lott. I det senare fallet skall dock 29 § tredje stycket ha tillämpning, d. v. s. att bodelningen står sig, om gäldenärens medkontrahent visar att han vid bodelningen saknade skälig anledning antaga att gäldenären ville gynna honom framför övriga borgenärer och det inte framgår att han hade skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd eller kännedom om konkursansökningen.

I förevarande 30 § föreslås, att om vid bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes dödsbo gäldenären i avsevärd mån eftergett sin rätt, bodelningen i motsvarande mån går åter, om bodelningshandlingen ingetts till rätten senare än två år före fristdagen och det inte visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbart svarade mot hans skulder. Motsvarande skall gälla, om vid bodelningen egendom frångått gäldenären mot att fordran mot honom utlagts på hans lott.[2]

Regler om bodelning finns upptagna i 13 kap. GB. Huvudprincipen är att, sedan vardera maken av sitt giftorättsgods fått täckning för skulder som åvilar honom, överskottet delas lika mellan makarna. Beredningens förslag bygger på denna ordning. Återvinning skall alltså i princip, liksom hittills, kunna ske inte endast när gäldenären vid bodelningen frånhänt sig eget giftorättsgods utan även när han avstått vad som enligt 13 kap. GB tillkommer honom av makens giftorättsgods.[3] Motsvarande ordning gäller enligt de danska och finska förslagen, medan enligt det norska förslaget återvinning blott kan ske när bodelningen medfört att eget giftorättsgods frångått gäldenären.

I fråga om utformningen av återvinningsbestämmelsen har det till en början synts klart, att här ej bör upptas någon motsvarighet till den kategoriska bestämmelsen om återvinning av gåva i 29 § första stycket första punkten i beredningens förslag, enligt vilken bevisning beträffande gäldenärens ekonomiska läge efter gåvan inte kan leda till att gåvan står sig i det fall som avses med nämnda punkt. Det har inte synts lämpligt, att alla eftergifter som skett vid bodelning

[1] Däremot avses ej det fallet att gäldenärens dödsbo eftergett sin rätt. Enligt 21 kap. 5 § ÄB gäller nämligen, att om egendomsavträde sker efter att bodelning ägt rum, bodelningen helt eller, när det är tillräckligt och boet avträtts till förvaltning av boutredningsman, delvis går åter (se härom Guldberg—Bergendal, s. 197 ff). Vidare gäller enligt 21 kap. 12 § ÄB, att om bodelning sker innan alla skulder betalts, delägarna personligen svarar för de skulder som då var eller senast vid därefter förrättad boupptecknings blev kända för dem (jfr 12 kap. 2 § GB). Nämnda påföljd skall dock utebli, om den efterlevande maken ej fått något av den dödes egendom (se Guldberg—Bergendal s. 223). I familjerättskommitténs betänkande föreslås nämnda bestämmelser i ÄB ändrade mot bakgrunden av kommitténs förslag att s. k. statusquodelning skulle godtagas (SOU 1964: 34 s. 65 f och 1964: 35 s. 423 ff; jfr not 3 nedan).

[2] Betr. äktenskap på vilka äldre GB är tillämplig (jfr 5 § Gp) se 7 § 2 Kp (Lawski s. 106 anm. 6) och 18 § i 1898 års boskillnadslag samt vad som sägs om dessa lagrum här nedan under 5.3.

EECförslaget innehåller ingen särskild regel om återvinning av bodelning. Däremot anges i konventionsförslaget, att konkurslandets lag avgör i vilken omfattning äktenskapsförord och gåvor mellan makar är föremål för återvinning.

[3] Enligt familjerättskommitténs förslag (SOU 1964: 34 och 35) skulle vid bodelning s. k. statusquodelning vara tillåten (13 kap. 24 och 25 §§ i förslaget, jfr mot. s. 304 ff och 484 ff). Make skulle alltså kunna avstå från andel i andra makens giftorättsgods men skulle ej till men för sina borgenärer få minska sin egen utmätningsbara egendom genom bodelningen. Remissyttrandena var positiva härtill. Beredningen anknöt i tidigare utkast till nämnda förslag så att bodelning skulle vara angripbar för borgenärerna endast i den mån gäldenären gjort eftergift i strid med de nämnda bestämmelserna i GB. Med hänsyn till det läge i vilket frågan om den framtida utformningen av reglerna om makars ekonomiska förhållanden numera befinner sig, sedan en ny utredning tillsatts (se riksdagsberättelsen 1970 Ju: 52), har beredningen inte ansett sig böra fortsätta på den vägen.

kan angripas, oavsett gäldenärens ekonomiska ställning. I samband med bodelning sker en allmän uppgörelse mellan makarna som kan vara både lämplig och lojal även om varje make ej strikt håller på sin rätt.

Fristen för återvinning med anledning av bodelning föreslås vara två år, d. v. s. densamma som vid gåva till närstående enligt 29 § första stycket andra punkten i förslaget. I likhet med gällande rätt räknas fristen från att bodelningsinstrumentet ingavs till rätten (jfr 13 kap. 15 § GB).

Enligt 29 § och andra lagrum i förslaget har de längre återvinningsfristerna mot bl. a. närstående kombinerats med en regel, enligt vilken återvinning avvärjs om det visas att gäldenären varken var eller blev insolvent genom rättshandlingen. Mot bakgrunden av reglerna i 13 kap. GB och särskilt det förhållandet att vid bodelning måste göras en fullständig uppställning över debet och kredit är det enligt beredningens mening naturligare att här anknyta till sufficiens.[4] När gäldenären eftergett sin rätt eller fordran mot honom utlagts på hans lott, kan återvinning enligt förslaget avvärjas endast om det visas att han efter bodelningen hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder. Detta innebär bl. a. att man i hithörande fall vid bedömande av skedd åtgärds tillåtlighet bortser från gäldenärens förvärvsförmåga. Regeln har utformats i anslutning till 13 kap. 14 § GB som också gäller verkan av eftergift vid bodelning, jfr även 8 kap. 5 § GB. På dansk sida har man gått på samma linje som beredningen. Den norska kommittén låter regeln gälla bevisning om att gäldenären varken var eller blev insolvent. Det finska förslaget ger t. v. ingen möjlighet till motbevisning.

I beredningens förslag har beträffande eftergift vid bodelning något tydligare än i gällande lag understrukits, att återvinning ej äger rum annat än när verkligen någon eftergift av betydelse skett till skada för borgenärerna. För återvinning förutsätts sålunda, att gäldenären "i avsevärd mån" eftergett sin rätt, medan gällande lag använder det ålderdomliga uttrycket "i märklig mån".[5] Det danska förslaget innehåller ej någon motsvarande begränsning, men någon realitetsskillnad torde knappast vara åsyftad. I finska förslaget har t. v. behållits rekvisitet att gäldenären "i märklig mån" skall ha eftergett sin rätt, medan det norska förslaget anger att regeln om undantag för tillfällighetsgåvor o. l. skall ha motsvarande tillämpning.

Enligt gällande lag går vid återvinning bodelningen i dess helhet åter. Detta har synts onödigt ingripande. Enligt förslaget skall i stället — i överensstämmelse med familjerättskommitténs förslag (jfr not 3 ovan) — bodelningen gå åter i den mån det föranleds av den åtgärd vid bodelningen som angrips. Det naturliga i förevarande situation synes vara, att gäldenärens medkontrahent tillåts utge ersättning i pengar. Om make lojalt infriat någon gäldenärens skuld till följd av föreskriften i 13 kap. 14 § GB, bör det tillgodoräknas honom. I övrigt kan jämkning enligt 37 § 3 i förslaget tänkas vara motiverad. Även enligt de övriga nordiska förslagen avser återvinningen vad som påkallas av den åtgärd som gjorts och inte bodelningen i dess helhet.

I det fallet att fordran mot gäldenären utlagts på hans lott skall återvinning endast ske, om med anledning därav egendom frångått gäldenären. Detta överensstämmer med gällande rätt[6] och innebär bl. a. att återvinning inte kan äga rum i det nu aktuella fallet, om gäldenären vid bodelningen fått behålla aktiva till samma värde som han hade dessförinnan. Gäldenären kan ju ha vunnit på bodelningen t. ex. om blott gäldenärens make hade någon behållning utöver skulder och gäldenären vid bodelningen tillförts halva denna behållning, däribland fordringar mot honom själv beräknade till fullt belopp.

Beträffande det fallet att fast eller an-

[4] Av de sakkunniga har hr Welamson ansett, att man även på denna punkt bör anknyta till insolvens och inte till insufficiens.

[5] Betr. uttrycket "i märklig mån" se Welamson I s. 260 och 226.

[6] Se Welamson I s. 261 ff.

nan egendom som avses med 28 § 3 i förslaget ingått i bodelning se motiven till samma lagrum.

I 33 § första stycket KL finns f. n. en föreskrift om att fristerna i 28—32 §§ KL förlängs i förhållande till gäldenärens make. Bestämmelsen blir enligt förslaget överflödig med hänsyn till förslagets mera omfattande bestämmelser om återvinning från närstående. 33 § andra stycket KL innehåller även speciella återvinningsbestämmelser i fråga om dödsbo som gäldenär.[7] Till en del ersätts denna reglering av 28 § 1 sista ledet i förslaget. Beredningen kan ej finna, att det numera finns bärande skäl för att därutöver låta särskilda bestämmelser gälla för det fallet att gäldenären är ett dödsbo.

31 §

32 a § KL innehåller specialbestämmelser med avsende på aktiebolags konkurs.

Enligt första stycket i nämnda paragraf förlängs i vissa fall fristerna enligt 28—32 §§ KL i förhållande till aktieägare som på grund av sitt aktieinnehav har eller hade ett bestämmande inflytande över bolaget liksom i förhållande till sådan aktieägares make eller den som är hans avkomling eller gift med hans avkomling. Dessa bestämmelser ersätts i förslaget av 28 § 2 och de särskilda fristerna för närstående i de olika återvinningsreglerna.

Enligt 32 a § andra stycket KL gäller, att om någon som anges i första stycket inom ett år före konkursansökningen eller under tiden därefter och till dess konkursbeslutet meddelades fått lön eller arvode från bolaget i vidare mån än arbetet kan anses ha varit till nytta för bolaget, återvinning äger rum av det överskjutande beloppet.

De danska, norska och svenska kommitterade har varit överens om att det i fråga om återvinning av oskäligt höga löneutbetalningar är mera ändamålsenligt att en specialbestämmelse finns än att man endast bygger på reglerna om återvinning av gåva och på actio pauliana. Från finsk sida har uttalats viss tvekan beträffande behovet av en specialreglering.[1]

Bestämmelsen är i förslaget ej som gällande lag begränsad till aktiebolags konkurs utan skall gälla oavsett om gäldenären är aktiebolag eller ej. Den nuvarande begränsningen till aktiebolag saknar bärande motiv. Bestämmelsen i förslaget avser utbetalningar till sådan närstående som avses i 28 § 2. Alla slags ersättningar för arbete (även t. ex. avskrivning av lån) inbegrips, hur de än rubricerats i det särskilda fallet. Förutom lön i alla former[2] har även arvoden och pensionsersättningar inbegripits. Det är inte endast betalningar till arbetstagare som i och för sig omfattas av regleringen utan också t. ex. arvoden till styrelseledamöterna i ett aktiebolag eller till delägarna i ett handelsbolag.

Under de nordiska överläggningarna har diskuterats, huruvida bestämmelsen borde gälla oavsett vem som erhållit betalningen, d. v. s. utan begränsning till närstående. En sådan ordning är emellertid ägnad att skapa alltför stor osäkerhet. I fråga om allvarliga fall av missbruk som ej går in under förevarande 31 § kan 36 § i förslaget tänkas bli tillämplig. Återvinningsbestämmelsen i 31 § kan användas mot såväl fysiska som juridiska personer, t. ex. i fråga om ett oskäligt högt konsultarvode till ett dotterföretag.

Återvinning från närstående kan enligt förslaget ske, när det är uppenbart att betalningen översteg vad som kunde anses skäligt med hänsyn till gjord arbetsinsats, verksamhetens lönsamhet och omständigheterna i övrigt. Bedömningen får ske på grundval av helhetsbilden vid tiden för intjänandet, även om några typiskt viktiga moment i bedömningen särskilt nämnts i lagtexten. Arbetsinsatsen kan i det särskilda fallet ha varit så kvalificerad att en hög lön kan ha varit motiverad, t. ex. när en särskilt skicklig kraft knutits till ett sviktande företag för att söka

[7] Ang. motiven till regleringen se SOU 1932: 16 s. 658 ff.

[1] EEC-förslaget innehåller ingen specialbestämmelse om återvinning av löneutbetalningar.

[2] Se prop. 1970: 142 s. 134 f och U IX s. 152.

rädda det. Viss verksamhetsgren kan ha varit mycket lönsam, även om företaget som helhet gått med förlust, och ha krävt att någon med speciellt stora kvalifikationer och däremot svarande lön förestod densamma o. s. v. Skulle utbetald "lön" ej motsvaras av någon som helst prestation, får naturligtvis hela betalningen anses som överskott i den mån den ej i stället hänförs under 29 §. I fråga om pensionsbetalningar torde återvinning blott undantagsvis aktualiseras. Man får här se till förhållandena under intjäningstiden, vare sig pensionen intjänats av pensionstagaren själv eller t. ex. av dennes make, när lönen utgår till efterlevande.

Det har synts naturligt, att här tillämpa samma frister som vid gåva till närstående (jfr 29 §).

Vad som skall bäras åter är ej hela det utgivna beloppet utan den del som uppenbart överstiger vad som kan anses skäligt med hänsyn till omständigheterna. Det kan framhållas, att återbäring av lön o. l. kan drabba hårt och att därför jämkning enligt 37 § 3 i förslaget kan vara motiverad (se vidare under nämnda lagrum).

De danska och norska förslagen överensstämmer med det svenska. På finsk sida har t. v. någon tvåårsfrist med möjlighet till motbevisning om solvens ej upptagits utan man har nöjt sig med den rena sexmånadersfristen.

32 §

Enligt 28 a § KL gäller, att när gäldenären inom 180 dagar före konkursansökningen eller därefter till dess konkursbeslutet meddelats överlämnat medel till pensionsstiftelse som därigenom fått överskott på kapitalet, äger återvinning rum av överskottet.[1] Om gäldenären inom den angivna tiden överlämnat medel till personalstiftelse, återgår enligt samma lagrum dessa medel till konkursboet. Överlämnande av medel till pensionsstiftelse utan att överskott uppkommer regleras i 29 § sista stycket KL. Av detta lagrum följer, att rättshandlingen går åter om den skett inom 60 dagar före konkursansökningen eller därefter. Enligt förarbetena har även 29 § tredje stycket KL tillämpning i detta fall, d. v. s. att återvinning undgås om stiftelsen visar att den vid mottagandet av medlen saknade skälig anledning antaga att gäldenären ville gynna stiftelsen framför andra borgenärer.[2] Denna bevisning är dock utan verkan, om stiftelsen vid mottagandet hade skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd eller kännedom om konkursansökningen.

28 a § och 29 § sista stycket KL fick sin nuvarande form i samband med genomförandet år 1967 av lagstiftningen om tryggande av pensionsutfästelse m. m.[3] För Danmarks och Finlands del har uppgetts, att där saknas praktiskt behov av särskilda bestämmelser om återvinning av hithörande transaktioner.[4] Den norska kommittén har funnit regler behövliga om återvinning av vissa premier och avsättningar till "privat tjenestepensjonsordning".

Det är uppenbart, att återvinningsbestämmelser behövs hos oss. Annars skulle betydande tillgångar kunna på ett enkelt sätt undandras borgenärerna. Bestämmelserna bör lämpligen anpassas till de principer som ligger till grund för beredningens förslag i övrigt.

I likhet med gällande lag skiljer förslaget till en början mellan överföring som medför att pensionsstiftelse får överskott och andra fall. Överföring till personalstiftelse jämställs överlag med förstnämnda fall (32 § tredje st. i förslaget). Frågan huruvida överskott uppkommer eller ej får avgöras på grundval av 15 § i 1967 års tryggandelag.[5] Överskottsfallen är att betrakta som benefika överföringar. Återvinningsbestämmelsen har därför för dem utformats efter vad som föreslagits beträffande gåva, d. v. s. med en objektiv sexmånadersfrist samt en

[1] Ang. överskott på kapitalet se 15 § i 1967 års tryggandelag.

[2] SOU 1965: 41 s. 270.

[3] Prop. 1967: 83 s. 190 ff och 278 (jfr SOU 1965: 41 s. 267 ff), 1LU 38 och rskr 292.

[4] EECförslaget innehåller ej någon sådan bestämmelse.

[5] Se hänvisningar i not 3.

frist på ett år i allmänhet och två år för närstående, i de båda senare fallen med möjlighet att avvärja återvinning genom motbevisning om solvens. När gäldenären är en fysisk person som tillskapat en pensionsstiftelse, kan tänkas, att en överföring till stiftelsen direkt gynnar honom själv. Gäldenären likställs därför i förevarande 32 § med närstående. Eftersom det här inte kan bli fråga om någon direkt betalning till gäldenären eller dennes närstående utan överföringen sker till en stiftelse har stadgats, att tvåårsfristen gäller när åtgärden väsentligen gynnat gäldenären eller någon närstående till honom. När sålunda gäldenären själv eller hans närstående kan beräknas förr eller senare verkligen få en förmån av betydelse genom överföringen, om den skulle bestå, går överföringen i dess helhet åter. Det låter sig inte gärna göra att uppdela återföringen på vad som skulle gynna gäldenären eller hans närstående och vad som belöper på andra destinatärer. Det kan väl också som regel antagas, att överföringen överhuvud ej skett om den inte gynnat den förra kategorin.

Andra överföringar av medel till pensionsstiftelse som avses med tryggandelagen, d. v. s. överföringar utan att överskott i tryggandelagens mening uppkommer, har i förslaget liksom i gällande lag reglerats efter mönster av återvinningsbestämmelserna om förtida betalning och pantställelse i efterhand (se 33 och 34 §§ i förslaget). Enligt andra stycket i förevarande 32 § återgår därför sådana överföringar, om överlämnandet skett senare än tre månader före fristdagen. Om åtgärden väsentligen gynnat gäldenären själv eller honom närstående, äger återvinning även rum, om åtgärden skett tidigare men senare än två år före fristdagen och det ej visas att gäldenären varken var eller blev insolvent genom åtgärden.

Fristen räknas från att överföringen faktiskt skedde. Detta överensstämmer med gällande rätt.[6] I utlåtande över förslag i ämnet framhöll beredningen, att det skulle vara önskvärt att utgångspunkten för återvinningsfristen knöts till något slags publicitetsåtgärd, t. ex. i förekommande fall tidpunkten då redovisningshandling varigenom överföringen skett inkom till vederbörande registreringsmyndighet. Departementschefen fann det emellertid av praktiska skäl vara svårt att räkna med annan dag än den då avsättningen äger rum. Några nya omständigheter som motiverar ett ändrat principiellt ställningstagande har ej tillkommit. I fråga om de farligaste överföringarna, nämligen dem som väsentligen gynnar gäldenären själv eller honom närstående, är f. ö. återvinningsfristen enligt förslaget så pass lång att olägenheterna med att utgångspunkten ej knutits till en publicitetsåtgärd i väsentlig mån reduceras.

Beträffande det fallet att överföringen gäller fast eller lös egendom som avses i 28 § 3 i förslaget se motiven till samma lagrum.

Förevarande 32 § blir direkt tillämplig endast i fråga om överföringar till pensions- eller personalstiftelser som faller inom ramen för tryggandelagen. Detta överensstämmer med vad som gäller f. n. beträffande 28 a § KL.[7] I den mån det i framtiden kommer att finnas andra pensions- eller personalstiftelser kan i förekommande fall mot dem tillämpas vad förslaget innehåller om återvinning av gåva (29 §) eller om betalning i förtid (33 §) och ställande av pant som ej betingats vid skuldens tillkomst (34 §). Svarar överföringen inte mot gjord utfästelse, är den av benefik natur och faller under 29 § i förslaget. När stiftelsen bör räknas som närstående (jfr 28 § 2 andra st.), blir också tvåårsfristen i 29 § tillämplig. Om stiftelsen till sin karaktär är jämförlig med pensionsstiftelse som avses i 32 § första och andra styckena, kan det vara befogat att analogivis tillämpa dessa lagrum, när det är gynnsammare för stiftelsen.

I 117 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal (FAL), som utgör en samnordisk lagstiftningsprodukt, finns bestämmelser av återvinningsliknande karaktär om återkrä-

[6] Prop. 1967: 83 s. 192.
[7] Jfr prop. 1967: 83 s. 278.

vande av vissa försäkringspremier.[8] I det pågående nordiska samarbetet har från den norska kommitténs sida föreslagits, att bestämmelserna flyttas från FAL till KL eller motsvarande. Beredningen har liksom de danska och finska kommittéerna ansett, att bestämmelserna bör stå kvar i FAL, bl. a. därför att 118 § däri hänvisar till 117 §. Sista stycket i 32 § i beredningens förslag upptar emellertid en erinran om 117 § FAL.

33 §

I 29 och 30 §§ KL föreskrivs återvinning i vissa fall av betalning, pantsättning o. l. Enligt 29 § första stycket KL skall betalning av skuld som ej var förfallen vid betalningstillfället gå åter, om betalningen gjorts inom 60 dagar före konkursansökningen eller därefter. Detsamma gäller betalning med annat än pengar eller andra med hänsyn till gäldenärens och borgenärens yrke vanliga betalningsmedel. Återvinning föreskrivs också, om gäldenären under angiven tid lämnat pant för skuld vid vars tillkomst sådan säkerhet inte betingats. Enligt andra stycket gäller vidare, att om borgenären under sagda tid sökt inteckning i gäldenärens egendom för fordran vid vars tillkomst sådan säkerhet ej betingats, är borgenären skyldig att antingen återställa inteckningshandlingen till boet eller också tillhandahålla inteckningshandling såvitt angår fast egendom eller luftfartyg för utbyte samt i fråga om handling, på grund varav sökts inteckning i fartyg eller företagsinteckning, för inteckningens dödande. Det sagda gäller dock ej inteckning som sökts inom den i 11 kap. 2 § JB angivna tiden för fordran som avses där.[1] Borgenären kan dock enligt tredje stycket i lagrummet undgå återvinning enligt första eller andra stycket genom att visa, att han, när han mottog betalningen eller panten eller sökte inteckningen, saknade skälig anledning antaga att gäldenären avsåg att gynna honom framför övriga fordringsägare. Motbevisningen är dock utan verkan, om borgenären hade skälig anledning antaga att gäldenären var insolvent eller hade kännedom om konkursansökningen.

I 30 § KL föreskrivs återgång av betalning av förfallen skuld och pantställelse för skuld vid vars tillkomst sådan säkerhet betingats men inte överlämnats, om rättshandlingen skett inom 30 dagar före konkursansökningen eller därefter och borgenären, när han tog emot betalningen eller panten, hade skälig anledning antaga att gäldenären var insolvent eller kännedom om konkursansökningen.

I förslaget behandlas betalning i 33 § samt pantsättning o. l. i 34 §. Vidare har som ett andra stycke i 33 § intagits bestämmelser som i huvudsak svarar mot den specialreglering om återvinning av betalning för växel och check som nu finns i 36 § KL. Som tredje stycke i samma paragraf i förslaget har även upptagits nya bestämmelser om återvinning av kvittning. I 29 § sista stycket KL finns föreskrifter om återvinning av vissa överföringar till pensionsstiftelse. Regler härom är i förslaget upptagna i 32 §. Slutligen innehåller 29 § KL som nyss nämnts vissa föreskrifter som rör återbäringen vid återvinning. Motsvarighet till dem finns i 37 § 1 i förslaget.

Frågan om återvinning av *betalning* har betydande praktiskt intresse och har ingående diskuterats av de nordiska kommitterade. De nordiska förslagen är på denna punkt i allt väsentligt lika.[2]

[8] Ändring av nämnda lagrum har föreslagits i dels familjerättskommitténs bet., se SOU 1964: 34 s. 72 f och 1964: 35 s. 469 ff (som även återger lydelsen av motsv. danska, finska och norska best.), dels prop. 1970: 136 s. 37 f och 152 ff, dels förevarande bet., se nedan under 5.3.

[1] Betr. 29 § andra st. KL föreslås i U VIII ändrad lydelse i anledning av JBförslaget.

[2] Enligt EECförslaget är betalning som skett efter betalningsinställelse återvinningsbar, om den ägt rum, i fråga om betalning i förtid mindre än sex månader och i fråga om betalning med ovanliga betalningsmedel mindre än ett år före konkursbeslutet. Vidare kan alla fullgörelser återvinnas som efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet skett på annat sätt än som ursprungligen avtalats. Återvinning äger även rum av alla säkerställelser — med undantag för sådana till skydd för omyndiga eller vissa socialförmåner — i efterhand vilka tillkommit efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före

Enligt 33 § första stycket i förslaget kan betalning av skuld återvinnas, om den skett senare än tre månader före fristdagen och gjorts med ovanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Återvinning skall dock ej äga rum, om betalningen ändå kan anses ordinär. Enligt en andra punkt i första stycket gäller en längre återvinningsfrist mot närstående, två år, om det inte visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.

Vid de nordiska överläggningarna har man stannat för att försöka begränsa återvinning till objektivt onormala betalningar. Ordinära betalningar borde däremot få stå sig även om de skett strax före konkursutbrottet. Beträffande den närmare innebörden av förslaget bör understrykas, att bestämmelserna ej avser kontantaffärer.[3] Som exempel på betalning som kan bli föremål för återvinning nämns först betalning med ovanliga betalningsmedel och betalning i förtid. Frågan huruvida betalning skall anses ha skett med ovanligt betalningsmedel skall enligt gällande rätt främst avgöras med hänsyn till borgenärens och gäldenärens yrken.[4] Det är därvid enligt förarbetena tillräckligt, om betalningen framstår som ovanlig med hänsyn till antingen borgenärens eller gäldenärens yrke. Även enligt förslaget får man beträffande gäldenär som är näringsidkare se till förhållandena i hans bransch, liksom förhållandena i mottagarens bransch har betydelse. Om betalningsmedlet framstår som motiverat med hänsyn till enderas förhållanden, synes dock anledning saknas att betrakta det som ovanligt enbart därför att det avviker från det vanliga för den andres del.

I gällande lag föreskrivs, under förut nämnda förutsättningar, återvinning av betalning av gäld "som icke var förfallen". Regeln anses syfta på formellt tillämplig förfallodag, även om det i realiteten varit avsett att längre kredit skulle gälla.[5] Detta har ansetts vara för snävt, eftersom en borgenär bl. a. har möjlighet att betinga sig uppsägningsrätt med anledning av gäldenärens insolvens. Betalning som sker med anledning av sådan uppsägning kan inte generellt godtagas som normal. I förslaget används uttrycket att betalning sker "i förtid". Såsom förtida betalning skall enligt förslaget räknas bl. a. betalning som skett efter att borgenären begagnat sig av klausul som föreskriver omedelbar betalning av ett stående lån, om gäldenären försummat ränte- eller avbetalning eller kommit på obestånd e. l. På samma sätt bör bedömas att borgenären vägrat förlängning av ett lån som klart förutsatts skola förlängas för exempelvis tre månader i sänder, om inte något speciellt inträffar.

Vidare nämns i förslaget betalning med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, d. v. s. betalning som verkligen är av betydelse för borgenärerna från återvinningssynpunkt. För att detta skall vara fallet måste det vara fråga om ett belopp som i betraktande av gäldenärens förhållanden — t. ex. omfattningen av rörelse som han driver — måste anses relativt betydande och därför inverkar avsevärt på hans ekonomiska ställning och den utdelning som borgenärerna kan få vid en senare inträffad konkurs. Att betalning av en skuld ej inverkar på gäldenärens räkenskapsmässiga balans utesluter inte, att hans ekonomiska ställning kan ha försämrats och dividenden för andra borgenärer minskat. Betalning kan då innebära mannamån till förmån för viss borgenär (jfr 11 kap. 4 och 7 §§ BrB).

konkursbeslutet. I övrigt återvinns även alla betalningar av skulder som var förfallna vid konkursbeslutet och andra onerösa rättshandlingar, om de skett efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet, under förutsättning att prestationen medfört skada för borgenärerna och vederbörande kände till betalningsinställelsen. — Här bör erinras om att konventionsförslaget bl. a. medger fyra av medlemsstaterna att i fråga om konkurs som öppnats i det egna landet bestämma andra återvinningsfrister än den uniforma lagen innehåller. Fristerna får dock ej understiga sex månader men å andra sidan ej överstiga, för benefika rättshandlingar två år och i övrigt ett år.

[3] Welamson I s. 232 f.

[4] 1911 års bet. s. 219, jfr Welamson I s. 236 ff. Se även NJA 1969 s. 27.

[5] Se Welamson I s. 240 f.

Att ge konkursboet rätt till återvinning i alla fall som ryms under de angivna alternativen skulle emellertid föra för långt. Som beredningen antytt i det föregående har därför i förslaget upptagits föreskrift, att återvinning ej äger rum om betalningen med hänsyn till omständigheterna kan anses som ordinär. Begränsningen gäller alla betalningar, även dem som skett med ovanliga betalningsmedel eller i förtid. Betalning med betalningsmedel som i allmänhet är ovanligt i viss bransch kan någon gång i det särskilda fallet vara helt korrekt. Och betalning i förtid kan av rent praktiska skäl ha skett kort före förfallodagen eller kan ha företagits för att viss rabatt skall erhållas. I övrigt är det avsett, att vanliga löpande betalningar, t. ex. avtalade och i behörig ordning betalade amorteringar på lån, avbetalningsköp m. m. samt av hyra, arrende, skatt eller innehållna källskatter och underhållsbidrag skall vara skyddade även om betalningen faktiskt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning från andra borgenärers synpunkt.[6] Även löpande betalningar som ej fullgörs förrän någon tid efter förfallodagen kan böra godtagas som ordinära, t. ex. om gäldenären brukat successivt göra rätt för sig i efterhand. Såsom ordinära betalningar torde i regel också vara att betrakta de normala insättningar som görs på en checkräkningskredit.[7] Betalning vid kontantköp kan som nämnts inte angripas enligt förevarande paragraf. Det kan med nuvarande bokföringsteknik vara svårt att få faktura förrän någon tid efter leverans. Köp på sådana villkor måste i förevarande sammanhang jämställas med kontantköp, om betalning sker i vanlig ordning. Däremot är det inte avsett att betalning av skuld som stått ute eller kumulerats under längre tid skall kunna godtagas som ordinär. En betalning som skett sedan gäldenären förklarat sig inställa sina betalningar kan inte heller, objektivt sett, anses ordinär, frånsett hyra för bostad o. l. Till beloppen normala ersättningar för arbete och kostnader som utbetalats för undersökningar av ett företags förutsättningar att fortsätta driften bör godtagas.[8] I princip skall det inte inverka, om borgenären hade anledning misstänka att gäldenären var insolvent eller ej. Om gäldenären otillbörligt gynnat viss borgenär och denne var i ond tro, kan emellertid återvinning ske enligt 36 § i förslaget, även om betalningen möjligen annars kunde objektivt sett anses ordinär i den mening som avses i 33 § (jfr även 11 kap. 7 § andra st. BrB).

Beredningen vill understryka, att avsikten ej är att konkursförvaltaren skall minutiöst granska alla utbetalningar som skett under återvinningsfristen. Vad som åsyftas är, att boet skall kunna återvinna betalningar vilka framstår som mer eller mindre uppseendeväckande. Att det, frånsett betalning med ovanliga betalningsmedel eller i förtid, endast är fråga om betalning som är av verklig betydelse för borgenärerna — som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning — har utvecklats i det föregående.

Beredningen har i det föregående under 3.2.3 framhållit det allmänna kravet för återvinning att den åtgärd som angrips var till nackdel för gäldenärens borgenärer eller vissa av dem. Detta krav gäller inte minst betalning. En åtgärd kan i och för sig vara onormal — icke ordinär — men ändå genom nämnda allmänna rekvisit vara skyddad mot återvinning. Betalning av räntor och amorteringar på ett företagsinteckningslån är regelmässigt helt ordinära, medan en realisation av all företagsintecknad egendom med åtföljande förtida betalning till företagsinteckningshavarna inte kan anses vara en normal åtgärd, i all synnerhet inte om den sker med anledning av att företaget kommit i ett prekärt läge. I fråga om sådana onormala betalningar måste undersökas, om de var till nackdel för gäldenärens borgenärer eller vissa av dem vid den tidpunkt då åtgärden vidtogs. Beredningen hänvisar i denna del till vad som anförts under 3.2.3.

Här bör erinras om att enligt 37 § 2 i för-

[6] I fråga om underlåtenhet att inleverera källskattemedel se NJA 1969 s. 326 och SvJT 1970 rf s. 13. Jfr Kungl. Maj:ts dom B 42/1970.
[7] Betr. gällande rätt jfr Welamson I s. 240.
[8] Jfr TSA 1970 s. 64 ff.

slaget gäller, att om tredje man ställt egendom som säkerhet för någon förpliktelse av gäldenären och, sedan gäldenären fullgjort förpliktelsen, återfått säkerheten, den som återställt säkerheten ej är skyldig att vid återvinning återbära mer än vad som överstiger säkerhetens värde, om han inte antingen återfår säkerheten eller, när han återställde denna, kände eller bort känna gäldenärens insolvens. Motsvarande gäller, när tredje man ingått borgen för gäldenärens förpliktelse och gäldenären fullgjort förpliktelsen. Vidare skall enligt 37 § 3 i förslaget återvinningsrätten kunna jämkas, när synnerliga skäl föreligger därtill.

Återvinningsfristen är enligt förslaget i allmänhet tre månader. Det förutsätts inte bevisning om att gäldenären var insolvent vid betalningen och återvinningsfrågan påverkas inte heller av bevisning i motsatt riktning. För närstående föreslås en längre återvinningsfrist, nämligen två år före fristdagen. Återvinning kan då avvärjas, om återvinningssvaranden visar att gäldenären varken var eller blev insolvent genom betalningen.[9] Motsvarighet saknas till den ettårsfrist som upptagits i fråga om rättshandlingar av benefik natur.

Angående betalning som sker med fast eller annan egendom beträffande vilken registreringsplikt föreligger se motiven till 28 § 3.

Som nämnts tidigare finns nu i 36 § KL en specialreglering angående betalning för växel och check. Om gäldenären erlagt betalning för växel, är betalningsmottagaren enligt första punkten i första stycket av paragrafen inte till följd av vad som i 30 eller 33 § stadgas om återgång av betalning av förfallen skuld skyldig att bära åter vad han mottagit, om han enligt växellag inte kunnat vägra att mottaga betalningen utan att förlora sin växelrätt mot någon växelgäldenär. Grunden till bestämmelsen är, att det normalt krävs protest för att växelrätten skall bevaras; se härom 53 och 77 §§ växellagen (1932: 130), jfr 44 § samma lag. Om betalning för förfallen växel alltid skulle kunna återvinnas enligt 30 eller 33 § KL, skulle följden bli att växelinnehavare kunde gå miste om sin växelrätt vare sig han tog emot eller avböjde betalning. Det har emellertid också gällt att hindra, att regleringen om återvinning av betalning kringgås.[10] Det föreskrivs därför, att den som vid återgångstalan för bristande betalning skolat efter växellag i sista hand ansvara för växelns betalning eller, om växeln tillkommit för annans räkning, denne är skyldig att till konkursboet återbära vad gäldenären betalat, därest han utlämnat eller låtit utlämna växeln under sådana omständigheter att, om gäldenären i stället då betalat till honom, den betalningen varit återvinningsbar enligt 30 eller 33 § KL. Det förtjänar understrykas, att det inte är nödvändigt att vederbörande förekommer på växeln. — Enligt 36 § andra stycket har första stycket motsvarande tillämpning i fråga om check.[11]

Särskilda bestämmelser om växel och check synes alltjämt behövliga. De nuvarande reglerna ger emellertid skydd mot återvinning även om den eller de mot vilka betalningsmottagaren skulle förlorat växel- eller checkrätt är insolventa. Detta går för långt. I förslaget sägs därför i andra stycket av förevarande 33 § att återvinning enligt första stycket ej äger rum mot den som inte kunde vägra att mottaga betalningen utan att förlora växel- eller checkrätt mot annan, om det inte visas att han ej kunnat få täckning hos denne. Bevisbördan för att sådan täckning ej stått att få

[9] Som framgår av not 2 ovan överensstämmer ej de frister som stadgats här med regleringen i EECförslaget. De ryms ej heller inom de gränser inom vilka avvikelse för hemlandskonkurs skall hålla sig enligt konventionsförslaget.

[10] Se 1911 års bet. s. 229 ff och Welamson I s. 243 f.

[11] Enligt EECförslaget gäller, att om betalning av växel eller check skett efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet, återvinning endast får riktas mot trassenten eller checkmottagaren eller, när en växel utställts för annans räkning, mot uppdragsgivaren. I fråga om egen växel kan talan endast riktas mot första endossenten. För återvinning krävs här överlag, att den ansvarige hade kännedom om betalningsinställelsen vid tiden för handlingens utställande.

vilar på återvinningskäranden. Det kan här möjligen någon gång bli fråga om partiell återvinning. Om växelbeloppet är 1 000 kr och den som ansvarar gentemot betalningsmottagaren har gjort konkurs med en dividend på 25 procent, bör återvinning från betalningsmottagaren ske av 750 kr.

Enligt 33 § andra stycket andra punkten i förslaget skall den som hade skolat bära den slutliga förlusten, om den i första punkten åsyftade betalningen uteblivit, vara skyldig att utge ersättning under samma förutsättningar som gällt om betalningen skett till honom som borgenär. Liksom enligt gällande rätt kan talan även riktas mot någon som ej förekommer på växeln eller checken. Av 36 § i gällande lag följer, att för återvinning förutsätts ond tro hos den i sista hand ansvarige då han utlämnade eller lät utlämna växeln eller checken. I förslaget uppställs inte här, lika litet som i första stycket av paragrafen, krav på ond tro. Med den som skolat bära den slutliga förlusten avses endast den som på grund av växeln eller checken eller bakomliggande förhållande skolat rättsligen i sista hand svara för förlusten, ej någon växel- eller checkgäldenär som själv skolat ha regressrätt.

Återvinningsfristen mot närstående i 33 § första stycket i förslaget blir tillämplig, om den mot vilken talan riktas var närstående till konkursgäldenären, även om den som mottog betalningen inte var närstående. Återvinningsfristerna räknas även i hithörande fall från betalningen.

Förutsättningarna för återvinning skall i övrigt här, liksom enligt huvudregeln i 33 §, bedömas objektivt. Bedömningen huruvida betalning t. ex. skall anses ha skett med ovanliga betalningsmedel får ske med hänsyn tagen även till att det fanns en tredje man inblandad i saken och att detta kan ha motiverat det betalningsmedel som faktiskt användes.

De övriga nordiska förslagen överensstämmer i sak helt med det svenska.

KL innehåller ej några särskilda bestämmelser om återvinning av *kvittning* som ägt rum *före konkursen,*[12] medan ingående föreskrifter finns om kvittning i konkurs.[13] Kvittning anses hos oss komma till stånd genom att ena parten avger kvittningsförklaring till den andra eller genom att parterna kommer överens om kvittning.[14] Den omständigheten att kvittning kan ske genom en ensidig åtgärd av annan än konkursgäldenären utgör ej något principiellt hinder mot återvinning (jfr t. ex. möjligheten till återvinning efter utmätning). Det synes emellertid vara något ovisst vad som f. n. gäller i återvinningshänseende när en kvittningsförklaring avgetts före konkursen.[15] De nuvarande reglerna i 121 § KL gäller endast kvittning i konkurs och det har framstått som önskvärt att saken uttryckligen regleras.

Kvittning brukar likställas med betalning. Det har tett sig naturligt, att så sker även i återvinningshänseende. Enligt tredje stycket i förevarande 33 § skall vad som sägs om återvinning av betalning ha motsvarande tillämpning när kvittning ägt rum, om borgenären enligt 121 § ej haft rätt att kvitta i konkursen. Undantaget innebär, att skedd kvittning skall stå sig, om borgenären kunnat kvitta i konkurs. Återvinning skulle ju då vara praktiskt sett meningslös.

Den borgenär vars fordran före konkursen kvittats mot skuld till konkursgäldenären skall enligt förslaget behandlas som om han fått betalning vid tillfället. (Se härom första st. i paragrafen.) Härvid är att märka, att kvittning inte i och för sig är någon onormal form för gottgörelse. Ibland kan emellertid kvittning ske på sådant sätt att den bör jämställas med betalning med ovanliga betalningsmedel. Viss ledning kan erhållas av reglerna om kvittning i konkurs. Om kvittning möjliggjorts genom uppköp av värdelös

[12] Någon bestämmelse om återvinning av kvittning finns ej heller i EEC-förslaget som däremot upptar regler om kvittning i konkurs.

[13] I förevarande förslag har bestämmelserna om kvittning i konkurs reviderats, se nedan under 4.1.

[14] Se härom Marks v. Würtemberg—Sterzel, s. 86, Walin i SvJT 1965 s. 95 ff och Rodhe II s. 37 ff. Jfr art. i SvJT 1961 av Larsson (s. 81 ff), Olivecrona (s. 545 ff och 737 f) och Ekelöf (s. 730 ff).

[15] Welamson I s. 491 ff, särskilt s. 494 f.

eller osäker fordran mot konkursgäldenären, kan sålunda kvittningen jämställas med betalning med ovanliga betalningsmedel. Motsvarande gäller, när borgenär kvittar efter att han genom köp av varor har satt sig i skuld till gäldenären i syfte att få täckning för sin fordran. Med hänsyn främst till att kvittning under konkurs enligt förslaget till ändring av 121 § är tillåten även om fordran ej är förfallen torde man inte behöva räkna med återvinning av kvittning därför att den skulle vara att jämställa med betalning i förtid.

Även i fråga om kvittning gäller enligt förslaget, att återvinning ej äger rum om kvittningen trots att den t. ex. avsett betydande belopp var att betrakta som ordinär. Den kan ha varit en normal åtgärd i parternas mellanhavande. I ett fast kontokurantförhållande är överhuvud tveksamt, om man bör tala om kvittning beträffande den avräkning som skall äga rum. Det får också i regel betraktas som ordinärt, att det allmänna kvittar skattskyldigs fordran på att återfå för mycket erlagd skatt mot restantier för vilka han häftar.

Om motparten var närstående till gäldenären, är återvinningsfristen även i kvittningsfallet två år.

De finska och norska förslagen överensstämmer med det svenska. I det danska förslaget har också motsvarande bestämmelse upptagits men tillfogats att återvinning alltid kan ske, om fordringen mot gäldenären förvärvats från tredje man och förvärvaren därvid insåg eller bort inse att gäldenären var insolvent.

Betalning som uppnås genom utmätning behandlas i 35 § i förslaget.

34 §

I fråga om innehållet i gällande rätt rörande återvinning av pantsättning kan hänvisas till vad som sägs ovan under 33 §. I Utsökningsrätt VIII har beredningen föreslagit, att 29 § andra stycket KL ändras för att bringas i överensstämmelse med den terminologi som används i JBförslaget.[1] Här kan anmärkas, att enligt 195 § KL skall retentionsrätt vid tillämpning av KL jämställas med panträtt, med undantag av den rätt som tillkommer hyresvärd eller jordägare att kvarhålla egendom som säkerhet för fordran hos hyresgäst eller arrendator. Enligt prop. 1970: 142 skall retentionsrätten för hyresvärd och jordägare avskaffas.[2] Återvinning av retentionsrätt enligt 34 § i förslaget torde överhuvud knappast bli aktuell.

Enligt första stycket i förevarande 34 § i förslaget kan säkerhet som gäldenären överlämnat senare än tre månader före fristdagen återvinnas, om den ej var betingad vid skuldens tillkomst eller om den ej överlämnats utan dröjsmål efter den angivna tidpunkten. Har säkerhet överlämnats till närstående tidigare men senare än två år före fristdagen, äger också återvinning rum under de angivna förutsättningarna, om det ej visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent. Det förutsätts, att den säkerhet som ställts tillhörde gäldenären. Under paragrafen faller — förutom vanlig pant, företagsinteckning o. l. — även säkerhet som lämnas genom lösöreköp eller annan rättshandling som ikläds formen av överlåtelse.[3] Beträffande säkerhetsöverlåtelse av fast egendom se motiven till 28 § 3. Liksom motsvarande bestämmelser i gällande lag[4] inbegriper 34 § i förslaget inte säkerställelse som fullbordats samtidigt med skuldens tillkomst.[5] Självfallet omfattas inte heller det fallet att tredje man tillhörig egendom ställts som säkerhet för konkursgäldenärens skuld.

Vid skuldens tillkomst betingad men då ännu ej överlämnad säkerhet kan enligt förslaget inte heller angripas, om den överlämnats utan dröjsmål därefter. Detta innebär en viss jämkning i förhållande till mot-

[1] U VIII s. 54 f och 255. Motsvarande gäller 33 § andra st. KL, se s. 55 f och 256.

[2] Prop. s. 95 f, jfr U IX s. 182 ff och 188 f, se även U VIII s. 259 f.

[3] Jfr Welamson I s. 248 f och NJA 1937 s. 579.

[4] Jfr Welamson I s. 245 f.

[5] Paragrafen avser inte heller "legala panträtter", jfr Lejman s. 129 ff.

svarande bestämmelse i gällande lag. Omsättning av lån torde inte medföra, att säkerhet som betingats i samband med omsättningen kan anses betingad i samband med "skuldens tillkomst". Med sistnämnda tidpunkt åsyftas den dag då gäldenären fick lånesumman. Detta gäller även om lånevillkoren, t. ex. räntesatsen, ändrats.[6] Om lånesumman höjs och i samband därmed ställs säkerhet, blir denna oangripbar i den mån den behövs för att trygga den nytillkomna delen av lånesumman.

Gäldenären kan även tänkas lämna säkerhet till någon som går i borgen för en hans redan befintliga skuld. Detta bör enligt beredningens mening kunna angripas som pantsättning i efterhand, oavsett om borgensmannen kände till att det i realiteten var fråga om pantsättning till säkerhet för redan befintlig skuld. Säkerheten ställs i realiteten, oavsett hur saken formellt uttrycks, för borgenärens fordran mot gäldenären, ehuru betingat av att fordringen övergår till borgensmannen genom att denne helt eller delvis inlöser gäldenärens förpliktelse. Återvinningstalan som i denna situation väcks mot borgensmannen enligt förevarande 34 § bör med hänsyn därtill kunna bifallas, oaktat säkerheten har betingats och överlämnats till borgensmannen i samband med dennes borgensåtagande. Den fordran som borgensmannen kan komma att övertaga från borgenären genom infriandet av sitt borgensansvar existerade ju redan innan borgensåtagandet gjordes. För återvinning kan ej förutsättas att borgensmannen kände till detta förhållande, eftersom återvinningsbestämmelsen inte uppställer något subjektivt krav som skall vara uppfyllt för att återvinning skall äga rum. Beträffande återvinningsfristens längd bör borgensmannens ställning i förhållande till gäldenären vara bestämmande. Om borgensmannen är närstående till gäldenären, blir sålunda den längre fristen tillämplig. Relationen mellan borgenären och gäldenären är däremot ovidkommande, när fråga är om återvinningstalan mot borgensmannen.

Man kan möjligen befara, att den angivna tillämpningen blir för hård mot borgensmannen, om han blivit missledd av gäldenären. I detta hänseende kan emellertid anföras, att en borgensman har särskild anledning att tänka sig för, om säkerhet inte lämnas till borgenären utan till borgensmannen. Borgensmannen bör höra efter hur det förhåller sig i saken och vad som kan vara anledning till åtgärden. Beträffande möjligheten för borgenären att göra borgensansvaret gällande i hithörande situationer är uppenbart, att om borgensmannen vid förfrågan hos borgenären får det felaktiga beskedet att det gäller ett nytt lån, kan borgenären inte göra borgensansvaret gällande mot borgensmannen, om denne blir skyldig att återställa säkerheten. Även i andra fall kan borgenären ha visat sådan culpa, att han inte kan åberopa borgensansvaret mot en borgensman som är skyldig att återställa säkerheten. Vad som i detta hänseende bör anses åvila en borgenär är emellertid beroende på omständigheterna. Om borgenären inte handlat culpöst mot borgensmannen, bör borgensansvaret gälla även om säkerheten återvinns.

När borgen tecknas, torde det vara vanligare, att borgensmannen är närstående till gäldenären än att borgenären är det. Om det senare någon gång är fallet, kan det tänkas, att fristen för återvinning från borgensmannen gått ut, medan däremot återvinningstalan alltjämt kunnat riktas mot borgenären, om säkerheten lämnats direkt till denne. Härav kan möjligen följa, att borgensansvaret — eftersom borgensmannen har kvar sin säkerhet — kan göras gällande även om borgenären förfarit culpöst mot honom. Om avsikten i själva verket varit att säkerheten skulle tjäna borgenärens intresse och borgenären var närstående, bör dock den längre återvinningsfristen kunna tillämpas och borgensmannen bli fri, om säkerheten återvinns. Eventuellt kan också det hela i grava fall utgöra en transaktion som kan angripas enligt 36 § i förslaget.

Säkerhet kan av olika skäl komma att utbytas, medan ett lån löper. Om gäldenären

[6] Jfr Welamson I s. 249.

ej därigenom försämrat sin ställning, bör bytet godtagas. Annars skulle gäldenären och borgenären, utan att det kan påvisas några sakliga skäl, bli alltför bundna. (Jfr vad som anses gälla när gäldenären efter utmätning betalar sin skuld, U III s. 284, jfr prop. 1968: 130 s. 163 och NJA 1945 s. 552.)[7]

I praxis har det ansetts åvila återvinningssvaranden att visa, att säkerheten betingats redan vid fordringens uppkomst.[8] Denna ståndpunkt torde dock vara förlegad och böra modifieras. Visserligen bör den som har säkerhet för sin fordran vara beredd att redogöra för fordringens tillkomst och omständigheterna när säkerheten överlämnades. I princip bör emellertid återvinningskäranden styrka de förutsättningar som gäller för återvinning.

Bedömningen huruvida säkerheten överlämnats utan dröjsmål bör anpassas efter vad som kan anses överensstämma med god ordning och rimliga krav. Förslaget avser att tolerera en bankpraxis, enligt vilken lån beviljas samt långivare och låntagare omedelbart söker ordna formaliteterna för säkerhets ställande. Handpant bör naturligtvis överlämnas genast, medan inteckningsåtgärder kan ta någon tid. Härom meddelas en hjälpregel som andra punkt i andra stycket (se nedan).

De övriga nordiska förslagen överensstämmer i fråga om huvudbestämmelsen nära med beredningens förslag.[9] Vad angår överlämnande av inteckning som säkerhet upptar det finska förslaget en specialreglering som i avsevärd mån avviker från motsvarande bestämmelse i beredningens förslag (se vidare nedan). De danska och norska förslagen innehåller inte någon särskild bestämmelse beträffande tid för sökande av inteckning.

Frågan när pantsättning skall anses fullbordad bedöms enligt vanliga regler.[10] Pantsättning av lös egendom fullbordas i regel genom att egendomen överlämnas till borgenären. Beträffande egendom i tredje mans besittning kan pantsättningen i stället fullbordas genom denuntiation till denne. Pantsättning av enkelt skuldebrev fullbordas genom denuntiation till den som är gäldenär enligt skuldebrevet (31 § skuldebrevslagen). I fråga om lösöreköp gäller särskilda föreskrifter enligt 1 § lösöreköpsförordningen (se även 3 §). De viktigaste säkerheterna förutsätter inskrivning, t. ex. företagsinteckning eller inteckning i fartyg, luftfartyg eller fast egendom. I 29 § KL jämställs borgenärs ansökan om inteckning med överlämnande av pant. Utanför detta område har det ansetts vara i viss mån tveksamt, när pantsättning utan fysisk tradition skall anses fullbordad. Denna fråga kan inte besvaras inom KLs ram. Beredningen har ansett lämpligt att i lagtexten erinra om att tradition kan ersättas av andra åtgärder. Det bör vara utan betydelse, om säkerhetsåtgärden (t. ex. denuntiation) företas av gäldenären eller borgenären.[11] I 34 § har därför som en första punkt i andra stycket intagits en bestämmelse, enligt vilken med överlämnande av säkerhet jämställs annan åtgärd av gäldenären eller borgenären som är avsedd att trygga borgenärens rätt. Härmed åsyftas, förutom denuntiation i nyssnämnda fall, bl. a. att i fråga om lösöreköp de i 1 § lösöreköpsförordningen angivna formaliteterna skall ha iakttagits.[12]

I fråga om inskrivning finns, såsom nyss angetts, en särskild regel i 29 § andra stycket KL. Nya JB kommer att innebära en grund-

[7] Jfr Lejman s. 134 f.

[8] Welamson I s. 249.

[9] Enligt EECförslaget kan återvinning ske av alla säkerställelser — utom sådana som sker för vissa socialförmåner eller omyndigs fordran mot förmyndaren på grund av förmynderskapet — vilka efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet skett för fordran som uppkommit innan säkerheten ställdes. Inskrivning som skett inom den angivna tidrymden kan återvinnas, när det förflutit mer än 15 dagar mellan utfästelsen av säkerheten och ansökan om inskrivning.

[10] Se betr. lös egendom Undén I s. 193 ff, 110 ff och 222 ff samt betr. fast egendom Undén II s. 295.

[11] Se Welamson I s. 250 ff, Fogelklou i Ekonomisk revy 1962 s. 324 och Welamson II s. 77 ff.

[12] De särskilda skyddsreglerna för borgenärerna i 3 § av förordningen har ej någon betydelse för frågan när säkerheten skall anses lämnad.

läggande nyordning i fråga om panträtt i fast egendom.[13] Sådan panträtt skall uppkomma genom att fastighetens ägare överlämnar pantbrev såsom pant för fordringen (6 kap. 2 §, jfr även 1 §, i JBförslaget).[14] Pantsättningen blir alltså fullbordad genom tradition av pantbrevet. Härigenom blir första stycket i förevarande 34 § direkt tillämpligt. Förslaget avser emellertid att även godtaga att pantbrev uttas och överlämnas i efterhand, om det sker utan dröjsmål, oavsett om det är gäldenären eller borgenären som ombesörjer uttagandet av pantbrevet.[15] För dessa och andra fall då den utlovade säkerheten förutsätter inskrivning föreslås, att inskrivningsåtgärden skall anses ha skett utan dröjsmål om ansökan gjorts senast på inskrivningsdag som inträffar näst efter två veckor från skuldens tillkomst.[16] När det även krävs överlämnande av pantbrev e. l., måste givetvis inskrivningen utan dröjsmål följas av sådan tradition. Nämnda tidsfrist har ansetts behövlig med hänsyn till bankrutinen.

Det finska förslaget innehåller en särskild återvinningsregel i fråga om inteckning.[17] Om inteckning fastställts inom tre månader eller, då närstående gynnats, två år före konkursansökningen, är enligt huvudregeln inteckningen utan verkan, om den ej grundats på medgivande vid gäldens tillkomst och sökts inom 30 dagar därefter.[18] De danska och norska kommitterade har för sin del funnit en specialregel beträffande inskrivning överflödig och nöjt sig med huvudregeln att återvinning sker, om säkerställelsen ej ordnats utan onödigt dröjsmål efter skuldens uppkomst.

Regleringen av återvinning av säkerhetsställelse har utformats i nära anslutning till förslagets bestämmelser i 33 § första stycket om återvinning av betalning. Sålunda gäller samma frister och samma möjlighet att undgå återvinning genom motbevisning om solvens, när säkerhetsställelse har skett till närstående och två års återvinningsfrist skall gälla. Någon motsvarighet till det undantag som i 33 § gjorts för ordinära betalningar föreslås emellertid ej i 34 §. Vid de nordiska överläggningarna har diskuterats, huruvida ett sådant undantag skulle kunna vara påkallat i samband med *factoring*,[19] när ett företag som säljer varor får lån av viss kreditgivare (factor) mot att det efter hand pantsätter sina kundfordringar. Något sådant undantag har emellertid ej synts motiverat. Factoring förekommer även i den formen att factorn köper kundfordringarna från företaget.

Vid factoring av det förstnämnda slaget sker regelmässigt denuntiation till säljarens kund (köparen), när pantsättning sker. De pantsatta kundfordringarna utgör först och främst säkerhet för det belopp som factorn samtidigt med pantsättningen eller senare utbetalar som lån till pantsättaren. I denna del kan det självfallet ej bli fråga om någon återvinning enligt förevarande 34 § i förslaget, om pantsättaren kommer i konkurs. Vanligen brukar emellertid säljaren genom en generalklausul i factoringavtalet pantförskriva alla sina kundfordringar till säkerhet för alla factorns fordringar på honom.[20] Detta gäller även fordringar som uppkommit innan resp. kundfordringar pantsätts. Återvinning enligt förevarande 34 § blir då

[13] Se härom t. ex. prop. 1970: 20 del B 1 s. 261 f, 289 f, 297 ff och 305 f ävensom del A s. 230 ff.

[14] En form av villkorlig panträtt skall vidare kunna tillskapas genom överlämnande av s. k. vilandebevis enligt 22 kap. 4 § andra st. JBförslaget (jfr prop. 1970: 20 del B 2 s. 642 f samt del A s. 234, 316 f och 398 f). Jfr även 3 § förslaget till lag om exekutiv försäljning av fast egendom i U VIII.

[15] Jfr prop. 1970: 20 del B 1 s. 299 f.

[16] Betr. inskrivningsdag se 4 § kung. (1932: 522) ang. inskrivningsdomare och inskrivningsdagar (jfr SFS 1969: 540). Se vidare t. ex. 25 § andra st. lagen om företagsinteckning och 33 § lagen om inteckning i fartyg.

[17] Betr. EECförslaget se not 9 ovan.

[18] Det finska förslaget på denna punkt avviker vidare från övriga förslag i det att någon möjlighet ej öppnats för närstående att undgå återvinning vid den längre fristen genom att styrka solvens hos gäldenären. Från finsk sida har emellertid sagts, att en utformning i saklig överensstämmelse med de övriga förslagen skall övervägas.

[19] Betr. factoring se t. ex. Ekonomisk revy 1966 s. 190 ff, Leijonhufvud m. fl., Näringsidkares inteckningslån s. 31 och Svensk sparbankstidskrift 1969 s. 215 ff.

[20] En dylik generalklausul brukar även förekomma vid fakturaköp. I den mån överlåtelse härvid sker för att täcka någon factorns fordran utanför factoringavtalets ram torde det få anses som betalning med ovanliga betalningsmedel.

möjlig i den mån kundfordringen satts som pant för factorns äldre fordran mot pantsättaren. Möjligen skulle kunna göras gällande, att factoring inkl. pantsättningen bör anses grunda ett rättsförhållande sui generis som inte kan bli föremål för återvinning styckevis. Beredningen har ansett, att det går för långt. Enligt vad som upplysts brukar factorn i avtalet betinga sig en så betryggande säkerhetsmarginal att han i praktiken ej löper någon mera beaktansvärd risk.

I sammanhanget kan nämnas, att det ofta förekommer att factorn även mottager kundfordringar enbart för inkasso. Även i dessa fall sker denuntiation till kunden/köparen, därvid fordringen betecknas som överlåten på factorn. Det kan här tänkas, att factorn använder tillgodohavande hos säljaren (jfr ovan) för att kvitta med redovisningsskuld till denne till följd av inkassouppdraget. I sådant fall kan återvinning av kvittning komma i fråga, jfr 33 § tredje stycket i förslaget.

35 §

Enligt 31 § KL kan återvinning ske av utmätning som företagits inom 30 dagar före konkursansökningen eller under tiden därefter till dess konkursbeslutet meddelades.[1] Regleringen kompletteras av föreskrifter i 17 kap. 8 § och 9 § 3 mom. HB om att förmånsrätt på grund av utmätning ej äger rum, när konkurs följt på ansökan som gjorts inom en månad eller, vid utmätning för fordran som tillkommer gäldenärens make, ett år från utmätningens dag. Fristerna enligt HB förlängs när offentlig ackordsförhandling föregått.[2] I betänkandet Utsökningsrätt VIII har föreslagits den ändringen av 31 § KL att återvinning inte endast kan avse betalning som vunnits genom utmätning utan även den förmånsrätt som uppkommit genom utmätningen.[3] Förslaget har samband med betänkandet Utsökningsrätt IX, enligt vilket bl. a. 17 kap. 8 och 9 §§ HB föreslås upphävda.[4] Till nämnda ändring av 31 § KL ansluter även förslag om tillägg till 39 § KL (U VIII s. 56 och 256 f).

Första stycket av förevarande 35 § i förslaget innehåller, att den rätt eller betalning som borgenär vunnit genom utmätning skall gå åter, om utmätningen fullbordats senare än tre månader före fristdagen. I fråga om utmätning för närståendes fordran skall vidare återvinning äga rum, om utmätningen fullbordats senare än två år före fristdagen och det ej visas att gäldenären varken var eller genom åtgärden blev insolvent.[5]

Av 77 § UL framgår, när utmätning av lös egendom är fullbordad.[6] Utmätning av fast egendom anses fullbordad, när beslut om utmätning meddelas.[7] I fråga om medel som gäldenären inbetalar till utmätningsmannen i utmätningsmål gäller enligt 74 § 1 mom. UL, att de anses som utmätta i målet, om inte betalningen skett med villkor som strider häremot.[8] Har egendom utmätts i målet innan frivillig betalning sker, bör borgenären i fråga om beräkningen av fristen vid återvinning av betalningen kunna åberopa tidpunkten för utmätningen, i den mån det inbetalade beloppet inte överstiger värdet av nämnda egendom. Överstiger beloppet det angivna värdet, får utmätning av överskjutande belopp anses ha ägt rum, när det inbetalades.[9]

De nordiska kommitterade har varit ense om att det bör finnas möjlighet till återvinning av den rätt eller betalning som vinns

[1] Frågor om utmätning efter konkursutbrottet m. m. regleras i 23 och 24 §§ KL. Det senare lagrummet föreslås ändrat i U VIII s. 54 och 252 ff. Se vidare ovan under 2.2.6.

[2] I U VII och prop. 1970: 136 har 17 kap. 8 § HB föreslagits ändrad i fråga om fristförlängningen. Se U VII s. 42 och 150 f samt prop. s. 34 f och 150 f.

[3] U VIII s. 55 och 255 f.

[4] U IX s. 9 (10 § förslaget till förmånsrättsordning) och 131 f. Jfr prop. 1970: 142 s. 121 ff där det förevarande förslaget i U IX godtagits.

[5] EECförslaget innehåller ej någon bestämmelse om återvinning av utmätning.

[6] Förevarande lagrum föreslås ändrat i U VIII (s. 31 f och 215). Vidare blir 78 § 1 mom. UL i dess lydelse enligt U VIII av betydelse (se bet. s. 32 och 217).

[7] Se U VIII s. 223 och U IX s. 130 f. I U VIII upptas en uttrycklig bestämmelse av denna innebörd i 83 § 1 mom. UL (se bet. s. 35 och 223 f).

[8] Beträffande fråga om utmätning av fast egendom, fartyg eller annat specialobjekt har beredningen uttalat, att sistnämnda regel bör kunna analogiskt tillämpas på inbetalning som gäldenären gjort till överexekutor sedan utmätningsärendet för den utmätta egendomens försäljning överlämnats till denne. U III s. 283.

[9] Se U III s. 284.

genom utmätning.[10] När det krävs indrivning genom myndighets försorg, är detta uppenbarligen som regel ett starkt indicium på att gäldenären kommit i ekonomiskt trångmål och i alla förslagen har som huvudregel upptagits, att återvinning får äga rum, om utmätningen fullbordats senare än tre månader före fristdagen.

Beredningen finner emellertid anledning att även beträffande utmätning understryka den allmänna förutsättningen för återvinning, att åtgärden skall vara till nackdel för borgenärerna eller vissa av dem vid den tidpunkt då den företogs och hänvisar i den delen till vad som anförts under 3.2.3. Den omständigheten att företagsinteckningshavare efter utmätning fått ta emot betalning för förfallen eller icke förfallen fordran utgör inte något skäl till återvinning av den betalningen, om den ej var till nackdel för andra borgenärer. Det kan här påpekas, att om borgenär utan förmånsrätt fått utmätning, det kan vara väl motiverat att den förmånsrätt eller betalning som han fått genom utmätningen återvinns men att betalning som med anledning av samma utmätning utgått till företagsinteckningshavare skall stå sig, om den inte var till nackdel för andra borgenärer.

Som nämnts upptar beredningens förslag också en förlängd frist för återvinning från närstående. Behovet av en sådan frist gör sig ej gällande med samma styrka beträffande utmätning som i fråga om gåva eller extraordinär betalning, eftersom utmätningen regelmässigt får en sådan publicitet att något missbruk knappast behöver befaras. Om likväl missbruk skulle förekomma, finns actio pauliana (36 § i förslaget) att tillgå. Den finska kommittén har stannat för att här ej upptaga någon förlängd frist för närstående. På dansk sida har man däremot funnit det mindre tillfredsställande att på den punkten göra en sådan avvikelse från den reglering man tänkt sig beträffande återvinning av pantsättning. Det danska förslaget innehåller därför en tvåårsfrist för närstående även vid utmätning. De norska kommitterade har för sin del ansett, att det finns anledning till särskild misstänksamhet i fråga om utmätning som sker till förmån för någon som sammanbor med gäldenären, t. ex. dennes make. Men därutöver saknar enligt deras mening utmätning till förmån för närstående den objektivt misstänkta prägel som borde vara en förutsättning för återvinning av åtgärden. Man föreslår därför visserligen på norsk sida en tvåårsfrist men har begränsat den till återvinning från make som sammanlevde med gäldenären och från hemmavarande barn. Övriga kommitterade har ställt sig avvisande till att här införa en regel för närstående som begränsas på nämnda speciella sätt. Beredningen har, ehuru med tvekan, liksom de danska kommitterade, upptagit en tvåårsregel för återvinning från närstående med möjlighet till motbevisning om solvens men vill uttala, att man nog skulle kunna utan större olägenhet följa det finska förslaget.

Från svensk sida har framhållits, att det med hänsyn till fordringens beskaffenhet kan vara hårt att tillämpa de föreslagna återvinningsreglerna på familjerättsliga bidrag. Den underhållsberättigade kan ha haft en lång väg att vandra innan han hunnit till exekution för behjärtansvärda underhållskrav. Att den underhållsskyldiga gäldenären inte betalt sin skuld kan t. ex. bero på motsättningar mellan honom och borgenären. Beredningen har därför ansett det behövligt att beträffande rimliga familjerättsliga bidrag göra avsteg från de nyss angivna återvinningsreglerna. I andra stycket av förevarande 35 § föreslås sålunda undantag för underhållsbidrag enligt GB och FB, i den mån den underhållsberättigade inte gynnats otillbörligt genom utmätningen. Ett otillbörligt gynnande kan föreligga t. ex. om utmätning skett för ett stort engångsbelopp samtidigt som andra förfallna skulder förblivit obetalda. Det förutsätts ej, att gäldenären själv skall ha positivt medverkat till utmätningen, utan bestämmelsen är tillämp-

[10] I Danmark och Norge medför utmätning panträtt. I Finland medför utmätning i lös men ej utmätning i fast egendom panträtt. Jfr U IX s. 129 not 1.

lig även om han motsatt sig densamma. Det aktuella beloppet bör hålla sig inom rimliga gränser. Har periodiskt bidrag fastställts av domstol efter prövning av beloppet, bör detta i och för sig godtagas, om inte den aktuella utmätningen till följd av kumulation avser ett så betydande belopp att dess uttagande skulle innebära ett otillbörligt gynnande. Det danska förslaget innehåller samma lösning i sak som det svenska, och på finsk sida skall man överväga en motsvarande regel. De norska kommitterade har åtminstone t. v. ej önskat upptaga någon begränsning av nu berört slag i rätten till återvinning.

Vad som kan återvinnas enligt förslaget är den förmånsrätt eller betalning som borgenär vunnit genom utmätning. Redan skedd försäljning påverkas inte. Om belopp som därvid eller på annat sätt influtit i ärendet redovisats till borgenären, blir denne återbetalningsskyldig. Återvinning kommer emellertid inte i fråga, om borgenären på annan grund än utmätning hade sådan förmånsrätt att han vid konkurs skulle fått full betalning. Som framgår av det föregående räknas återvinningsfristerna från utmätningens fullbordan, vare sig borgenären hunnit få betalning eller ej.

När utmätning ännu ej lett till att borgenären fått betalning, följer av 39 § 3, att konkursboets rätt till återvinning enligt förevarande 35 § skall beaktas av vederbörande förrättningsman ex officio. Har borgenären däremot hunnit få betalning, får återvinningstalan föras i vanlig ordning.

Lika litet som enligt gällande rätt[11] skall betalning som vunnits genom införsel kunna återvinnas. Det kan erinras om att införsel i princip är tillåten även under konkurs (se 18 § införsellagen).

36 §

I 32 § KL ges föreskrifter om återvinning av avtal[1] som ingåtts till skada[2] för borgenärerna i andra fall än som avses i 28 och 29 §§ i lagen. För återvinning krävs, att den med vilken avtalet träffades hade antingen skälig anledning antaga att gäldenären var på obestånd eller kännedom om konkursansökningen. Återvinning äger dock ej rum, om den med vilken avtalet ingicks visar att han varken insåg eller borde ha insett att avtalet skulle bli till skada (förfång) för borgenärerna. Återvinningsfristen är 60 dagar. I fråga om avhändelse av fast egendom räknas fristen från lagfartsansökan.[3]

Vid sidan av 32 § och övriga speciella återvinningsregler i KL finns i 34 § KL en motsvarighet till vad som brukar förstås med actio pauliana. Bestämmelsen, vilken liksom 32 § anges gälla "avtal", är subsidiär i förhållande till 28, 28 a, 29, 32, 32 a och 33 §§. Avtal som medfört skada för borgenärerna går enligt 34 § åter, om gäldenären handlade i avsikt[4] att skada borgenärerna och medkontrahenten hade kännedom om denna avsikt. Skadan behöver i detta fall ej följa omedelbart av avtalet. Det räcker alltså med medelbar skada. Det är inte heller nödvändigt, att insolvens förelåg redan vid avtalets tillkomst eller att avtalet i och för sig gjorde gäldenären insolvent.[5] Talan måste som regel väckas inom fem år från att avtalet ingicks.[6] I fråga om talan mot gäldenärens make gäller ej denna tidsbegränsning.[7]

[11] Welamson I s. 242 not 44.

[1] Se Welamson I s. 263 ff.

[2] Se Welamson I s. 267.

[3] Som nämnts tidigare medger EECförslaget återvinning av onerösa rättshandlingar som skett efter betalningsinställelsen och mindre än ett år före konkursbeslutet, om de medfört skada för borgenärerna och gäldenärens medkontrahent kände till betalningsinställelsen.

[4] Se Welamson I s. 217 f.

[5] 1911 års bet. s. 214 och Welamson I s. 210 f.

[6] Denna regel är av annan natur än de återvinningsfrister om vilka förut talats. I dessa fall avser fristen den tid som förflutit mellan den aktuella rättshandlingen och konkursansökningen, medan tiden, inom vilken talan skall väckas, anges i 39 § andra st. KL som ej är tillämpligt på förevarande 34 §.

[7] EECförslaget innehåller ingen motsvarighet till actio pauliana. Avsikten är emellertid inte, att talan av denna art ej skall förekomma inom EEC. Konventionsförslaget ger sålunda föreskrifter om att, med visst undantag, konkurslandets domstolar har exklusiv behörighet att pröva sådan talan, att konkurslandets lag därvid skall tillämpas och att konkursförvaltaren ensam är behörig att föra talan på denna grund.

Som angetts i den allmänna motiveringen har förevarande 36 § i förslaget, som reglerar återvinning på subjektiv grund, gjorts betydligt mera omfattande än 34 § KL. Återvinning äger enligt förslaget rum i fråga om rättshandlingar, genom vilka på otillbörligt sätt antingen viss borgenär gynnats framför andra eller gäldenärens egendom undandragits borgenärerna eller hans skulder ökats till skada för dem. För återvinning förutsätts, att gäldenären var eller genom rättshandlingen blev insolvent samt att den andre (här i fortsättningen benämnd medkontrahenten) kände eller bort känna insolvensen och de omständigheter i övrigt som gjorde rättshandlingen otillbörlig.

Medan 34 § KL är begränsad till avtal avser förevarande 36 § i förslaget rättshandlingar överlag. Härunder faller — förutom vanliga oneröса avtal i vidsträcktaste bemärkelse — gåva, betalning, uppsägning m. m. Förslaget uttalar sig inte i frågan, om en ren passivitet kan angripas. Det är svårt att beteckna underlåtenhet som rättshandling. Beredningen vill emellertid inte utesluta, att analogisk tillämpning kan komma i fråga i särskilda fall.[8]

Det är enligt förslaget likgiltigt, huruvida gäldenären själv eller någon annan fullbordat rättshandlingen. När gäldenären genom gåva överlåtit sin fordringsrätt enligt ett enkelt skuldebrev, kan exempelvis för gåvans fullbordan erforderlig denuntiation till sekundogäldenären verkställas av den som förvärvade fordringen. Det bör vidare framhållas, att paragrafen inte är subsidiär till de särskilda återvinningsbestämmelserna. Den kan alltså tillämpas även på rättshandlingar av sådan typ som nämns i 29—35 §§, om de subjektiva förutsättningarna föreligger. Härmed sammanhänger, att enligt förslaget skilda återbäringsregler i viss utsträckning skall gälla när 36 § är tillämplig och när endast någon av 29—35 §§ kan tillämpas (se 37 § 4 i förslaget). Det kan därför finnas anledning att åberopa 36 §, oaktat någon av 29—35 §§ är tillämplig.

Som nyss nämnts har angetts tre grupper av rättshandlingar som kan bli föremål för återvinning enligt 36 § i förslaget. Gemensamt för dem alla är, att rättshandlingen skall framstå som otillbörlig. Härunder faller naturligtvis sådana rättshandlingar som är straffbara enligt 11 kap. BrB, men förslaget går längre.

I paragrafen nämns först det fallet att viss borgenär på otillbörligt sätt gynnats framför andra. Härvid är tillfyllest, att en viss grupp av borgenärer (t. ex. löneborgenärer) blivit lidande. Denna "grupp" kan f. ö. i det särskilda fallet utgöras av en enda borgenär.[9] Även en under vanliga förhållanden ordinär betalning (jfr 33 § första st. i förslaget) kan angripas, om situationen var så prekär att betalningen i det aktuella fallet framstår som otillbörligt gynnande av viss borgenär framför andra. Att viss borgenär som har förfallen fordran får betalning, medan andra förfallna skulder inte betalas, behöver inte i och för sig vara otillbörligt. Borgenärens fordran kan ju t. ex. vara förenad med sådan förmånsrätt att han under alla förhållanden kan påräkna betalning.

I förslaget nämns vidare sådana rättshandlingar som leder till att gäldenärens egendom undandras borgenärerna. Till undandragande kan hänföras alla fall då gäldenären avhänt sig en tillgång, inkl. betalning. Det skall emellertid, som nämnts, ha skett på otillbörligt sätt. Att gäldenären sålt viss egendom för att skaffa sig levebröd är inte i och för sig otillbörligt. Däremot kan det vara otillbörligt, om han sålt egendom t. ex. för att skaffa sig någon tillgång som

[8] Ang. begreppet rättshandling se Almén—Eklund s. 97 ff. Jfr även not 1 ovan som avser begreppet avtal. Se vidare Jaeger I s. 412 f. Det framstår som särskilt tveksamt i vad mån underlåtenhet, t. ex. att avbryta preskription eller protestera en växel för utebliven betalning, kan hänföras till rättshandling. Frågan diskuteras i fråga om avtal ingående av Lejman (s. 146 ff, jfr s. 88 f) som uttalar sig för analogisk tillämpning av återvinningsinstitutet. Enligt Jaeger I (s. 413 p. 6) måste för tysk rätts del i allt fall förutsättas att underlåtenheten skett i medvetande om de rättsliga följderna. Lejman behandlar även spörsmålet om processuella handlingar och underlåtelser (s. 156 ff). Jfr Jaeger I s. 412 f pp. 3 och 7. Se vidare Welamson I s. 288 ff, särskilt s. 290, och Welamson, Domvillobesvär av tredje man s. 233 ff.

[9] Jfr Welamson I s. 209 f och II s. 64 f.

inte är utmätningsbar. Ett klassiskt exempel är att gäldenären avyttrar sina tillgångar för att fly ur landet och därvid medföra valutan. Till otillbörligt undandragande av egendom hör i övrigt bl. a. bortslumpande av egendom för anskaffande av medel för eget uppehälle eller till betalning av viss borgenär eller rentav enbart i syfte att skada borgenärerna.

Paragrafen omfattar slutligen rättshandlingar som medfört att gäldenärens skulder ökats till skada för borgenärerna. Hit hör t. ex. att gäldenären skuldsätter sig utan att boet tillförs motsvarande värde. Även köp kan höra hit, såsom om gäldenären slutit bindande avtal om förvärv till högt pris av ett dyrbart konstverk som ej levererats och genom utebliven betalning ådrager sig en betydande skadeståndsskyldighet. Han kan också låna medel på villkor som är utomordentligt ogynnsamma o. s. v. Det kan däremot ej anses otillbörligt mot borgenärerna att gäldenären tar varor på kredit för normal konsumtion.

Det är viktigt att även i fråga om 36 § fasthålla vid kravet, att den åtgärd som företagits, eventuellt i förening med senare åtgärd, var till nackdel för borgenärerna eller vissa av dem. Att t. ex. företagsinteckningshavare får betalning ur företagsintecknad egendom är regelmässigt inte till nackdel för andra borgenärer. Beredningen får i denna del hänvisa till vad som anförts under 3.2.3. Självfallet är det också praktiskt sett uteslutet, att det skulle vara otillbörligt att egendom som omfattas av förmånsrätt används till betalning av den förmånsberättigades fordran.

I 36 § är liksom i övriga återvinningsparagrafer av betydelse, när den rättshandling som angrips har ägt rum. I detta hänseende bör till en början erinras om att bestämmelserna i 28 § 3 är tillämpliga, d. v. s. att vid tillämpning av återvinningsreglerna rättshandling som är underkastad registreringsplikt ej anses företagen förrän registrering sökts. Som förut nämnts måste emellertid frågan, om en rättshandling är otillbörlig, enligt sakens natur bedömas med hänsyn till förhållandena när rättshandlingen företogs. När 28 § 3 ej är tillämplig, är tidpunkten för själva rättshandlingen avgörande. I fråga om gåvoutfästelse gäller enligt 1 § andra stycket i 1936 års lag angående vissa utfästelser om gåva, att den är ogill mot givarens borgenärer. Härav torde följa att återvinningsfrist ej börjar löpa förrän gåvan fullbordats. Annars skulle tiden kunna vara utgången, när gåvan fullbordas, och gåvan, om den fullbordas före konkursutbrottet, bli gällande mot borgenärerna. Även i andra fall torde man, när flera led ingår i en transaktion, regelmässigt böra behandla transaktionen som en enhet och räkna återvinningsfristen från det sista ledet.

För återvinning krävs, att gäldenären var eller genom åtgärden blev insolvent (jfr motsvarande uttryckssätt i 29 och 31—35 §§ i förslaget). Det förutsätts ej, att rättshandlingen ensam i och för sig medför nämnda effekt. Ifall gäldenären realiserar sina tillgångar för att lämna landet är rekvisitet t. ex. uppfyllt, om han gör likviden oåtkomlig för borgenärerna och därigenom kommer på obestånd. I fråga om det i motiven[10] till gällande lag nämnda fallet, att en gäldenär, innan han ger sig in på vågade spekulationer, ger bort sin egendom för att undandra sina borgenärer densamma och sedan blir insolvent genom affärerna, kan också återvinning av gåvan komma i fråga, om det hela hör så nära samman att det bör behandlas som en enhet. Självfallet måste i sådana fall upprätthållas krav på kausalsammanhang mellan gäldenärens handlande och insolvensen (jfr s. 134). Beträffande förvärv som är underkastade registreringsplikt se även ovan under 28 § 3.

För återvinning enligt 34 § KL krävs, att gäldenären avsåg att skada borgenärerna.[11] Enligt förslaget krävs ej något särskilt skadeuppsåt hos gäldenären. Det kan t. ex. tänkas, att en okunnig eller lättsinnig gäldenär mer eller mindre aningslöst låter sig ledas av

[10] 1911 års bet. s. 212, jfr Welamson I s. 211.

[11] Häri torde ingå såväl direkt som indirekt uppsåt och i viss utsträckning eventuellt uppsåt, jfr Welamson I s. 217 f.

en förslagen medkontrahent. På medkontrahentens sida kräver 34 § KL, att han kände till gäldenärens skadeuppsåt. Enligt beredningens förslag är det tillfyllest, att medkontrahenten handlat culpöst. Förslaget kräver endast, att han kände eller bort känna till gäldenärens insolvens och de omständigheter som gjorde rättshandlingen otillbörlig. Om insolvensen inte föreligger vid tiden för rättshandlingen och inte heller följer direkt av denna, förutsätts att medkontrahenten kände eller bort känna gäldenärens avsikter beträffande fortsättningen. Det krävs inte att medkontrahenten själv bedömt handlandet som otillbörligt. Här kan erinras om att i förslaget möjlighet öppnats till jämkning av återbäringsskyldigheten (se 37 § 4, jfr 3).

Enligt 34 § KL får talan om återvinning, sedan fem år förflutit från att avtalet i fråga ingicks, ej väckas annat än mot make. I andra stycket av 36 § i förslaget upptas också en återvinningsfrist av fem år utom när medkontrahenten är närstående till gäldenären (se 28 § 2). Fristen räknas enligt förslaget, i motsats till gällande lag, till fristdagen. När fråga är om avhändelse av fast eller annan egendom beträffande vilken registreringsplikt föreligger, börjar fristen enligt förslaget ej att löpa förrän lagfart eller motsvarande registrering sökts (jfr 28 § 3 i förslaget). Av allmänna regler torde följa, att återvinningsanspråket, i den mån det räknas som fordran, preskriberas i vanlig ordning, d. v. s. efter tio år, om inte preskriptionen avbryts.[12]

Med hänsyn särskilt till den utformning som förevarande 36 § liksom 33, 34 och 121 §§ i förslaget fått har, såsom framhållits under 3.2.3 i de allmänna motiven, någon motsvarighet till 32 § KL ej ansetts behövlig.

Förevarande 36 § överensstämmer, frånsett återvinningsfristen, med övriga nordiska förslag. Det finska förslaget stämmer även beträffande fristen överens med det svenska förslaget. Enligt det norska förslaget skall en femårsfrist gälla utom i förhållande till gäldenären närstående och den som handlat dolöst, då fristen skall vara tio år. Det danska förslaget innehåller inte någon särskild preskriptionstid. Skiljaktigheterna sammanhänger med frågan, om allmänna skadeståndsregler skall gälla vid sidan av återvinningsreglerna eller ej (jfr härom ovan under 3.2.3).

37 §

Bifall till återvinningstalan innebär i princip, att den rättshandling som är föremål för återvinning skall gå åter.[1] Hur denna rättsverkan skall realiseras är i huvudsak reglerat i 37 § KL. I 38 § KL behandlas det fallet att egendom till vilken konkursboet har återvinningsrätt överlåtits till annan. Vidare finns i 40 § en bestämmelse om rätt till utdelning efter återvinning.

Frånsett pengar skall den egendom som frångått gäldenären i princip återställas. Detta är ej direkt utsagt i lagtexten. Det har ansetts, att ingendera parten har rätt att välja mellan prestation in natura och ersättning. Det är inte fullt klarlagt i vad mån även skadestånd kan åläggas vid sidan av återbäring in natura. Fysiska förändringar på egendomen som medfört att den nedgått i värde är dock återvinningssvaranden sannolikt skyldig att ersätta.[2] Vidare torde ersättning kunna åläggas för förlust som boet lider efter att talan väckts (eller återgång krävts).[3]

[12] Jfr nedan under 37 § 1.

[1] I fråga om återvinning av pant i fast egendom o. l. är dock enligt 29 § andra st. KL rättsverkan en annan. Se härom vad som sägs i fortsättningen.

Verkningarna av återvinning behandlas ingående i Welamson I s. 271 ff. Se vidare Welamson II s. 82 ff, Lawski s. 112 ff och Lejman s. 10 ff (jfr Hult i SvJT 1940 s. 785 f). Jfr även Bramsjö, Om avtals återgång (anm. av Lögdberg i SvJT 1951 s. 345 ff). Av intresse i sammanhanget är även Hellner, Om obehörig vinst, och SOU 1965:14 s. 110 ff.

[2] Jfr Bramsjö s. 167 ff och 207 ff. (Jfr SOU 1947: 38 s. 289 f som avser vindikation.)

[3] I NJA 1928 s. 132 ansågs den återbäringsskyldige med hänsyn till omständigheterna ej pliktig utge ersättning för nyttjandet av egendomen. Däremot ålades han att ersätta den förlust som konkursboet från stämningens delgivning lidit på grund av att han ej återställt egendomen. I NJA 1935 A 405 ansågs sådana

När återvinning av inteckning äger rum enligt 29 § andra stycket KL, skall inteckningshandlingen antingen återställas eller också tillhandahållas, handling angående fast egendom eller luftfartyg för utbyte[4] samt handling, på grund varav sökts inteckning i fartyg eller företagsinteckning, för inteckningens dödande. Undantag gäller dock för inteckning som sökts inom den i 11 kap. 2 § JB angivna tiden för fordran som avses där.[5]

Enligt 37 § första stycket KL gäller, att om egendom som skall återställas inte finns i behåll, boet har rätt till ersättning för därigenom uppkommen skada.[6] Motsvarande gäller, om inteckningshandling som avses i 29 § ej kan tillhandahållas. Lagtexten tyder närmast på att ersättningen skall beräknas efter egendomens värde vid den tid då återvinning äger rum.[7] Detta torde gälla även om egendomen sålts till ett lägre pris.[8] För rätt till värdeersättning för egendom som överlåtits lärer inte förutsättas, att egendomen ej kan återvinnas från den aktuella innehavaren.[9]

I 37 § andra stycket KL regleras det fallet att återvinningssvaranden har lämnat gäldenären vederlag för överlåten egendom.[10] Han har då rätt att få tillbaka vederlaget eller, i andra hand, avräkna dess värde. Det sagda gäller dock inte, om vederlaget ej kommit boet till godo och han hade kännedom om att gäldenären avsåg att undanhålla borgenärerna vederlaget.[11] När bodelning går åter, är konkursboet skyldigt att återbära den egendom som gäldenären erhöll vid bodelningen. Om den egendom som konkursboet skall återbära ej finns i behåll, skall boet i stället utge ersättning med egendomens värde.

Då återbäring sker på någondera sidan, skall enligt 37 § tredje stycket KL också utges den ränta eller avkomst som fallit under tiden. Vid sidan härav kan moraränta komma i fråga.[12] Beträffande kostnader som nedlagts på egendom som skall återbäras kan principen i nämnda lagrum sägas vara att godtroende besittare skall få ersättning för både nödig och nyttig kostnad, medan den som är i ond tro endast får nödig kostnad ersatt.[13] Återvinningssvaranden behandlas i allmänhet som ondtroende och får alltså blott ersättning för nödiga kostnader. Undantag gäller vid återvinning av gåva och bodelning. Under förutsättning att 34 § inte är tillämplig ersätts då även nyttig kostnad, om det inte visas att återvinningssvaranden haft skälig anledning antaga att gäldenären var insolvent eller haft kännedom om konkursansökningen. Konkursboet å sin sida räknas som godtroende besittare och har

omständigheter ej ha förebragts att återvinningssvaranden, som skulle återbära vissa aktier eller deras värde på dagen för domens fullgörande, kunde åläggas ersättningsskyldighet för att kursen vid tiden för fullgörandet av domen kunde understiga den som gällde då aktierna avkrävdes honom. Talan bifölls dock här ej enligt återvinningsreglerna utan på grund av bättre rätt till egendomen. — Se närmare Welamson I s. 273 och 275. Jfr Bramsjö s. 246. Jfr vidare lagberedningens uttalanden i Förslag till giftermålsbalk m. m., IV (1918) s. 311 f.

[4] Jfr 21 § i 1875 års inteckningsförordning och 21 § i 1955 års lag om inskrivning av rätt till luftfartyg.

[5] Betr. bakgrunden till 29 § andra st. KL se Welamson I s. 280, jfr Welamson II s. 84. — I U VIII föreslås, att förevarande 29 § andra st. skall ändras.

[6] I NJA 1935 A 405 (jfr not 3 ovan) medgavs dock den återbäringsskyldige rätt att, när fråga var om börsnoterade aktier som ej fanns i behåll, i deras ställe prestera andra aktier i företaget.

[7] I NJA 1928 s. 140 hänfördes dock beräkningen till tiden för tillkomsten av det köpeavtal som återvanns. Härom och om det följande se närmare Welamson I s. 274 f, där även frågan om den exakta tidpunkten för värdeberäkningen behandlas.

[8] I Welamson I s. 274 not 8 har även behandlats frågan huruvida, när försäljningen skett till ett högre pris, värdet kan sättas till detta. I NJA 1928 s. 140 bortsågs från att försäljning ägt rum till högre pris än värdet vid tiden för avtalet. Försäljningen skedde efter konkursutbrottet. Jfr Bramsjö s. 261 ff.

[9] Se Welamson I s. 284.

[10] Se Welamson I s. 276 f.

[11] Om vederlaget t. ex. använts för att betala en gäldenärens skuld, får det anses ha kommit borgenärerna till godo i den mån det svarar mot vad den borgenär som fått betalningen hade kunnat få i utdelning i konkursen, om betalningen ej ägt rum (jfr NJA 1928 s. 140).

[12] Welamson I s. 277. Se även Gunvor Wallin, Dröjsmålsränta s. 59 ff, särskilt s. 63; jfr sakkunnigutlåtandet i NJA 1964 s. 375.

[13] Betr. gränsdragningen mellan nödig och nyttig kostnad se särskilt NJA 1932 s. 534.

alltså överlag rätt till ersättning för både nödig och nyttig kostnad.

När betalning återvinns, återupplivas fordringen och borgenären får enligt 37 § fjärde stycket KL göra sin fordran gällande i konkursen (jfr 40 § KL). Detsamma gäller bodelning, vid vilken egendom frångått gäldenären mot att fordran mot honom utlagts på hans lott. I princip skall borgenären ställas i samma situation som om han inte fått betalning. Det innebär bl. a. att pant, som i behörig ordning lämnats för fordringen, bör återställas. På samma sätt torde borgensmans ansvar återupplivas.[14] Det inbördes förhållandet mellan borgenär och borgensman är emellertid konkursboet ovidkommande.[15] När tredje man ställt pant som borgenären återlämnat med anledning av betalning, torde borgenären ha rätt att få tillbaka panten av tredje mannen.[16]

I 37 § sista stycket KL finns en speciell regel som rör återvinning av gåva till gäldenärens make samt återgång av bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes arvingar. Har maken eller arvingarna till följd av vad som sägs i 8 kap. 5 § eller 13 kap. 14 § GB infriat någon gäldenärens skuld innan stämning om återvinning delgetts, är konkursboet skyldigt att återbetala vad som utgetts jämte ränta.[17] Syftet är att undvika att vederbörande belastas dubbelt.[18]

Återvinningsreglerna i KL bygger f. n. i princip på presumtion om ond tro hos återvinningssvaranden. Beredningens förslag eftersträvar en objektivering av förutsättningarna för återvinning. Vidare har tidsfristerna förlängts. Det har av dessa och andra skäl synts behövligt att modifiera rättsverkningarna av återvinning i vissa hänseenden. I princip behålls den nuvarande ordningen att egendom som avses med återvinning skall återlämnas och att, om den ej finns i behåll, ersättning därför skall utges. Möjlighet öppnas emellertid att i vissa fall utge ersättning även om egendomen finns i behåll. Som nämnts i den allmänna motiveringen föreslås vidare, att det införs möjlighet att jämka rätten till återvinning (se under 3 och 4 i förevarande 37 §).

Vid överläggningarna mellan de nordiska kommitterade har från norsk sida hävdats, att återbäringen — frånsett fall som svarar mot actio pauliana — bör i överensstämmelse med gällande norsk rätt regleras på grundval av den s. k. berikelseläran.[19] Konkursboet bör med andra ord av återvinningssvaranden utfå den berikelse som denne vunnit. Med denna ordning skulle enligt norsk mening någon jämkningsregel inte vara behövlig. Från dansk sida har man i princip anslutit sig till den norska ståndpunkten. Det har dock ansetts erforderligt att uttryckligen begränsa återkravsrätten till vad som svarar mot boets förlust. Vidare har från dansk sida en föreskrift funnits behövlig om att, när återvinningssvaranden mottagit pengar eller omsatt mottagen egendom i pengar, boets återkravsrätt ej påverkas av det sätt på vilket pengarna använts. Detta torde medföra, att i flertalet fall berikelseprincipen ej kommer att tillämpas. De danska kommitterade har dessutom ansett, att en jämkningsregel bör upptagas.

De finska och svenska kommitterade har, särskilt med hänsyn till tillämpningssvårigheterna, inte ansett sig kunna förorda, att

[14] Se Lawski s. 113 med hänvisning till Getz, Kreditorernes adgang til at omstøde sin skyldners retshandler s. 596 ff. Se vidare Welamson I s. 281.

[15] NJA 1925 s. 585, jfr Welamson I s. 281, Fogelklou i Ekonomisk revy 1962 s. 324 och Welamson II s. 84 f.

[16] Welamson I s. 281.

[17] Betr. vad som här kan avses med ränta se Welamson I s. 279.

[18] EEC-förslaget innehåller inga bestämmelser om återbäringen. I detta hänseende gäller enligt konventionsförslaget konkurslandets lag.

[19] Se härom t. ex. Brækhus I s. 125 ff, Hagerup s. 257 ff, A. Vinding Kruse, Erstatningsretten, I del, s. 336 ff och Jaeger I s. 563 p. 31. Jfr Hellner, Om obehörig vinst, Bergström i SvJT 1951 s. 247 ff och Lejman i SvJT 1949 s. 641 ff. Jfr vidare 74 § växellagen. Se också lagen (1924: 323) om verkan av avtal, som slutits under inflytande av rubbad självverksamhet (särskilt andra st.). Vidare bör påpekas, att i 1911 och 1919 års betänkanden föreslogs att berikelseläran skulle tillämpas när det gällde återbäring vid återvinning av gåva m. m. (1911 års bet. s. 14 och 231 f samt 1919 års bet. s. 15). Förslaget frångicks på denna punkt efter kritik av lagrådet, NJA II 1921 s. 469 f.

berikelseläran läggs till grund för återbäringen. Däremot har det ansetts, att man kan använda "berikelsen" som en viktig synpunkt vid tillämpning av jämkning (se 37 § 3 i beredningens förslag).

De olika förslagen avser emellertid att i allt väsentligt leda till samma resultat.

Under 1—3 i 37 § i det svenska förslaget regleras återbäringen i alla fall utom de som avses med 36 § i förslaget. Bestämmelserna gäller i princip oavsett från vilken sida återbäring skall ske.

1. Beredningen har funnit önskvärt, att den grundläggande principen vid återvinning, nämligen att egendomen skall återbäras in natura, kommer till uttryck i lagtexten. Som första punkt i första stycket har därför beträffande återvinning enligt 29—35 §§ upptagits, att egendom som utgetts från någondera sidan skall återbäras. Har det t. ex. skett ett sådant byte som avses i 29 § andra stycket i förslaget, skall sålunda återvinningssvaranden återbära det objekt som han mottagit men å andra sidan återfå vad han lämnat gäldenären. På samma sätt skall vid gåvoköp köpeobjektet återställas till boet men lämnat vederlag återgå eller avräknas.[20] Vid återvinning av bodelning går f. n. bodelningen i dess helhet åter. Enligt 30 § i beredningens förslag går bodelningen åter endast i den mån den innebär en avsevärd eftergift eller egendom genom densamma frångått gäldenären mot att fordran på honom själv utlagts på hans lott. Härav följer, att återvinningssvaranden har rätt att lämna kompensation så att resultatet av bodelningen blir godtagbart (jfr 13 kap. 14 § GB). Även i fråga om återvinning av överföring av medel till pensions- eller personalstiftelse som avses i 32 § i förslaget kan möjligen tänkas, att överföringen avser annat än pengar. I så fall gäller i princip huvudregeln om att egendomen skall återbäras. Vid återvinning av utmätning skall utmätningsborgenären, om han fått betalning, utge penningersättning. Skedd försäljning av utmätt egendom påverkas ej. Jfr även 39 § 3 i förslaget.[21]

Det kan naturligtvis tänkas, att objektet undergått sådan väsentlig förändring eller infogats i annan egendom på sådant sätt att naturaprestation ej är godtagbar.[22] Det kan också tänkas, att objektet trots att det finns i behåll ej kan återställas.[23] Även i sådana fall får värdeersättning tillgripas. Motsvarande gäller, när egendomen eljest ej är åtkomlig hos återvinningssvaranden, t. ex. till följd av försäljning. Jfr härom första stycket andra punkten under 1 i förslaget.

Om objektet endast delvis finns i behåll, skall enligt huvudregeln vad som är kvar återbäras, medan i övrigt värdeersättning kan böra utgå.[24] Den omständigheten att egendomen nedgått i värde genom normalt slitage medför inte ersättningsskyldighet. Ett onormalt uttag av skog, grus e. l. bör däremot ersättas såsom innebärande en minskning av kapitalet. Om egendomen skadats eller förstörts och ersättning därför utgått, kommer återvinningen att gälla ersättningen.[25]

I fråga om t. ex. aktier bör det som regel stå den återbäringsskyldige fritt att, om försäljning ägt rum, i stället lämna andra likvärdiga aktier i bolaget.[26]

När återvinningstalan väckts, kan av allmänna regler tänkas följa, att återvinningssvaranden blir skyldig att ersätta boet förlust till följd av att egendomen alltjämt undanhålls boet.[27]

Om undantagsvis egendom skall återbäras från båda håll och den ej finns i behåll på den ena sidan, bör det ej hindra, att återbä-

[20] Självfallet behöver återvinningssvaranden ej nöja sig med utdelning på beloppet i konkursen. Det är här fråga om återbäring på ömse sidor som led i en reglering, då den ena prestationen är beroende av den andra för att den tidigare situationen skall kunna återställas. Jfr Welamson I s. 282.

[21] Jfr i övrigt beredningens förslag till ändring av 24 § KL i U VIII s. 54 och 253 ff.

[22] Se Bramsjö s. 102.

[23] Jfr Bramsjö s. 111 ff.

[24] Jfr Welamson I s. 273 och Bramsjö s. 255 ff. Se även SOU 1947: 38 s. 289 ff (jfr SOU 1960: 25 s. 153) och prop. 1970: 20 del B 1 s. 238 f.

[25] Jfr Bramsjö s. 270 ff.

[26] Jfr NJA 1935 A 405. Nyemissioner (även fondemission) måste givetvis beaktas.

[27] Jfr NJA 1935 A 405.

ring in natura åläggs den andra sidan, när egendomen på den sidan är i behåll.[28]

Inom rättsvetenskapen har förordats,[29] att återvinningssvaranden alltid får fullgöra sin prestation i pengar om boet inte har något särskilt intresse av naturaprestation. Det kan otvivelaktigt ibland vara av intresse för den återbäringsskyldige att få utge värdeersättning i stället för att återlämna egendom som han behöver. Vanligen har konkursboet inte heller något särskilt att vinna genom naturaprestation. I förslaget har som tredje punkt i första stycket under 1 upptagits föreskrift om att, när återbäring av viss egendom är förenad med särskild olägenhet för den förpliktade, det kan medges honom att utge ersättning i egendomens ställe.[30] När jämkning är motiverad, kan det också vara lämpligt att byta ut naturaprestation mot pengar. Parterna kan givetvis, om de är ense och reglerna om talerätt i 39 § 1 inte föranleder annat, själva bestämma huruvida naturaprestation eller värdeersättning skall utgå.

Det finska förslaget överensstämmer såvitt här är i fråga med det svenska. Dock krävs för att värdeersättning skall få ges, trots att egendomen finns i behåll, att återbäring av egendomen skulle innebära synnerlig olägenhet för den som är återbäringsskyldig. Enligt de danska och norska förslagen skall egendom som är i behåll återbäras, om någondera parten begär det och återbäring in natura ej medför orimlig värdeförlust.

I första stycket andra punkten under 1 föreskrivs, att om egendomen ej finns i behåll, ersättning skall utgå för dess värde.[31] Regeln har motsvarande tillämpning, när endast en del av egendomen finns i behåll. Vid värdeersättning är det av särskilt intresse vilken tidpunkt som skall vara bestämmande för beräkningen av värdet. Med utgångspunkt från regeln att egendomen skall återställas in natura synes konsekvent att, om egendomen finns i behåll, som regel tilllämpa värdet vid tiden för återvinningsmålets avgörande.[32] Om egendomen gått förlorad och krav på värdeersättning trätt i stället, bör denna beräknas efter värdet vid tiden för förlusten.[33] Beträffande det fallet att egendomen överlåtits jfr under 38 §.

Som förut nämnts innehåller 37 § fjärde stycket KL föreskrift om att, när betalning återgår, borgenären får göra sin fordran gällande i konkursen. Motsvarande skall enligt bestämmelsen gälla, när vid bodelning egendom frångått gäldenären mot att fordran på honom utlagts på hans lott. Beredningen finner det utan särskild föreskrift uppenbart, att borgenären måste ha sådan rätt.[34] Förhållandet framgår även av lydelsen av 40 § i förslaget. Motsvarighet till 37 § fjärde stycket KL har följaktligen inte upptagits i förslaget.

Enligt gällande rätt skall vid återbäring även utges ränta eller avkomst som fallit. Denna regel synes för sträng i fråga om återvinning enligt 29—35 §§ i förslaget. Den återbäringsskyldige har sannolikt i regel konsumerat avkastningen. Man torde i hithörande fall, då ond tro inte förutsätts, kunna låta återvinningssvaranden behålla avkastningen för tiden intill dess stämning i återvinningsmålet delgetts honom. (När rätt till återvinning gjorts gällande i annan ordning — se 39 § 2 sista punkten — torde

[28] Jfr Bramsjö s. 164.

[29] Lejman s. 20 f. Bramsjö har funnit (s. 101), att värdeersättning i stället för naturarestitution kan vara särskilt motiverad, när återvinningssvaranden i god tro förbättrat objektet.

[30] Jfr Bramsjö s. 96 ff, där frågan om fysiska förändringar på objektet som anledning till att detta ej behöver återställas behandlas.

[31] Bramsjö behandlar ingående hur värdeersättningen bör beräknas i olika återgångssituationer, se s. 255 ff.

[32] Jfr Welamson I s. 274 (se även Lejman s. 15 ff och Bramsjö s. 264 ff). — Alternativ tidpunkt för beräkningen kunde vara tiden för den angripna rättshandlingen (jfr NJA 1928 s. 140) eller den tidpunkt, då återvinningssvaranden avhände sig egendomen, eller en kombination av dessa båda tider med valrätt för boet (jfr SOU 1965: 14 s. 117).

[33] Betr. vissa av domstolarna tillämpade "presumtionsdata" se Bramsjö s. 269 f.

[34] Lawski påpekar (s. 113), att bestämmelserna i 37 § fjärde st. är ett specialfall av den regel som kommit till uttryck i första och andra st. av paragrafen.

ej bli tal om redovisning av avkastning.) I överensstämmelse med 5 kap. 1 § JBförslaget bör den tid på vilken avkastningen belöper och inte förfallodagen vara utslagsgivande.[35] Föreskrift i enlighet med det sagda har upptagits som första punkt i andra stycket under 1. Begreppet avkastning bör tas i vid bemärkelse men självfallet endast avse nettoavkastningen.[36] Även den nytta som den återbäringsskyldige haft genom att bebo fast egendom e. l. bör ersättas.[37] Det kunde ifrågasättas att ännu närmare än som skett ansluta till JBförslagets regler beträffande klandertalan som rör fast egendom. De passar emellertid inte så bra för annan än fast egendom och att på ifrågavarande punkt differentiera för olika slag av egendom har inte synts praktiskt motiverat.

I fråga om återbäring av betalning skall under alla omständigheter åtminstone utgå ränta från delgivning av stämning i målet.[38]

Beträffande kostnader vilka nedlagts på egendom som skall återgå gäller f. n., att både nödiga och nyttiga kostnader skall gottgöras när svaranden undantagsvis förutsätts vara i god tro, medan eljest endast nödvändiga kostnader ersätts honom. Denna reglering är mindre väl förenlig med de föreslagna objektiva återvinningsreglerna och kan även på annat sätt bli hård. Beredningen föreslår som huvudregel, att ersättning utgår för både nödig och nyttig kostnad. Härmed avses objektivt nödiga eller nyttiga sådana kostnader. Det finns dock ett behov att göra avsteg t. ex. om en återvinningssvarande som var i ond tro lagt ned kostnad som det skulle vara alltför betungande för konkursboet att ersätta.[39] Visserligen kan begränsningen till vad som objektivt sett är nödig eller nyttig kostnad i allmänhet förebygga en sådan verkan, men det synes lämpligt att lagen ger vid handen att man ej är bunden till det kostnadsbelopp som nedlagts på egendomen. I andra stycket under 1 har upptagits föreskrift av den innebörd som nu sagts. Överflödiga kostnader ersätts ej.[40] Det kan tilläggas, att den återbäringsskyldige får anses ha rätt att avlägsna vad han tillfört egendomen, om det kan ske utan olägenhet och ersättning ej utgår.[41] Reglerna om gottgörelse för kostnader får betydelse även vid ersättning i pengar, t. ex. i fråga om kostnader som den återbäringsskyldige nedlagt på egendomen innan han överlåtit den.

Med kostnad bör analogivis likställas att återvinningssvaranden nedlagt eget arbete på förbättring av egendomen, t. ex. ombyggnad. Om en sådan analogi inte godtages, kan i stället jämkning äga rum enligt bestämmelserna under 3.

Det finska förslaget överensstämmer även beträffande regeln om värdeersättning med beredningens förslag. Vad som skall utges i avkastning är emellertid det som uppburits sedan talan om återvinning väckts. Som angetts i det föregående utgår de danska och norska förslagen från att kvarstående berikelse skall utges. Som också framgått av det föregående har i det danska förslaget berikelseregeln kompletterats med ett par hjälpregler. I fråga om avkastning överensstämmer det norska förslaget i sak med det svenska, medan enligt det danska förslaget avkastning som uppburits efter att stämningsansökan ingetts skall utges till boet.

Som förut nämnts finns i 29 § andra stycket KL vissa regler om återbäring av inteckningshandling, när återvinning sker och handlingen kan tillhandahållas. Beredningen har i Utsökningsrätt VIII föreslagit viss ändring av denna reglering.[42] Om inteckning-

[35] Jfr prop. 1970: 20 del B 1 s. 235 ff. Jfr även 25 kap. 7 § tredje st. ÄB. Betr. moraränta se Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 43, not 1. — Betr. när talan anses väckt se däremot 13 kap. 4 § tredje st. RB.

[36] Jfr 5 kap. 1 § JBförslaget och prop. 1970: 20 del B 1 s. 235 ff. Se även SOU 1947: 38 s. 288 f.

[37] Jfr hänvisningarna i föregående not.

[38] Jfr betr. gällande lag Welamson I s. 277 och Rodhe I s. 573 ff.

[39] Jfr i det senare hänseendet vad som i Welamson I (s. 277 not 18) sägs om motiveringen för nuvarande ordning. Jfr vidare 5 kap. 3 § JBförslaget och prop. 1970: 20 del B 1 s. 239 f.

[40] Jfr prop. 1970: 20 del B 1 s. 240.

[41] Jfr 5 kap. 5 § JBförslaget och prop. 1970: 20 del B 1 s. 241 f.

[42] Se U VIII s. 54 f och 255.

handlingen inte kan återställas, har konkursboet rätt till ersättning för den skada som därigenom vållas boet. I beredningens förslag har bestämmelser om inteckningshandlingar upptagits som tredje stycke under 1 i förevarande 37 §. De innebär i fråga om återbäringen ingen avvikelse i sak från vad som i detta hänseende föreslagits i Utsökningsrätt VIII, frånsett jämkningsregeln under 3. Om säkerhet som grundas på inteckning återvinns, skall inteckningshandlingen återställas eller, om den behövs som bevis för fordringen, tillhandahållas för utbyte eller dödning av inteckningen. Pantbrev enligt JBförslaget är inte bärare av något betalningsanspråk[43] och skall utan vidare återställas, när återvinning därav sker. Även partiell återvinning av panträtt kan förekomma. Saken kan då ordnas på olika sätt, enklast så att panträtten förklaras inte gälla viss fordran eller del av fordran. I andra fall kan borgenären behöva inteckningshandlingen som bevis för sin fordran. Den skall då tillhandahållas för åtgärd beträffande inteckningsrätten och därefter återställas.[44] Det blir återvinningskärandens sak att bestämma huruvida utbyte eller dödning bör äga rum, om återvinningen avser hela inteckningsrätten. Valet torde då vara likgiltigt för återvinningssvaranden.

I det finska förslaget är återvinning av inteckning t. v. föremål för särskild reglering. Man skall emellertid på finsk sida överväga att närmare ansluta sig till de övriga nordiska förslagen.[45] För dansk och norsk del har någon särskild bestämmelse ej ansetts behövlig beträffande inteckning e. l.

Det har inom rättsvetenskapen uttalats olika meningar i frågan huruvida vid återvinning — liksom vid återgång på grundval av allmänna ogiltighetsgrunder — konkursboet har separationsrätt till egendom som skall återbäras, om återvinningssvaranden råkat i konkurs.[46] Enligt dansk och norsk rätt anses separationsrätt föreligga.[47] De danska och norska kommitterade har uttalat sig för att denna ordning bibehålls för framtiden. Beredningen finner också en sådan lösning bäst förenlig med grunderna för reglerna i ämnet. Någon särskild föreskrift för dessa sällsynta fall synes ej påkallad.

2. Såsom förut nämnts skall vid återvinning i princip återupprättas den situation som förelåg innan rättshandlingen eller åtgärden företogs. Detta har bl. a. ansetts innebära, att när betalning återvinns, borgen som ställts för fordringen skall återupplivas och att pant som tredje man lämnat och fått åter skall återställas.[48] Några uttryckliga bestämmelser finns emellertid inte därom. Det har synts önskvärt att reglera även de problem som nu nämnts och söka lösa dem på ett sätt som ansluter till förslagets övriga bestämmelser om återvinning.

I första stycket under 2 regleras det fallet, att tredje man ställt egendom som säkerhet för någon förpliktelse av gäldenären och, sedan gäldenären fullgjort förpliktelsen, återfått säkerheten. Därom sägs, att den som återställt säkerheten (d. v. s. i regel borgenär) inte skall vara skyldig att vid återvinning återbära mer än som överstiger säkerhetens värde, om han inte kan återfå denna och han inte kände eller bort känna gäldenärens insolvens när han återställde säkerheten. Med fullgörelse av förpliktelse åsyftas i första hand betalning men det kan även vara fråga om leverans av varor o. s. v.

I fråga om beräkning av värdet på pant när den inte återställs har vad som sagts ovan om första stycket andra punkten under 1 motsvarande tillämpning.

Som nämnts har borgenären enligt förslaget ej rätt att avräkna den återställda säkerhetens värde, om han när säkerheten återställdes kände eller bort känna gäldenärens insolvens. I detta fall har alltså subjektiva omständigheter tillmätts betydelse. Med hänsyn till den anförda regeln bör en borgenär, som mottager betalning och vet eller

[43] Se t. ex. prop. 1970: 20 del B 1 s. 261, 289 f och 297 ff.
[44] Jfr Welamson I s. 280.
[45] Jfr även under 34 § not 18.
[46] Se Welamson I s. 284 ff. Se även Lögdberg i SvJT 1951 s. 355.
[47] Munch-Petersen s. 144 f och Brækhus I s. 128. Jfr Bramsjö s. 123 ff.
[48] Jfr not 14 ovan.

har anledning befara att gäldenären är insolvent, behålla tredjemanssäkerhet till dess han är tryggad mot återvinning.

Frågan om tredje mans skyldighet att ånyo utge säkerhet som han fått åter regleras i andra stycket under 2. Sådan skyldighet skall föreligga under samma förutsättningar som skolat gälla för återvinning av den fullgörelse som gäldenären gjort, om den hade skett till tredje mannen. Tredje mannen blir med andra ord återbäringsskyldig, om talan om återvinning av fullgörelsen kunnat bifallas mot honom för den händelse han själv varit borgenär. Frågan om återvinning från tredje mannen skall sålunda bedömas självständigt enligt den återvinningsbestämmelse som åberopas. Detta gäller bl. a. återvinningsfristens längd. Om t. ex. tredje mannen är närstående till gäldenären (se 28 § 2) gäller tvåårsfristen i 33 eller 34 § i förslaget mot honom, även om den verkliga borgenären ej är närstående. Är åter den verkliga borgenären men ej tredje mannen närstående till gäldenären, gäller ej tvåårsfristen mot tredje mannen.

Jämkningsregeln under 3 är tillämplig även i det fall som avses i andra stycket under 2.

Som en andra punkt i andra stycket under 2 har intagits föreskrift, att konkursboet får föra talan mot tredje mannen och därvid fordra att denne fullgör sin skyldighet direkt till boet. Anledningen till att talerätt öppnats för boet är främst, att detta bör ha möjlighet att få hela den aktuella transaktionen prövad i ett sammanhang.[49] Boet har intresse av processen mot tredje man eftersom boets rätt mot borgenären kan bero av processens utgång. Det kan f. ö. också vara rimligt, att borgenären i den aktuella situationen ej behöver själv föra talan mot tredje mannen. Om borgenären är insolvent, är det även av betydelse för boet att kunna gå förbi honom.

I tredje stycket har angetts, att första och andra styckena har motsvarande tillämpning när tredje man ingått borgen för gäldenärens förpliktelse och gäldenären fullgjort denna. Bestämmelsen gäller oavsett om borgensmannen fått kännedom om fullgörelsen eller ej.

Det finska förslaget överensstämmer i sak med beredningens förslag i fråga om de fall som behandlas under 2 i förevarande paragraf. I det danska förslaget finns ingen speciell reglering av återvinningssvarandens (borgenärens) ställning, när tredje mans pant återställts eller borgen upphört till följd av fullgörelse från gäldenärens sida. Däremot behandlas tredje mannens ställning i den situationen. Konkursboet har enligt det danska förslaget krav mot tredje mannen i enlighet med de allmänna bestämmelserna om återvinning, därest tredje mannen kände eller bort känna de omständigheter på vilka talan om återvinning grundas. Inte heller det norska förslaget innehåller några särskilda föreskrifter om återvinningssvarandens ställning. I fråga om tredje mannen anges, att fordringshavaren eller boet kan göra panträtten eller borgensansvaret gällande om gäldenärens betalning är återvinningsbar enligt föregående bestämmelser och tredje mannen, då han fick kännedom om betalningen, kände eller bort känna gäldenärens insolvens. Om återlämnad säkerhet inte kan framskaffas, skall tredje mannen i stället ersätta det belopp som det kan antagas att säkerheten skulle ha inbragt om den funnits i behåll. Enligt det norska förslaget har det nu sagda motsvarande tillämpning i fråga om säkerhet i gäldenärens egendom. De norska kommitterade skall överväga en reglering som bättre överensstämmer med det svenska förslaget.

I anslutning till det anförda kan erinras om det fallet att gäldenären lämnat säkerhet till någon som går i borgen för en skuld som gäldenären redan har. Beredningen har uttalat sig därom under 34 §.

3. På skäl som angetts i det föregående föreslår beredningen, att här införs möjlighet till jämkning av återbäringen vid återvinning. Enligt förslaget kan rätten till återvinning jämkas, om det som part skall återbära enligt bestämmelserna under 1 annars

[49] Jfr 14 kap. 2 § (se även 3 och 5 §§) och 10 kap. 14 § RB.

skulle överstiga vad han vunnit genom den rättshandling eller åtgärd som är föremål för återvinning eller andra synnerliga skäl föreligger. Regleringen skall även gälla i fall som avses under 2 i paragrafen, d. v. s. när fullgörelse medfört att tredje mans pant återställts eller befrielse vunnits från borgensåtagande. Frågan om jämkning bör prövas med hänsyn till samtliga omständigheter, bl. a. den angripna rättshandlingens mer eller mindre otillbörliga karaktär. Om någon mottagit och i god tro konsumerat en penninggåva, bör detta som regel vara tillräckligt skäl till jämkning, eventuellt till noll. Om däremot den återbäringsskyldige med kännedom om gäldenärens insolvens fått avsevärda förmåner, bör jämkning ej äga rum. Ligger straffbart förfarande återvinningssvaranden till last, bör jämkning i strid mot allmänna skadeståndsrättsliga regler inte förekomma.

Som förut nämnts har beredningen ansett det lämpligt att som ett skäl till jämkning ange, att återbäringen annars skulle överskrida vad svaranden vunnit genom den rättshandling eller åtgärd som är föremål för återvinning. Detta blir också ett mått för den jämkning som är rimlig i vanliga fall. Längre gående jämkning synes emellertid kunna tänkas i undantagsfall, såsom när svaranden visserligen "vunnit" ett värde men använt det på ett sådant sätt, t. ex. för resa eller utbildning, att det skulle vara obilligt att kräva åter beloppet. Beträffande tillämpningen av reglerna kan i övrigt framhållas följande.

Om svaranden t. ex. i god tro sålt egendom som han förvärvat genom gåva, bör jämkning till valutans värde regelmässigt vara motiverad. Har mottagen likvid också konsumerats i god tro, kan som redan antytts en längre gående jämkning vara befogad. Har den egendom som svaranden mottagit av gäldenären blivit förstörd, kan också en långtgående jämkning böra äga rum, om egendomen ej var försäkrad. När försäkring fanns, bör försäkringsbeloppet tjäna som ledning i jämkningsfrågan. När fråga om jämkning väcks på grund av att svaranden konsumerat mottagna medel, får man givetvis även beakta, om det kan antagas att han skulle ha gjort utgifterna även om han inte haft de aktuella medlen till förfogande.

Den omständigheten att den som drabbas t. ex. av återvinning enligt 31 § i förslaget deklarerat och betalat skatt för vad som återvinns bör som regel inte utgöra jämkningsanledning. Återvinningssvaranden får i särskild ordning anföra besvär enligt 100 § taxeringsförordningen (1956: 623) över sin taxering det aktuella taxeringsåret. Detta bör gälla i alla de återvinningsfall där saken kan bli aktuell. Skulle det till äventyrs någon gång inträffa att återvinning äger rum vid en så framskriden tidpunkt att besvär ej kan anföras över taxeringen (jfr 36 § och punkt 4 i förevarande 37 § i förslaget), kan dock jämkning vara motiverad. När t. ex. fastighetsköp återgår till följd av återvinning, torde det i regel vara motiverat att jämkning sker med det belopp som köparen betalt i stämpelskatt, om denna ej räknas som nödig kostnad (jfr NJA 1969 s. 66).

I 37 § sista stycket KL uppmärksammas sammanträffande av reglerna om återvinning och om begränsat betalningsansvar för gäldenärens make eller arvingar i 8 kap. 5 § och 13 kap. 14 § GB.[50] Om egendom som make fått i gåva återvinns eller om bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes arvingar går åter samt maken eller arvingarna till följd av nämnda lagrum i GB infriat någon gäldenärens skuld innan stämning om återvinning delgavs vederbörande, är konkursboet skyldigt att återgälda maken eller arvingarna vad som sålunda betalts jämte ränta. Beredningen har inte funnit behövligt att i förslaget upptaga någon uttrycklig motsvarighet till denna regel. Som förut nämnts beträffande 13 kap. 14 § GB bör i dessa fall betalningen tillgodoräknas vederbörande. Att detta bör gälla inte endast återvinning från gäldenärens make utan

[50] Betr. dessa bestämmelser se Welamson I s. 226 ff. Enligt W. torde boet ej kunna komma åt betalningar enligt dessa lagrum i GB. Möjligen kan så ske, om betalningen avslöjas som ett arrangerat kringgående i syfte att gynna viss borgenär.

även återvinning från makes dödsbo är självfallet.

Det finska förslaget överensstämmer med det svenska. Som förut nämnts bygger de danska och norska förslagen på berikelseläran. I det danska har den påbyggts med bl. a. en jämkningsregel. Enligt denna kan kravet mot den som gynnats nedsättas eller helt bortfalla, om dess genomförande skulle bli orimligt tyngande och omständigheterna i övrigt talar för jämkning.

4. Här regleras effekten av återvinning enligt 36 § i förslaget, d. v. s. motsvarigheten till actio pauliana. Enligt första punkten i första stycket under 4 skall bestämmelserna under 1—3 ha motsvarande tillämpning vid återvinning enligt 36 §. Hänvisningen omfattar sålunda även jämkningsregeln under 3. Uppenbart är emellertid, att jämkning inte bör ske när återvinningssvaranden handlat dolöst. Däremot kan jämkning tänkas vara motiverad, när svaranden endast förfarit vårdslöst. Även då bör emellertid återhållsamhet iakttas.

Av bestämmelserna i andra stycket under 1 i förslaget följer, att som regel endast avkastning som belöper på tiden efter att talan om återvinning delgetts återvinningssvaranden behöver utges av denne. Denna reglering synes för gynnsam mot honom, när återvinning sker enligt 36 §. Möjlighet bör här finnas att förplikta honom att utge avkastning för hela besittningstiden. Som en andra punkt i första stycket under 4 har därför upptagits föreskrift, enligt vilken den som är återbäringsskyldig kan förpliktas utge avkastning alltifrån att han mottog egendomen. Har svaranden ej handlat dolöst, kan det vara skäl att inte ålägga honom en mera vidsträckt återbäringsskyldighet i fråga om avkastning än som gäller enligt andra stycket under 1. Det kommer i så fall självfallet inte heller i fråga att vidga boets återbäringsplikt därutöver.

Enligt 37 § andra stycket KL gäller, att återvinningssvaranden har rätt att av konkursboet återfå vederlag som han lämnat. Detta gäller dock inte, när vederlaget ej kommit boet till godo och svaranden hade kännedom om att gäldenärens avsikt var att undanhålla borgenärerna vederlaget. I huvudsaklig överensstämmelse härmed föreslår beredningen i andra stycket under 4, att den som lämnat gäldenären vederlag för egendom som återvinns enligt 36 § inte har rätt till ersättning för vad han utgett, om vederlaget ej kommit konkursboet till godo. Det har inte ansetts behövligt att uppställa något krav på att gäldenären skall ha avsett att undandra borgenärerna vederlaget eller att medkontrahenten insåg att detta ej skulle komma dem till godo. Förutsättningarna för återvinning enligt 36 § har synts vara tillfyllest. Om effekten blir alltför hård mot svaranden när denne endast handlat culpöst, kan man tänka sig jämkning av själva rätten till återvinning enligt reglerna under 3.

Det kan nämnas, att om gäldenären använt vederlaget exempelvis till att gynna någon närstående genom att betala en skuld till denne, kan endast så mycket av vederlaget anses ha kommit boet till godo som svarar mot den utdelning som den närstående skolat få i konkursen om skulden ej hade betalats (jfr NJA 1928 s. 140).

Även i fråga om återbäring vid återvinning i de fall som avses under 4 överensstämmer det finska förslaget väsentligen med det svenska. Bestämmelsen om utgivande av uppburen avkastning är dock ovillkorlig. Enligt det danska förslaget är återvinningssvaranden då skadeståndsskyldig enligt allmänna regler. När egendom finns i behåll, har part rätt till restitution in natura, om det ej skulle medföra orimlig värdeförlust. Även den särskilda jämkningsregeln skall gälla. Det norska förslaget innehåller, att boet i förevarande fall kan fordra att vardera parten återbär vad han mottagit, om det är i behåll och återbäringen kan ske utan orimlig värdeförlust. Kan återbäring ej ske, har boet rätt till ersättning för egendomens värde. Boet har rätt att därutöver fordra, att den andra parten ersätter boet den ytterligare förlust som vållats boet genom den aktuella rättshandlingen. Har gäldenärens medpart endast visat oaktsamhet, kan hans ansvar mot boet nedsättas el-

ler eventuellt bortfalla, om betalning av fullt skadestånd med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som orimligt tyngande eller särskilda skäl eljest föreligger. Han får dock ej ställas bättre än vid återvinning enligt de objektiva bestämmelserna.

38 §

I förevarande paragraf behandlas frågan om tredje mans ställning, när egendom, vartill konkursbo har återvinningsrätt, överlåtits till honom.

Enligt 38 § KL har konkursboet samma rätt mot tredje mannen som mot gäldenärens medpart, om tredje mannen ej var i god tro när han åtkom egendomen.[1] Med god tro avses här enligt förarbetena frånvaron av kännedom om de omständigheter som, under förutsättning av konkurs, grundar återvinningsrätt mot fångesmannen.[2] Bevisbördan ligger i princip på återvinningskäranden. Stadgandet avser även fall då gäldenärens medkontrahent upplåtit rättighet, t. ex. panträtt, i egendom som gäldenären avhänt sig. Det gäller både fast och lös egendom samt oavsett huruvida tredje mannens fång var benefikt eller oneröst. När återvinning äger rum mot tredje man, har 37 § KL motsvarande tillämpning. Härav följer bl. a., att om egendomen ej finns i behåll hos tredje mannen, denne i stället blir skyldig att utge ersättning för egendomens värde.[3]

Enligt förevarande 38 § i förslaget gäller, att om egendom vartill konkursboet har återvinningsrätt överlåtits till annan, konkursboet har samma rätt mot denne, om han kände eller bort känna de omständigheter som grundar rätt till återvinning mot gäldenärens medkontrahent. Bestämmelsen har motsvarande tillämpning, om tredje mannen i sin tur överlåtit egendomen o. s. v. Liksom gällande lag skall bestämmelsen även tillämpas vid upplåtelse av begränsade sakrätter.

I subjektivt hänseende krävs, att tredje mannen vid tiden för rättshandlingen mellan honom och hans fångesman kände eller bort känna de omständigheter som grundar rätt till återvinning. Vad som åsyftas är de faktiska omständigheterna. Vid gåvoköp o. l. skall han t. ex. ha känt eller bort känna de omständigheter som gav transaktionen dess benefika karaktär. Vid återvinning enligt 30 § skall han på samma sätt åtminstone ha bort känna till att egendomen härrör från en bodelning vid vilken gäldenären i avsevärd mån eftergett sin rätt så som sägs i paragrafen. Vid återvinning enligt 36 § förutsätts, att tredje mannen kände eller bort känna gäldenärens insolvens och de omständigheter som gjorde rättshandlingen otillbörlig. Till de faktiska omständigheterna hör även relationen mellan gäldenären och dennes medkontrahent, när den är av betydelse för återvinning. Vid återvinning enligt 29 § skall tredje mannen sålunda, för att tvåårsfristen skall bli tillämplig, ha känt eller bort känna till de omständigheter som enligt 28 § 2 gjorde gäldenärens medkontrahent till gäldenären närstående. Det är däremot i princip utan betydelse, om tredje mannen själv är närstående eller ej till gäldenären (eller sin fångesman). Om han själv men ej hans fångesman är närstående till gäldenären och det avslöjas att fångesmannen inskjutits som mellanled för att hindra återvinning, bör man givetvis helt bortse från mellanledet, om talan väcks mot tredje mannen.

För återvinning enligt förevarande 38 § krävs — frånsett återvinning enligt 36 § — ej att tredje mannen var i ond tro beträffande gäldenärens insolvens. Men han har rätt att, om det är av betydelse för frågan om återvinning, visa att gäldenären ej var eller genom sin åtgärd blev insolvent (resp., i fall enligt 30 § i förslaget, insufficient). Det krävs ej för återvinning från tredje man — lika litet som vid återvinning från gäldenärens medkontrahent — att han insett eller bort inse att de faktiska omständigheterna enligt lag kunde leda till återvinning som rättsföljd.

[1] Såsom påpekats i Welamson I (s. 282) har efter gäldenärens medkontrahents död konkursboet samma rätt mot dödsboet. Jfr Lejman s. 19.

[2] Härtill och till det följande se 1911 års bet. s. 234 f, NJA II 1921 s. 471 f, Welamson I s. 282 ff, Bramsjö s. 305 ff och SOU 1965: 14 s. 51 ff.

[3] EECförslaget innehåller ej någon reglering svarande mot 38 § KL.

När återvinning sker enligt förevarande 38 §, har 37 § i förslaget motsvarande tillämpning. Detta innebär bl. a. att fråga om jämkning bedöms med hänsyn till tredje mannens förhållanden. Har han t. ex. fått egendomen i gåva från sin fångesman och konsumerat den i god tro, kan jämkning vara motiverad även om hans fångesman ej kunnat påräkna jämkning. Tredje man skall å andra sidan ej bli sämre ställd än sin fångesman. Återbäringen enligt 37 § under 1 blir på konkursboets sida begränsad till vad gäldenären bekommit från sin medkontrahent men bör i princip ej heller sättas lägre. Om gäldenären t. ex. för en post aktier, som vid tillfället var värd 20 000 kr, har fått 8 000 kr av sin medkontrahent och denne sedan har sålt aktierna vidare till tredje man för 20 000 kr, är den sistnämnde skyldig att lämna aktierna från sig för 8 000 kr, om återvinningsförutsättningar enligt 29 § föreligger. För återstoden får han vända sig mot sin fångesman. Om gäldenärens medkontrahent överlämnat aktieposten som gåva till tredje mannen, bör tredje mannen i princip ha rätt att, vid återbäring av aktierna, av boet utfå de 8 000 kr som gäldenärens medkontrahent betalt gäldenären. Av andra stycket under 1 i 37 § följer, att tredje mannen är skyldig att utge avkastning som belöper på tiden efter att stämning delgetts honom. I fråga om ersättning för nedlagda kostnader inträder tredje mannen i sin fångesmans rätt och kan dessutom få ersättning för egna kostnader.

Om talan skall väckas mot tredje man, kan det vara lämpligt, att talan samtidigt väcks mot gäldenärens medkontrahent.[4] I detta sammanhang kan förtjäna påpekas, att det kan inträffa att tredje mannens fång ej är skyddat mot hans fångesmans borgenärer.[5] Om fångesmannens konkursbo då får egendomen åter, kan det bli meningslöst att föra återvinningstalan mot tredje mannen enligt förevarande 38 §. Den ursprungliga överlåtaren/gäldenärens konkursbo har att hålla sig till gäldenärens medkontrahents konkursbo och göra rätt till återvinning gällande i vanlig ordning (i förekommande fall med separationsrätt).

Har tredje mannen i sin tur avhänt sig egendomen, blir han enligt 37 § skyldig att utge värdeersättning. Om egendomen återvinns från förvärvaren, skall emellertid boet självfallet inte därjämte få ersättning för egendomens värde.

De danska och finska förslagen överensstämmer med det svenska. I det norska förslaget har särskilda föreskrifter getts för det fallet att den subjektiva regeln (motsvarande 36 § i beredningens förslag) är tillämplig på den rättshandling som gäldenären företagit och för övriga fall. Sakligt sett överensstämmer bestämmelserna väsentligen med de övriga förslagen. I det norska förslaget har uttryckligen angetts, att den avgörande tidpunkten i fråga om tredje mannens goda tro är tiden då överlåtelsen eller motsvarande rättshandling skedde i förhållande till honom. På norsk sida skall övervägas att redigera bestämmelserna i närmare överensstämmelse med övriga förslag.

39 §

Förevarande paragraf i förslaget liksom motsvarande paragraf i gällande lag innehåller processuella föreskrifter om talan rörande återvinning.

Talan om återvinning får enligt gällande lag väckas såväl av förvaltaren som av enskild borgenär som bevakat fordran i konkursen. I internt hänseende gäller dock, att förvaltaren enligt 79 § KL skall inhämta samtycke av rättens ombudsman innan han väcker eller fullföljer talan. Om samtycke ej inhämtas, svarar förvaltaren för kostnad och skada som uppkommer för boet och inte täcks av vad som kommer boet till godo genom rättegången.[1] För borgenärs rätt att föra talan om återvinning uppställs ej, utöver kravet på bevakning,[2] någon annan förutsättning än att han underrättat förval-

[4] Se 14 kap. 2 § och 10 kap. 14 § RB.
[5] Jfr SOU 1965: 14 s. 52 f.
[1] Welamson I s. 291 och Lejman s. 239 f.
[2] Se härom Welamson I s. 315. Borgenär, som vill väcka talan om återvinning men ej bevakat inom föreskriven tid, kan vinna talerätt genom efterbevakning enligt 111 § KL.

taren.[3] Underlåter han detta, får hans talan inte upptas till prövning. Förvaltaren behöver ej ha medgett, att talan förs. Borgenären svarar enligt tredje stycket i paragrafen själv för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av boet i den mån de täcks av vad som kommit boet till godo genom rättegången.

Domen i en återvinningsprocess har i princip rättskraft mot alla taleberättigade.[4] Det har därför ansetts, att såväl förvaltaren som enskild borgenär och gäldenären har rätt att inträda såsom part i en rättegång om återvinning som annan intressent anhängiggjort. Det har vidare ifrågasatts, om inte beträffande såväl inom- som utomrättslig förlikning krävs ej blott att bestämmelserna om förlikning i 78 § KL iakttas utan även att alla taleberättigade samtyckt därtill.

Enligt 39 § andra stycket KL skall talan om återvinning enligt 28—33 och 36 §§ anhängiggöras genom stämning inom sex månader från första borgenärssammanträdet (jfr 19 § tredje st. KL).[5] Det är härvid tillräckligt, att stämningsansökan inkommit till rätten före klandertidens utgång (13 kap. 4 § tredje st. RB).[6] Om gäldenären avhänt sig fast egendom och lagfart ej sökts före nämnda sammanträde, räknas klandertiden i stället från den dag då lagfart söktes. På motsvarande sätt skall, när fråga är om återgång av bodelning, tiden räknas från att bodelningshandlingen ingavs till rätten, om ingivandet skett efter första borgenärssammanträdet. Med hänsyn till lagtextens ordalydelse har det ansetts uteslutet att väcka talan om återvinning enligt 28—33 och 36 §§ KL på annat sätt än genom stämning, t. ex. i form av anmärkning mot företagen bevakning.[7] Detta har förmodats gälla även beträffande talan enligt 34 § KL.[8] Bevakas fordran som avses bli föremål för återvinningstalan, måste även anmärkning mot bevakningen framställas. I anmärkningsprocessen kan domstolen emellertid ej meddela annat beslut än att fordringen medför rätt i konkursen endast om och i den mån talan om återvinning ej bifalls.[9] Enligt 38 § KL kan talan även föras mot tredje man, till vilken gäldenären överlåtit den aktuella egendomen. Härvid är tillräckligt, om återvinningstalan mot gäldenärens medkontrahent instämts före klandertidens utgång.[10]

39 § KL innehåller ej några föreskrifter om forum för talan om återvinning. Konkursdomstolen är inte i denna sin egenskap behörig utan forum bestäms av reglerna i 10 kap. RB.[11]

I 39 § i förslaget regleras det processuella förfarandet under olika punkter (1—3).

1. Under 1 i förevarande paragraf av beredningens förslag ges föreskrifter om vem som äger föra talan om återvinning samt om ansvaret för kostnaderna, när enskild borgenär för sådan talan. Bestämmelserna ersätter 39 § första och tredje styckena KL. De avser samtliga fall av återvinning, med det undantag som följer av bestämmelsen under 3,

[3] Det kan anmärkas, att i NJA 1943 s. 354 en av enskild borgenär förd talan om återvinning inte ansetts kunna komma under prövning sedan konkursen avskrivits enligt 186 § KL. Se vidare Welamson I s. 315 f.

[4] Härtill och till det följande se Welamson I s. 316 f, där även behandlas spörsmål om verkan av ett före konkursen ingånget skiljeavtal och om befogenheten att sluta skiljeavtal under konkursen.

[5] I fråga om talan enligt 34 § KL finns ej i 39 § någon särskild klanderfrist. En gräns för talerätten följer dock, utom mot gäldenärens make, av föreskrifterna i 34 §.

[6] 1930 års lag om lagstadgad tid är tillämplig. Jfr Welamson I s. 222 f. — Om klandertiden försuttits, torde den ej kunna återställas. Se Welamson i SvJT 1950 s. 798 f.

[7] Se Welamson I s. 311 ff. Kravet på stämning utgör enligt W. ej hinder att i återvinningsmål ny grund för återvinning av den aktuella transaktionen åberopas. Åtminstone i flertalet tänkbara situationer torde enligt W. ej heller föreskrifterna i RB betr. ändring av talan lägga hinder i vägen härför.

[8] Welamson I s. 312 f. Lejman (s. 235 f) anser däremot, att stämning är onödig i detta fall.

[9] 1919 års bet. s. 180. Självfallet måste slutet bli ett annat, om tiden för återvinningstalan utgått utan att klandertalan väckts. Jfr även Welamson I s. 499 och 543 f.

[10] NJA 1927 s. 455.

[11] Se Welamson I s. 313 f. Till skillnad från Welamson har Lejman (s. 236 ff) ansett, att annat forum än återvinningssvarandens forum domicilii ej skulle kunna tänkas annat än vid genstämning. Lejman har vidare de lege ferenda uttalat sig för konkursdomstolen som exklusivt forum vid här aktuell talan.

och sålunda även återvinning som avses i 37 § 2 andra stycket och i 38 §.

Liksom enligt gällande rätt skall förvaltaren kunna föra talan om återvinning. Han är härvid underkastad föreskrifterna i 79 § KL.

Som nyss nämnts har borgenär som bevakat fordran i konkursen f. n. en i princip oinskränkt rätt att föra talan om återvinning.[12] Enskild borgenär har i andra frågor ej rätt att föra talan för konkursboet (79 § KL, se även 22 §).[13] Någon motivering till borgenärens talerätt beträffande återvinning finns ej i förarbetena till KL. Inom rättsvetenskapen har åberopats risken för motsättningar mellan den borgenärsgrupp med vars röster förvaltaren valts och övriga borgenärer.[14] Det torde vara sällsynt att enskild borgenär för talan om återvinning, och beredningen har övervägt, om inte den enskilda borgenärens talerätt kan avvaras. Sådan borgenärs talerätt kan bl. a. medföra, att en för boet förmånlig förlikning går om intet, och även på annat sätt försvåra förvaltarens arbete. Konkursförvaltaren står under tillsyn av rättens ombudsman (se 44 och 59 §§ KL) och förvaltaren kan liksom denne bli ersättningsskyldig för skada som vållas konkursboet eller borgenärerna genom underlåtenhet att tillvarata boets rätt. Detta borde kunna vara tillfyllest. Inom beredningens sakkunnigkrets har dock framhållits, att talerätten kan fylla en funktion i fall då förvaltaren bedömer utsikterna till framgång som så pass små att han ej vill föra talan men någon enskild borgenär är beredd att påtaga sig ansvaret för en rättegång. Motsvarande kan gälla, om förvaltaren anser att återvinningssvarandens ekonomi är så svag att det ej lönar sig att föra talan mot honom. Beredningen har därför stannat för att behålla en begränsad talerätt för enskild borgenär. Det har emellertid synts angeläget, att sådan borgenär ej skall kunna hindra förlikning som förvaltaren anser vara till fördel för konkursboet. I första punkten under 1 har sålunda angetts, att talan om återvinning kan väckas av förvaltaren eller av borgenär som bevakat fordran i konkursen, om förvaltaren inte vill föra talan och ej heller ingår förlikning i saken.

Här kan anmärkas, att i sista punkten under 2 öppnas möjlighet att föra talan om återvinning även genom anmärkning mot bevakning eller genom invändning mot annat yrkande som framställs mot konkursboet.

I fråga om förlikning skall förvaltaren även i fortsättningen vara underkastad föreskrifterna i 78 § KL[15] som torde avse både processförlikning och förlikning utom rätta. Erbjuds boet förlikning angående osäker eller tvistig tillgång och finner förvaltaren fördelaktigt att anbudet antas, skall han inhämta samtycke av borgenärerna, när tillgången utgörs av fast egendom, och annars av rättens ombudsman. Godkänner denne ej anbudet i senare fallet, kan förvaltaren hänskjuta frågan till borgenärerna. Vill förvaltaren själv ta initiativ till förlikning, kan han ge anbud därom med reservation för att de förutsättningar som anges i 78 § (eller i förekommande fall 110 §) KL uppfylls. Accepterar motparten anbudet, får förlikningsfrågan sedan prövas enligt 78 (110) § KL. Självfallet bör förvaltaren samråda med rättens ombudsman innan han bjuder motparten förlikning. I fråga om borgenärernas prövning av förlikningsanbud gäller föreskrifterna i 178—180 och 182 §§ KL.[16] Detta innebär bl. a. att frågan avgörs på borgenärssammanträde och att som borgenärernas beslut gäller den mening varom de närvarande borgenärer förenar sig vilkas fordringar omfattar största beloppet, under förutsättning att dessa borgenärer utgör minst en fjärdedel av dem som röstar. Kan beslut inte åstadkommas på det sättet, gäller den mening som rättens ombudsman biträder. Enligt förslag till ändring av 78 § KL som beredningen framlagt i Utsökningsrätt

[12] Sådan borgenär har även rätt att göra anmärkning mot bevakning (104 § andra st. KL).

[13] Lawski s. 161 och Welamson I s. 303 ff. Jfr dock betr. särskild rättegång om fordran av beskaffenhet att kunna göras gällande i konkursen Welamson I s. 295. Se även under 5.3.

[14] Welamson I s. 315. Jfr Lejman s. 239.

[15] Ändring av paragrafen har föreslagits i U VIII, se s. 59 och 259. Betr. gällande rätt se vidare Welamson I s. 308 ff, jfr 316 f.

[16] Se Lawski s. 159 f och Welamson I s. 158.

VIII skall förvaltaren höra gäldenären när det lämpligen kan ske. Om gäldenären motsätter sig förlikningen och ställer säkerhet för vad som bjuds, har han rätt att själv utföra tvisten. I fråga om förlikning i anmärkningsprocess gäller bestämmelserna i 108 och 110 §§ KL.[17] I den mån förlikning ej ingås enligt 108 § på förlikningssammanträdet gäller enligt 110 §, att samtycke krävs av alla vilkas rätt är beroende av förlikningen.[18] Den skillnad som sålunda kommer att gälla beträffande förutsättningarna för förlikning rörande återvinning när talan förs i anmärkningsprocessens form och andra fall torde ej medföra några praktiska olägenheter.

Vad härefter angår talerätten för enskild borgenär uppställer förslaget liksom gällande lag krav på att borgenären bevakat sin fordran i konkursen.[19] I sak för borgenären återvinningstalan på boets vägnar, ehuru boet ej kan drabbas av rättegångskostnader utöver vad som återvinns.[20] Vad som vinns genom processen tillfaller nämligen boet, med det avdrag som följer av andra punkten i förevarande första stycke under 1. Enligt denna skall borgenären liksom f. n. själv svara för rättegångskostnaderna men ha rätt att få ersättning därför av boet i den mån kostnaden täcks av vad som kommit boet till godo genom rättegången.

Såsom angetts i det föregående skall borgenärens talerätt enligt förslaget vara subsidiär i förhållande till förvaltarens. Om förvaltaren, när borgenären aktualiserar saken, redan har ingått förlikning i föreskriven ordning, kan borgenären enligt förslaget ej väcka talan. Vill borgenär i annat fall föra talan om återvinning, har han att vända sig till förvaltaren med förfrågan, huruvida denne avser att föra talan. Han bör därvid ange vilka grunder han vill åberopa och vilken bevisning han önskar förebringa. Förvaltaren bör utan dröjsmål meddela borgenären hur han ställer sig. Någon särskild föreskrift härom har ej synts påkallad. När förvaltaren inte vill göra återvinningsrätt gällande och ej ingått förlikning, skall han meddela borgenären detta skriftligen i sådan form att denne kan använda meddelandet som bevis för sin behörighet att föra talan. Pågår förlikningsförhandlingar eller ämnar förvaltaren ta upp sådana, bör han meddela borgenären detta så att denne, om tiden medger det, kan avvakta utgången av förhandlingarna innan han väcker talan. Om förvaltaren väckt talan, har enskild borgenär enligt förslaget ej självständig talerätt, men saken har sådant intresse för honom att han bör tillåtas att på förvaltarens sida deltaga i målet. Som han inte vid sidan av förvaltaren har självständig talerätt bör han i så fall t. ex. i fråga om rättegångskostnader behandlas på samma sätt som en osjälvständig intervenient i andra mål[21] (se 18 kap. 12 § RB). Skulle förvaltaren, utan att förlikning i föreskriven ordning träffats, vilja återkalla eller nedlägga sin talan, bör enskild borgenär enligt grunderna för förslaget kunna fullfölja talan i målet och i fortsättningen föra en självständig talan. I rättegångskostnadshänseende synes då grunderna för 18 kap. 10 § RB böra tillämpas. Har enskild borgenär väckt talan, kan annan borgenär som bevakat fordran i konkursen inträda i rättegången. Motsvarande gäller förvaltaren, om han ändrat ståndpunkt. Det föreligger då, sedan förvaltaren övertagit saken, enligt förslaget ej hinder mot att han förliker må-

[17] Jfr prop. 1970: 136 s. 10 (31 §) och 117 ff.

[18] Se Lawski s. 196 och Welamson I s. 296 f. Betr. ingående under konkurs av skiljeavtal rörande återvinning synes samma regler böra tillämpas som betr. förlikning, jfr Welamson I s. 317 (se även s. 301 och 311). Skiljeavtal som ingåtts före konkursen binder ej boet i fråga om återvinning, se Welamson I s. 317 (jfr s. 297 ff och 309 f).

[19] Talerätten bortfaller, om bevakningen ogillats genom lagakraftvunnen dom i jävsprocess. Om bevakningsprocess rörande fordringen är anhängig, synes befogat, att återvinningsmålet förklaras vilande i avbidan på utgången av förstnämnda process. Jfr Welamson I s. 315.

[20] Med hänsyn till att borgenären sålunda svarar för rättegångskostnaderna förordas i Welamson I (s. 316 not 21), att han betecknas som part och ej som ställföreträdare för boet. Motsvarande ståndpunkt har intagits av Lejman (s. 253 f).

[21] Jfr 14 kap. 9 och 11 §§ RB samt Gärde m. fl. s. 149 f och 151 f. Se vidare allmänt om intervention Ekelöf II s. 175 ff.

let. Härvid måste självfallet förutsättningarna enligt 78 § resp. 108 eller 110 § KL vara uppfyllda, och förvaltaren bör naturligtvis konferera med borgenären. Förlikning enligt 110 § KL kan ej komma till stånd, om borgenären motsätter sig. I övrigt är det naturligt att försiktighet iakttas, om stark opposition bland borgenärerna förekommer mot en tänkt förlikning. Om förvaltaren ingår förlikning när borgenär fört talan, måste givetvis borgenärens skäliga rättegångskostnader ersättas, åtminstone inom ramen för vad som vinns genom förlikningen. Beträffande borgenärs egna rättegångskostnader är förvaltaren inte behörig att ingå förlikning. Givetvis måste han emellertid vid förliknings ingående ta hänsyn även till borgenärens kostnader. I fråga om förhållandet mellan borgenären och återvinningssvaranden blir 18 kap. 5 § tredje stycket RB tillämpligt.

I fråga om forum har en författare rekommenderat, att konkursdomstolen ges exklusiv behörighet i fråga om återvinningstalan.[22] Beredningen har inte kunnat biträda denna ståndpunkt. Det skulle visserligen vara en fördel, om frågor om solvens, jämkning m. m. genomgående bedömdes av en och samma domstol. Det hör dock till undantagen att återvinningstalan väcks, och det synes principiellt tveksamt, om man bör tvinga presumtiva återvinningssvarande att svara vid gäldenärens forum med de olägenheter som det kan innebära för dem. Detta gäller särskilt, om svaranden är bosatt eller driver rörelse utomlands och ej omfattas av den nordiska konkurskonventionen. När återvinningstalan riktar sig mot fordran som görs gällande i konkursen, synes det emellertid naturligt, att återvinningsfrågan får handläggas vid konkursdomstolen i samband med anmärkningsprocessen. Möjlighet härtill har öppnats genom föreskrift under 2 i förevarande paragraf.

Som angetts i det föregående har enskild borgenär, frånsett återvinning, ej rätt att föra talan för boet. Enligt 117 § FAL kan boet i vissa fall föra talan om återkrav av försäkringspremier. Sådan talan synes ligga så nära talan om återvinning att borgenär bör få samma talerätt som i fråga om återvinning. Se härom under 5.3.

Det finska förslaget innehåller i fråga om talerätten samma föreskrifter som beredningens förslag med det undantaget att någon rätt att föra talan om återkrav av vissa försäkringspremier ej öppnats för enskild borgenär. I det danska förslaget har meddelats bestämmelser om borgenärs talerätt vilka inte bara avser återvinningstalan utan generellt reglerar enskild borgenärs talerätt. De gäller sålunda exempelvis vindikationstalan. Beslutas ej talan från konkursförvaltningens sida och har förlikning ej ingåtts, skall enskild borgenär ha rätt att väcka talan inom en frist som fastställs av skifteretten. Konkursboet är skyldigt att ersätta borgenären rimliga kostnader för talan, dock ej utöver vad som tillförts boet. Bestämmelserna har motsvarande tillämpning i fråga om fullföljd av talan. Även i det norska förslaget regleras borgenärs talerätt i fråga om återvinning genom allmänna bestämmelser om borgenärs talerätt. Om konkursförvaltningen finner tveksamt huruvida boet bör göra gällande en rätt som antages tillkomma det, skall saken föreläggas borgenärerna på borgenärssammanträde. Om borgenärerna därvid beslutar att boet ej skall göra gällande något anspråk, kan enskild borgenär som röstat mot beslutet ta upp saken på boets vägnar inom en frist som skifteretten bestämmer. Detta gäller dock ej, om förlikning ingåtts mellan boet och den andra parten. Borgenären är skyldig att påtaga sig ansvaret för processen och ställa säkerhet som skifteretten bestämmer för förlust som kan tillfogas boet genom att saken drivs. Borgenären har att själv stå kostnaderna men har rätt att, om boets behållning ökas genom processen, få rimlig ersättning för dem ur vad som vunnits. Liksom enligt danska förslaget har reg-

[22] Se ovan not 11. Inom den finska kommittén har uttalats sympati för en sådan lösning, medan man från dansk och norsk sida uttalat sig i samma riktning som beredningen.

lerna motsvarande tillämpning i fråga om fullföljd av talan som rör boets rätt.[23]

2. Under denna punkt ges bestämmelser angående den tid inom vilken talan om återvinning måste väckas.

Som förut nämnts skall enligt gällande lag sådan talan, utom beträffande återvinning enligt 34 § KL, väckas genom stämning inom sex månader från första borgenärssammanträdet. Detta sammanträde skall som regel hållas inom tre—fem veckor från konkursbeslutet (jfr 19 § tredje st. KL[24]). Skälet till att sammanträdet tagits till utgångspunkt för fatalietidens beräkning är enligt förarbetena, att då har definitivt bestämts vem som skall handha boets förvaltning och att alla kända borgenärer underrättats om sammanträdet genom särskilda kallelsebrev.[25] Här kan anmärkas, att enligt vad som föreslagits i prop. 1970: 136 talan om återvinning även skall få föras i samband med offentligt ackord.[26]

I 28 § 1 i förevarande förslag har angetts den dag till vilken fristen i de särskilda återvinningsfallen skall räknas, den s. k. fristdagen. Som regel blir dagen för konkursansökningen fristdag. Men när ackordsförfarande eller boutredningsmannaförvaltning föregått kan en tidigare dag vara att anse som fristdag. Boet bör i dessa fall ha utretts så pass ingående under det föregående förfarandet att förvaltaren respektive borgenärerna normalt ej kan behöva någon längre betänketid innan ställning tas till frågan om återvinningstalan skall väckas. Å andra sidan kan ackordsförhandling eller boutredningsmannaförvaltning tänkas dra ut på tiden. Om en konkurs inleds såsom s. k. fattigkonkurs enligt 185 § KL, kan det också dröja någon tid innan konkursförvaltare förordnas och det egentliga konkursförfarandet i övrigt kommer i gång.[27] Med hänsyn till betydelsen av att återvinningsfrågorna ej hålls svävande bör dock tiden ej sättas längre än som är nödvändigt. Här kan anmärkas, att det i ett par svar på 1962 års konkursenkät uttalades önskemål om att den i 39 § KL stadgade fristen skulle förlängas väsentligt. En fatalietid på ett år från fristdagen synes lämplig. Enligt beredningens mening bör den tiden gälla även i fråga om sådana fall som i förslaget behandlas i 36 §. Till stöd härför talar, att enligt förslaget även culpösa fall omfattas av detta lagrum. I det danska förslaget har fristen bestämts till sex månader från konkursbeslutet. Det norska förslaget överensstämmer i förevarande hänseende med det svenska. På finsk sida, där någon översyn av ackordslagstiftningen ej skett, har man t. v. stannat för att i huvudbestämmelsen räkna tiden från konkursbeslutet därvid fristen bestämts till ett år.

Det kan tänkas förekomma fall då anledning för konkursboet att väcka talan om återvinning ej blivit känd inom förenämnda ettårsfrist. En utomstående gör t. ex. anspråk på viss egendom som finns i boet och som förvaltaren trott tillhöra detta och härvid yppas anledning till återvinningstalan beträffande det fång på vilket vederbörande grundar sin rätt. Ett annat exempel är, att det först på ett sent stadium uppdagas sådana otillbörliga transaktioner som avses i 36 § i förslaget. För sådana fall bör öppnas en möjlighet att föra talan även om den vanliga fatalietiden löpt ut.

I första punkten under 2 föreslås i enlighet med det sagda, att återvinningstalan skall, med det undantag som följer av bestämmelsen under 3 i förslaget, väckas inom ett år från fristdagen eller inom tre månader från att anledning därtill blivit känd för konkursboet. Det bör påpekas, att bestämmelsen blir tillämplig även i fråga om talan som avses i 37 § 2 andra stycket eller 38 §. Beträffande talan enligt 38 § i gällande lag har an-

[23] EEC-förslaget behandlar ej frågor av här aktuell art. I princip torde de komma att regleras av konkurslandets lag.

[24] I beredningens förslag finns motsvarande bestämmelser likaledes i 19 § tredje st.

[25] 1911 års bet. s. 235.

[26] Betr. motiven se U VII s. 80 ff, 108 f och 123 ff samt prop. s. 79 ff och 98 ff.

[27] Vid fattigkonkurs kan talan om återvinning ej föras, jfr Welamson I s. 315. Beredningen har ej ansett sig kunna i förevarande sammanhang överväga införande av möjlighet därtill.

setts tillräckligt, att återvinningstalan mot gäldenärens medkontrahent instämts inom sex månader från första borgenärssammanträdet (NJA 1927 s. 455). Framdeles torde förenämnda tremånadersfrist göra ett sådant undantag obehövligt. Lydelsen av förevarande 39 § ger inte heller stöd för en sådan ståndpunkt som intagits i rättsfallet. 1930 års lag om beräkning av lagstadgad tid blir liksom f. n. tillämplig.

Såsom framgår av lagtexten blir tidpunkten, då anledning att väcka talan blivit känd för *konkursboet,* utgångspunkt för den särskilda tremånadersfristen. Om konkursförvaltaren haft anledning att väcka sådan talan, bör tiden anses löpa även mot enskild borgenär. Det måste förutsättas normal aktivitet hos förvaltaren. Han kan sålunda t. ex. ej slå sig till ro, om han misstänker att möjlighet till återvinning kan finnas men ej är säker på sin sak, utan måste söka utreda saken närmare. Om enskild borgenär som känner till fakta underlåter att informera konkursförvaltaren, kan det ej läggas konkursboet till last. Förvaltaren har alltså sin talerätt kvar, om bristande aktivitet ej föreligger på hans sida enligt vad som sagts nyss.

Samtliga nordiska förslag innehåller bestämmelse om en särskild tremånadersfrist. Det norska förslaget innehåller vidare en specialregel för det fallet att gäldenärens medkontrahent önskar föra talan mot tredje man enligt den norska motsvarigheten till bestämmelsen i 37 § 2 andra stycket i beredningens förslag.

När fråga är om återvinning av fast egendom som gäldenären avhänt sig eller om återgång av bodelning, börjar enligt gällande rätt fatalietiden ej löpa förrän lagfart har sökts resp. bodelningshandlingen ingetts till rätten (jfr 13 kap. 15 § GB). Enligt andra punkten under 39 § 2 i förslaget skall i sådana fall återvinningstalan även kunna väckas inom tre månader från den aktuella publicitetsåtgärden, d. v. s. lagfartsansökningen resp. ingivandet av bodelningshandlingen. Bestämmelsen har emellertid i överensstämmelse med 28 § 3 i förslaget vidgats att gälla även förvärv av annan än fast egendom, om förvärvet är underkastat registreringsplikt. Fatalietiden beräknas alltså i dessa fall i princip efter den för konkursboet fördelaktigaste metoden. Har lagfart eller annan registrering av skett förvärv sökts eller bodelningshandling ingetts till rätten, utgör detta dock en särskild anledning för konkursförvaltaren att undersöka omständigheterna.[28] Beredningen vill tillägga, att den ifrågavarande särbestämmelsen i förslaget rörande tiden för väckande av återvinningstalan, med hänsyn till 28 § 3 och tremånadersfristen i första punkten under 2 i 39 § i förslaget, inte är lika behövlig som motsvarande bestämmelse i gällande lag, men beredningen har ansett att den ändå har sitt värde.

Det finska förslaget innehåller, såvitt angår överlåtelse av fast egendom och bodelning, motsvarighet till förevarande andra punkt i 39 § 2 i beredningens förslag. På dansk och norsk sida har en sådan reglering ej ansetts behövlig.

Enligt 39 § KL krävs, att talan om återvinning väcks genom stämning. Detta torde även gälla när fråga är om återvinning enligt 34 § KL.[29] Som nämnts har härav ansetts följa, att fråga om återvinning ej kan prövas i annan ordning. Till skillnad mot vad som är fallet enligt dansk och norsk rätt kan alltså återvinningstalan ej föras genom invändning mot yrkande som framställs mot konkursboet, t. ex. vid vindikationstalan, eller genom anmärkning mot bevakning.[30] Härav följer bl. a. att, när återvinningsbar fordran bevakas, måste dels anmärkning mot bevakningen göras och vid behov närmare utföras, dels särskild återvinningstalan föras enligt vad som gäller därom. En sådan ordning kan inte anses ändamålsenlig. I saklig överensstämmelse med de danska och

[28] Jfr betr. tomträtt 13 kap. 26 § första st. och 21 kap. 7 § JBförslaget.

[29] Jfr ovan not 8.

[30] Se ovan vid not 7. Mot uttalanden av Serlachius, Wrede och Grotenfelt har Palmgren i FJFT 1960 s. 229 ff hävdat, att i Finland återvinning ej endast kan göras gällande i särskild rättegång efter stämning utan även genom invändning i en mot boet anhängig rättegång eller genom anmärkning mot bevakning.

norska förslagen föreslår beredningen därför, att som tredje punkt i förevarande 39 § 2 upptas föreskrift om att rätt till återvinning även kan göras gällande genom anmärkning mot bevakning eller genom invändning mot annat yrkande som framställs mot boet. Från finsk sida har uttalats, att i det finska förslaget skall införas motsvarighet till nämnda föreskrift.

Med bestämmelsen avses att öppna möjlighet att alternativt göra återvinning gällande på där angivna sätt. Någon skyldighet att välja den vägen, när möjlighet finns därtill, skall ej föreligga, utan talan om återvinning kan alltid väckas genom stämning.

På grund av bestämmelsen i sista punkten under 2 i förevarande 39 § har i första punkten ej upptagits någon motsvarighet till stadgandet i gällande rätt om att återvinningstalan skall väckas genom stämning. Om den vägen används, anses talan väckt, när stämningsansökan inkommer till rätten (13 kap. 4 § tredje st. RB). När återvinningsrätt görs gällande genom anmärkning mot bevakning, blir den tidpunkt då anmärkningsskriften inkom till konkursdomaren avgörande (se 104 § och 111 § femte st. KL). Vid återvinning genom invändning blir den tidpunkt då invändningen framställs inför rätten relevant. Återkallas i sistnämnda fall den av tredje man väckta talan, föreligger ändå rätt för den som gjort invändning om rätt till återvinning eller inträder som intervenient på svarandens sida att få målet prövat (jfr 13 kap. 5 § första st. RB[31]). Detta har särskild betydelse, om fatalietiden hunnit utgå. Även när talan förs i den ordning som sägs i förevarande punkt av 39 § 2, gäller tidsfristerna i de föregående punkterna. De danska och norska förslagen har en bestämmelse i motsatt riktning. Med hänsyn till tremånadersfristen har olikheten ansetts sakna praktisk betydelse. Denna frist står bl. a. till buds, när talan väcks mot konkursboet angående egendom som boet har i sin besittning.

Bestämmelserna under 1 gäller i princip även när återvinning görs gällande genom anmärkning eller invändning. Självständig interventionsrätt tillkommer ej borgenär annat än om förvaltaren vid förfrågan meddelar, att han överhuvud ej avser att göra rätt till återvinning gällande. Vill borgenär föra talan genom anmärkning mot bevakning, får han efterhöra förvaltarens ståndpunkt. Har återvinning gjorts gällande genom anmärkning, vare sig av förvaltaren eller av enskild borgenär, kan eftergift av anmärkningen endast ske enligt 110 § KL.[32]

Självfallet får återvinningstalan ej föras vare sig genom anmärkning mot bevakning eller på annat sätt, om saken redan prövats i annan ordning.

3. Här regleras, hur det skall förfaras när återvinning av utmätning aktualiseras.

39 § KL innehåller ej några särskilda föreskrifter i detta hänseende. I Utsökningsrätt VIII har föreslagits, att till nämnda lagrum skall läggas ett nytt stycke enligt vilket särskild talan ej behöver väckas, när den rätt som vunnits genom utmätning skall gå åter och borgenären ej fått betalning.[33] Bakgrunden härtill är, att det ansetts onödigt att särskild talan skall behöva föras när egendomen eller medel som influtit efter dess försäljning eller på annat sätt finns i behåll hos utmätningsmannen eller överexekutor. Enligt motiven bör konkursförvaltaren underrätta överexekutor eller utmätningsman om konkursen, men dessa bör också såvitt möjligt uppmärksamma saken ex officio.

I överensstämmelse med nämnda förslag har under 3 angetts, att när den rätt som vunnits genom utmätning skall gå åter enligt 35 § och borgenären ej fått betalning, behöver särskild talan ej väckas.[34] Som angetts i motiven till 20 § förutsätter beredningen, att det i administrativ ordning meddelas före-

[31] Jfr Gärde m. fl. s. 138 och Ekelöf II s. 127 f.

[32] Welamson I s. 533 f.

[33] U VIII s. 56 och 256 f, jfr där framlagt förslag till ändring av 31 § KL, s. 55 och 255 f.

[34] Av prop. 1970: 142 s. 120 framgår, att det av beredningen i U VIII föreslagna tillägget till 39 § KL flyttats till 31 §. Det synes emellertid bäst förenligt med metodiken i här förevarande förslag till nya bestämmelser om återvinning att bestämmelsen upptas i 39 §.

skrift om att konkursdomaren så snart konkursbeslut meddelats skall underrätta vederbörande kronofogdemyndighet härom. Underrättelsen bör sändas till kronofogdemyndigheten i gäldenärens hemvist. Som påpekats i Utsökningsrätt VIII bör kronofogdemyndigheten eller överexekutor även ex officio beakta konkursbeslutet, när det är känt. Som vidare angetts i samma betänkande bör emellertid konkursförvaltaren det oaktat, när utmätning skett, underrätta kronofogdemyndigheten eller, om ärendet är anhängigt hos överexekutor, denne om att gäldenären är i konkurs. Utmätningen kan till äventyrs ha verkställts av annan kronofogdemyndighet än den i gäldenärens hemvist. Sådan underrättelse bör av naturliga skäl lämnas så snart som möjligt av den enligt 43 § KL förordnade interimsförvaltaren. Enligt 24 § andra stycket i beredningens förevarande förslag, som överensstämmer med det i Utsökningsrätt VIII intagna förslaget till lag om ändring av konkurslagen,[35] gäller, att om utmätningssökanden ej hade panträtt[36] och den förmånsrätt som han vunnit genom utmätningen skall gå åter, skall belopp som enligt bestämmelserna i UL skolat utges till honom eller annan borgenär som ej hade panträtt i stället redovisas till förvaltaren. Enligt tredje stycket i paragrafen skall i sådana fall som avses i andra stycket utmätningen gå åter, om förvaltaren yrkar det innan egendomen blivit såld. Med hänsyn till utformningen av 35 och 37 §§ i beredningens nu aktuella förslag kan någon gång inträffa, att det ej utan vidare kan avgöras huruvida rätt till återvinning föreligger resp. vilken effekt som den bör få. Det borde i så fall — om man bortser från konkursen — förfaras enligt vad som gäller när borgenärs rätt är tvistig. I konkurs skall emellertid borgenärs förmånsrätt liksom hans fordran prövas i den ordning som gäller om bevakning och anmärkning däremot. I den mån det är tveksamt huruvida borgenärs genom utmätning vunna förmånsrätt skall stå sig bör motsvarande belopp redovisas till konkursförvaltaren och borgenären hänvisas att i vanlig ordning göra sin rätt gällande genom bevakning i konkursen. Det kan förutsättas, att frågan tas upp inom helt kort tid efter konkursutbrottet.

Har borgenären hunnit få betalning, skall gälla vad som under 2 sägs om återvinning som avses där. Reglerna under 1 första stycket blir självfallet också tillämpliga.

De danska, finska och norska motsvarigheterna till 35 § i beredningens förslag är så konstruerade att någon motsvarighet till regleringen under 3 ej ansetts behövlig.

Här kan tilläggas, att utformningen av förevarande 39 § återverkar på 18 § boskillnadslagen, 117 § FAL och 3 § lösöreköpsförordningen, vilka i prop. 1970: 136 föreslås ändrade på grundval av beredningens betänkande Utsökningsrätt VII, ävensom 16 § förslaget till ackordslag enligt nyssnämnda prop. Beträffande behövliga ändringar i ackordslagsförslaget, boskillnadslagen, lösöreköpsförordningen och FAL se under 5.2 och 5.3.

40 §

En förutsättning för att borgenär skall få utdelning i konkurs är i regel att han bevakat sin fordran. Den tid inom vilken bevakning skall ske bestäms av konkursdomaren i samband med konkursbeslutet (se 19 § andra och tredje st. KL). Borgenär kan enligt 111 § KL även bevaka fordran efter utgången av den bestämda bevakningstiden. Föreskrifter om tidpunkten för utdelning till borgenärerna finns i 125—127 §§ KL. Enligt 132 § KL gäller vidare, att om borgenär bevakat fordran efter bevakningstidens utgång, utdelning för fordringen skall beräknas i utdelningsförslag om vars framläggande kungörelse utfärdas sedan bevakningsinlagan genom konkursdomarens försorg kommit rättens ombudsman tillhanda eller borgenären hos denne visat att bevakning skett. Av medel som inte är upptagna i äldre utdelningsförslag skall borgenären därvid, såvitt de förslår, tilldelas så mycket som skulle ha tillagts honom om han beva-

[35] Se U VIII s. 54 och 252 ff. Betr. gällande rätt se Welamson I s. 327 ff.

[36] Jfr 195 § KL enligt U VIII s. 60.

kat fordringen i rätt tid. Därefter tar han tillsammans med övriga borgenärer del i vad som återstår. Av bestämmelserna kan följa, att den som får en fordran återupplivad genom återvinning på grund av att återvinningstalan väcks i ett sent skede inte hinner bevaka fordringen i sådan tid att han skulle få lika stor utdelning som om bevakning skett inom bevakningstiden. För att förebygga detta finns i 40 § KL föreskrift, att om återvinningssvarande till följd av talan enligt 39 § KL bevakar fordran i konkursen men sagda talan inte väckts så tidigt att bevakning kunnat företas inom den därför utsatta tiden, han har rätt att avräkna så mycket på vad han skall återbära till konkursboet som bort belöpa på fordringen om den bevakats inom bevakningsfristen.[1]

Enligt 40 § KL förutsätts för utdelning till borgenär som fått en fordran återupplivad genom återvinning, att han företar bevakning. Detta synes onödigt omständligt och beredningen föreslår, att bevakningsskyldigheten avskaffas i sådana fall. Detta gäller såväl betalnings- som förmånsrätt. Om den återbäringsskyldige önskar bevaka sin fordran t. ex. för att få eventuell tvist om fordringen löst, möter det emellertid ej hinder.

Enligt 40 § i förslaget skall därför den som i anledning av återvinning får fordran i konkursen ha rätt att, även om han ej bevakat sin fordran, vid återbäring till boet avräkna vad som redan bort tillkomma honom såsom utdelning, om bevakning skett i rätt tid. Han skall enligt lagrummet vidare ha rätt att vid senare utdelning utfå vad som därvid skolat belöpa på fordringen, om den hade bevakats (jfr 121 § 3).

Det finska förslaget innehåller motsvarighet till förevarande 40 § i beredningens förslag. Från dansk och norsk sida har uttalats, att enighet föreligger i sak men att några särskilda föreskrifter ej funnits behövliga för dansk och norsk del.

[1] Jfr Welamson I s. 560.

4 Kvittning under konkurs, solidariska skuldförhållanden och vissa särskilda frågor

I detta kapitel behandlas förslag till ändrade bestämmelser om borgenärs rätt att under konkurs kvitta sin fordran mot skuld till konkursgäldenären (121 §) och om utdelning i solidariska skuldförhållanden och vissa därmed sammanhängande frågor (133—136 §§). Vidare behandlas vissa andra ändringar i KL av begränsad innebörd.

4.1 *Kvittning under konkurs* (121 § KL-förslaget)

Bestämmelserna om kvittning under konkurs upptas i 121 § i förslaget. Beträffande kvittning som redan skett när konkurs börjar har i 33 § tredje stycket föreslagits en särskild regel om återvinning.

4.1.1 Gällande rätt m. m.

Sverige

Reglerna om kvittning i konkurs måste ses i belysning av vad som gäller om kvittning i allmänhet.[1] Ämnet är i huvudsak ej reglerat i lag. Vid kvittning avräknas fordringarna mot varandra så långt de räcker. Kvittning kan sålunda likställas med betalning. Så länge kvittning inte skett kan kvittningsrätten sägas utgöra en säkerhet för fordrans infriande.

Kvittning kan ske genom att parterna kommer överens om att kvitta (frivillig kvittning). I detta fall blir avtalets innehåll i princip gällande. Kvittning sker emellertid i allmänhet genom en åtgärd från ena partens sida utan avseende på om den andra parten motsätter sig det (tvångskvittning). Sådan kvittning anses komma till stånd genom att ena parten avger kvittningsförklaring, d. v. s. meddelar den andre att han avräknar sin motfordran mot dennes huvudfordran.[2] Medverkan av myndighet förutsätts ej.[3]

För tvångskvittning krävs i princip, att det är samma parter i båda fordringsförhållandena. Härifrån gäller dock vissa undantag.[4] De båda fordringarna behöver som regel inte ha något samband med varandra i övrigt, men s. k. konnexa fordringar medför ibland vidgad kvittningsrätt.

Inskränkning i kvittningsrätten finns ibland uttryckligen föreskriven i lag.[5] Kvittningsförbud kan också gälla på grund av avtal. Därutöver har antagits bl. a., att om en fordran på grund av sin beskaffenhet enligt föreskrift i lag inte får tas i mät, den som regel inte kan bringas att upphöra genom kvittning. Beträffande familjerättsliga un-

[1] Se här och till det följande U VI s. 13 ff med där lämnade litteraturhänvisningar samt prop. 1970: 94 s. 8 och Sigeman s. 160 ff.

[2] Betr. avräkning i kontokurantförhållanden se Rodhe I s. 64.

[3] En sak för sig är att kvittning kan ske genom domstols avgörande i rättegång (judiciell kvittning).

[4] Se 64 § kommissionslagen samt 18 och 28 §§ skuldebrevslagen.

[5] Se t. ex. 40 § aktiebolagslagen och lagen (1970: 215) om arbetsgivares kvittningsrätt.

derhållsbidrag anses vidare, att ett långtgående förbud mot kvittning gäller. Det har hävdats, att kvittning i princip inte heller bör få ske, om borgenär genom rättsstridig handling satt sig i skuld hos gäldenären för att skapa en kvittningssituation. Här är emellertid rättsläget oklart.[6]

Ett uppmärksammat problem är, om en bank har rätt att genom kvittning låta fordran hos en gäldenär avräknas mot tillgodohavande som denne har på checkräkning e. l. Frågan har såvitt angår kvittning i konkurs besvarats jakande i ett hovrättsfall (SvJT 1962 rf s. 70). Detta torde kunna förutsättas vara gällande rätts ståndpunkt. Det är emellertid inte givet, att detsamma gäller beträffande kvittning utom konkurs. Checkräkningshavarens anspråk på att kunna disponera de insatta medlen för löpande betalningar kan då motivera kvittningsförbud.[7] Det gäller här i första hand hur avtalet mellan parterna skall tolkas, om det inte finns något uttryckligt avtalsvillkor om saken. Har banken i kontraktet om checkräkning förbehållit sig kvittningsrätt, torde i allt fall vara klart, att kvittning får äga rum i enlighet med förbehållet.

Motfordran som ej är förfallen till betalning får inte användas till tvångskvittning.[8] Detsamma gäller fordran som är beroende av suspensivt villkor, d. v. s. villkor av innebörd att borgenären äger lyfta fordringsbeloppet endast om viss omständighet inträffar. Däremot synes numera inte gälla något generellt krav på att motfordringen skall vara klar, d. v. s. ostridig eller eljest uppenbar. Enligt vad som antagits i doktrinen skall motfordringen avse en sådan prestation som är användbar för uppfyllelse av huvudfordringen. Fordran i varor eller tjänster kan därför inte kvittas mot fordran i pengar. Penningfordran har antagits inte alltid kunna utom konkurs kvittas mot sådan fordran i annat myntslag, om gäldenären ej har rätt att betala i det myntslaget.[9]

Om *kvittning i konkurs* finns särskilda bestämmelser i 121 § KL. Regleringen tar endast sikte på konkursborgenärs — således ej konkursboets — rätt att kvitta.[10] Enligt huvudregeln i första stycket får borgenär, som förvärvat sin fordran hos gäldenären före konkursbeslutet, använda fordringen till kvittning mot skuld till gäldenären som åvilade honom vid nämnda tid. I motsats till vad som gäller beträffande kvittning i allmänhet behöver motfordringen inte vara förfallen. Det är i princip inte heller något hinder mot kvittning att fordringen är beroende av suspensivt villkor.[11] Borgenär som vill kvitta behöver inte bevaka sin fordran i konkursen. Utsöks hans skuld till konkursboet, skall han för att få kvitta bediga sin fordran enligt 116 § KL, om det yrkas.

Borgenärs rätt att kvitta omfattar hela beloppet av hans fordran och alltså inte bara utdelningsprocenten i konkursen (dividenden).[12]

Andra stycket i 121 § innehåller vissa regler angående borgenärs rätt att begagna suspensivt villkorad fordran till kvittning,

[6] Se Rodhe I s. 389 f och Sigeman s. 188 f. Jfr NJA 1963 s. 195 där en ockrare tilläts att mot konkursbos krav på återbetalning av ockerräntor kvitta sin kapitalfordran på grund av försträckningarna. Saken har behandlats i en till justitiedepartementet inkommen och till beredningen 4/10 1963 överlämnad skrift av f. d. häradshövdingen Einar Anderberg. Beredningen har inte ansett sig kunna gå in på någon differentiering mellan olika fordringar efter deras rättsliga grund.

[7] Betr. förevarande spörsmål se Rodhe I s. 67 f och II s. 36 f, Welamson I s. 482, Sigeman s. 196 f samt Hessler i SvJT 1964 s. 528. Se även NJA 1915 s. 584, 1927 s. 324 och 1937 s. 351. Ang. kvittning mot checklön se uttalande av departementschefen i prop. 1970: 94 s. 35. — Jfr betr. dansk rätt Ussing s. 341 och Gomard s. 173, betr. finsk rätt Schwindt i TfR 1964 s. 88 och betr. norsk rätt Brækhus II s. 210 ff.

[8] Jfr betr. huvudfordringen i detta hänseende Rodhe I s. 61 not 34 och Sigeman s. 162 not 7.

[9] Jfr U VI s. 14 och Rodhe I s. 60. Beredningen vill för sin del ifrågasätta, om inte principen bör vara, att kvittning i allmänhet är tillåten även om fordringarna är i olika myntslag. Om ena parten kan åberopa särskilda skäl för att få betalt i visst myntslag, kan em. hinder mot kvittning utom konkurs tänkas föreligga.

[10] Jfr härom Ekdahl s. 167.

[11] Se 100 § andra st. KL. Jfr Lawski s. 208, Welamson I s. 483 f och II s. 129 samt Olivecrona s. 43.

[12] Se 1911 års bet. s. 360, Olivecrona s. 43 samt Welamson I s. 475 och II s. 125.

när i övrigt förutsättningar för kvittning föreligger enligt första stycket. Borgenären skall fullgöra sin förbindelse men äger senare återfå motsvarande belopp i den mån det ej överstiger hans fordran, om han före utfärdandet av kungörelse om förslag till slututdelning visar att villkoret uppfyllts. Gäller fordringen ersättning som avses i 136 § andra stycket (d. v. s. borgensmans eller medgäldenärs regressanspråk), skall det belopp som tillkommer borgenären avsättas vid slututdelningsförslagets upprättande för att återbetalas till borgenären, om villkoret uppfylls senare.

I tredje stycket av 121 § föreskrivs två undantag från den rätt att kvitta som är medgiven enligt de föregående styckena. Enligt första punkten har borgenär, som inom 60 dagar före konkursansökningen eller därefter förvärvat fordran mot gäldenären efter avtal med annan, inte rätt att kvitta i konkursen, om han vid tiden för avtalet stod i skuld till gäldenären och hade skälig anledning antaga att denne var på obestånd eller kännedom om konkursansökningen. Enligt andra punkten tillkommer kvittningsrätt inte heller borgenär som, sedan han fått sin fordran, under nyssnämnda tid satt sig i skuld[13] till gäldenären och därvid hade skälig anledning antaga att denne var på obestånd eller kännedom om konkursansökningen.

Fjärde stycket innehåller bestämmelser för de fallen att konkurs föregåtts av offentlig ackordsförhandling som förfallit på grund av konkursen eller att konkurs följt på ansökan som gjorts inom 14 dagar efter att kungörelse om sådan förhandlings upphörande varit införd i allmänna tidningarna. Borgenär är då inte berättigad att till kvittning mot skuld till gäldenären åberopa fordran, för vilken borgenären enligt 1921 års lag om ackordsförhandling utan konkurs ej haft kvittningsrätt om ackord kommit till stånd. Bestämmelsen, som skall jämföras med kvittningsreglerna i 35 § i nämnda lag, medför att inlett ackordsförfarande inte behöver störas av konkursansökan i syfte att hindra kvittning. I prop. 1970: 136 har föreslagits ny lydelse av 121 § fjärde stycket KL. Regler om kvittning i samband med förhandling om offentligt ackord har upptagits i 20 § av ackordslagsförslaget.[14]

Enligt 168 § andra stycket KL har borgenär, utan hinder av att ackord i konkurs kommit till stånd, samma rätt till kvittning som tillkommer honom enligt 121 §. Denna bestämmelse återfinns som tredje stycke i det förslag till ändring av 168 § KL som framlagts i nyssnämnda prop.

Danmark

Enligt 15 § i den danska konkurslagen[15] kan den som har en skuld till konkursboet kvitta den mot vad han har att fordra i boet. Detta gäller utan hänsyn till huvudfordringens eller motfordringens beskaffenhet. Som villkor för kvittning föreskrivs dock, att borgenären själv eller, om fordringen ärvts, arvlåtaren förvärvat fordringen före konkursens början utan att förvärvaren kände till att gäldenären befann sig i sådan situation som avses i 24 §[16] eller fordringen härrör från en förpliktelse som han under samma förutsättningar ådragit sig före konkursens början. Paragrafen innehåller även en bestämmelse om förbud för boet att, om motfordran anmälts, överlåta fordran på grund av löpande skuldebrev ("håndskriftskrav") på ett sådant sätt att den förpliktades rätt till kvittning därigenom utsläcks.

Finland

Den finska konkursstadgan innehåller i 33 § bestämmelser om kvittning i konkurs. Den som vill begagna fordran till kvittning mot skuld till gäldenären är inte skyldig att bevaka sin fordran. Kvittningsrätt tillkommer inte borgenär som genom rättshandling med annan än gäldenären skaffat sig ford-

[13] Ang. tolkningen av den tvetydiga lagtexten i berörda hänseende jfr Welamson I s. 490 not 10.

[14] Se U VII s. 123 och 139 samt prop. 1970: 136 s. 101 f och 136 f.

[15] Ang. kvittning i konkurs enligt dansk rätt se närmare 1941 års bet. med förslag till lov om gældsordning s. 190 ff, Illum, Modregning i konkurs jämte recension av Ussing i UfR 1934 s. B 251 ff, Ussing s. 352 ff och Gomard s. 172 ff.

[16] Ang. innehållet i 24 § se ovan s. 119.

ran hos gäldenären under sådana omständigheter att, om denne då i stället betalt skulden, återgång av betalningen kunnat yrkas. Detsamma gäller med avseende på borgenär som genom rättshandling med gäldenären iklätt sig betalningsskyldighet mot denne under sådana omständigheter att, om gäldenären i stället betalt skulden, återgång av betalningen kunnat begäras. Enligt uttrycklig föreskrift i 34 § får motfordran användas till kvittning trots att den ej är förfallen.

Norge

I 119 § i norska konkurslagen[17] föreskrivs, att var och en kan mot skuld till konkursbo kvitta vad han har att fordra i boet utan hänsyn till de båda fordringarnas beskaffenhet. En förutsättning är dock, att borgenären förvärvat sin fordran före konkursens eller, i vissa fall, ackordsförhandlings början och att han dessutom, om fordringen överlåtits till honom, inte därvid stod i skuld till boet och kände till att ansökan om konkursen eller ackordsförhandlingen gjorts. Hade överlåtaren men inte förvärvaren sådan kännedom och kan kvittning därför inte vägras den senare, kan boet kräva skadestånd av överlåtaren, om denne tillika kände till förvärvarens skuld till boet. Även ej förfallna motfordringar får användas till kvittning. Beträffande oförfallna pantfordringar är dock kvittningsrätten inskränkt. Boets fordringar får inte överlåtas eller avhändas så att vederbörande gäldenär förlorar sin rätt till kvittning, om denne inte försummat att anmäla sitt motkrav i boet.

EECförslaget

Regler om kvittning i konkurs finns även i EECförslaget, närmare bestämt i förslaget till uniform lag rörande delar av den materiella konkursrätten.

För kvittning förutsätts där, att fordringarna stod mot varandra vid konkursens början. Fordringarna behöver inte vara förfallna. Kvittning kan äga rum även om motfordringen ej avsåg betalning i pengar eller om den gällde i annat mynt än konkurslandets. Oförfallen fordran beräknas till dess värde vid konkursutbrottet i överensstämmelse med konkurslandets regler.

Kvittning får ej ske, om någondera fordringen var villkorad vid konkursutbrottet.[18] I fall av överlåtelse av fordran är kvittning ej tillåten, om förvärvet skett efter betalningsinställelsen och förvärvaren kände till denna. Detta gäller även överlåtelse av innehavar- eller orderpapper.

4.1.2 Beredningen

Den rätt till kvittning som föreligger enligt gällande lag innebär, att borgenären får till fullo avräkna sin fordran mot skulden. Härigenom infrias hans fordran intill skuldens belopp. Rätten att kvitta under konkurs sträcker sig längre än kvittningsrätten i allmänhet. I detta hänseende är särskilt att märka, att borgenärens fordran inte behöver vara förfallen till betalning.

Kvittningsrätten i konkurs har kritiserats i doktrinen.[1] Detta gäller särskilt de fall då rätten att kvitta inte tillkommit i säkerhetssyfte utan kvittningssituationen uppstått slumpvis.

Kritiken saknar inte fog. Kvittningsrätten i konkurs synes emellertid välgrundad, när någon beviljat lån eller kredit mot säkerhet i möjligheten att använda sin fordran till kvittning mot skuld till den andre. Kvittningsrätten kan i sådant fall likställas med en pantsäkerhet. Även när säkerhetssyfte saknas kan fordran och motfordran t. ex. i ett varaktigt affärsförhållande ha sådant

[17] Se närmare Brækhus II s. 189 ff.

[18] Enligt bilaga till konventionen kan Västtyskland betr. där öppnad konkurs förbehålla sig rätten att tillåta kvittning med villkorade fordringar enligt sin lagstiftning.

[1] Se hos oss bl. a. Welamson I s. 475, 481 ff och 486 f, Welamson II s. 128 f, Karlgren i SvJT 1940 s. 334 f samt Sigeman s. 167 f. Betr. kritik som framförts i dansk och norsk litteratur se hänvisningarna i noterna 15 och 17 under 4.1.1. — De flesta utländska rättssystem medger, i likhet med den svenska ordningen, en vidgad kvittningsrätt i konkurs. I vissa länder, däribland Frankrike, begränsas däremot kvittningsrätten i princip till situationer där samtliga kvittningsförutsättningar förelåg uppfyllda redan vid konkursbeslutet. Jfr Welamson I s. 482 f.

samband att kvittning är helt naturlig även i konkurs. I andra fall — t. ex. i fråga om utomobligatorisk skadeståndsskyldighet — kunde det synas sakenligt att låta borgenären vara tillgodosedd med konkursdividenden. Att spalta upp reglerna i denna riktning skulle emellertid bli komplicerat och kunna vålla tillämpningssvårigheter.[2] Vid de nordiska överläggningarna har man stannat för att inte göra någon sådan uppdelning.

Man har vidare i det nordiska samarbetet ansett, att en borgenär bör liksom f. n. i konkurs få kvitta med fordran som ännu ej förfallit till betalning när konkursen börjar eller när kvittning senare under konkursen yrkas. Sett från den betalningsskyldiges synpunkt kan förfallotid sägas huvudsakligen vara till för att han skall vara tryggad mot att överraskande krav framställs. Detta skyddsbehov gör sig inte gällande, när han råkat i konkurs. Fordran får ju också bevakas i konkursen även om den inte är förfallen. Det bör tilläggas, att oförfallen fordran får användas till kvittning även enligt EEC-förslaget.

En annan sak är, att kvittningsrätten i konkurs inte bör kunna missbrukas genom otillbörliga transaktioner. Den som har skuld till konkursgäldenären bör t. ex. ej kunna bereda sig möjlighet till kvittning genom att köpa upp fordran mot gäldenären till underpris. Kvittning bör inte heller vara tillåten, när en borgenär köpt varor av gäldenären på kredit för att på det sättet genom kvittning få valuta för sin egen fordran. 121 § KL ger visst skydd mot sådana transaktioner som nu nämnts men bestämmelserna har inte ansetts vara tillfyllest. De nuvarande reglerna har alltså ansetts böra skärpas.

Bestämmelser om kvittning upptas under olika punkter i 121 § i förslaget. Under 1 ges de grundläggande bestämmelserna om kvittning under konkurs. En specialregel angående kvittning med regressfordran meddelas under 2. Under 3 upptas föreskrift om att bevakning ej krävs för rätt till kvittning. Särskilda bestämmelser om suspensivt villkorade fordringar upptas under 4, och under 5 har införts en regel om ersättningsskyldighet för konkursbo i vissa fall när kvittningsgill fordran överlåtits.

Någon ändring behövs ej av den i 168 § tredje stycket KL enligt prop. 1970: 136 upptagna bestämmelsen om kvittning vid ackord i konkurs. Däremot påkallas ändring i 20 § i ackordslagsförslaget, som reglerar rätten till kvittning i samband med förhandling om offentligt ackord utan konkurs.

De danska, finska och norska förslagen rörande kvittning i konkurs är på alla punkter nära överensstämmande med det svenska. Avvikelser av saklig betydelse kommer att anmärkas i det följande.

1. Första stycket motsvarar 121 § första stycket KL och innehåller huvudregeln om borgenärs rätt att kvitta under konkurs. Kvittningsrätten innebär, att borgenärens fordran får till fullo — således utan begränsning till dividenden — avräknas mot hans skuld till gäldenären.

En förutsättning för kvittning är f. n., att borgenären har före konkursbeslutet förvärvat sin fordran hos gäldenären. Detta har samband med 100 § första stycket KL, enligt vilket endast de fordringar som uppkommit före konkursbeslutet får göras gällande i konkursen.[3] Enligt beredningens förslag till ändring av sistnämnda lagrum får i vissa undantagsfall även fordringar som uppkommit efter konkursbeslutet göras gällande i konkursen. Detta synes böra återverka på kvittningsrätten. För att uppnå detta resultat föreslår beredningen under förevarande punkt som huvudregel, att sådan fordran hos gäldenären som enligt 100 § i förslaget får göras gällande i konkursen skall kunna användas av borgenären till kvittning.[4] Kvittningsrätten gäller i princip även när borgenären förvärvat sin fordran från tredje man. Liksom f. n. krävs i sådant fall enligt förslaget, att borgenärens förvärv

[2] Jfr även Welamson I s. 487.

[3] Jfr 1911 års bet. s. 360 f.

[4] Enligt de danska och finska förslagen skall borgenären för att få kvitta ha haft sin fordran när konkursbeslutet meddelades, medan den avgörande tidpunkten i det norska förslaget är öppningen av bobehandlingen, jfr U VII s. 70 och U IX s. 36 (not 26).

ägt rum före konkursbeslutet. Att i vissa fall även kvittning med fordran som förvärvats före konkursen är förbjuden följer av andra stycket under 1.[5]

I överensstämmelse med KL upptar förslaget som ytterligare förutsättning för kvittning, att konkursgäldenären hade sin fordran mot borgenären när konkursbeslutet meddelades.[6] Det kan anmärkas, att fordran hos gäldenären och skuld till boet som uppkommit efter konkursbeslutet inte får kvittas mot varandra.[7]

Om borgenären har dels en fordran som är förenad med förmånsrätt dels en annan fordran som är oprioriterad, står det honom fritt att välja den oprioriterade fordringen till kvittning under konkurs.[8]

Som redan framhållits skall borgenären till kvittning få begagna även fordran som ej förfallit till betalning. Detta kommer i förslaget till uttryck genom förenämnda hänvisning till 100 §. Denna hänvisning klargör också, att fordran som är beroende av villkor i princip kan användas till kvittning.[9] Särskilda bestämmelser om vad som skall gälla beträffande fordringar med suspensiva villkor meddelas under 4. Fordringar med s. k. resolutivt villkor jämställs med ovillkorliga fordringar.[10]

När icke räntebärande fordran som ännu ej förfallit till betalning begagnas till kvittning, skall avdrag göras för diskonteringsränta för tiden fram till förfallodagen. Detta torde inte kräva någon uttrycklig bestämmelse. Beträffande slutpunkt för ränteberäkning synes övervägande skäl tala för att den på ömse sidor bör vara dagen för konkursbeslutet och inte dagen för kvittningsförklaring (jfr 138 § KL).[11]

Borgenären är också berättigad att kvitta även om konkursgäldenärens fordran mot honom är förenad med förmånsrätt t. ex. på grund av pant — oavsett om hans egen fordran mot konkursgäldenären är oprioriterad.

Kvittning bör medges borgenären även i fall då konkursgäldenärens fordran mot borgenären ännu ej förfallit till betalning eller är beroende av suspensivt villkor. Den omständigheten att borgenären påyrkar kvittning trots att hans egen skuld ännu inte förfallit till betalning eller blivit ovillkorlig innebär, att han avstår från förmånen av den senare förfallotiden resp. från förmånen att konkursboets fordran kan bortfalla till följd av att det suspensiva villkoret ej uppfylls.[12] Att göra en sådan eftergift står honom fritt. Däremot torde det inte föreligga någon skyldighet för borgenär att i konkurs godtaga kvittning med fordran mot honom som ej är förfallen eller som är förenad med suspensivt villkor.

I första stycket under 1 görs två särskilda undantag från rätten att kvitta under konkurs. Till en början föreskrivs, att kvittning inte får ske om kvittning utom konkurs var utesluten på grund av fordringarnas beskaffenhet. Som exempel kan nämnas, att konkursgäldenärens fordran rör underhållsbidrag mot vilket den underhållspliktige (borgenären) inte får kvitta vanlig fordran. Om det åter är borgenärens fordran som är särskilt kvalificerad, är han enligt vanliga regler skyddad mot kvittning från konkursboets sida. Vill han avstå från detta skydd

[5] Ang. kvittning i vissa fall med fordran som tillkommer tredje man se Welamson I s. 478.

[6] Förslaget innebär, att borgenär undantagsvis kan till kvittning åberopa fordran som han själv fått mot konkursgäldenären efter att denne försatts i konkurs men att han inte kan kvitta mot fordran som konkursgäldenären på sin sida eller dennes konkursbo fått mot honom efter att gäldenären försatts i konkurs. Om det gäller två poster som hänför sig till ett och samma rättsförhållande, torde emellertid konnexiteten kunna medföra att det endast blir tal om en nettofordran för den ena eller andra sidan.

[7] Se Welamson I s. 479 och II s. 127, Illum s. 99 samt Brækhus II s. 196 f.

[8] Se bl. a. NJA 1923 s. 281, 1960 C 363 och 1963 s. 353, Rodhe I s. 163 f (jfr SvJT 1968 s. 201), Ekdahl s. 161, Olivecrona s. 44 samt Welamson I s. 482 och 511.

[9] Däremot får pensionsfordran inte begagnas till kvittning till den del den betalas av pensionsstiftelse. Se 100 § tredje st.

[10] Se 1911 års bet. s. 362 och 382, Lawski s. 208, Olivecrona s. 44 samt Welamson I s. 453 och 484 not 7.

[11] I det norska förslaget har frågan om s. k. "mellomrente" i här avsedda fall reglerats bland bestämmelserna om efterställda fordringar i förmånsrättsordningen.

[12] Se Lawski s. 208 och Ekdahl s. 163, jfr hänvisningar ovan s. 184 not 8.

för att själv kunna kvitta i konkurs, är han oförhindrad att göra det.

Det har tidigare nämnts, att kvittning utom konkurs ej anses kunna obehindrat ske mellan fordran i varor och fordran i pengar eller mellan fordringar i olika myntslag. I fall då mot borgenärens penningfordran hos gäldenären står skyldighet för borgenären att enligt avtal prestera i varor kan han inte komma ifrån sin naturaförpliktelse enbart genom att begära kvittning. Något sådant hinder mot kvittning föreligger däremot ej längre, om avtalet hävs och naturaförpliktelsen därigenom förvandlas till en skyldighet att betala skadestånd e. l. i pengar. Om den som skall prestera i varor försätts i konkurs och leverans därför uteblir, torde borgenären kunna begagna sin på grund av den uteblivna fullgörelsen uppkomna penningfordran till kvittning mot skuld till gäldenären.[13] Att borgenärens och konkursgäldenärens fordringar gäller olika myntslag synes ej böra utgöra hinder för borgenären att använda sin fordran till kvittning i konkurs.[14]

Fordran mot konkursgäldenären som är efterställd enligt 19 § i den i prop. 1970: 142 föreslagna förmånsrättslagen eller på annan grund (t. ex. enligt förlagsbevis) kan enligt beredningens mening inte användas till kvittning i konkurs.[15] (Sådan fordran torde inte heller utom konkurs kunna obetingat användas till kvittning.)

Förslaget hindrar ej banker att under konkurs kvitta fordran mot tillgodohavande som gäldenären har innestående på check- eller annan räkning, även om kvittning utom konkurs i sådant fall skulle vara utesluten enligt avtalet (jfr redogörelsen för gällande rätt). Ett banktillgodohavande är i och för sig inte en fordran som på grund av sin "beskaffenhet" ej kan kvittas mot annan penningfordran. Om banken avstått från kvittningsmöjlighet utom konkurs, har det avståendet inte någon betydelse beträffande kvittning under konkurs. Det saknas enligt beredningens mening tillräckliga skäl att skydda konkursboet mot sådan kvittning.[16]

Om en borgenärs fordran betalts men betalningen återvinns till konkursboet, får borgenären givetvis inte kvitta sin återupplivade fordran mot sin skuld enligt återvinningsdomen.[17]

I första stycket under 1 anges vidare, att kvittning ej äger rum när hinder möter enligt bestämmelserna i andra och tredje styckena.

Enligt 121 § första stycket KL är borgenär som vill njuta kvittningsrätt skyldig att på yrkande beediga sin fordran enligt 116 § i mål angående hans skuld till konkursboet.[18] Bestämmelsen torde inte fylla något nämnvärt behov och har fått utgå. Numera kan förhör under sanningsförsäkran med borgenären äga rum i jävsprocess.[19]

I *andra stycket* under 1 upptas förbud för borgenär att i vissa fall kvitta med fordran som han förvärvat genom överlåtelse från tredje man. Förbudet, som har sin principiella motsvarighet i 121 § tredje stycket första punkten i KL, syftar till att hindra att kvittningsrätten i konkurs missbrukas t. ex. genom att en person som står i skuld till konkursgäldenären köper upp fordran mot denne till underpris. Den föreslagna regleringen upptar en objektiv bestämmelse (första punkten) och en subjektiv bestämmelse (andra punkten).

Enligt första punkten får fordran mot gäldenären som förvärvats genom överlåtelse från tredje man[20] senare än tre månader

[13] Se närmare om hithörande problem Welamson I s. 484 ff. Jfr även EECförslaget i detta hänseende. Betr. uppskattning av naturaförmåner se 139 § KL (jfr Welamson I s. 461 och 516).

[14] Jfr EECförslaget.

[15] Denna ståndpunkt ligger i linje med uttalande av Gomard s. 174. Det danska förslaget upptar en uttrycklig bestämmelse om att krav som enligt lag är efterställda inte får användas till kvittning, om boet ej ger täckning för kravet.

[16] Jfr däremot Brækhus II s. 210 ff.

[17] Se NJA 1938 s. 149 och Welamson I s. 281 f. Jfr även 40 § i KLförslaget.

[18] Jfr 1911 års bet. s. 356 ff, Lawski s. 201 f samt Welamson I s. 561 f och 564.

[19] Enligt Welamson I s. 562 kan RBs regler om sanningsförsäkran förmodas ha lett till att borgenärsed överhuvud är en ganska sällsynt företeelse.

[20] De danska och norska förslagen nämner här även s. k. rets- resp. kreditorforfølgning.

före den i 28 § angivna fristdagen[21] ej användas till kvittning mot fordran som gäldenären hade vid tidpunkten för borgenärens förvärv. En motsvarande tremånadersfrist skall enligt 33 § i förslaget gälla även t. ex. i fråga om återvinning av betalning eller skedd kvittning. Den nu föreslagna regeln är tillämplig oavsett vilken avsikt som låg bakom förvärvet och oberoende av vilken kännedom borgenären hade om gäldenärens ekonomiska situation. Till skillnad från vad som i 33 § föreslagits beträffande återvinning har i förevarande 121 § något undantag ej gjorts för ordinära kvittningsfall. Det kan förekomma vissa situationer, då förvärv av fordran ingår som ett normalt led i ett större mellanhavande. Om t. ex. en bank förbundit sig att diskontera varuväxlar som utställts av ett bolag och accepterats av dess dotterbolag samt dotterbolaget har medel innestående hos banken, kan den växeldiskontering som banken åtagit sig och dotterbolagets insättningar hos banken vara två sidor av ett och samma ekonomiska mellanhavande mellan banken och dotterbolaget som inte kan skiljas från varandra. Det är inte avsett, att förbudet mot kvittning skall hindra att olika poster på ömse sidor avräknas mot varandra i sådana fall (jfr kontokurantförhållanden).

Frågan när överlåtelse skall anses ha ägt rum får bedömas enligt allmänna civilrättsliga regler. Avgörande är när överlåtelsen blev bindande för överlåtaren, inte när förvärvaren dessutom vunnit skydd mot överlåtarens borgenärer. Det ankommer på borgenären att styrka när han förvärvat sin fordran.

Om fordringen förvärvats på annat sätt än genom överlåtelse, t. ex. genom arv, gäller inte förevarande kvittningsförbud.[22]

Den nu behandlade bestämmelsen hindrar inte, att en genom överlåtelse från tredje man förvärvad fordran begagnas till kvittning när gäldenären inte hade någon fordran mot borgenären vid tiden för borgenärens förvärv utan först senare fick sådan fordran. En annan sak är att kvittning är förbjuden, om tredje stycket under 1 är tillämpligt.

I överensstämmelse med gällande lag omfattar kvittningsförbudet inte det fallet att den som står i skuld till gäldenären har direkt fått en fordran mot denne.[23]

Enligt andra punkten i andra stycket får kvittning ej ske, om borgenärens fordran mot gäldenären förvärvats genom överlåtelse från tredje man tidigare än som sägs i första punkten och borgenären då hade skälig anledning antaga att gäldenären var insolvent. Här gäller alltså inte någon tidsgräns. Den som förvärvar fordran mot gäldenären under angivna omständigheter bör inte få använda fordringen till kvittning i efterföljande konkurs. För tillämpning av bestämmelsen förutsätts, att den insolvens som borgenären haft anledning att misstänka sedermera utlöst konkursen och att gäldenären sålunda inte varit solvent under mellantiden.[24]

Om konkursboet gör invändning att borgenär vid förvärv av sin fordran hade skälig anledning till antagande att gäldenären var insolvent, ankommer det på boet att styrka påståendet.[25]

Enligt *tredje stycket,* som i princip motsvarar 121 § tredje stycket andra punkten i KL, gäller kvittningsförbud när borgenär satt sig i skuld till gäldenären under vissa besvärande omständigheter. I motiven till KL uttalade konkurslagskommittén, att det kunde synas som om förbud mot kvittning i skuldsättningsfallet var överflödigt med hänsyn till reglerna om återvinning av betalning. Enligt dessa skulle den prestation, varigenom gäldenären fått motfordran hos sin borgenär, kunna bringas att återgå. Återvinningsreglerna var enligt kommitténs mening tillämpliga ej endast när gäldenärens prestation erlagts med direkt syfte att betala utan

[21] Ang. tillämpning av 1930 års lag om beräkning av lagstadgad tid se vid 28 § 1 (under 3.2.4).

[22] Jfr enligt gällande lag Lawski s. 210 och Ekdahl s. 165.

[23] Se 1911 års bet. s. 363.

[24] Jfr betr. återvinning ovan s. 134.

[25] Ang. bevisbördans fördelning jfr 1911 års bet. s. 358 f, Lawski s. 201 och Welamson I s. 562 not 4.

även när syftet var att skapa en motfordran i kvittningsändamål. Bestämmelserna om återvinning ansågs emellertid inte tillfyllest. Omständigheterna kunde vara sådana att de ej innefattade tillräckligt bevis för att avsikten varit att direkt eller på omvägen över kvittning skaffa borgenären betalning.[26]

Det kan ifrågasättas, att man skulle kunna bygga hithörande kvittningsförbud vid skuldsättning på den bestämmelse om återvinning av betalning med ovanliga betalningsmedel som upptagits i 33 § i förslaget.[27] En särskild bestämmelse om förbud mot kvittning skulle därför vara överflödig. Det måste emellertid bli missvisande att bland kvittningsförbuden i 121 § utelämna det ganska praktiska fall som här är i fråga. För konkursboet är det också enklare att kunna åberopa ett klart direkt kvittningsförbud än att behöva gå omvägen över återvinning för att tillvarata sin rätt.

På grund av det anförda föreslår beredningen en bestämmelse, enligt vilken borgenär, som satt sig i skuld till gäldenären under sådana omständigheter att det är att jämställa med betalning med ovanliga betalningsmedel, ej får kvitta i den mån dylik betalning hade kunnat bli föremål för återvinning. Om borgenären av en tillfällighet råkat i skuld till gäldenären (han har t. ex. ådragit sig skadeståndsskyldighet mot gäldenären på grund av trafikovarsamhet), föreligger inte sådan skuldsättning som omfattas av förevarande kvittningsförbud.[28] För den närmare tillämpningen av bestämmelsen hänvisas i övrigt till motiven till 33 § i förslaget. Även 36 § i förslaget kan i förekommande fall tillämpas.

De övriga nordiska ländernas förslag med avseende på skuldsättningsfallet avviker något från det svenska. Enligt det finska förslaget får borgenären inte kvitta, om han satt sig i skuld till gäldenären under sådana omständigheter att, ifall gäldenären i stället betalt borgenärens fordran, betalningen kunnat återvinnas. I de danska och norska förslagen föreskrivs, att kvittning inte får ske om borgenären har satt sig i skuld till gäldenären under sådana omständigheter att skuldsättningen i förbindelse med kvittningen kan jämställas med återvinningsbar betalning. Olikheterna torde inte ha någon praktisk betydelse.

I 121 § fjärde stycket KL i den lydelse som på grundval av Utsökningsrätt VII föreslagits i prop. 1970: 136 ges föreskrifter för det fallet att förordnande av god man enligt ackordslagsförslaget har föregått konkurs och konkursansökningen gjorts inom tre veckor från att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes. Borgenär får då ej till kvittning mot skuld till gäldenären använda fordran, för vilken han enligt ackordslagsförslaget ej ägt kvittningsrätt om ackord kommit till stånd.[29] Bestämmelsen skall sammanställas med 20 § i ackordslagsförslaget. Där föreskrivs som huvudregel, att borgenär som förvärvat sin fordran hos gäldenären innan förhandling om offentligt ackord beslutats får utan hinder av ackord använda fordringen till kvittning mot skuld som han då hade till gäldenären. I denna kvittningsrätt gäller emellertid vissa inskränkningar. Den som förvärvat fordran mot gäldenären genom avtal med tredje man inom 60 dagar innan ansökan om förordnande av god man gjordes eller senare får sålunda ej kvitta, om han vid tiden för avtalet stod i skuld hos gäldenären och hade skälig anledning antaga att denne var på obestånd. Rätt till kvittning har ej heller borgenär som, sedan han erhållit sin fordran, under nämnda tid satt sig i skuld hos gäldenären och därvid hade skälig anledning antaga att denne var på obestånd. Bakom regleringen ligger tanken, att i ett kritiskt läge förhandlingar om underhandsuppgörelse eller förberedelser för offentlig ackordsförhandling skall kunna äga rum,

[26] 1911 års bet. s. 363. Jfr Welamson I s. 490 ff och II s. 126 f samt Ekdahl s. 163 ff.

[27] Om kvittning ägt rum före konkursen, blir tillämpning av återvinningsregeln i 33 § tredje st. i förslaget aktuell.

[28] Jfr även Ekdahl s. 163 f.

[29] Jfr även 1911 års bet. s. 363 f och Welamson I s. 495 f.

utan att borgenär under tiden får ökad möjlighet till kvittning.[30]

Som framgår av första stycket under 1 i förslaget gäller som förutsättning för kvittning under konkurs i princip, att borgenärens och gäldenärens fordringar stod mot varandra vid tiden för konkursbeslutet. Detta bör enligt beredningens mening som regel gälla även om konkursen föregåtts av förhandling om offentligt ackord. Det synes inte finnas tillräckliga skäl att under alla omständigheter förbjuda kvittning i konkurs vid fordringsförvärv eller skuldsättning som ägt rum sedan beslutet om ackordsförhandling meddelades.

Annorlunda förhåller det sig med sådana transaktioner som avses i andra och tredje styckena under 1. Det förbud mot kvittning som beredningen i andra stycket föreslagit för vissa fall då borgenären från tredje man förvärvat sin fordran mot gäldenären förutsätter, såvitt angår det objektiva fallet, att förvärvet ägt rum inom viss tid före fristdagen. För det subjektiva fallet av fordringsförvärv gäller inte någon tidsbegränsning. Enligt 28 § 1 i förslaget avses med fristdagen dagen för ansökan om förordnande av god man enligt ackordslagsförslaget, såvida konkursansökningen gjorts inom tre veckor från att verkan av godmansförordnandet förföll eller, när förhandling om offentligt ackord följt, ackordsfrågan avgjordes. Beträffande fristdagen i det fallet att boet först avträtts till förvaltning av boutredningsman, se sista ledet i 28 § 1. Det förbud mot kvittning under konkurs som föreslagits i tredje stycket under 1 i förevarande 121 § och som avser skuldsättning i vissa fall omfattar på grund av hänvisningen till återvinningsreglerna även rättshandling som företagits inom viss tid före fristdagen. Med hänsyn härtill synes den i prop. 1970: 136 föreslagna regleringen i 121 § fjärde stycket KL bli överflödig och kunna utgå.

2. Om en solidariskt ansvarig medgäldenär eller borgensman eller annan i liknande ställning fått regressfordran mot konkursgäldenären med anledning av fullgjord betalning, bör han vid tillämpning av reglerna i föregående punkt anses ha förvärvat sin fordran redan när hans förpliktelse grundades och inte först när betalningen ägde rum. En regressfordran på grund av infriad borgen bör t. ex. anses ha förvärvats, när borgensåtagandet gjordes. Det torde följa av 100 § andra stycket och förevarande 121 § 1 och 4 i förslaget samt överensstämma med gällande rätt.[31] Under de nordiska överläggningarna har det emellertid ansetts önskvärt att ge en klar bestämmelse i ämnet och en sådan upptas under förevarande punkt 2.

3. Enligt 121 § första stycket KL krävs ej för rätt att kvitta, att fordringen bevakas i konkursen. Bestämmelse härom har i förslaget upptagits under förevarande punkt.[32] Något hinder mot att fordran bevakas ehuru kvittning yrkas föreligger givetvis ej.[33] Om borgenärens fordran överstiger hans skuld, måste han bevaka för att få utdelning på det överskjutande beloppet.

Om en borgenär i förlitan på att kunna kvitta mot skuld till gäldenären underlåtit att bevaka sin fordran men det visar sig att kvittning på grund av förut berörda inskränkningar inte får ske i konkursen, synes den princip som kommit till uttryck i 40 § i förslaget böra tillämpas.[34] Borgenären bör sålunda inte vara hänvisad till efterbevakning för att komma i åtnjutande av konkursdividenden. I stället bör han utan bevakning få på sin skuld avräkna vad som bort till-

[30] Jfr U VII s. 123. Den nya lydelsen av 121 § KL (jfr även 168 §) påkallar ändringar i 20 § i ackordslagsförslaget. Se härom nedan under 5.2.

[31] Se 1911 års bet. s. 362 och Welamson I s. 477 f. — Att borgensman kan söka gäldenären i konkurs redan innan han infriat sin borgen, se NJA 1969 s. 338.

[32] De danska och norska förslagen saknar motsvarighet till punkt 3.

[33] Det har uttalats, att yrkandet i sådant fall torde böra bifallas om anmärkning inte framställts. Om anmärkning görs, har kvittningsyrkande prövats i jävsprocess. Se Welamson I s. 510, jfr Olivecrona s. 43. — Betr. ordningen för prövning av kvittningsfrågor i konkurs överhuvud se Welamson I s. 509 ff; jfr även Lawski s. 217 och — med avvikande mening i visst hänseende — Ekdahl s. 167 f.

[34] Jfr uttalande i Welamson I s. 510 not 5 om ev. analogisk tillämpning av 40 §.

komma honom såsom utdelning i konkursen, om hans fordran hade bevakats i rätt tid. Förslag i enlighet härmed har också upptagits under förevarande punkt 3. Avräkning får ske inte bara om det är aktuellt att borgenären skall infria sin skuld till konkursboet utan även om skulden ännu ej förfallit till betalning.

4. Under denna punkt ges bestämmelser angående borgenärs rätt att använda suspensivt villkorad fordran till kvittning under konkurs, när förutsättningarna för sådan kvittning i övrigt föreligger.[35]

Som framgår av redogörelsen för gällande rätt skiljer kvittningsreglerna i 121 § andra stycket KL mellan två slag av suspensivt villkorade fordringar.[36] Till den ena kategorin hör fordringar på "ersättning, varom i 136 § andra stycket förmäles", d. v. s. borgensmans eller medgäldenärs regressfordringar. Den andra gruppen utgörs av övriga suspensivt villkorade fordringar. Gemensamt för båda slagen av fordringar är, att innehavaren måste infria sin förbindelse i vanlig ordning så länge villkoret ännu ej uppfyllts. Han äger emellertid få tillbaka ett belopp motsvarande vad han erlagt så snart han visar, att det suspensiva villkoret uppfyllts. Såvitt angår de fordringar som hör till den första gruppen (regressfordringar) skall vid slututdelningsförslagets upprättande medel avsättas för att utges till borgenären, om han efter konkursens slut visar att villkoret uppfyllts, d. v. s. att han betalat gäldenärens skuld. Beträffande fordringar tillhörande den andra gruppen gäller som förutsättning för återbetalning, att borgenären innan kungörelse angående förslag till slututdelning utfärdas visar att villkoret uppfyllts.[37] I detta fall avsätts sålunda inte några medel i slututdelningsförslaget för att utbetalas till borgenären, om villkoret sedermera skulle uppfyllas.

Enligt det danska förslaget gäller, att om en kvittningsgill fordran är villkorad utan att villkoret ännu uppfyllts, borgenären skall betala sin skuld till boet. Uppfylls villkoret senare, kan borgenären som massakrav fordra utbetalning av det belopp som kunnat kvittas, om villkoret hade varit uppfyllt. Är det vid slututdelningen ovisst om villkoret kommer att uppfyllas, skall erforderligt belopp avsättas till täckning av borgenärens eventuella krav. Det norska förslaget upptar en liknande lösning. Enligt det finska förslaget skall kvittningsberättigad borgenär med suspensivt villkorad fordran fullgöra sin förbindelse. Han äger emellertid återfå motsvarande belopp, om han innan kungörelse om slututdelning utfärdas visar att villkoret uppfyllts.

Som synes görs i de övriga nordiska förslagen ej någon skillnad mellan regressfordringar och andra suspensivt villkorade fordringar i kvittningshänseende. Beredningen anser, att man som en följd av den ändring som nedan föreslås i 136 § KL bör frångå den uppdelning i olika slags villkorliga fordringar som föreskrivs i 121 § KL. Fortfarande bör gälla, att borgenär med suspensivt villkorad fordran skall fullgöra honom åvilande och förfallen förpliktelse till boet. Han bör dock liksom f. n. få tillbaka motsvarande belopp, om han innan kungörelse om slututdelning utfärdas visar att villkoret uppfyllts. Finns det anledning att antaga, att villkoret kommer att uppfyllas senare, bör — oavsett vilket slags suspensivt villkor som är i fråga — för borgenären beräknat belopp avsättas vid slututdelningsförslagets upprättande för att utges till honom, om villkoret sedermera uppfylls. En bestämmelse härom har upptagits under förevarande punkt 4. Av bestämmelsen följer, att någon avsättning inte skall göras om det saknas anledning räkna med att villkoret kommer att uppfyllas. Därest borgenärens villkorade fordran utgörs av regressfordran bör avsättning alltid äga rum, om det inte av alldeles särskilda skäl är uteslutet att villkoret uppfylls. Se vidare motiven till 136 § i förslaget nedan under 4.2.3.

[35] Betr. fordringar med resolutivt villkor se ovan s. 188.

[36] Se härom 1911 års bet. s. 361 f, Lawski s. 208 f, Ekdahl s. 161 ff och Welamson I s. 483 f.

[37] Det har i analogi med innehållet i gällande 136 § KL ansetts böra krävas, att bevisningen fullgörs inför rättens ombudsman innan kungörelsen utfärdas. Se Lawski s. 208 f.

5. I KL har inte uppställts något uttryckligt förbud för konkursbo att avhända sig konkursgäldenärens fordran så att borgenärens kvittningsrätt går förlorad. Av förvaltarens allmänna skyldigheter att tillgodose borgenärernas inbördes rätt har emellertid ansetts följa, att sådan överlåtelse inte får ske.[38] Om överlåtelse likväl skulle äga rum, är borgenären i viss utsträckning skyddad genom sin möjlighet enligt skuldebrevslagen att kvitta hos förvärvaren av fordringen (se 18 och 28 §§ i nämnda lag).

Under de nordiska överläggningarna har man enats om en särskild bestämmelse i ämnet till skydd för borgenären. Sålunda har ansetts böra föreskrivas, att om boet överlåter fordran så att borgenär därigenom förlorar rätt till kvittning, skall boet gottgöra borgenären därför. En bestämmelse härom har upptagits under förevarande punkt 5. För tillämpning av bestämmelsen förutsätts givetvis, att borgenären varit berättigad att kvitta enligt de föregående reglerna i 121 §. Något krav på att han bevakat sin fordran i konkursen gäller ej. Boet bör vara ersättningsskyldigt vare sig det vid överlåtelsen kände till borgenärens fordran eller ej.[39] Till stöd för en sådan reglering kan bl. a. anföras, att boet förutsätts ha fått valuta med anledning av överlåtelsen och alltså därigenom skulle bli bättre ställt än förut, om inte ersättningsskyldighet åvilar boet. Borgenären har enligt bestämmelsen rätt till full betalning ur bomassan för sin fordran intill beloppet av den överlåtna fordringen. Om han med tillämpning av skuldebrevslagens regler kan utöva sin kvittningsrätt mot förvärvaren av konkursgäldenärens fordran, undgår boet ersättningsskyldighet mot borgenären.

4.2 *Solidariska skuldförhållanden* (133—136 §§ KLförslaget)

Även frågan om utdelning i konkurs på grund av solidariskt betalningsansvar har behandlats vid de nordiska överläggningarna. Beredningen använder i sitt förslag beteckningen solidariskt betalningsansvar endast för sådana fall då två eller flera enligt den nuvarande terminologin i 133 § KL är ansvariga en för alla och alla för en.[1] Med gäldenär avses i förslaget även borgensman (löftesman).

4.2.1 Gällande rätt m. m.

Solidariskt betalningsansvar föreligger, när två eller flera svarar en för alla och alla för en och hela den därav omfattade fordringens belopp sålunda kan utkrävas av envar betalningsskyldig. Det solidariska ansvaret kan även vara begränsat så att det gäller endast viss del av en fordrans belopp e. l. Ansvaret kan vara grundat på åtagande t. ex. genom skuldebrev eller borgen, men det kan även vara grundat direkt på lag, t. ex. skadeståndsansvar på grund av brott. När i det följande talas om solidariskt ansvarig gäldenär, avses även solidariskt ansvarig borgensman (löftesman).

För att det solidariska ansvaret skall ge borgenären den säkerhet som åsyftas därmed har av gammalt funnits särskilda regler om borgenärens rätt till utdelning i solidariskt ansvarig gäldenärs konkurs. De bestämmelser därom som nu finns i dansk, norsk och svensk rätt är ganska likartade. I Finland saknas bestämmelser i ämnet.

[38] Se Welamson I s. 480 not 16. Betr. gällande dansk och norsk rätt i förevarande hänseende se ovan under 4.1.1.

[39] Jfr Welamson I s. 480 not 16.

[1] Beredningens terminologi torde överensstämma med den som används i Marks v. Würtembergs och Sterzels kommentar till skuldebrevslagen. I 2 § skuldebrevslagen anges, att om flera utfärdat skuldebrev utan förbehåll om delad ansvarighet, de svarar "en för alla och alla för en". I anslutning härtill anges i kommentaren (s. 28) att samgäldenärers ansvarighet enligt skuldebrevslagen in dubio är "solidarisk". Beredningen har i enlighet härmed utgått från att uttrycket solidariskt betalningsansvar ej omfattar det fallet att någon t. ex. på grund av enkel borgen endast är subsidiärt ansvarig för ett skuldebrev. Sedan skuldebrevets utfärdare visat sig ej kunna betala sin skuld, kan emellertid två eller flera som ingått sådan borgen för detsamma vara solidariskt ansvariga för det belopp som under tillämpliga förutsättningar får utkrävas av dem.

Sverige

De svenska bestämmelserna i ämnet finns i 133—136 §§ KL.[1] De utgår från den grundprincipen att en borgenär inte har rätt att bevaka eller få utdelning för större fordran än som tillkommer honom efter avdrag för eventuella avbetalningar. Såvitt angår avbetalning som en konkursgäldenär själv gjort upprätthålls principen även vid solidariskt betalningsansvar. Däremot gör lagen i övrigt vissa undantag, när någon av de betalningsansvariga försatts i konkurs och avbetalning influtit från någon av de andra. Första punkten i 133 § KL innehåller sålunda bestämmelse, att borgenären får bevaka och erhålla utdelning för fordringen utan avdrag för avbetalningen, om denna influtit genom utdelning eller ackord i konkurs eller genom ackord vid offentlig ackordsförhandling utan konkurs — oavsett om betalningen influtit före eller under den aktuella konkursen — eller om någon medansvarig gjort avbetalning på fordringen efter att konkursbeslut meddelats i den aktuella konkursen. Med sistnämnda fall har i praxis likställts, att avbetalning efter konkursbeslutet influtit genom att pant som ställts av och vid konkursbeslutet tillhörde tredje man realiserats.[2] Enligt andra ledet i 133 § första punkten får borgenären ej till följd av nyssnämnda bestämmelse uppbära sammanlagt mer än som svarar mot hans fordran. I andra punkten i paragrafen föreskrivs, att om borgenären genom utdelning i särskilda konkurser får sammanlagt mer än han har att fordra, går överskottet till de konkursmassor från vilka större utdelning fallit än som med hänsyn till gäldenärernas inbördes ansvarighet bör utgå därifrån. Bestämmelsen ger inte någon uttömmande beskrivning av hur det skall förfaras med överskott. Andel i överskott kan t. ex., efter bevakning, även tillkomma medgäldenär som utan att han försatts i konkurs blivit regressberättigad genom avbetalning.[3]

I andra stycket av 133 § erinras om att lagen (1895: 64) om handelsbolag och enkla bolag innehåller särskilda bestämmelser beträffande den rätt till utdelning i bolagsmans konkurs som följer med fordran hos handelsbolaget. Härmed åsyftas 19 § i sistnämnda lag.

Om solidariskt ansvarig gäldenär försatts i konkurs och någon annan av de ansvariga har efter konkursbeslutet infriat fordringen hos borgenären, har enligt 134 § den betalande rätt till utdelning på samma belopp som borgenären hade fått bevaka i konkursen, om denne ej erhållit betalning. Han får dock inte uppbära mer än som svarar mot hans fordran. Bestämmelsen torde vara tillämplig även om två eller flera medförpliktade gemensamt eller genom flera avbetalningar efter konkursutbrottet infriat fordringen. På vad sätt betalning influtit synes vara likgiltigt. Paragrafen torde också vara analogiskt tillämplig, om fordringen efter konkursutbrottet infriats genom realisation av pant som ställts av och vid konkursbeslutet tillhörde tredje man. Betalning som influtit före konkursbeslutet omfattas inte av bestämmelsen.[4]

I 135 § meddelas en särskild regel för det fallet att någon av flera solidariskt ansvariga gäldenärer kommit i konkurs och fordringen bevakats av både borgenären och någon av de medansvariga. Utdelningen skall i detta fall beräknas gemensamt för dem. Av den utdelning som utgår skall först borgenären få vad som behövs för full betalning av hans fordran. Återstoden tillkommer den medbevakande i den mån han har regressfordran. Borgenärens företrädesrätt gäller inte, om medansvarig före konkursbeslutet gjort avbetalning som enligt 133 § nedsätter borgenärens utdelningsrätt. Även 135 § har ansetts analogiskt tillämplig när tredje man ställt pant för fordringen.

För att en fordran skall komma i betraktande i konkurs förutsätts i princip, att den

[1] Betr. dessa lagrum se 1911 års bet. s. 379 ff, NJA II 1921 s. 569 ff, Sjögren i SvJT 1932 s. 205 ff, Ekdahl s. 293 ff, Lawski s. 224 ff, Olivecrona s. 39 ff, Welamson I s. 467 ff och 513 ff samt II s. 121 ff.

[2] NJA 1941 s. 169 med bl. a. yttrande av Olivecrona. Ang. bevisbördan se NJA 1937 s. 299. Se vidare Lawski s. 460 f samt Welamson I s. 470.

[3] Jfr Welamson I s. 473.

[4] Se em. Sjögren i SvJT 1932 s. 221 ff, jfr Welamson I s. 474.

bevakas. Om borgenär bevakat fordran och någon som jämte konkursgäldenären ansvarar för fordringen senare infriar denna, torde den sistnämnde kunna åberopa borgenärens bevakning.[5] I övrigt torde självständig bevakning förutsättas för att regressberättigad gäldenär skall kunna få utdelning för sin regressrätt i den aktuella konkursen.[6] Det är dock knappast troligt, att konkursbo skall behöva bevaka för att den fördelning som avses i 133 § första stycket andra punkten skall äga rum.[7] Det har tidigare enligt uttalanden i litteraturen ansetts klart, att borgenär inte enligt 133 § kunde få utdelning på högre belopp än han bevakat.[8] Detta stämmer också med ordalagen i paragrafen och med 134 och 135 §§ samt med äldre rättsfall (NJA 1887 s. 106 ang. tillämpning av 116 § i 1862 års konkurslag). Ett senare rättsfall (NJA 1941 s. 169) har emellertid föranlett uttalande i annan riktning.[9]

136 § KL innehåller föreskrifter om behandlingen i utdelningshänseende av fordran, som är beroende av sådant villkor att borgenären ej har rätt att utfå fordringsbeloppet såvida ej viss omständighet inträffar (suspensivt villkorad fordran[10]). Åtskillnad görs härvid mellan eventuella regressfordringar och andra suspensivt villkorade fordringar. För båda grupperna skall utdelning avsättas i utdelningsförslag som ej avser slututdelning. Självfallet får dock utdelning ej lyftas förrän villkoret inträffat (se 141 § andra st.). För eventuell regressfordran avsätts enligt 136 § andra stycket utdelning även i slututdelningsförslag.[11] När även huvudborgenären har bevakat, gäller dock föreskrifterna i 135 §. Andra suspensivt villkorade fordringar än regressfordringar förlorar däremot enligt första stycket i 136 § all rätt till utdelning i konkursen, om borgenären ej, innan kungörelse om framläggande av slututdelningsförslag utfärdas, hos rättens ombudsman visar att villkoret uppfyllts. När fordringen sålunda ej skall beaktas i slututdelningsförslag, skall vad som i tidigare utdelningsförslag reserverats för densamma gå till fördelning i vanlig ordning mellan övriga borgenärer.

Danmark

Enligt 18 § i danska konkurslagen gäller, att om flera solidariskt ansvariga gäldenärer försatts i konkurs, borgenären i varje konkurs har rätt till utdelning på fordringens fulla belopp intill dess han fått full betalning.[12] Lika litet som enligt svensk rätt krävs att konkurserna är samtidiga. Om en medgäldenär gjort frivillig avbetalning på fordringen efter att gäldenären försatts i konkurs, har borgenären i rättspraxis också ansetts bibehållen vid full utdelningsrätt. Om borgenären skulle få sammanlagt mer än han har att fordra, tillfaller överskottet det eller de bon som, om fordringen gjorts gällande endast mot dem, haft regressrätt mot de övriga. Innebörden av bestämmelsen torde vara, att överskottet skall fördelas så att varje bo, såvitt möjligt, får bära den andel av skulden som enligt den inbördes ansvarigheten mellan gäldenärerna bör falla på det boet. I lagtexten anges uttryckligen, att bona ej har några ytterligare krav på varandra inbördes. Bestämmelserna i 18 § har ansetts i princip skola tillämpas analogiskt, när betalning erhållits genom realisation av pant som ställts av tredje man.

[5] Jfr NJA 1956 s. 565 och Welamson I s. 513.

[6] NJA 1939 s. 443 och Welamson I s. 513 ff.

[7] Welamson har uttalat, att bevakningsskyldighet syntes föreligga i detta fall (Welamson I s. 514). Det finns å andra sidan skäl till antagande att bestämmelsen just avser att ge konkursbo rätt till andel i överskott *utan* krav på bevakning. Om bevakning krävs, skulle konkursbona vara helt jämställda med andra regressberättigade och bestämmelsen sakna funktion.

[8] Se Sjögren i SvJT 1932 s. 218 f och Olivecrona i utlåtande som refereras i rättsfallet NJA 1941 s. 169. Jfr också Olivecrona, Konkursrätt, 1964 s. 43 och Hassler SvJT 1943 s. 581.

[9] Welamson I s. 513 ff.

[10] Betr. termen "suspensivt villkorad fordran" se Welamson I s. 414. — Som framgått ovan under 4.1.2 jämställs i KL resolutivt villkorade fordringar (se härom Welamson I s. 452 f) med ovillkorliga.

[11] Ang. anledningen till att fordringar av detta slag beaktas även vid slututdelning se nedan under 136 § (not 2).

[12] Ang. vad som vid konkurs gäller enligt dansk rätt betr. solidariska skuldförhållanden se närmare 1941 års bet. s. 211 f och 241 ff, Ussing s. 429 ff, Harbou-Munch s. 68 ff och Gomard s. 162 ff och 303 ff.

I fall då en medgäldenär efter konkursutbrottet infriar hela fordringen inträder han enligt 19 § i lagen i den rätt som borgenären skulle haft, om betalningen ej erlagts. Härav följer bl. a., att om medgäldenären endast har regressrätt för en del av fordringen, han likväl får anmäla fordringens fulla belopp i gäldenärens konkurs. Givetvis får han inte lyfta mer än vad han själv betalat.

Finland

Den finska konkurslagen innehåller ej någon specialreglering rörande solidariska skuldförhållanden. Ämnet synes ha endast i ringa utsträckning behandlats i svenskspråkig juridisk litteratur i Finland.[13] Klart synes vara, att utdelningen till borgenär och medgäldenär, som bevakar sitt eventuella regressanspråk, beräknas gemensamt för dem efter huvudfordringens belopp och att borgenären först får vad som behövs för att han skall få full betalning. Det vill också synas som om betalningsrätten i en konkurs i princip ej nedsätts av avbetalning som erhållits i medgäldenärs konkurs eller av frivillig betalning som efter konkursutbrottet erlagts av medgäldenär.

Norge

Den norska konkurslagen reglerar i 121 och 122 §§ solidariska skuldförhållanden på praktiskt taget identiskt lika sätt som 18 och 19 §§ i danska konkurslagen.[14]

EEC-förslaget innehåller ej några bestämmelser om solidariska skuldförhållanden.

4.2.2 Beredningen

Vid de nordiska överläggningarna har ansetts, att borgenärens företrädesrätt till utdelning i solidariskt förpliktad gäldenärs konkurs i fall då han före konkursbeslutet i den aktuella konkursen fått mottaga avbetalning från medgäldenär borde vidgas utöver vad som nu gäller. Det har synts ändamålsenligt, att det solidariska betalningsansvaret bättre än nu utnyttjas för att säkerställa betalning till borgenären. Detta kan vinnas genom att borgenären i större omfattning än f. n. får bevaka sin fordran i solidariskt ansvarigs konkurs utan avdrag för betalning från medgäldenär. Härav följer, att medgäldenär som gjort avbetalning får stå tillbaka i fråga om rätt till utdelning i den aktuella konkursen. De ändringar som av denna anledning föreslås (133 och 134 §§) rör sålunda borgenärens utdelningsrätt i den aktuella konkursen och hans ställning i förhållande till konkursgäldenärens medgäldenärer. I båda hänseendena förbättras borgenärens rätt genom förslaget. Sammanlagt skall han givetvis inte få lyfta mer än det fordringsbelopp som återstår obetalt jämte ränta.[1]

Den nuvarande regeln att borgenärs utdelningsrätt i konkurs minskas genom frivillig betalning från medgäldenär kan föranleda, att borgenären alltför brådstörtat söker gäldenärerna i konkurs.[2] Genom att vidga borgenärens betalningsrätt på den punkten kan detta motiv till konkursansökan undanröjas.

Medgäldenär äger enligt gällande lag inträda i borgenärens mera omfattande utdelningsrätt i fall då han infriar fordringen efter konkursbeslutet i den aktuella konkursen. Det har ansetts motiverat att låta medgäldenären få nämnda förmån även om han infriat fordringen inom viss kortare tid före konkursen (134 b §).

Särskilt med hänsyn till önskemål från norsk sida har i de nordiska förslagen upptagits till reglering det fallet att gäldenär ställt säkerhet i sin egendom för regressfordran som solidariskt ansvarig medgäldenär kan få mot honom (134 a §). Syftet med de

[13] FJFT 1871 s. 55 ff och 1917 s. 373 ff, Wrede, Konkursrätt (1895) s. 107 ff, Grotenfelt, Kommentar till konkursstadgan (1918) s. 66 f, O. Hj. Granfelt, Grunddragen av Finlands konkursrätt 3 uppl. (1950) s. 38 f, G. Granfelt, Finlands växelrätt i sammandrag (1926) s. 89 f samt O. Hj. Granfelt, Lärobok i Finlands gällande växelrätt och checkrätt (1944) s. 53.

[14] Förevarande rättskomplex har för norsk rätts del ingående behandlats i Brækhus II s. 219 ff.

[1] I Welamson I s. 471 not 14 har uttalats, att i fordringsbeloppet torde böra inräknas ränta ända fram till betalningsdagen.

[2] Jfr Olivecrona s. 41.

bestämmelser som föreslås härom är, att konkursgäldenären och hans bo inte skall belastas dubbelt genom den säkerhet som lämnats och utdelning som borgenären får i konkursen. I detta sammanhang har också uppmärksammats det fallet att konkursgäldenären har fordran mot medgäldenär som denne kunnat använda till kvittning. I anslutning till praxis och rådande uppfattning föreslås vidare en uttrycklig föreskrift, enligt vilken bestämmelserna om solidariskt betalningsansvar skall ha motsvarande tillämpning i fall då borgenären fått pant eller annan säkerhet i tredje mans egendom, d. v. s. egendom som tillhör annan än konkursgäldenären (135 §).

I överensstämmelse med vad som nu brukar tillämpas utgår beredningen från att de föreslagna bestämmelserna om solidariska skuldförhållanden skall tillämpas analogiskt vid ackord.

För svenskt vidkommande har särskilt behandlats i vad mån bevakning bör fordras för att borgenär skall få räkna utdelning på högre belopp än sin aktuella fordran (134 c §). Viss oklarhet har som förut nämnts uppkommit på denna punkt. Beredningen har stannat för, att ingen skall behöva bevaka mer än sin aktuella fordran för att han skall få räkna sig till godo utdelning på högre belopp när han är berättigad till denna förmån. Vad som sägs om bevakning i 133—135 §§ KL saknar därför motsvarighet i förslaget, frånsett det speciella fall som avses i 134 c §. Se vidare motiven till sistnämnda paragraf i förslaget. Av beredningens förslag följer på andra sidan, att borgenär inte i konkursen får rösta för högre belopp än den aktuella fordringen.

Beredningen föreslår vidare, att 136 § KL ändras på sådant sätt att den nuvarande skillnaden i utdelningshänseende mellan eventuella regressfordringar och andra suspensivt villkorade fordringar upphör. Liksom hittills skall enligt förslaget alla suspensivt villkorade fordringar beaktas vid annan utdelning i konkursen än slututdelning. Även vid slututdelning skall sådan fordran beaktas, om det inte saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas. I fråga om eventuella regressfordringar torde förslaget i praktiken ej komma att innebära någon ändring i sak.

De danska, finska och norska förslagen överensstämmer väsentligen med beredningens förslag.

4.2.3 De särskilda bestämmelserna om solidariskt betalningsansvar

133 §

Bestämmelserna i denna paragraf ersätter 133 § i gällande lag och reglerar främst borgenärens rätt till utdelning när någon av flera solidariskt ansvariga gäldenärer[1] blivit försatt i konkurs och borgenären fått avbetalning från medgäldenär.

Första stycket. Liksom enligt gällande lag blir förslagets bestämmelser tillämpliga vare sig det solidariska ansvaret grundas på åtagande eller på lag, t. ex. när flera ådragit sig skadeståndsansvar genom brott. I förslaget åsyftas ej med solidariskt betalningsansvar, att en viss gäldenär är i första hand ansvarig för sin förbindelse och en annan gäldenär väl skall svara för samma förbindelse men, såsom vid enkel borgen, först i andra hand. Om två eller flera ingått enkel borgen och, sedan den i första hand ansvariga gäldenären visat sig betalningsoförmögen, då är skyldiga att en för alla och alla för en infria borgensåtagandet, blir emellertid förslaget i detta läge tillämpligt på borgensmännens solidariska betalningsansvar. Även gällande lag torde omfatta detta fall. Med bestämmelserna avses att ge borgenären möjlighet att använda sig av det solidariska betalningsansvaret på ett för honom gynnsammare sätt än om man tillämpar den allmänna regeln att en borgenär inte får utdelning på större belopp än sin aktuella fordran.

I överensstämmelse med gällande lag skall borgenärens fordran, om han fått av-

[1] Betr. innebörden av uttrycket solidariskt ansvariga gäldenärer se inledningen till 4.2 här ovan.

betalning från den aktuella konkursgäldenären, vid beräkning av utdelning i dennes konkurs nedsättas med avbetalningens belopp. Att två eller flera var solidariskt betalningsansvariga för skulden utgör inte något skäl till avvikelse från denna grundprincip. När borgenären däremot fått betalning från någon av dem som är ansvariga jämte konkursgäldenären, anger förslaget tre grupper av fall då utdelning skall beräknas på fordringen utan avdrag för avbetalning. De i förslaget angivna grupper av fall då avdrag sålunda inte skall äga rum täcker delvis varandra.

Den första gruppen — som i lagförslaget upptagits *under 1* — omfattar de fall då den medgäldenär från vilken avbetalningen kommit hade rätt att söka tillbaka beloppet av konkursgäldenären (regressrätt). I dessa fall innebär den vidgade utdelningsrätten ej någon försämring för andra borgenärer, frånsett medgäldenären, vars regressrätt får vika för borgenärens krav (jfr 134 § i förslaget). Det är enligt förslaget utan betydelse när avbetalningen ägt rum. Avgörande för frågan huruvida full utdelningsrätt i dessa fall föreligger är, om medgäldenären hade regressrätt när avbetalningen skedde (jfr em. även andra st. i paragrafen). Medgäldenären kan inte genom att senare efterge sin regressrätt mot konkursgäldenären försämra borgenärens utdelningsrätt. Frågan huruvida medgäldenären tidigare kunnat genom att avstå från regressrätt försämra borgenärens ställning beror på rättsförhållandet mellan honom och borgenären. Om annat inte avtalats, torde en borgensman inte kunna inverka på borgenärens utdelningsrätt genom en sådan disposition till förmån för en av de medansvariga. Borgensmannen får alltså inte till borgenärens nackdel ändra vad som gäller på grund av borgensåtagandet.

Av bestämmelsen framgår, att borgenärens utdelningsrätt enligt 1 beror av regressrättens omfattning.

Ex. 1. A har fordran på 120 000 hos B och C, som är solidariskt ansvariga, och får avbetalning från B med 80 000. B har regressrätt mot C för $\left(80\,000 - \frac{120\,000}{2}\right) = 20\,000$.

C sätts i konkurs och A har rätt att i konkursen för sin återstående fordran 40 000 få utdelning beräknad på 40 000 + 20 000 = 60 000. (Betr. Bs utdelningsrätt se 134 § i förslaget.)

Enligt gällande lag förutsätts i de fall som närmast motsvarar punkt 1 i förslaget, att medgäldenären gjort sin avbetalning först efter att konkursbeslutet i den aktuella konkursen meddelats. I förslaget görs inte någon sådan begränsning. Det kan framhållas, att om avbetalningen görs senare än tre månader före fristdagen i den aktuella konkursen, har borgenären enligt 3 en företrädesrätt som *inte* förutsätter att medgäldenären hade regressrätt.

Den andra grupp då utdelning skall beräknas på borgenärens fordran utan avdrag för avbetalning från medgäldenär anges *under 2* i förslaget. Som förut nämnts har borgenären f. n. denna förmån när han fått avbetalning i form av utdelning eller ackord i solidariskt ansvarig medgäldenärs konkurs eller genom ackord i ackordsförhandling utan konkurs för medgäldenär. Gällande bestämmelse omfattar alltså inte underhandsackord o. l., vilket kan försvåra tillkomsten av sådana uppgörelser. Den nu aktuella gruppen i förslaget är mera omfattande och inbegriper varje form av avbetalning som skett genom ackord, konkurs eller annan fördelning av insolvent medgäldenärs bo. Härunder ingår t. ex. underhandsackord och likvidation av aktiebolag. Förslaget bör sålunda underlätta frivilliga uppgörelser. Beträffande annan fördelning än genom ackord eller konkurs förutsätts uttryckligen i bestämmelsen, att medgäldenären var insolvent. Huruvida så var förhållandet framgår regelmässigt av omständigheterna och det fördelningsinstrument som kan förutsättas föreligga. Liksom i de hithörande fall som ger full utdelningsrätt enligt gällande lag är det enligt förslaget utan betydelse om avbetalningen skett före eller under den aktuella konkursen.

Vid de nordiska överläggningarna har diskuterats, huruvida avbetalning som influtit efter utmätning hos medgäldenär borde jämställas med avbetalning genom ackord,

konkurs eller annan fördelning av insolvent medgäldenärs bo. En sådan utvidgning har inte synts lämplig. Även om utmätning kan leda till att en gäldenärs tillgångar blir uttömda kan man dock inte utgå från att det är förhållandet. Betalning genom utmätning skall sålunda enligt förslaget jämställas med frivillig betalning.

Förslaget upptar slutligen *under 3* den tredje grupp av fall då utdelning för borgenärens fordran skall beräknas på fordringens belopp utan avdrag för avbetalning. Förevarande punkt har liksom punkt 1 delvis sin motsvarighet i den bestämmelse i 133 § gällande lag som anger att utdelning får beräknas på borgenärens fordran utan avdrag för avbetalning från medgäldenär som skett under den aktuella konkursen. Den nuvarande bestämmelsen medför — genom sin begränsning till avbetalning som skett efter konkursbeslutet — att borgenären kan ha intresse av att om möjligt försätta alla medansvariga i konkurs innan han tar emot avbetalning från någon av dem. Detta kan tänkas framkalla onödiga konkurser. Man har vid de nordiska överläggningarna ansett, att regeln bör utsträckas till att gälla även avbetalningar som skett inom viss tid före konkursen. Beredningens förslag omfattar alla avbetalningar av medgäldenär som ägt rum senare än tre månader före den i 28 § angivna fristdagen. Härigenom ges rådrum för medgäldenärer att reglera fordringsförhållandet, om de eljest har möjlighet därtill. Bestämmelsen bör jämföras med 134 b § i förslaget, enligt vilken medgäldenär som infriar borgenärens fordran inträder i borgenärens utdelningsrätt, om betalningen skett senare än tre månader före fristdagen.

Det kan inträffa, att det på viss fordran har influtit avbetalningar som faller in under envar av punkterna 1—3 eller under två av dessa punkter. I så fall skall bestämmelserna tillämpas på det sätt som är förmånligast för borgenären.

Ex. 2. Antag att A har en fordran på 120 000 för vilken B och C svarar solidariskt med inbördes lika ansvar och att B försatts i konkurs. C har avbetalat 80 000 vid en tidpunkt som låg fem månader före fristdagen och därpå ytterligare 30 000 vid en tidpunkt som låg endast två månader före fristdagen. A får för sin återstående fordran på 10 000 räkna utdelning på

$$10\,000 + \left(80\,000 - \frac{120\,000}{2}\right) + 30\,000 = 60\,000.$$

Ehuru C ej har regressrätt för avbetalningen på 30 000 och sålunda punkt 1 ej kan åberopas, skall avdrag för den avbetalningen inte göras eftersom den faller under 3.

Det bör understrykas, att de angivna utdelningsreglerna kan påverkas av att borgenären har fått pant eller annan säkerhet från någon av de solidariskt medansvariga gäldenärerna. Av 17 kap. 15 § och 16 § första stycket HB[2] följer, att utdelning i den gäldenärens konkursbo får beräknas endast på skillnaden mellan fordringen och säkerhetens värde. Motsvarande gäller, om solidariskt ansvarig gäldenär har kvittningsgill motfordran hos borgenären (jfr 134 a § andra st. i förslaget). Ett annat viktigt undantag från de behandlade bestämmelserna följer av andra stycket i förevarande 133 §.

Andra stycket. Solidariskt ansvarig gäldenär som har regressrätt hos medgäldenär kan ha verkställt avbetalning lång tid innan den senare försätts i konkurs. Som framgår av punkt 1 i första stycket utesluter enligt förslaget sådan avbetalning i princip ej att borgenären, sedan medgäldenären försatts i konkurs, kan ha rätt till utdelning på sin fordran utan avdrag för avbetalningen. Undantag måste emellertid göras för det fallet att konkursgäldenären gottgjort medgäldenären hans regressfordran. Annars skulle konkursgäldenären och hans konkursbo komma att belastas dubbelt. I andra stycket av paragrafen föreskrivs därför, att avdrag skall ske i nämnda fall. Givetvis skall bestämmelsen i andra stycket inte tillämpas annat än om konkursgäldenärens åtgärd att gottgöra medgäldenären står sig mot den förres konkursbo. Det har ansetts önskvärt att uttryckligen ange, att regeln sålunda ej gäller om återvinning äger rum.

Ex. 3. A har fordran hos B och C, som är solidariskt ansvariga med inbördes lika ansvar,

[2] Jfr 18 § andra st. i förslaget till förmånsrättslag enligt prop. 1970: 142 (jfr U IX s. 166).

på 120 000. C betalar 90 000 och får därmed regressfordran hos B på 30 000. B betalar till C 10 000 av dennes regressfordran. A får i Bs konkurs räkna utdelning på sin resterande fordran 30 000 + den alltjämt återstående delen av Cs regressfordran 20 000 = 50 000.

Om Bs betalning till C blir föremål för återvinning, får A räkna utdelning på 30 000+ 20 000+10 000 = 60 000.

Tredje stycket. Som redan framhållits är det självfallet, att borgenären inte skall få sammanlagt lyfta mer än han har att fordra. Det kan emellertid enligt de föreslagna utdelningsreglerna inträffa, att den beräknade utdelningen blir högre om en fordran bevakas i två eller flera konkurser. Som förut nämnts innehåller gällande lag, att om borgenären genom utdelning i särskilda konkurser får sammanlagt mer än han har att fordra, går överskottet till de konkursmassor från vilka större utdelning fallit än som med hänsyn till gäldenärernas inbördes ansvarighet bör utgå därifrån.

I tredje stycket av förevarande paragraf föreslås, att om utdelningen i den aktuella konkursen överstiger borgenärens fordran, skall överskottet fördelas enligt vad som följer av gäldenärernas inbördes ansvarighet. Om det ej finns någon regressfordran som skall beaktas i den aktuella konkursen, begränsas utdelningen till vad borgenären har att fordra. Är två eller flera solidariskt ansvariga gäldenärer samtidigt i konkurs, bör utdelningsförfarandet samordnas så att den angivna fördelningsprincipen kan iakttagas.

Ex. 4. A har fordran på 120 000 hos B, C och D som svarar solidariskt med lika ansvar inbördes. B, C och D sätts i konkurs. A bevakar hela beloppet i varje konkurs. Han får först utdelning i Bs konkurs med 60 %. Senare beräknas utdelningen i Cs konkurs med 25 och i Ds konkurs med 35 % eller tillhopa i de tre konkurserna 120 %. A får lyfta de 25 % i Cs konkurs och till sist ytterligare 15 % i Ds konkurs. Envar av gäldenärerna hade slutligen bort svara för 33 1/3 % av fordringen. I Cs konkurs, som gett allenast 25 % utdelning, brister 8 1/3 % som såvitt möjligt bör fördelas lika på Bs och Ds konkursbon. Den lediga utdelningen i Ds konkurs — (35—15) = 20 % av fordringen — skall i detta fall helt gå till Bs konkursbo, som i följd härav ändå kommer att slutligt få bära 60—20 = 40 % av fordringen.

Beredningen vill framhålla, att den fördelningsregel som upptagits i tredje stycket av förevarande paragraf gäller till förmån inte endast för konkursbon utan även för andra regressberättigade. Av 134 c § och motiven till samma paragraf framgår i vad mån konkursbon eller andra behöver bevaka sin fordran för att få del av det aktuella överskottet. Om underlåtenhet att, när det behövs, bevaka regressfordran medför att medgäldenär inte får del i överskottet, kommer den friställda delen att gå till andra medgäldenärer eller deras konkursbon i den mån det behövs för att täcka deras regressfordringar.

Fjärde stycket. Detta stycke motsvarar andra stycket i 133 § KL och innehåller en erinran om att det i 19 § lagen om handelsbolag och enkla bolag finns särskilda bestämmelser om hur utdelning för fordran hos handelsbolag beräknas i bolagsmans konkurs.

134 §

I denna paragraf som ersätter 135 § KL regleras förhållandet mellan borgenären och solidariskt ansvarig medgäldenär som har regressrätt. Beträffande bevakning av de olika kraven i konkursen får beredningen hänvisa till vad som sägs under 134 c §.

Första stycket. I överensstämmelse med vad som f. n. gäller enligt 135 § KL skall, när såväl borgenär som regressberättigad medgäldenär gör gällande fordran i konkurs, utdelning beräknas gemensamt för dem. Borgenären skall först erhålla vad som åtgår till betalning av hans fordran.[1] Om det härefter återstår något av den beräknade utdelningen, har medgäldenären rätt till betalning därur för sin regressfordran. Om flera medgäldenärer har rätt till betalning av överskottet, skall detta fördelas mellan dem enligt den grund som anges i 133 § tredje stycket i förslaget d. v. s. enligt vad som följer av gäldenärernas inbördes ansvarighet för borgenärens fordran.

[1] Jfr Welamson I s. 471 not 14.

Liksom 135 § KL medför förevarande 134 § i förslaget som regel, att regressberättigad medgäldenärs ställning i konkursen blir sämre än den skulle ha varit om utdelning för hans del beräknats på hans regressfordran utan sammankoppling med huvudborgenären. Någon gång kan emellertid medgäldenären bli bättre ställd än om regeln ej funnits.[2] Medgäldenären kan alltså ha ett direkt intresse av att paragrafen blir tillämplig för hans del. Jfr härom vidare under 134 b §, där bl. a. behandlas det fallet att borgenären själv inte bevakar sin återstående fordran.

Andra stycket. Såsom framgår av 100 § andra stycket KL får regressfordran göras gällande i konkurs även om medgäldenären ännu ej gjort någon avbetalning på fordringen. Medgäldenären kan sålunda bevaka regressfordran med anledning av vad han kan komma att framdeles betala utöver vad som bör belöpa på honom. Sådan villkorad regressfordran bör i förevarande sammanhang behandlas på samma sätt som regressfordran med anledning av redan skedd avbetalning på huvudfordringen. Föreskrift härom har upptagits som andra stycke i paragrafen. En annan sak är att någon utbetalning till den regressberättigade ej blir aktuell förrän avbetalning skett (jfr 136 § i förslaget och 141 § andra st. KL).

134 a §

Förevarande paragraf saknar motsvarighet i KL. Den behandlar det fallet att konkursgäldenären har ställt säkerhet för medgäldenärs regressfordran. Det regelmässiga är givetvis, att om konkursgäldenären har möjlighet att ställa säkerhet, denna lämnas till borgenären. Av olika skäl förekommer det emellertid, att säkerhet ibland ställs till någon som gått i borgen för skulden. Detta kan bero på säkerhetens beskaffenhet. Den kan vara sådan att en långivare inte vill åtaga sig att vårda panten eller vara så tvivelaktig att långivaren inte vill ha med den att skaffa. I sådana fall kan borgensmannen vara intresserad av att mottaga säkerheten och därigenom minska den risk som han löper genom borgensåtagandet.

Om borgenären själv mottar säkerhet från gäldenären, har han enligt 17 kap. 15 § HB i gäldenärens konkurs rätt till utdelning endast för den del av sin fordran som eventuellt återstår sedan säkerheten använts till betalning av skulden.[1] Om åter borgensman mottagit säkerhet, inverkar det inte på borgenärens rätt att bevaka hela fordringen i gäldenärens konkurs. Däremot skall, när borgenären direkt vänder sig mot borgensmannen och denne därefter gör gällande regressrätt, utdelning beräknas allenast på vad som återstår av hans regressfordran sedan säkerheten använts till betalning av denna. Förutsatt att borgensmannen får tillgodoräkna sig hela säkerheten även när borgenären först vänt sig mot konkursboet och utdelning beräknats på fordringens hela belopp blir konkursboet då sammanlagt mera belastat än om borgenären direkt vänt sig mot borgensmannen. Hur det enligt gällande rätt förhåller sig i detta hänseende, är ovisst. Förslaget avser att undanröja denna oklarhet.

I förslaget regleras också en liknande situation med avseende på kvittning.

Första stycket. I första stycket sägs, att om borgenär tar utdelning hos gäldenär, vilken ställt säkerhet i sin egendom för regressfordran som solidariskt ansvarig medgäldenär kan få mot honom, skall medgäldenärens rätt att begagna säkerheten minskas med utdelningens belopp, i den mån denna beräknats på belopp som svarar mot säkerhetens värde.

Ex. 1. A har en fordran på 120 000 hos B för vilken C gått i borgen som för egen skuld mot pant, värd 40 000, i Bs egendom. A bevakar hela sin fordran i Bs konkurs som ger 40 % eller 48 000 varav (40 % · 40 000) = 16 000 belöper på pantens värde. Cs rätt att begagna säkerheten begränsas därigenom med 16 000 (eller sålunda till 24 000). Denna del av pantens värde tillkommer konkursboet. Eventuellt återstående regressfordran, sedan säker-

[2] Se t. ex. Sjögren i SvJT 1932 s. 206 f.

[1] Motsvarande gäller enligt 18 § andra st. förmånsrättslagen i prop. 1970: 142.

heten tagits i anspråk, får C göra gällande i vanlig ordning. Han blir därvid efterställd borgenären A enligt 134 § i förslaget.

Ex. 2. Antag i stället att säkerhetens värde var 150 000 och utdelningen oförändrat 40 % eller 48 000. Cs rätt att begagna säkerheten reduceras då med (40 % · 120 000) = 48 000. Det överskott (150 000—120 000) = 30 000 som från början förelåg skall alltjämt tillkomma Bs konkursbo som alltså sammanlagt skall ha (30 000 +48 000) = 78 000 av säkerhetens värde.

Regeln i första stycket kan ej sättas ur spel genom överenskommelse mellan borgenären, konkursgäldenären och medgäldenären.

När medgäldenärs rätt att begagna den erhållna säkerheten minskas genom att borgenären får utdelning i konkurs, uppkommer frågan, hur detta inverkar på förhållandet mellan borgenären och medgäldenären. Givet är, att den utdelning som borgenären fått lyfta minskar hans fordran mot medgäldenären, om dennes ansvar är obegränsat. Är medgäldenärens ansvar begränsat t. ex. intill högst 80 000 av en fordran på 120 000, är frågan om omfattningen av medgäldenärens fortsatta ansvar ej alltid lika klar. I sådant fall torde detta ansvar, om ej annat avtalats, böra nedsättas på samma sätt som medgäldenärens rätt att begagna säkerheten reduceras, under förutsättning att borgenären godtagit att medgäldenären skulle ha säkerhet i konkursgäldenärens egendom.

Av 133 § första stycket under 2 följer, att om även medgäldenären sätts i konkurs, borgenären får i denna konkurs, oavsett om medgäldenärens ansvar är obegränsat eller ej, beräkna utdelning på sin fordran utan avdrag för den utdelning som han tidigare lyft i den andra gäldenärens konkurs. Om medgäldenärens ansvar är begränsat, beräknas självfallet utdelningen inte på större belopp än det för vilket medgäldenären sålunda skolat svara.

Ex. 3. Antag, att A har fordran hos B på 120 000, för vilken C gått i borgen som för egen skuld utan särskild begränsning, och att C med As godkännande fått pant av B värd 60 000. B går i konkurs som ger 30 % utdelning och A lyfter i konkursen 36 000, varav (30 % · 60 000) = 18 000 belöper på pantens värde. Cs borgensansvar blir reducerat från 120 000 till (120 000 — 36 000) = 84 000. Om även C råkar i konkurs, får emellertid A beräkna utdelning i Cs konkurs på 120 000 men självfallet inte lyfta mer än sin resterande fordran 84 000.

Ex. 4. Antag, att A har fordran hos B på 120 000, för vilken C gått i borgen som för egen skuld *intill högst 80 000,* och att C med As godkännande fått pant av B värd 60 000. A får i Bs konkurs utdelning med (30 % · 120 000) = 36 000, varav (30 % · 60 000) = 18 000 belöper på pantens värde. Cs maximiansvar för As restfordran blir reducerat från 80 000 till (80 000—18 000) = 62 000. C skall sålunda betala 62 000 till A och kan ur panten uttaga 42 000. Hans nettoförlust blir 20 000. C skall komma i samma ställning, om han, *innan* A lyft utdelning i Bs konkurs, betalar 80 000 till A. Han får då ej slutligt ur panten uttaga mer än (60 000—18 000) = 42 000 och skall av A få åter 18 000 som han betalat för mycket. Hans nettoförlust blir 80 000 — (42 000+18 000) = 20 000. — Om även C råkat i konkurs, får A beräkna utdelning i Cs konkurs på 80 000 men inte lyfta mer än (80 000—18 000) = 62 000.

Andra stycket. Om konkursgäldenären har motfordran hos regressberättigad medgäldenär som denne kan använda till kvittning, föreligger en situation likartad den som anges i första stycket. Medgäldenärens regressfordran är skyddad genom att han kan avräkna den på konkursgäldenärens fordran. Denna kvittningsmöjlighet bör ej kvarstå, i den mån den borgenär mot vilken medgäldenären är ansvarig får utdelning i konkursen, beräknad på ifrågavarande belopp. I annat fall skulle konkursboet bli väsentligt olika ställt i fall då borgenären först vänder sig mot konkursboet och då han först går mot medgäldenären. Som ett andra stycke i 134 a § har därför upptagits föreskrift att första stycket skall ha motsvarande tillämpning, när gäldenären (d. v. s. konkursgäldenären) har fordran hos medgäldenären som denne kunnat använda till kvittning.

Ex. 5. A har fordran på 120 000 hos B, för vilken C gått i borgen som för egen skuld. B har kvittningsgill motfordran mot C på 40 000. A bevakar sin fordran i Bs konkurs som ger 40 % eller 48 000, varav (40 % · 40 000) =

16 000 belöper på motfordringens belopp. Cs rätt att kvitta skulden till B med regressfordran mot B reduceras med 16 000. Detta belopp skall alltså tillkomma Bs konkursbo.

134 b §

Denna paragraf ersätter 134 § KL och reglerar det fallet att solidariskt ansvarig medgäldenär inom viss kortare tid före annan medgäldenärs konkurs eller under denna infriat huvudfordringen.

Enligt 134 § KL gäller f. n., att om någon av flera solidariskt ansvariga gäldenärer försätts i konkurs och medgäldenär därefter infriar fordringen, den senare har rätt till utdelning på samma belopp som borgenären ägt bevaka i konkursen om han inte fått betalning. Han får dock ej uppbära mer än som svarar mot hans fordran. Beredningen föreslår i förevarande 134 b §, att medgäldenären skall få den utdelningsrätt som enligt 133 § skolat tillkomma borgenären, om han infriat skulden senare än tre månader före den i 28 § i förslaget angivna fristdagen. Häri inkluderas även att skulden infriats efter konkursbeslutet. Det är likgiltigt hur infriandet skett, d. v. s. om betalning skett frivilligt eller efter utmätning eller genom utdelning i konkurs, ackord o. s. v. Avgörande blir även i de senare fallen, huruvida själva betalningen skett efter den kritiska tidpunkten. Vid tillämpning av paragrafen skall man konstatera hurudan situationen var när betalningen ägde rum och beräkna utdelning till medgäldenären på samma belopp som skolat läggas till grund för borgenärens utdelning, om skulden ej infriats. Har flera medgäldenärer medverkat till att skulden infriats, får de gemensamt utnyttja den utdelningsrätt som skolat tillkomma borgenären enligt 133 §. Utdelningen skall dem emellan fördelas, inte i förhållande till deras aktuella avbetalningar utan på grundval av deras inbördes ansvarighet.

Bestämmelsen kan ge medgäldenär vidgad utdelningsrätt dels om hans regressfordran är mindre än borgenärens fordran var, dels om tidigare skett avbetalning som avses i 133 § första stycket under 1—3. Annan medgäldenär som tidigare gjort avbetalning på fordringen bör emellertid ej för sin regressfordran träda tillbaka för den medgäldenär som slutligen infriat fordringen, utan medgäldenärerna bör sinsemellan behandlas efter vad som följer av den inbördes ansvarigheten mellan dem. I 134 b § föreslås därför som andra punkt, att om annan solidariskt ansvarig medgäldenär har regressfordran med anledning av tidigare avbetalning, utdelningen skall fördelas mellan medgäldenärerna enligt den grund som anges i 133 § tredje stycket.

Ex. A har en fordran på 120 000 hos B, C, D och E som inbördes har lika ansvar. E försätts i konkurs. B har fyra månader före fristdagen gjort en avbetalning på 42 000 med regressrätt mot E för vad som överstiger 30 000, d. v. s. 12 000. Efter fristdagen betalar vardera av C och D 39 000, varmed den resterande fordringen på 78 000 är infriad till fullo. I konkursen har i princip C och D tillsammans utdelningsrätt på 78 000+12 000 = 90 000. B, C och D skall emellertid ställas på lika fot och utdelningen fördelas efter deras inbördes ansvar. Om utdelning i Es konkurs sker med 30 % eller 27 000, bör envar av B, C och D svara för 1/3 · (120 000—27 000) = 31 000. B får åter 11 000 och envar av C och D får åter 8 000.

Ingen medgäldenär får självfallet uppbära mer än det belopp vartill hans regressfordran uppgår.

Det kan inträffa, att huvudborgenären underlåter att bevaka en restfordran, t. ex. därför att den är alltför obetydlig. I en sådan situation bör borgenären anses i konkursen ha eftergett sin återstående fordran. Hans fordran bör därvid vid tillämpning av förevarande 134 b § anses infriad men utdelning skall inte beräknas på det faktiskt oguldna belopp som borgenären skall anses ha efterskänkt.

Inom rättsvetenskapen har uttalats, att det skulle vara motiverat att tillämpa regeln i nuvarande 134 § KL när infriande skett genom utdelning eller ackord i konkurs eller till följd av offentligt ackord utan konkurs, oavsett om betalningen skett före eller efter konkursutbrottet.[1] Därmed skulle vinnas samklang med att borgenären har utdel-

[1] Se Sjögren i SvJT 1932 s. 221 f och Welamson I s. 474.

ningsrätt för sin fordran utan avdrag för avbetalning av detta slag. Man har vid de nordiska överläggningarna inte velat gå så långt som här angetts. Huvudsyftet med förevarande 134 b § i förslaget har varit att medgäldenär inte skall ha intresse av att sätta annan medgäldenär i konkurs innan han infriar fordringen. Enligt beredningens mening blir detta syfte tillräckligt tillgodosett, om medgäldenär får tillgodogöra sig borgenärens utdelningsrätt i fall då infriandet skett senare än tre månader före fristdagen, oavsett på vilket sätt betalningen utgått.

Beträffande krav på bevakning kan hänvisas till vad som anförs under 134 c § i förslaget.

134 c §

Förutsättning för att fordran skall få göras gällande i konkurs är i princip, att den bevakats i den ordning som anges i 5 kap. KL. Detta ger upphov till vissa särskilda spörsmål vid tillämpning av reglerna om solidariska skuldförhållanden. Bevakningskravet torde även då böra i princip upprätthållas, vare sig fråga är om borgenärens fordran eller om medgäldenärs regressfordran. I förevarande 134 c § som saknar direkt motsvarighet i gällande lag och övriga nordiska förslag anges emellertid ett undantag från bevakningsplikten.

Den första frågan är, huruvida borgenär skall vara skyldig att bevaka mer än sin aktuella fordran för att enligt 133 § komma i åtnjutande av utdelning beräknad på ett högre belopp. Det är i och för sig önskvärt, att redan genom bevakningsproceduren blir klarlagt på vilket belopp utdelning skall beräknas. På andra sidan kan anföras, att det kan vara svårt för den enskilda borgenären att ange vilket belopp som bör läggas till grund för utdelningens beräkning. Det är vidare svårt för förvaltare och andra borgenärer att bedöma, om det finns anledning till anmärkning mot angivna beräkningsgrunder. I rättsfallet NJA 1941 s. 169 har det också anförts, att tillämpning av 133 § var en fråga som hörde till utdelningsproceduren.[1] Beredningen har efter viss tvekan stannat för att borgenären inte skall behöva bevaka mer än sin aktuella fordran. Detta kan möjligen tänkas leda till att förvaltaren, när utdelningsförslag skall upprättas, inte känner till att borgenären har rätt att få utdelning beräknad på ett högre belopp. I praktiken torde emellertid borgenären själv ha framlagt material för sakens bedömning. Dessutom torde hithörande situationer vara sällan förekommande, och när de förekommer torde det vara yrkesmässiga långivare som står som borgenärer. Man torde därför i praktiken knappast behöva räkna med fall då förvaltaren förbiser förhållandet och upprättar utdelningsförslag utan att beakta borgenärs vidgade utdelningsrätt. Utdelningsförslag, vari utdelning beräknats utan hänsyn därtill, skall stå sig, om det ej klandras. Var det ej fråga om slututdelning, bör emellertid borgenären kunna påkalla, att utdelning i senare utdelningsförslag beräknas enligt de aktuella reglerna. Härvid synes 132 § andra stycket KL böra vinna analogisk tillämpning.

Ex. A har en fordran på 120 000 hos B, C och D, som är solidariskt ansvariga med inbördes lika ansvar. A har mer än tre månader före fristdagen fått en avbetalning från B med 60 000 och har dessutom fått utdelning i Cs konkurs med 20 000. D sätts i konkurs. A behöver inte i Ds konkurs bevaka mer än restfordringen 40 000, ehuru utdelningen enligt 133 § skall räknas på restfordringen 40 000+ Bs regressfordran 20 000+utdelningen i Cs konkurs 20 000 = 80 000.

Vad här sagts om borgenären bör även gälla medgäldenär som infriat skulden enligt vad som sägs i 134 b § i förslaget eller som eljest har rätt att få utdelning beräknad på större belopp än sin regressfordran. Med regressfordran avses här det belopp som han vill få åter av konkursboet, även om han ännu inte fullgjort någon betalning till borgenären och hans regressfordran alltså är villkorlig. I fråga om medgäldenär torde det regelmässigt komma att framgå av bevakningen att fråga är om en regressfordran.

[1] Se Alexandersons votum. Jfr em. Hassler SvJT 1943 s. 581.

Förvaltaren bör då vid behov inhämta upplysning om de fakta som behövs för tillämpning av de aktuella utdelningsreglerna.

Den ståndpunkt som här angetts har föranlett att beredningens förslag inte i 133—134 b §§ innehåller något om bevakning. Härav bör följa, att allmänna regler om bevakning skall gälla, i den mån undantag ej görs i förevarande 134 c §, och att därvid inte skall krävas mer än som nyss anförts beträffande borgenärs eller medgäldenärs bevakning.

Enligt 133 § tredje stycket i förslaget gäller, att om utdelningen i solidariskt ansvarig gäldenärs konkurs överstiger borgenärens återstående fordran, skall överskottet fördelas mellan de solidariskt förpliktade medgäldenärerna. Bevakning måste i denna situation ha gjorts av borgenären. Fordringen har alltså blivit känd i konkursen. Vad därefter angår regressfordan har det synts praktiskt att, om den tillkommer konkursbo och konkurserna är helt eller delvis samtidiga, ge det regressberättigade konkursboet del i överskottet utan krav på bevakning. Det kan bl. a. vara svårt för konkursförvaltarna att under bevaknings- resp. anmärkningstiden veta hur det ställer sig i fråga om överskott på ena eller andra hållet. Därför synes naturligt, att saken görs upp mellan konkursbona, om det efter upprättandet av utdelningsförslag visar sig att överskott uppkommit. Beredningen föreslår sålunda, att i förevarande 134 c § upptas bestämmelse, att om solidariskt ansvarig gäldenär försatts i konkurs som ej avslutats innan någon hans medgäldenär försatts i konkurs, den förres konkursbo har rätt till andel i överskott enligt 133 § tredje stycket även om regressfordringen ej bevakats i medgäldenärens konkurs. Frågan när en konkurs anses avslutad regleras i 146 § första stycket i förslaget. Huruvida konkurstillståndet för gäldenären personligen upphört enligt tredje stycket i sistnämnda paragraf är utan betydelse i nu förevarande sammanhang.

Av det sagda framgår, att den föreslagna regeln ej gäller när medgäldenärs konkurs avslutats innan den aktuella konkursen började. Det har synts omotiverat och opraktiskt att tilldela förstnämnda konkursbo något belopp utan att boet (eller konkursgäldenären i den konkursen) gett sig till känna. Bevakningsplikt skall alltså gälla i detta fall. Om bevakning ej sker, får vederbörande konkursbo vid tillämpning av bestämmelserna i 133—134 b §§ anses ha frånfallit regressfordringen.

I fall som regleras i 134 b § i förslaget kan inträffa, att skulden infriats av medgäldenär redan innan borgenären bevakat sin fordan. I så fall blir bevakning från borgenärens sida ej aktuell. Eftersom det är nödvändigt att fordringen bevakas av någon för att utdelning skall beräknas kan i det fallet kravet på bevakning för konkursbo ej efterges, om den infriande också försatts i konkurs.

Beredningen vill härefter beröra ett annat bevakningsspörsmål som möjligen kan vålla tvekan, nämligen huruvida solidariskt ansvarig medgäldenär måste bevaka regressfordran när borgenären bevakat sin fordran.

Enligt beredningens mening bör borgenärens bevakning gälla för regressberättigad medgäldenär som helt eller delvis betalar fordringen sedan borgenären har bevakat den. Beredningen har övervägt, huruvida det är påkallat att meddela en särskild bestämmelse härom. Spörsmålet har emellertid en vidare räckvidd och gäller i själva verket alla fall då någon genom överlåtelse eller cession på annan grund inträder i en borgenärs rätt sedan denne bevakat fordran, t. ex. om den som iklätt sig enkel borgen inlöst fordringen eller ett försäkringsbolag betalat skadestånd och därigenom inträtt i den skadelidandes rätt. Det skulle därför vara missvisande att meddela en specialbestämmelse beträffande solidariska skuldförhållanden. Inte heller har det ansetts behövligt att i KLs allmänna bevakningsregler uppta en bestämmelse i ämnet. Beredningen utgår sålunda från att det utan särskild föreskrift är klart, att om någon, sedan borgenär bevakat fordran i konkurs, genom betalning eller på annan grund inträder i borgenärens rätt, bevakningen skall gälla även till förmån för

successorn. När bevakning sålunda skall gälla till förmån för den som infriat fordringen och därmed inträtt i den bevakandes rätt, äger den borgenär som verkställt bevakningen inte återkalla denna sedan fordringen övergått till den andre. Blir bevakningen föremål för anmärkning, inträder successorn i anmärkningsprocessen i den tidigare borgenärens ställe, om skulden blivit helt betald. I andra fall blir han borgenär i konkursen jämte den andre. Skulle borgenären likväl återkalla sin bevakning i strid mot det sagda, blir återkallelsen ej gällande, om successorn gett sig till känna hos konkursboet i behörig tid.

I andra fall än som angetts här ovan måste regressfordran bevakas, om den skall ge rätt till utdelning i konkursen.

Motsvarighet till 134 c § i förslaget saknas i övriga nordiska förslag.

135 §

Som framgått av redogörelsen för gällande rätt har reglerna om solidariska skuldförhållanden tillämpats analogiskt på det fallet att borgenären fått pant i tredje mans egendom. I tydlighetens intresse har en uttrycklig bestämmelse av denna innebörd ansetts böra upptagas. Regleringen bör härvid ej endast avse fall då tredje man lämnat pant utan även när han på annat sätt ställt säkerhet i sin egendom. I förslaget anges därför, att vad som sagts med avseende på solidariska skuldförhållanden skall ha motsvarande tillämpning i fall då borgenären fått pant eller annan säkerhet i tredje mans egendom. Tredje man som lämnat säkerhet i sin egendom för annans skuld blir alltså, såvitt nu är i fråga, jämställd med den som iklätt sig solidariskt betalningsansvar med annan. Bestämmelsen får ej hindra, att analogisk tillämpning av reglerna om solidariskt betalningsansvar sker i andra fall.

Det praktiska fallet är naturligtvis, att tredje man ställt konventionell pant t. ex. för anhörig eller närstående företag. Som framgår av lagtexten avser emellertid bestämmelsen alla sorters panter, alltså även s. k. legala panter, liksom annan säkerhet, t. ex. företagsinteckning. Även lösöreköp och säkerhetsöverlåtelse av byggnad inbegrips.[1]

Förslaget förutsätter att säkerheten tillhör tredje man vid tiden för konkursbeslutet.[2] Bevisbördan för att panten tillhörde tredje man och ej konkursgäldenären bör liksom f. n. åvila borgenären i fall då 133 § blir tillämplig.[3]

Tredje man torde regelmässigt ha en villkorlig regressfordran i och med att hans egendom ligger som pant. För att han skall få lyfta utdelning i gäldenärens konkurs förutsätts, att säkerheten realiserats och lett till betalning eller att tredje mannen erlagt betalning för att undgå realisation. I fråga om regressanspråket gäller krav på bevakning, om annat ej följer av 134 c § i förslaget.

136 §

Bestämmelserna ersätter 136 § KL och anger hur s. k. suspensivt villkorade fordringar skall behandlas i utdelningshänseende, när villkoret ännu ej uppfyllts.[1] Som framgått av redogörelsen för gällande rätt gäller delvis olika regler för eventuella regressfordringar (136 § andra st. KL) på ena och övriga suspensivt villkorade fordringar (136 § första st. andra punkten) på andra sidan.[2] Båda kategorierna skall beak-

[1] I Welamson I s. 472 not 5 uttalas, att "med tredjemanspant torde få jämställas gäldenärens pantförskrivning av livförsäkring, till vilken förmånstagare insatts eller som eljest icke ingår i boet".

Det må framhållas, att om förmånstagare har insatts oåterkalleligt, kan försäkringstagaren inte utan förmånstagarens samtycke pantförskriva försäkringen. Är förmånstagarförordnandet återkalleligt, gäller att försäkringen före försäkringstagarens död ingår i dennes bo. Efter försäkringstagarens död torde förmånstagaren in dubio inte ha regressrätt på grund av att försäkringen var pantförskriven. Jfr SOU 1964: 35 s. 453 och där anförda rättsfall.

[2] Denna ståndpunkt har blivit föremål för viss kritik av Alexanderson i rättsfallet NJA 1941 s. 169.

[3] NJA 1937 s. 299.

[1] Den omständigheten att en fordran ej är förfallen medför inte att den i konkursen betraktas som suspensivt villkorad (se Welamson I s. 454).

[2] Som motiv för åtskillnaden angavs i förarbetena, att det ej syntes billigt att beträffande regressfordringarna göra rätten att slutli-

tas vid annat utdelningsförslag än sådant som avser slututdelning (härom se 126 § sista st.). Jämväl vid slututdelning skall eventuella regressfordringar beaktas. Andra suspensivt villkorade fordringar beaktas däremot i detta skede endast om borgenären, innan kungörelse om framläggande av slututdelningsförslaget (se 129 §) utfärdats, hos rättens ombudsman visar, att villkoret uppfyllts.

I Danmark och Norge torde f. n. ej göras någon åtskillnad mellan olika slag av suspensivt villkorade fordringar,[3] och man avser inte heller att i förslagen till ny konkurslagstiftning göra någon skillnad dem emellan såvitt nu är i fråga. Beredningen anser, att skäl föreligger till en sådan förenkling också för vår del. Det har inte vid beredningens överläggningar med sakkunniga anförts något fall då den särskilda regleringen i fråga om andra suspensivt villkorade fordringar än eventuella regressfordringar har tillämpats. Det praktiska behovet av en specialreglering synes vara mycket ringa. Visserligen kan sägas, att sannolikheten för att en eventuell regressfordran verkligen blir aktualiserad är större än beträffande andra suspensivt villkorade fordringar. Detta är dock inte givet. Att vid slututdelning alltid reservera medel för suspensiva fordringar är olägligt. Preskription av rätten att lyfta avsedd utdelning börjar enligt 148 a § ej löpa förrän ovillkorlig betalningsrätt inträtt (jfr 141 § andra st.). Medlen skulle alltså kunna komma att hållas reserverade för praktiskt taget obegränsad tid i stället för att utdelas till övriga borgenärer.[4] Denna olägenhet kan väsentligen elimineras, om medel ej behöver avsättas vid slututdelning när det saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas.[5]

Enligt första punkten i förevarande 136 § i förslaget skall utdelning för suspensivt villkorad fordran beräknas i utdelningsförslag som inte avser slututdelning i konkursen. Detta överensstämmer med gällande rätt. De i övrigt i KL angivna förutsättningarna för att fordringen skall komma i fråga för utdelning måste självfallet vara för handen. Bl. a. krävs i regel att fordran bevakats (se bl. a. 101, 106, 111 och 115 §§ KL), ehuru undantag härifrån finns (se 123 § första st. KL samt 40 §, 121 § 3 och 134 c § i KLförslaget). Men när dessa förutsättningar är uppfyllda skall vid sådan utdelning fordringen beaktas, oavsett om det är sannolikt att villkoret uppfylls eller ej. En annan sak är, att lyftning av utdelningen endast får ske om det suspensiva villkoret uppfylls (141 § andra st.). Det har ej synts påkallat att meddela särskilda föreskrifter om hur borgenären lämpligen bör visa att villkoret har uppfyllts. Detta bör kunna ordnas från fall till fall efter samråd med förvaltaren.

Andra punkten i förevarande 136 § i förslaget avser slututdelning. Vid sådan utdelning skall enligt bestämmelsen suspensivt villkorad fordran ej komma i betraktande, om det saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas. Huvudregeln blir, att medel skall avsättas även vid slututdelning. Det kan sålunda knappast tänkas komma i fråga, att förvaltaren och rättens ombudsman (se 128 § första st. KL) beträffande eventuella regressfordringar annat än möjligen i rena undantagsfall kommer att finna, att det saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas. I övrigt bör avsättning ske så snart det inte framstår som mycket osannolikt att villkoret kommer att uppfyllas. En lämplig riktpunkt för bedömningen synes vara, huruvida fordringen kan vid tillfället anses ha något förmögenhets-

gen komma i betraktande i konkursen beroende av att medgäldenären visar att han förnöjt borgenären. Detta är nämligen inte alltid möjligt för honom. Han saknar kanske kännedom om i vems hand skuldebrev eller annan handling, för vars infriande han svarar, befinner sig. Eller borgenärens fordran är ej förfallen till betalning och han är inte villig att ta betalning i förtid. Se 1911 års bet. s. 383 f. Jfr Welamson I s. 453 f.

[3] Jfr Gomard s. 302 och Hagerup s. 312 f och 317.

[4] Se Welamson I s. 608 not 2.

[5] Här kan anmärkas, att enligt västtysk rätt gäller, att suspensivt villkorade fordringar överlag beaktas vid slututdelning, om inte möjligheten av att villkoret skall inträffa framstår som så osannolik att den villkorade fordringen ej har något förmögenhetsvärde vid tiden för slututdelningen (154 § andra st. tyska konkurslagen, jfr Jaeger II s. 433 f).

värde eller ej.[6] Det får förutsättas, att rättens ombudsman eller förvaltaren, om någon gång tvekan verkligen skulle råda, hör vederbörande borgenär.

Det beslut som fattas i frågan, huruvida avsättning skall ske eller ej, kan i vanlig ordning bringas under rättens prövning genom klander av utdelningsförslaget enligt 130 § KL. Klander kan väckas av den borgenär vars fordran ej beaktats eller, om avsättning skett, av borgenär som anser att fordringen ej bort beaktas vid slututdelningen. I vad mån även andra är behöriga att klandra utdelningsförslaget kan här lämnas därhän.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad som f. n. gäller enligt 136 § första stycket KL stadgas vidare i förslagets 136 §, att när en fordran av här aktuellt slag inte skall komma i betraktande vid slututdelningen, vad som vid tidigare utdelning kan ha beräknats för fordringen skall gå till fördelning mellan andra borgenärer. Härvid gäller vanliga utdelningsregler.

Slutligen kan erinras om att förevarande 136 § står i visst samband med 121 § 4 i förslaget.

De danska och norska förslagen överensstämmer i sak väsentligen med 136 § i beredningens förslag. I resp. lagtexter har dock ej lämnats någon föreskrift om att suspensivt villkorad fordran ej skall beaktas vid slututdelning, om det saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas. Någon skillnad i sak är ej avsedd.[7] Det finska förslaget är t. v. utformat i överensstämmelse med 136 § KL.

4.3 *Övriga ändringar i KL*

I detta avsnitt behandlas förslag till ytterligare vissa ändringar i KL. De har till övervägande del karaktären av följdändringar vilka föranleds av de förslag som redovisats i det föregående.

(18 a, 28 a och 32 a §§)

Enligt vad beredningen tidigare föreslagit i detta betänkande skall dessa paragrafer utgå ur KL. Regleringen i 18 a § har förutsatts skola överföras till administrativ författning (se under 2.2.6 vid 5 §). 28 a och 32 a §§ ingår i KLs bestämmelser om återvinning vilka omarbetats helt. De har sin närmaste motsvarighet, 28 a § i förslagets 32 §, 32 a § första stycket i 28 § 2 och de särskilda återvinningsfristerna mot närstående i förslaget samt 32 a § andra stycket i förslagets 31 § (se under 3.2.4 vid de angivna paragraferna i förslaget).

54 och 55 §§

Ändringarna i dessa paragrafer är föranledda av att begreppet köpman enligt beredningens förslag skall utmönstras ur KL. Se härom vid 3 § tredje stycket i förslaget under 2.2.6. Det bör erinras om att uttrycket "gäldenär som är eller under det sista året före konkursansökningen varit bokföringsskyldig" omfattar även den som varit bokföringsskyldig endast under en del av det sista året före ansökningen.

100 §

Enligt den nuvarande lydelsen av första stycket i paragrafen får endast fordringar som uppkommit före konkursbeslutet göras gällande i konkursen.[1] Detta bör fortfarande gälla som princip. Som en följd av reglerna i 21 § andra stycket i förslaget bör emellertid även fordringar, vilka uppkommit efter beslutet men under förhållanden som där anges, få göras gällande i konkursen. Detsamma gäller beträffande sådan efter konkursbeslutet uppkommen fordran som på grund av annan särskild bestämmelse skall kunna åberopas i konkursen. Se i detta hänseende 47 § i förslaget till ändring i

[6] Jfr vad som i not 5 sagts om innehållet i tysk rätt. För dansk del har man i utkast till motiv till det blivande konkurslagsförslaget uttalat, att därest möjligheten för villkorets inträde är så obetydlig att fordringen är helt utan förmögenhetsvärde, det knappast kan sägas överhuvud vara fråga om någon fordringsrätt mot boet och man bör då kunna lämna den avlägsna möjligheten att villkoret uppfylls utan beaktande. I motsvarande norska motivutkast har också uttalats, att om fordringen ej har något aktuellt förmögenhetsvärde, avsättning bör kunna underlåtas.

[7] Jfr föregående not.

[1] Jfr 1911 års bet. s. 343 f, Lawski s. 183 f, Welamson I s. 439 ff och II s. 114 ff.

kommissionslagen (jfr motiven under 6.4 nedan).

Förevarande 100 § har ändrats i enlighet med det sagda.

(100 a § KL)

Av 100 § KL följer, att fordringar som uppkommit före konkursbeslutet i princip är utdelningsberättigade. Undantag gäller emellertid enligt 100 a § KL i fråga om fordringar på lön och arvode i aktiebolags konkurs, vilka görs gällande av aktieägare som på grund av sitt aktieinnehav har eller hade ett bestämmande inflytande över bolaget eller av sådan aktieägares make eller den som är hans avkomling eller gift med hans avkomling.[1] Sådana fordringar berättigar överhuvud inte till utdelning för tid efter konkursbeslutet och inte heller för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. För tiden före konkursbeslutet skall dessutom prövas, att borgenärens arbete kan anses ha varit till nytta för bolaget. I förarbetena till lagrummet uttalades bl. a. att vid aktiebolags konkurs särskilda faror var förknippade med löne- och arvodesanspråk som bevakas av aktieägare eller deras närstående. Särskilt farligt och stötande kunde det vara, om det åberopades kontrakt om anställning hos bolaget för kanske åtskilliga år framåt.

Mot 100 a § KL svarar en återvinningsbestämmelse i 32 a § som också är begränsad till aktiebolags konkurs (se ovan under 31 § i förslaget).

Beredningens förslag innehåller i 31 § bestämmelser om återvinning av lön m. m. som gäller även när konkursgäldenären ej är aktiebolag. Om gäldenären i lön, arvode eller pension till närstående som avses i 28 § 2 har betalat belopp som uppenbart översteg vad som kunde anses skäligt med hänsyn till omständigheterna, skall återvinning av det överskjutande beloppet äga rum, om betalningen skett senare än sex månader före fristdagen. Har den skett tidigare men senare än två år före denna dag, skall återvinning också äga rum, om det inte visas att gäldenären varken var eller genom betalningen blev insolvent.

Det har inte synts behövligt att vid sidan av nämnda reglering behålla några särskilda bestämmelser om att fordran på lön o. d. inte får göras gällande i konkurs när fordringen tillkommer närstående. Sålunda är det klart, att återvinningsbestämmelsen i 31 § i förslaget kan åberopas inte bara när lön m. m. redan har utbetalts utan även när fordran på obetald lön m. m. görs gällande i konkursen, oavsett på vilken tid den belöper. Det kunde visserligen synas vara en fördel att lön o. l. till närstående, såsom nu är fallet enligt 100 a § KL, överhuvud ej kan göras gällande, om den stått inne någon längre tid före konkursen. Beredningen tror dock ej för sin del, att det i praktiken har någon betydelse. Det kan här erinras om att enligt prop. 1970: 142, i överensstämmelse med vad beredningen föreslagit i Utsökningsrätt IX, lön o. l. till särskilt närstående andelsägare i regel ej skall vara förenad med förmånsrätt.[2] Den nuvarande regleringen är också ganska godtycklig. Medan närstående som lånat gäldenären pengar får utdelning i vanlig ordning får en närstående, som är anställd hos gäldenären och som låtit i och för sig befogad lön stå inne hos företaget, enligt 100 a § inte göra lönefordringen gällande i företagets konkurs. Inte heller anser beredningen det välgrundat att beröva en anställd rätt till i och för sig rimlig lön under skälig uppsägningstid enbart därför att han är närstående enligt 28 § 2. Här bör framhållas, att en anställd inte torde kunna göra lönefordran gällande i konkursen för tid efter utgången av skälig uppsägningstid, även om anställningsavtalet är ingånget för längre tid.[3] Inte heller bör

[1] Betr. de närmare motiven se lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m. m. II (SOU 1941: 9) s. 712 f, jfr Stenbeck m. fl. s. 546 f.

[2] Se 11 § tredje st. och 12 § tredje st. i det i prop. upptagna förslaget till förmånsrättslag. Se vidare prop. s. 136 f. Jfr 13 § tredje st. och 14 § tredje st. i förslaget till förmånsrättsordning enligt U IX (s. 10, 150 f och 156).

[3] Jfr U IX s. 49 och 149, Welamson I s. 444 samt Gedda, Kommentar till 17 kap. HB s. 75, jfr Schmidt, Tjänsteavtalet, nyskriven uppl. 1968 s. 87 f och 218 (jfr 1 uppl. s. 113 ff), Lennart Geijer i NJA 1963 s. 331 och Adlercreutz, Svensk arbetsrätt s. 70.

ifrågavarande anställda eller deras anhöriga berövas pension som i och för sig är rimlig.

De övriga nordiska förslagen saknar liksom beredningens förslag motsvarighet till 100 a § KL.

146 §

Enligt 146 § KL anses konkurs avslutad när enligt utfärdad kungörelse förslag till slututdelning först är att tillgå för granskning. Detta gäller även om tvist angående bevakad fordran eller fråga om underhåll åt gäldenären eller om arvode till rättens ombudsman eller förvaltare ännu inte är slutligen avgjord eller någon ytterligare tillgång, i följd av rättegång eller annorledes, sedermera kan uppkomma för konkursboet. I prop. 1970: 136 har föreslagits, att i 146 § skall upptas ett andra stycke enligt vilket, utan hinder av att konkursen avslutats, ackordsförslag som ingetts tidigare får prövas enligt vad som anges i 7 kap.[1]

Som nämnts under 3.1 föreslår beredningen att förevarande 146 § KL ändras så att, om gäldenären är fysisk person, hans konkurstillstånd skall kunna hävas av konkursdomaren ehuru konkursförfarandet fortgår. Bestämmelser härom upptas som tredje stycke i förevarande lagrum (jfr vad som nyss sagts om förslag i prop. 1970: 136). I fråga om juridisk person föreligger ej något behov av att kunna häva konkurstillståndet tidigare än f. n.

Förslaget förutsätter, att ansökan görs av gäldenären. Innan konkursdomaren prövar ansökningen skall han höra rättens ombudsman och förvaltaren. Beslut angående konkurstillståndets upphörande får inte meddelas innan gäldenären avlagt bouppteckningsed och sammanträde hållits för handläggning av bevakningstvister samt boet är i allt väsentligt utrett. Av betydelse för prövningen är främst, om gäldenärens konkurstillstånd kan hävas utan att olägenheter behöver befaras vid det fortsatta konkursförfarandet. Det torde bl. a. som regel böra krävas, att realisationen av boets egendom i huvudsak genomförts (jfr 62 §). Å andra sidan skall skälig hänsyn tas till gäldenärens olägenheter av fortsatt konkurstillstånd (jfr 199 a och 212 §§). Om t. ex. en rörelse behöver drivas en tid framöver i avvaktan på lämplig tidpunkt för dess avveckling (jfr 60 §), kan det vara angeläget att gäldenären inte fördenskull måste förbli i konkurstillstånd. Det kan förutsättas, att konkursdomaren genom rättens ombudsman, konkursförvaltaren och gäldenären kan få behövligt underlag för sin prövning. Något behov av att höra borgenärerna synes ej föreligga.

Även om boet i allt väsentligt är utrett kan det finnas behov av att erhålla uppgifter av gäldenären i frågor som rör konkursmassan. Tredje man kan exempelvis göra anspråk på något som konkursförvaltningen trott ingå i konkursboet. Gäldenären bör överhuvud så länge konkursen fortsätter ha samma skyldigheter som tidigare (se 88 och 89 §§ KL), även om hans personliga konkurstillstånd upphört. Försummar han vad som sålunda åligger honom, bör han vara underkastad samma påföljd som om något beslut om konkurstillståndets upphörande ej meddelats (se 94 §). Föreskrifter av denna innebörd har upptagits som fjärde stycke i förevarande 146 §.

Över konkursdomarens beslut får enligt 210 § första stycket KL klagan föras i hovrätten. Beslut av konkursdomaren i frågor som avses i 6 kap. KL (till vilket 146 § hör), går enligt 210 § tredje stycket i verkställighet utan hinder av förd klagan, om förbud däremot ej kommer från hovrätten. Enligt förslag i prop. 1970: 136 skall gälla, att beslut som avses med bestämmelsen i 210 § tredje stycket länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat förordnas.[2] Beslut enligt det föreslagna tredje stycket i 146 § bör inte tillämpas innan det blivit definitivt. Beredningen föreslår därför, att 210 § tredje stycket ändras så att beslut varom här är i fråga undantas från huvudregeln.

När det föreligger lagakraftägande beslut enligt vilket gäldenärens konkurstillstånd hävts, får gäldenären driva bokföringspliktig rörelse utan hinder av föreskriften i 199 a §.

[1] Jfr U VII s. 23 och 140.

[2] Se prop. s. 31 och 145. Jfr U VII s. 37 och 146, se även s. 128.

I fråga om den egendom som ingått i konkursboet fortsätter emellertid konkursförfarandet i vanlig ordning. Gäldenären återfår sålunda inte rådigheten över den egendomen. Skulle det efter att konkurstillståndet hävts visa sig att det fanns ytterligare tillgångar som enligt reglerna i 27 § skall ingå i konkursboet, tillfaller de boet (jfr 148 §). Att gäldenärens konkurstillstånd upphör utgör ej heller något hinder mot att återvinningstalan väcks i fråga om egendom som före konkursen frångått gäldenären.

I fråga om egendom som tillfaller gäldenären sedan beslutet om konkurstillståndets hävande vunnit laga kraft gäller inga inskränkningar i hans rådighet. Så är t.ex. förhållandet med egendom som senare tillfaller honom genom arv. Borgenär kan få utmätning i sådan egendom eller få gäldenären på nytt försatt i konkurs, när förutsättningar i övrigt föreligger. Den nya konkursen omfattar i princip bl. a. all egendom som tillfaller gäldenären efter att beslutet om konkurstillståndets upphörande vunnit laga kraft. I den nya konkursen kan såväl tidigare[3] som nytillkomna fordringar bevakas.

Som angetts i det föregående anses konkurs avslutad, när enligt utfärdad kungörelse förslag till slututdelning först är att tillgå för granskning. I 126 § sista stycket KL anges, när slututdelning skall ske. I praktiken torde förslag till slututdelning som regel ej framläggas omedelbart efter den i 126 § angivna tidpunkten utan först när alla förutsebara åtgärder för konkursens avveckling vidtagits.[4] I och med att möjlighet öppnats att, om gäldenären är fysisk person, låta hans konkurstillstånd upphöra vid en tidigare tidpunkt än som anges i 146 § första stycket synes någon väsentlig invändning mot den praktiserade ordningen ej kvarstå.[5]

Förslaget till ändring i 146 § KL föranleder även ändring i 27 och 199 a §§.

I 199 § andra punkten KL erinras, att det finns särskilda bestämmelser om att den som är i konkurstillstånd ej får utöva ämbete eller tjänst. Se 21 § 1 mom. Kungl. Maj:ts förnyade mäklareordning (1893: 51), 3 § under 2 i Kungl. Maj:ts stadga (1964: 679) om notarius publicus och 3 § andra stycket kungörelsen (1968: 556) om näringstillstånd m. m. Dessa bestämmelser bör tillämpas så att med "konkurs" där förstås det personliga konkurstillståndet. Bestämmelserna bör vid tillfälle redaktionellt anpassas till den föreslagna lydelsen av 146 § KL. Det kan anmärkas, att t. ex. 4 kap. 1 § tredje stycket och 6 § första stycket samt 8 kap. 2 § andra stycket RB ävensom 28 § statstjänstemannalagen (1965: 274) är så avfattade att någon redaktionell ändring ej behövs.

I 208 § KL finns föreskrifter om att konkursdomaren skall föra dagbok över förekommande konkurser. Vidare anges vilka uppgifter som skall införas i dagboken. I betänkandet Utsökningsrätt VII har beredningen föreslagit sådan ändring av 208 §, att det ej längre anges i paragrafen vilka uppgifter dagboken skall innehålla. Detta har godtagits i prop. 1970: 136. Beredningen förutsatte samtidigt,[6] att Kungl. Maj:t skall i administrativ ordning meddela närmare bestämmelser om bl. a. sådan dagbok. Som anges nedan under 208 § föreslår beredningen, att nämnda paragraf skall utgå ur KL. Härmed avses dock ingen saklig ändring. I den mån administrativa bestämmelser kommer att innehålla en uppräkning av de uppgifter dagboken skall innehålla bör i uppräkningen upptas lagakraftvunnet beslut varigenom konkurstillståndet hävts enligt 146 § tredje stycket i förslaget.

185 §

Ändringarna under 1) i denna paragraf innebär en anpassning av de särskilda föreskrifterna om fattigkonkurs till vad som enligt 19 § första stycket och 20 § första stycket i förslaget skall gälla beträffande ordinär

[3] Borgenärer som bevakat i den förra konkursen har därvid i princip rätt till utdelning för hela det belopp som ej täckts i den konkursen. Betr. det fallet att ackord beviljats se 140 § KL.

[4] Se Welamson I s. 573 f och II s. 142 f.

[5] Se Welamson I s. 574, jfr II s. 143.

[6] Se U VII s. 146, jfr s. 130.

konkurs. I motsats till gällande lag innehåller förslaget inte någon begränsning av antalet ortstidningar i vilka konkurskungörelser skall införas.[1]

De bestämmelser som förevarande punkt f. n. innehåller om underrättelseskyldighet för konkursdomaren i vissa fall synes — liksom motsvarande regler i 21 § första och andra styckena KL — lämpligen böra föras över till administrativ författning.[2]

(193 §)

I 193 § KL ges en förklaring av beteckningen köpman. Som framgått vid 3 § tredje stycket under 2.2.6 samt 54 och 55 §§ i förslaget bör denna beteckning enligt beredningens mening utgå ur KL. Till följd härav bör 193 § upphävas.

(198 §)

I 198 § KL meddelas vissa föreskrifter som har samband med bestämmelserna i 21 § rörande anteckning eller anmälan om konkurs.[1] Om konkurs i annat fall än som avses i 26 § upphört utan att till boet hörande fast egendom eller registrerat fartyg eller luftfartyg m. m. gått till försäljning, ankommer det sålunda på egendomens ägare att göra anmälan därom till den myndighet hos vilken anteckning eller anmälan skett enligt 21 §. När förhållandet styrks, skall vederbörlig anteckning göras därom.

Beredningen har ovan föreslagit, att de berörda reglerna i 21 § KL skall ersättas av administrativa föreskrifter i ämnet.[2] Detsamma bör enligt beredningens mening gälla beträffande sådana fall som avses i 198 § KL. Det föreslås därför, att denna paragraf upphävs. En administrativ bestämmelse i ämnet kan lämpligen utformas som en skyldighet för vederbörande myndighet att avföra anteckning av förevarande slag, om det bringas till myndighetens kännedom och styrks att konkursen upphört utan att egendomen i fråga blivit såld. Det synes naturligt, att egendomens ägare (gäldenären) gör anmälan om förhållandet till myndigheten.

199 a §

Enligt 199 a § KL gäller, att gäldenären ej får under konkursen driva rörelse med vars utövande följer bokföringsskyldighet. Beredningen föreslår, att bestämmelsen jämkas till överensstämmelse med 146 § i förslaget.

(208 §)

Beredningen har i Utsökningsrätt VII (s. 37 och 146) föreslagit, att 208 § KL skall ändras. Paragrafen skulle enligt den sålunda föreslagna lydelsen innehålla, att särskild dagbok över konkursärenden skall föras hos konkursdomaren och att handlingar i ärendena skall sammanföras i akter. Närmare föreskrifter för tillämpningen av KL skulle meddelas av Kungl. Maj:t. Enligt förslaget till ändring i KL i prop. 1970: 136 anges i paragrafen endast, att närmare föreskrifter om dagbok och akter i konkursärenden meddelas av Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang vill beredningen påpeka, att även flera av beredningens förslag i nu förevarande betänkande förutsätter att tillämpningsföreskrifter ges i administrativ ordning. Emellertid anses uttryckligt bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela tillämpningsföreskrifter numera onödigt.[1] Vid sådant förhållande synes 208 § kunna upphävas.

209 §

I fråga om jäv mot konkursdomare är i princip reglerna om domarjäv i 4 kap. RB tillämpliga.[1] Enligt 209 § KL äger konkursdomare likväl i vissa fall handla även om han är jävig. Bestämmelserna härom måste jämkas till följd av beredningens förslag be-

[1] Se ovan vid 19 §.

[2] Jfr vid 20 §, där även frågan om skyldighet för konkursdomaren att underrätta kronofogdemyndigheten om konkursbeslut behandlas. — Förslag till ändring i 185 § 2) KL har framlagts i en inom inrikesdepartementet upprättad PM om löneskydd vid konkurs (In Stencil 1970: 3).

[1] Jfr bl. a. Lawski s. 290.

[2] Se ovan vid 20 §. Även de motsvarande bestämmelserna i 26 § andra st. KL har föreslagits skola föras över till administrativ författning (se vid 26 § i förslaget).

[1] Se statsrådsberedningens anvisningar för författningsskrivning 19/5 1970 s. 66. Enligt dessa anvisningar bör bestämmelser av sådant slag undvikas i fortsättningen. Jfr även ackordslagsförslaget.

[1] Jfr Welamson I s. 124.

träffande 1 kap. KL. I nära saklig anslutning till den nuvarande regleringen föreslår beredningen, att konkursdomare trots föreliggande jäv får meddela de beslut eller vidtaga de åtgärder som avses i 5 § tredje stycket, 6, 9, 11, 12, 15 och 19 §§ samt 20 § första stycket i förslaget.

Enligt KL får jävig konkursdomare försätta gäldenär i konkurs, om konkursansökningen gjorts eller medgetts av denne (11 § första st. och 13 §). Någon saklig prövning av konkursansökningen sker inte i dessa fall. Enligt beredningens förslag (10 § och 13 § första st., jfr 3 § första st.) finns emellertid utrymme för sådan prövning. Med hänsyn härtill skall enligt förslaget en jävig konkursdomare inte i något fall få ingå i saklig prövning av konkursansökan. Han får inte heller besluta om skingringsförbud enligt 14 § i förslaget.

Som framgått vid 20 § i förslaget avses bestämmelserna i nuvarande 21 § KL skola flyttas till administrativ författning.

Enligt andra stycket av 209 § KL skall konkursdomaren vid behov anmäla jäv till hovrätten. Bestämmelsen synes överflödig och bör utgå.[2]

210 §

Som framgår av motiven till 146 § i förslaget anser beredningen, att beslut enligt tredje stycket i sistnämnda paragraf inte bör gå i verkställighet förrän det vunnit laga kraft. Beredningen föreslår, att 210 § tredje stycket ändras i enlighet därmed.

211 §

I förevarande paragraf enligt dess nyligen ändrade lydelse[1] föreskrivs bl. a., att mål som avses i 16 § KL skall utan förberedelse företas till huvudförhandling och att rätten vid huvudförhandling i sådant mål är domför med en lagfaren domare.[2] Med mål som avses i 16 § förstås mål angående gäldenärs försättande i konkurs.[3] Om beredningens förslag genomförs, bör den berörda hänvisningen i 211 § i stället lämpligen avse 15 § i förslaget. Detta innebär inte någon ändring i sak.[4]

216 §

Om borgenärs konkursansökan inte bifalls, kan han enligt denna paragraf på yrkande av gäldenären bli skyldig att utge skadestånd till denne. Förutsättningen är enligt gällande lydelse, att borgenären, när han gjorde ansökningen, saknade skälig anledning till antagande att gäldenären var på obestånd eller, i fall som avses i 3 och 4 §§ KL, att det förelåg omständighet som sägs där.[1] Beredningen har i Utsökningsrätt VIII föreslagit, att 4 § KL upphävs. I anslutning därtill har även föreslagits, att hänvisningen i 216 § till 4 § utgår.[2]

Beredningens förslag tar inte upp den särskilda konkursgrund som f. n. anges i 3 § KL utan innehåller där endast vissa hjälpregler i form av presumtioner för att gäldenären är insolvent. Med hänsyn härtill synes bestämmelsen om borgenärs skadeståndsskyldighet i 216 § böra avse fall då han finnes ha vid konkursansökningens ingivande saknat skälig anledning till antagande att gäldenären var på obestånd. Paragrafen har i förslaget ändrats i enlighet härmed.

[2] Jfr U VII s. 129.

[1] Se SFS 1969: 805.

[2] Juristkollegium kan användas, när detta i särskilda fall anses behövligt. Se under 2.2.6 vid 15 §.

[3] Jfr prop. 1969: 119 s. 39.

[4] I U VII har föreslagits viss annan jämkning av 211 § KL som em. genom prop. 1970: 136 blivit inaktuell.

[1] Jfr NJA II 1921 s. 635 och Welamson I s. 107 f. Se även 219 § andra st. KL.

[2] Se U VIII s. 60 och 260.

5 Övergångsbestämmelser till KLförslaget och följdändringar i vissa andra lagar

I detta kapitel behandlas förslag till övergångsbestämmelser till KLförslaget samt förslag till följdändringar i det ackordslagsförslag som nyligen framlagts för riksdagen (prop. 1970: 136), i promulgationslagarna till KL och till 1933 års lag om boutredning och arvskifte liksom i 1956 års lag om vissa kreditinrättningars konkurs och i försäkringsavtalslagen.

5.1 *Övergångsbestämmelser till KLförslaget*

Enligt första stycket under 2 i övergångsbestämmelserna till KLförslaget skall äldre lag tillämpas, när ansökan om gäldenärs försättande i konkurs gjorts före nya lagens ikraftträdande. En likartad huvudbestämmelse meddelades beträffande tillämpningen av äldre lag vid införandet av KL (1 § andra st. Kp).[1] Konkursansökningsdagen är också avgörande t. ex. enligt fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till det förslag till lag om ändring i KL som upptagits i Utsökningsrätt VIII samt enligt punkt 8 i övergångsbestämmelserna till förslaget till förmånsrättsordning enligt Utsökningsrätt IX (jfr punkt 8 i övergångsbestämmelserna till förslaget till förmånsrättslag enligt prop. 1970: 142).[2]

Ansökan som inkommit före nya lagens ikraftträdande handläggs alltså enligt äldre lag och när sådan ansökan leder till konkurs tillämpas den äldre lagen i konkursen, om ej annat följer av de övriga övergångsbestämmelserna. Ansökan som inkommer efter nya lagens ikraftträdande behandlas enligt den nya lagen. Även i övrigt tillämpas då ny lag, med vissa undantag. Om konkursansökan är anhängig vid nya lagens ikraftträdande och ytterligare en ansökan mot samma gäldenär inkommer efter ikraftträdandet, skall den första ansökningen handläggas enligt äldre lag och den senare enligt den nya lagen. Att i ett helt kort övergångsskede olika bestämmelser blir tillämpliga beträffande konkurrerande konkursansökningar kan medföra att de olika sökandena ej alltid kan åberopa samma konkursgrunder.[3] Vidare kan nämnas det osannolika fallet att en av flera dödsbodelägare före nya lagens ikraftträdande söker boet i konkurs och att annan delägare efter ikraftträdandet också inger konkursansökan mot boet. Under den i 2 § andra punkten i nya lagen angivna förutsättningen bör då den senare ansökningen gälla som ansökan om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman. Ställs boet i anledning härav under sådan förvaltning, följer av 11 § andra stycket tredje punkten i den äldre lagen att den första konkursansökningen förfaller. Är det i stället borgenärer som

[1] Se NJA II 1921 s. 636.
[2] Jfr U VIII s. 260 och U IX s. 174.
[3] Betr. gällande rätt se Lawski s. 45 (jfr Welamson I s. 100 not 26).

gjort de båda ansökningarna, bör enligt 12 § i nya lagen boet — i anledning av den senare ansökningen — som regel förklaras avträtt till förvaltning av boutredningsman. Frågan om konkurs kan då på boutredningsmannens begäran förklaras vilande i avvaktan på uppgörelse med borgenärerna eller ansökan om offentlig ackordsförhandling, om det ej finns särskilda skäl till antagande att borgenärens rätt är i fara. Jfr ackordslagsförslaget i prop. 1970: 136 (9 §) som får antas bli tillämpligt på den första ansökningen.

Regeln att konkursansökan som inkommit efter nya lagens ikraftträdande skall handläggas enligt den nya lagen tillämpas bl. a. beträffande 17 § i förslaget. Vid tillämpning av bestämmelsen skall då även beaktas konkurrerande ansökan som inkommit före nya lagens ikraftträdande. Det har synts praktiskt att låta den nya lagen slå igenom till fullo i fråga om behandlingen av den *nya* ansökningen, och några betänkligheter synes ej förenade därmed (jfr även vad som sägs om nya 17 § nedan i samband med att övergångsbestämmelsen i första st. under 3 behandlas).

Ehuru sålunda i första hand äldre lag i princip skall tillämpas när konkursansökan ingetts före nya lagens ikraftträdande, finns det flera bestämmelser, övervägande av materiell natur, som det är önskvärt att tillämpa i och med konkursbeslutet. Detta gäller reglerna om gäldenärens legitimation (21 §, jfr 22, 27 och 100 §§ samt 121 § 1), konkurstillståndets varaktighet (146, 199 a och 210 §§, jfr även 27 §), återvinning (28—40 §§), kvittning i konkurs (121 §), solidariska skuldförhållandens ställning i konkurs (133—135 §§) samt utdelningen för villkorade fordringar (136 §).[4] Det torde inte möta några principiella hinder (jfr undantagen under 3 i övergångsbestämmelserna) att låta dessa nya bestämmelser gälla i alla konkurser som beslutats efter nya lagens ikraftträdande. Föreskrift härom har upptagits som ett andra stycke under 2 i övergångsbestämmelserna. Ny lag bör tillämpas så snart det första beslut som blir gällande meddelats efter nya lagens ikraftträdande.[5]

Den aktuella övergångsbestämmelsen medför bl. a., att den i 28 § 1 i nya lagen angivna fristdagen kommer att få aktualitet såvitt nu är i fråga beträffande 29—36 §§, 39 § 2, 121 § 1, 133 § första stycket 3 och 134 b § i nya lagen. Det kan böra uppmärksammas, att bestämmelsen inte hänvisar till 17 § i nya lagen som sålunda inte blir tillämplig när konkursen föregåtts av två eller flera ansökningar som inkommit *före* nya lagens ikraftträdande. Om någon av konkurrerande ansökningar inkommit *efter* nya lagens ikraftträdande, blir däremot nya lagen, enligt vad som sagts i det föregående, i princip i dess helhet tillämplig på konkurs i anledning av den ansökningen. Detta innefattar även vad som av 17 § följer om fristdag med anledning av tidigare ansökningar.

De nya återvinningsbestämmelserna i 28—38 §§ är i regel förmånligare för konkursboet än gällande regler om återvinning. Det kan bli stötande, om en rättshandling eller åtgärd, som ägt rum före nya lagens ikraftträdande och som ej hade kunnat återvinnas enligt äldre lag, skulle kunna åtkommas genom de nya bestämmelserna. Dessa bestämmelsers mera objektiva karaktär gör det särskilt betänkligt att låta dem drabba transaktioner som var oangripliga vid tiden för nya lagens ikraftträdande. Man synes därför i fråga om återvinning av rättshandling eller åtgärd som ägt rum före nya lagens ikraftträdande böra föreskriva, att 28—38 §§ i sin äldre lydelse får åberopas av återvinningssvaranden, om det medför frihet från återvinning. Föreskrift härom har upptagits som första stycke under 3 i förevarande övergångsbestämmelser. En härmed överensstämmande reglering genomfördes vid införandet av KL.[6] Det är

[4] Eftersom 23 och 24 §§ i nya lagen i sak överensstämmer med vad som kan antagas vara gällande rätt när här ifrågavarande förslag kan vara genomfört (jfr motiven till 23 och 24 §§ ovan under 2.2.6), föreligger ej behov av att medtaga de bestämmelserna.

[5] Jfr motiven till 17 § ovan under 2.2.6.

[6] Se NJA II 1921 s. 636 f (1 § tredje st. Kp).

att märka, att regleringen blir tillämplig även i fall som avses i 37 § 2 och 38 § i nya lagen. Bestämmelserna i 28—38 §§ i den äldre lagen skall i den aktuella situationen tillämpas utan hänsyn till nya 17 §.

Det kan möjligen tänkas (se främst 37 § 3), att de nya bestämmelserna någon gång ej leder till återvinning, när de äldre gör det. I sådant fall bör svaranden självfallet inte åberopa äldre lag.

Om konkursbeslutet meddelats sedan den nya lagen trätt i kraft, blir nya lagen enligt förslaget tillämplig även på de processuella bestämmelserna i 39 § 1 och 2. Det kan anmärkas, att vid tillkomsten av KL ett likartat problem som gällde fatalietiden enligt nuvarande 39 § andra stycket KL löstes på samma sätt.[7]

De nya bestämmelserna i 121 § 1 om kvittning under konkurs medför bl. a., att borgenärens kvittningsrätt inskränks i förhållande till vad som följer av gällande lag. I linje med vad som föreslås i fråga om återvinning bör kvittningsrätt som enligt 121 § KL förelåg vid nya lagens ikraftträdande bibehållas, även om kvittning ej skulle vara tillåten enligt lagrummet i dess nya lydelse. Föreskrift av denna innebörd har upptagits som andra stycke under 3 i övergångsbestämmelserna. Förutsättning för tillämpning av bestämmelsen är att fordran och motfordran stod mot varandra, d. v. s. att de var i den aktuella borgenärens respektive konkursgäldenärens hand vid tiden för nya lagens ikraftträdande. Frånsett det angivna undantaget blir enligt 2 ny lag tillämplig, om konkurs beslutats efter nya lagens ikraftträdande. Detta gäller t. ex. 121 § 4 sista punkten (liksom 136 §).

Föreskrifterna i 133—135 §§ nya lagen om vad som i konkurs skall gälla beträffande solidariska skuldförhållanden skiljer sig väsentligt från gällande lag. 134 och 134 c §§ i den nya lagen torde dock ej innehålla några beaktansvärda nyheter i sak jämfört med gällande rätt. Det synes angeläget, att såväl den betalande som betalningsmottagaren kan rätta sig efter vad som gäller vid betalningstidpunkten. Av denna orsak har till en början i tredje stycket under 3 föreslagits, att om fordran, för vilken flera är solidariskt betalningsansvariga, helt eller delvis betalts före nya lagens ikraftträdande, skall i fråga om verkan av den betalningen äldre lag gälla i stället för 133, 134 b och 135 §§ i nya lagen. Beträffande betalning som sker efter nya lagens ikraftträdande skall däremot nya lagen tillämpas, när den är tillämplig enligt 2.

Bestämmelsen i 134 a § nya lagen saknar motsvarighet i KL. Enligt första stycket i paragrafen gäller, att om borgenär tar utdelning hos gäldenär vilken ställt säkerhet i sin egendom för regressfordran som solidariskt ansvarig medgäldenär kan få mot honom, medgäldenärens rätt minskas med utdelningens belopp, i den mån utdelningen beräknats på belopp som svarar mot säkerhetens värde. Medgäldenärens ansvar mot borgenären förutsätts bli nedsatt i motsvarande mån, om denne godtagit att medgäldenären skulle ha säkerhet i gäldenärens egendom. Enligt andra stycket i nämnda 134 a § skall första stycket ha motsvarande tillämpning, när gäldenären har fordran hos medgäldenären som denne kunnat använda till kvittning. Enligt beredningens mening bör de förutsättningar från vilka parterna utgått inte i efterhand rubbas genom 134 a §. Som ett sista stycke under 3 i övergångsbestämmelserna har därför upptagits föreskrift om att 134 a § i nya lagen ej skall tillämpas, om säkerheten ställts före nya lagens ikraftträdande eller fordringarna stod mot varandra vid ikraftträdandet (jfr första och andra st. under 3).

Här kan erinras om att under 4.2.2 uttalats, att beredningen utgår från att de föreslagna bestämmelserna om solidariska skuldförhållanden skall tillämpas analogiskt vid ackord. Detta bör självfallet även gälla i fråga om de särskilda övergångsbestämmelserna i de två sista styckena under 3. Vad angår frågan när nya lagen överhuvud skall vid ackord tillämpas i solidariska skuldförhållanden bör — enligt

[7] Se NJA II 1921 s. 637.

grunderna för övergångsbestämmelserna till förslaget om ändring av det i prop. 1970: 136 upptagna ackordslagsförslaget — tidpunkten för beslut om ackordsförhandling vara avgörande.

Under 4 i övergångsbestämmelserna har angetts, att om det i lag eller annan författning förekommer hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, i stället den nya bestämmelsen tillämpas. Det får observeras, att äldre bestämmelse ej kan anses ersatt genom föreskrift i nya lagen i fall, när den äldre bestämmelsen blir tillämplig till följd av föregående övergångsbestämmelser eller de övergångsbestämmelser som fogats vid förslaget till lag om ändring i ackordslagen enligt prop. 1970: 136.

5.2 *Ackordslagen (1970: 00)*

Som tidigare nämnts har förslag till ny ackordslag framlagts för riksdagen (prop. 1970: 136). Den nya lagen som utarbetats på grundval av beredningens betänkande Utsökningsrätt VII avses skola träda i kraft den 1 januari 1971.

I 16—18 §§ i ackordslagsförslaget enligt den nämnda propositionen öppnas möjlighet till talan om återvinning i samband med offentligt ackord. Enligt 16 § gäller sålunda, att sedan förhandling om offentligt ackord beslutats, bestämmelserna i KL om återvinning vid konkurs har motsvarande tillämpning om ackordet fastställs. I andra stycket första punkten anges, att bestämmelserna i 31 § KL om återvinning av betalning genom utmätning har motsvarande tillämpning i fråga om förmånsrätt som borgenär vunnit genom utmätning. Motsvarande följer av 35 § i beredningens nu framlagda KLförslag. Sistnämnda föreskrift i ackordslagsförslaget föreslås därför skola utgå.

Enligt en andra punkt i 16 § andra stycket i ackordslagsförslaget gäller, att när talan förs om återvinning av utmätning, rätten får förordna att fortsatt verkställighet av utmätningen t. v. ej får äga rum. Denna föreskrift bör gälla även i fortsättningen och har därför i sak bevarats som andra stycke i 16 § av förevarande förslag till lag om ändring i ackordslagen.

Beträffande tillämpningen av KLs återvinningsbestämmelser när det gäller ackord kommer som regel dagen för ansökningen om förordnande av god man enligt ackordslagen (se 28 § 1 andra ledet i KLförslaget) att vara fristdag. Gäller ackordet dödsbo och har boutredningsmannaförvaltning föregått, skall dock dagen för ansökan om dödsboets avträdande till sådan förvaltning vara fristdag, därest ansökningen om förordnande av god man enligt ackordslagen följt inom tre månader från att boutredningsman förordnades (se 28 § 1 sista ledet). Som påpekats i Utsökningsrätt VII (s. 109) kan vid offentligt ackord även sådana rättshandlingar angripas som ägt rum under tiden efter att ansökan om förordnande av god man gjordes. Enligt 17 § första stycket ackordslagsförslaget skall emellertid återvinningstalan vid offentligt ackord väckas före det borgenärssammanträde som avses i 29 § samma förslag. Talan som enligt 37 § 2 andra och tredje styckena i KLförslaget får föras av konkursboet kan vid ackord i princip föras av borgenär vars fordran skulle omfattas av ackordet (17 § första st. ackordslagsförslaget). 39 § 1 och 2 KLförslaget kommer att sakna aktualitet vid ackord, eftersom uttömmande bestämmelser angående talerätt och vad som i övrigt berörs i de nämnda föreskrifterna finns i 17 och 18 §§ ackordslagsförslaget samt, såvitt angår motsvarighet till 39 § 1 andra stycket KLförslaget, i 117 § tredje stycket FAL enligt prop. 1970: 136. 39 § 3 KLförslaget kan ej heller få tillämpning, eftersom förutsättning för återvinning vid offentligt ackord bl. a. är att borgenär som skulle omfattas av ackordet inom tid som anges i 17 § första stycket ackordslagsförslaget väcker återvinningstalan. Detta saknar emellertid större betydelse, eftersom borgenär som för talan har möjlighet att utverka förordnande om inhibition av fortsatt verkställighet i utmät-

ningsärendet (16 § andra st. enligt här förevarande förslag).

I 20 § ackordslagsförslaget meddelas bestämmelser om rätt till kvittning vid förhandling om offentligt ackord. De överensstämmer i sak med det provisoriska förslag som beredningen i avvaktan på resultatet av det nordiska samarbetet lade fram i Utsökningsrätt VII.[1] Innehållet i paragrafen har redovisats ovan s. 191.

Det bör framhållas, att borgenär som kan få täckning för sin fordran genom kvittning inte deltar i förhandling om offentligt ackord (se 12 § första st. ackordslagsförslaget). Han kan emellertid deltaga i förhandlingen genom att helt eller delvis avstå från sin kvittningsrätt. Om borgenärs fordran endast till viss del kan täckas genom kvittning, deltar han med återstoden av fordringen (12 § andra st.).

De nya reglerna om kvittning under konkurs i 121 § KLförslaget, vilka enligt 168 § KL skall tillämpas även vid ackord i konkurs, påkallar som förut nämnts ändring av bestämmelserna om rätten att kvitta i samband med förhandling om offentligt ackord utan konkurs. Förevarande förslag till ändrad lydelse av 20 § i ackordslagsförslaget ansluter sig nära till vad som enligt nämnda 121 § skall gälla angående kvittning under konkurs. Beträffande motiveringen m. m. hänvisas till 4.1 ovan. Därutöver bör påpekas följande.

Liksom vid konkurs innebär kvittningsrätten vid offentligt ackord utan konkurs, att borgenärens fordran får fullt ut avräknas mot hans skuld till gäldenären.

I första stycket av förevarande 20 § har uttryckligen angetts, att även fordran som ej är förfallen till betalning får användas till kvittning. Såvitt angår kvittning under konkurs följer detta av hänvisningen i 121 § 1 första stycket KLförslaget till 100 § (andra st.).

Som förutsättning för kvittning gäller enligt första stycket, att borgenärens och gäldenärens fordringar stod mot varandra när förhandling om offentligt ackord beslutades. Enligt 121 § 1 första stycket i KLförslaget kan borgenär undantagsvis få under konkurs kvitta även med fordran som uppkommit efter motsvarande tidpunkt, d. v. s. efter konkursbeslutet. Även detta följer av hänvisningen till 100 § (jfr 21 § andra st.) KLförslaget. Denna principiella olikhet mellan reglerna om kvittning under konkurs och reglerna om kvittning vid offentlig ackordsförhandling är föranledd av de nya bestämmelserna om konkursgäldenärens legitimation. Skillnaden saknar praktisk betydelse.

Tidsbestämningarna i andra stycket är samordnade med reglerna om fristdag i 28 § 1 i KLförslaget. Se i övrigt beträffande detta stycke motsvarande reglering i 121 § 1 andra stycket KLförslaget.

Tredje stycket överensstämmer med 121 § 1 tredje stycket i KLförslaget och fjärde stycket med 121 § 2. Femte stycket motsvaras av 121 § 5.

Någon motsvarighet till 121 § 3 i KLförslaget är ej påkallad såvitt angår kvittning vid ackordsförhandling utan konkurs. Eftersom något utdelningsförfarande inte föreskrivs i samband med ackord behövs ej heller särskilda föreskrifter om kvittningsrätt för villkorliga fordringar (jfr 121 § 4 KLförslaget).[2]

I övergångshänseende fordras särskilda föreskrifter i fråga om återvinning och kvittning vid offentligt ackord.

Enligt 16 § första stycket ackordslagsförslaget enligt prop. 1970: 136 har, sedan förhandling om offentligt ackord beslutats, bestämmelserna i KL om återvinning vid konkurs motsvarande tillämpning, om ackordet fastställs. KLförslaget innehåller i 28—40 §§ nya bestämmelser rörande återvinning. Dessa bestämmelser, som avsevärt skiljer sig från nuvarande regler om återvinning vid konkurs,[3] bör ej tillämpas, när förhandling om offentligt ackord beslutats före den nya lagens ikraftträdande (jfr 2

[1] Se U VII s. 15 (36 §), 76 och 123. Jfr prop. 1970: 136 s. 101 f.

[2] Jfr även 1911 års bet. s. 510.

[3] Här och till det följande jfr motiven under 5.1 till övergångsbestämmelserna till KLförslaget.

andra st. i övergångsbestämmelserna till KLförslaget). I andra stycket av här förevarande övergångsbestämmelser har därför till en början föreskrivits, att när förhandling om offentligt ackord beslutats före dagen för nya lagens ikraftträdande, vad i 16 § första stycket i ackordslagsförslaget sägs om tillämpning av bestämmelserna i KL angående återvinning i konkurs skall avse bestämmelserna i deras lydelse före samma dag.

I 16 § andra stycket ackordslagsförslaget stadgas bl. a., att bestämmelserna i 31 § KL om återvinning av betalning genom utmätning har motsvarande tillämpning i fråga om förmånsrätt som borgenären vunnit genom utmätning. Som framgått av det föregående, blir denna bestämmelse framdeles överflödig till följd av utformningen av 35 § i KLförslaget och har därför i beredningens här förevarande förslag fått utgå ur 16 § andra stycket. När äldre bestämmelser i KL om återvinning skall tillämpas, är emellertid bestämmelsen behövlig. I andra stycket av de här aktuella övergångsbestämmelserna har därför även angetts, att äldre lydelsen av 16 § andra stycket skall tillämpas i den givna situationen.

I första stycket under 3 i övergångsbestämmelserna till KLförslaget har stadgats, att i fråga om återvinning av rättshandling eller åtgärd som ägt rum före nya lagens ikraftträdande får 28—38 §§ KL i deras äldre lydelse åberopas, om det medför frihet från återvinning. Motsvarande reglering bör gälla beträffande återvinning vid offentligt ackord. Beträffande skälen härtill kan hänvisas till vad som beträffande återvinning i konkurs anförts under 5.1. Föreskrift av nämnda innebörd har upptagits som tredje stycke i förevarande övergångsbestämmelser.

I likhet med 121 § KLförslaget inskränker 20 § i förevarande ackordslagsförslag borgenärs kvittningsmöjligheter jämfört med vad som följer av gällande lag. I analogi med övergångsbestämmelserna till KLförslaget föreslås som sista stycke i här förevarande övergångsbestämmelser, att nämnda 20 § skall tillämpas när förhandling om offentligt ackord beslutats efter nya lagens ikraftträdande samt att äldre lydelse likväl får åberopas, om borgenären ägt kvitta enligt den lydelsen och fordringarna stod mot varandra vid nya lagens ikraftträdande.

5.3 *Följdändringar i vissa andra lagar*

De föreslagna ändringarna i KL föranleder följdändringar även i vissa andra författningar. Förslag härom framläggs i förevarande avsnitt (se även 6 kap. nedan). Innan dessa förslag behandlas vill beredningen framhålla följande.

Beredningen har utgått från att *1933 års nordiska konkurskonvention* skall ses över.[1] En sådan översyn, som måste gälla även 1934 års båda nordiska konkurslagar, är emellertid inte någon förutsättning för att i detta betänkande framlagda förslag skall kunna genomföras.

Enligt prop. 1970: 145 skall *förordningen (1880: 36), innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs* upphävas genom nya JB. I vissa delar skall förordningen dock fortfarande tillämpas på de kvarvarande järnvägar som omfattas av förordningen. Vad som i denna föreskrivs om förvaltning under konkurs (19—22 §§) upphävs emellertid helt.[2] Detta torde innebära, att de allmänna bestämmelserna i KL utan reservation blir tillämpliga på de berörda järnvägarna. Med hänsyn till det sagda och till att nya JB är avsedd att träda i kraft så snart som den 1 januari 1972[3] anser beredningen sig inte behöva ta upp frågan om eventuellt behov av ändringar av bestämmelserna rörande konkurs i nämnda förordning.

[1] Se ovan s. 55.

[2] Se nämnda prop. s. 251 ff. Jfr även förslag till ändring i förordningen i U VIII s. 62 och 260.

[3] Se angivna prop. s. 4.

I *lagen (1898: 64 s. 10) om boskillnad*[4] finns bestämmelser vilka är besläktade med sådana regler i KL som enligt vad beredningen föreslagit i det föregående skall ändras. Som exempel kan nämnas 5 § första stycket boskillnadslagen (jfr 5 § tredje st., 6 § första st. och 9 § i KLförslaget). Ytterligare kan påpekas, att i KLförslaget — till skillnad från 5 § andra stycket och 18 § andra stycket boskillnadslagen — inte föreskrivs någon begränsning av antalet ortstidningar i vilka kungörelse skall införas. I anslutning härtill bör även 31 § boskillnadslagen observeras. Enligt denna paragraf har vad som stadgas i fråga om boskillnadsansökans kungörande inte tillämpning, när boskillnad söks i samband med konkurs. Sådana avvikelser som i här angivna hänseenden föreligger mellan boskillnadslagen och KLförslaget är enligt beredningens mening inte av beskaffenhet att behöva föranleda ändringar i boskillnadslagen.

Förenämnda 18 § andra stycket boskillnadslagen innehåller bl. a. bestämmelser om återgång av skifte efter boskillnad. Enligt sista punkten gäller, att talan om återgång skall anhängiggöras inom sex månader från första borgenärssammanträdet. Om sådan talan gäller i övrigt enligt nämnda bestämmelse vad som i 39 § KL stadgas om återvinning i konkurs. Enligt huvudregeln i 39 § 2 KLförslaget skall talan om återvinning väckas inom ett år från den i 28 § 1 i samma förslag angivna fristdagen. Motsvarande bör gälla talan om återgång enligt 18 § boskillnadslagen. Sistnämnda lagrum föreslås emellertid ändrat i prop. 1970: 136 med förslag till ny ackordslag m. m.[5] så att däri bl. a. anges, att bestämmelserna i KL om återvinningstalan har motsvarande tillämpning beträffande talan om återgång av skifte. Härigenom blir bl. a. nämnda bestämmelse i 39 § 2 KLförslaget tillämplig.[6] Anledning saknas därför att i här förevarande sammanhang föreslå ändring av nuvarande sista punkten i 18 § andra stycket boskillnadslagen. Enligt sistnämnda lag avser återgången alltid skiftet i dess helhet. Motsvarande gäller f. n. vid återvinning av bodelning enligt 33 § första stycket KL. Enligt 30 § KLförslaget skall däremot bodelningen endast gå åter i den mån det erfordras för att korrigera den eftergift eller motsvarande som skett från gäldenärens sida. Skäl föreligger självfallet i och för sig att stadga en motsvarande ordning vid återgång enligt boskillnadslagen av skifte i äldre äktenskap. Beredningen har emellertid ansett, att tillämpningen av lagrummet måste bli så sällsynt under den återstående tid då lagen överhuvud kan komma att åberopas att man kan låta den nuvarande ordningen bestå.

Genomförs beredningens förslag om fristdag i 28 § KLförslaget, bör emellertid 18 § andra stycket tredje punkten boskillnadslagen enligt prop. 1970: 136 ändras och innehålla, att om konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen eller av boutredningsman, skall vad som enligt andra punkten gäller om tiden för konkursansökningen avse den i 28 § KLförslaget för sådant fall angivna fristdagen. Beredningen har inte ansett behövligt att i nuvarande läge (såsom betr. FAL) upprätta förslag till lagtext till den ändring som nyss angetts. I övergångshänseende bör övergångsbestämmelserna till KLförslaget resp. till förslaget om ändring i ackordslagen förklaras gälla i tillämpliga delar.

Även *förordningen (1845: 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva* bör uppmärksammas i förevarande sammanhang. 3 § i förordningen föreslås ändrad i prop. 1970: 136.[7]

Genomförs beredningens förslag om fristdag i 28 § KLförslaget, bör 3 § första stycket andra punkten i nämnda förordning i dess lydelse enligt prop. 1970: 136 ändras på samma sätt som 18 § andra stycket tredje punkten boskillnadslagen. Andra punkten

[4] Till följd av 5 § Gp har lagen om boskillnad i allmänhet fortfarande tillämpning på äktenskap som ingåtts före GBs ikraftträdande.

[5] Prop. s. 33, jfr U VII s. 40 f och 149 f.

[6] Det kan anmärkas, att talan i hithörande fall kan föras även av enskild borgenär, jfr 39 § 1 i förslaget.

[7] Prop. s. 35 f, jfr U VII s. 42 f och 152.

i 3 § första stycket lösöreköpsförordningen bör alltså innehålla, att om konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen eller av boutredningsman, skall vad som enligt första punkten gäller om tiden för konkursansökningen i stället avse den i 28 § KLförslaget för sådant fall angivna fristdagen. I övergångshänseende bör gälla detsamma som nyss sagts om boskillnadslagen.

Bestämmelser om talan, när säljaren försatts i konkurs, ges i sista punkten av 3 § första stycket lösöreköpsförordningen enligt prop. 1970: 136. De hänvisar direkt till 39 § KL och behöver därför ej ändras i nu förevarande sammanhang.[8]

Liksom beträffande boskillnadslagen har beredningen inte ansett behövligt att i nuvarande läge upprätta lagtext till den ändring i lösöreköpsförordningen som nyss angetts.

Lagen (1921: 226) om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas

I 7 § Kp ges vissa från KL avvikande bestämmelser för det fallet att konkursgäldenären är gift och äldre GB har tillämpning på makarnas förmögenhetsförhållanden.

Om make dör och konkursansökan därefter görs av delägare i dödsboet, skall enligt 7 § 1 andra stycket Kp ansökningen vid tillämpning av 11 § andra stycket KL förfalla endast om all egendom i makarnas bo, efter framställning som sägs i sistnämnda lagrum, ställs under förvaltning av boutredningsman.[1] Bestämmelsen har sin grund i att boutredningsmans förvaltning, såvitt angår äktenskap enligt äldre GB, inte alltid omfattar all egendom i makarnas bo. Som följer av 7 § 2 mom. lagen (1933: 315) angående införande av lagen om boutredning och arvskifte kan efterlevande make nämligen i vissa fall före beslutet om egendomsavträde göra förbehåll om att han under sin förvaltning behåller enskild egendom varöver han ägde råda. Boutredningsmannens förvaltning begränsas då till övrig egendom i makarnas bo. Förvaltningen får i sådant fall inte den verkan som annars följer med ett i laga tid verkställt egendomsavträde.[2] Eftersom avträde till konkurs alltid omfattar all egendom i makarnas bo har avträde till boutredningsman ansetts likvärdigt med konkurs endast om förvaltningen skall ha samma omfattning. Är detta ej fallet, har en framställning om förordnande för boutredningsman ansetts inte böra hindra konkurs på enskild dödsbodelägares ansökan.[3]

Av 2 § i KLförslaget, som ersätter 11 § andra stycket KL, följer att enskild dödsbodelägares ansökan om att dödsboet skall försättas i konkurs skall gälla som ansökan om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman. Vid sådant förhållande synes regleringen i 7 § 1 andra stycket Kp böra utgå. För att den nya ordningen skall kunna tillämpas fullt ut bör även upphävas den rätt att göra förbehåll som f. n. tillkommer efterlevande make enligt 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om boutredning och arvskifte. Någon praktisk betydelse torde dock denna ändring knappast få.

När äldre GB är tillämplig i fråga om makarnas förmögenhetsförhållanden, skall enligt 7 § 2 Kp vad som sägs i 33, 34, 36, 37 och 39 §§ KL om återvinning från gäldenärens make och om återgång av bodelning ej ha tillämpning.[4] De särskilda bestämmelserna i 33 § KL om återgång av bodelning ersätts av 30 § i KLförslaget. I fråga om äldre äktenskap som här avses finns i 18 § boskillnadslagen särskilda föreskrifter om återgång av skifte. I likhet med vad som f. n. gäller beträffande bestämmelserna om återgång av bodelning i 33 § KL bör därför motsvarande föreskrifter i 30 § KLförslaget inte vinna tillämpning, när makars förmö-

[8] Betr. borgenärs talerätt gäller vad som sagts i not 6.

[1] Ang. innehållet i 11 § andra st. KL se under 2.2.6 vid 2 § i KLförslaget.

[2] Se 7 § 4 och 5 mom. lagen ang. införande av lagen om boutredning och arvskifte.

[3] Se betr. det anförda NJA II 1933 s. 636 f, 639 och 687 samt Lawski s. 308.

[4] Betr. förhållandet mellan förevarande bestämmelse i Kp och återvinningsreglerna i KL se även NJA 1933 s. 68 samt betr. tolkningen av rättsfallet Lejman s. 77 ff och Welamson I s. 271.

genhetsförhållanden regleras av äldre GB. Föreskrift härom bör upptagas i förevarande 7 § 2 Kp. I 33 och 36 §§ KL finns vissa specialbestämmelser om återvinning från make, vilka delvis får sin ersättning i KL-förslaget genom särskilda regler beträffande närstående. Beredningen håller före, att tillräcklig anledning ej föreligger att på denna punkt i fråga om äldre äktenskap bibehålla något undantag från de allmänna återvinningsbestämmelserna. Bestämmelsen i 34 § KL utgår enligt KLförslaget. De nuvarande särskilda bestämmelserna i 37 § KL om bodelning saknar motsvarighet i 37 § KLförslaget. Något undantag för 39 § i sistnämnda förslag som ersätter 39 § KL synes ej behövligt.

På angivna skäl föreslår beredningen, att det i 7 § 2 Kp endast görs undantag från tillämpningen av 30 § KLförslaget.

Sista meningen i punkt 4 i 7 § Kp bör ersättas med föreskrift i den avsedda tillämpningsförfattningen.

Som framgått av det föregående innehåller förevarande förslag rena följdändringar till KLförslaget. I övergångshänseende bör förslagen följas åt. De övergångsbestämmelser till KLförslaget som här kan få aktualitet är intagna under 2 och 3 (jfr nedan). Till här förevarande förslag har därför fogats en bestämmelse enligt vilken nämnda övergångsbestämmelser till KLförslaget skall gälla i tillämpliga delar.

Ändringen i 7 § 1 Kp är en följd av den nya 2 § i KLförslaget, och ändringen i 7 § 4 beror på att föreskrifter av administrativ natur uteslutits ur KLförslaget för att överföras till följdförfattning. Av hänvisningen till övergångsbestämmelserna (första st. under 2) till KLförslaget följer, att nämnda ändringar i Kp inte blir tillämpliga, om konkursansökningen gjorts före nya lagens ikraftträdande.

Den nya lydelsen av 7 § 2 Kp är en följd av de nya återvinningsbestämmelser som 28—40 §§ KLförslaget innehåller. På grund av andra stycket under 2 i övergångsbestämmelserna till sistnämnda förslag blir de nya återvinningsreglerna tillämpliga, när konkursbeslutet meddelats efter nya lagens ikraftträdande. Som följd av hänvisningen till nämnda övergångsbestämmelser kommer motsvarande att gälla 7 § 2 Kp i dess nya lydelse. Enligt första stycket under 3 i övergångsbestämmelserna till KLförslaget får i fråga om återvinning av rättshandling eller åtgärd som ägt rum före nya lagens ikraftträdande 28—38 §§ KL i sin äldre lydelse åberopas, om det medför frihet från återvinning. Hänvisningen till KLförslagets övergångsbestämmelser medför, att en återvinningssvarande i fråga om rättshandlingar eller åtgärder som ägt rum före nya lagens ikraftträdande får åberopa 7 § 2 Kp i dess äldre lydelse, om det medför frihet från återvinning. Han får alltså i den givna situationen till sitt fredande åberopa äldre bestämmelser om återvinning i förening med 7 § 2 Kp i dess nuvarande lydelse.

Lagen (1933: 315) angående införande av lagen om boutredning och arvskifte

I 7 § i förevarande lag meddelas särskilda bestämmelser för fall då den döde var gift och äldre GB hade tillämpning på makarnas förmögenhetsförhållanden. Enligt 2 mom. skall avträdande till konkurs omfatta all egendom i makarnas bo. Detsamma gäller i fråga om sådant avträdande till förvaltning av boutredningsman som sker på begäran av borgenär. Om dödsbo eljest avträds till förvaltning av boutredningsman (t. ex. på begäran av efterlevande maken eller annan dödsbodelägare), skall förvaltningen också omfatta all egendom i makarnas bo. I det sistnämnda fallet får efterlevande maken dock under sin förvaltning behålla enskild egendom varöver han ägde råda, om förbehåll görs före beslutet om egendomsavträde.

Lagrummet har behandlats i motiven till de föreslagna ändringarna i Kp här ovan. Som framhållits där bör rätten för efterlevande make att göra förbehåll avskaffas. Förevarande ändringsförslag har upprättats i enlighet härmed. Övergångsbestämmelsen är analog med första stycket under 2 i övergångsbestämmelserna till KLförslaget.

Lagen (1956: 217) om vissa kreditinrättningars konkurs

Av 19 § i KLförslaget följer, att någon begränsning av antalet ortstidningar i vilka kungörelser om konkurs skall införas inte längre skall gälla. Detta föranleder en ändring i 3 § första stycket i lagen om vissa kreditinrättningars konkurs.[1] Någon ytterligare följdändring i lagen synes ej påkallad.[2] Det bör nämnas, att ny lydelse av femte stycket i 3 § föreslagits i prop. 1970: 136 (s. 38 f). Särskild övergångsbestämmelse torde inte behövas.

Lagen (1927: 77) om försäkringsavtal

Denna lag innehåller i 117 § bestämmelser av återvinningsliknande natur. Där ges sålunda regler om återkrav av vissa premiebetalningar som försäkringstagaren/konkursgäldenären gjort under de tre senaste åren före konkursansökningen eller därefter. På grundval av beredningens betänkande Utsökningsrätt VII har i prop. 1970: 136 framlagts förslag till ändring i paragrafen.[1]

Enligt första stycket andra punkten i 117 § FAL gäller, att om försäkringstagaren ej lämnar konkursboet samtycke till att utkräva vad han enligt de föregående bestämmelserna i lagrummet erlagt för mycket, åligger det konkursboet att för prövning av dess rätt instämma försäkringstagaren inom sex månader från första borgenärssammanträdet. Bestämmelsen föreslås ej ändrad i prop. 1970: 136. Den angivna tidsfristen överensstämmer med den som f. n. enligt 39 § KL normalt gäller för talan om återvinning i konkurs. Enligt 39 § 2 i KLförslaget skall motsvarande frist i stället vara ett år från den i 28 § 1 i samma förslag angivna fristdagen. Talerätt enligt 117 § FAL tillkommer f. n. endast konkursförvaltaren. Möjlighet bör öppnas även för enskild borgenär att föra sådan talan under de förutsättningar som anges i 39 § 1 KLförslaget. Vidare synes naturligt, att samma tidsfrist får gälla för talan enligt 117 § FAL som för återvinningstalan enligt KL. Beredningen föreslår därför, att i 117 § första stycket FAL enligt prop. 1970: 136 intas föreskrift enligt vilken 39 § KLförslaget förklaras äga motsvarande tillämpning beträffande sådan talan.

Beredningens förslag om fristdag i 28 § KLförslaget föranleder, att även andra stycket i 117 § FAL enligt prop. 1970: 136 ändras. Det bör sålunda innehålla, att om konkurs föregåtts av förordnande av god man enligt ackordslagen eller av boutredningsman, skall vad som enligt första stycket gäller om tiden för konkursansökningen avse den i 28 § KLförslaget för sådant fall angivna fristdagen.[2]

Som framgått av det föregående är nämnda ändringar i 117 § FAL en följd av 28 och 39 §§ i KLförslaget. De bör i övergångshänseende vid såväl konkurs som ackord följa samma reglering som sistnämnda paragrafer. Övergångsbestämmelserna till KLförslaget resp. till förslaget om ändring i ackordslagen bör därför gälla i tillämpliga delar.

[1] Jfr ovan s. 100. Se även NJA II 1921 s. 705 f och 1956 s. 407 f.

[2] I 3 § femte st. talas om "kallelsebrev" enligt 20 § KL. Ehuru denna beteckning utgått i KLförslaget, synes någon följdändring ej behövas i förevarande 3 §. Se ovan s. 101 med not 3.

[1] Se prop. s. 37 f och 152 ff, jfr U VII s. 44 och 152 f.

[2] Betr. 18 § boskillnadslagen och 3 § lösöreköpsförordningen se ovan s. 221 f.

6 Förslag om ändringar i avtals-, skuldebrevs-, kommissions- och aktiebolagslagarna m. m. samt i ärvdabalken

6.1 *Inledning*

Som berörts i den allmänna motiveringen (under 2.2.4, jfr vid 21 § KLförslaget) har beredningens förslag om ändrade bestämmelser rörande konkursgäldenärs legitimation aktualiserat ändringar i lagen (1915: 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, lagen (1936: 81) om skuldebrev, lagen (1914: 45) om kommission, handelsagentur och handelsresande, lagen (1944: 705) om aktiebolag, lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse, lagen (1955: 183) om bankrörelse och den i prop. 1970: 99 föreslagna lagen om förenklad aktiehantering. Även de nu berörda frågorna har behandlats under de nordiska överläggningarna. Avtalslagen har tillkommit efter samarbete med Danmark och Norge och överensstämmer i allt väsentligt med deras lagar i ämnet. I Finland har senare införts en avtalslag som nära ansluter till lagarna i de övriga nordiska länderna.[1] Skuldebrevslagen har utarbetats i samverkan med Danmark, Finland och Norge samt motsvaras av nära överensstämmande lagar i dessa länder.[2] Kommissionslagen grundas liksom avtalslagen på utredningsarbete gemensamt med Danmark och Norge, vilka också har lagar som i allt väsentligt liknar den svenska. I Finland tillsattes år 1961 en kommitté för att utarbeta en lag i ämnet, så lik den dansk-norsk-svenska lagstiftningen som möjligt. I samband därmed tillkallades på svensk sida sakkunniga för att följa den finska kommitténs arbete samt med uppmärksamhet på vissa inom Nordiska rådet framförda önskemål överväga eventuellt behövliga ändringar i den svenska kommissionslagstiftningen.[3] Beredningen behandlar i det följande de ändringar i avtals-, skuldebrevs-, kommissions- och aktiebolagslagarna m. m. som ansetts böra företagas.

Vid behandlingen av 2 kap. i KLförslaget har beredningen (under 3.1) behandlat vissa frågor som rör arv, testamente och gåva samt förordat att viss ändring görs i ärvdabalken. Denna ändring behandlas sist i förevarande avdelning av betänkandet.

6.2 *Avtalslagen*

Som nämnts vid behandlingen av KLförslaget är enligt gällande lag den som försatts i konkurs inte berättigad att råda över egendom som hör till konkursboet. Om han ändå företar rättshandling med avseende på sådan egendom, blir boet ej bundet härav. Detta gäller även om tredje mannen är i god tro, d. v. s. varken kände eller bort känna till konkursen, och oberoende av om konkursen hunnit kungöras eller ej. Konkursbeslutet har sålunda omedelbar verkan på gäldenärens legitimation.[1]

[1] Jfr Almén—Eklund s. 7 f.
[2] Jfr Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 13 f.
[3] Se 1963 års riksdagsberättelse s. 79 f, jfr 1970 års riksdagsberättelse s. 40.
[1] Se under 2.1 och 2.2.4 samt vid 21 § i KLförslaget.

I överensstämmelse härmed föreskrivs nu i 23 § avtalslagen, att om fullmaktsgivares egendom avträds till konkurs, äger tredje man inte på rättshandling som fullmäktigen företar grunda någon rätt av beskaffenhet att kunna göras gällande i konkursen. Efter konkursbeslutet kan fullmäktigen alltså lika litet som fullmaktsgivaren företa rättshandlingar med bindande verkan för boet. Paragrafen avser ej rättshandling som företagits av fullmäktigen innan fullmaktsgivaren försattes i konkurs men som först därefter kommer till tredje mans kännedom. En sådan rättshandling blir alltså ej ogiltig på grund av förevarande bestämmelse. Detta överensstämmer med vad som hos oss anses gälla i fråga om rättshandlingar som gäldenären själv företagit före konkursen. Bestämmelsen hindrar ej, att rättshandling som fullmäktigen företar under konkursen kan göras gällande mot gäldenären personligen.[2] Under speciella förhållanden som anges i 24 § är emellertid fullmäktigen behörig att handla med bindande verkan för konkursboet.

De finska och norska avtalslagarna har i princip samma reglering som den svenska beträffande verkan av fullmaktsgivarens konkurs. Den norska bestämmelsen omfattar därjämte det fallet att offentlig ackordsförhandling utverkats för fullmaktsgivaren.

Den danska avtalslagen intar däremot en avvikande ståndpunkt. Kommer fullmaktsgivaren i konkurs, får tredje man vid rättshandling med fullmäktigen samma ställning mot konkursboet som om rättshandlingen företagits av fullmaktsgivaren. Med hänsyn till vad som enligt dansk rätt gäller i fråga om verkan av konkursgäldenärens egna rättshandlingar innebär detta, att fullmäktigens rättshandling kan göras gällande mot konkursboet om den kommit till tredje mans kunskap innan konkursen kungjorts i vederbörlig ordning eller tredje mannen på annat sätt vunnit eller bort vinna kännedom om konkursen. Har tredje mannen först senare fått kunskap om fullmäktigens rättshandling, kan han däremot inte på denna grunda någon rätt mot konkursboet.[3] Beträffande fullmakt som avses i 18 §, d. v. s. sådan som grundas endast på meddelande från fullmaktsgivaren till fullmäktigen,[4] upptas en särskild regel i den danska lagen. Har rättshandlingen företagits på grund av dylik fullmakt, kan tredje man ej åberopa rättshandlingen mot boet, om fullmäktigen, när han företog den, kände eller bort känna till konkursen. Att fullmäktigens kunskap kan bli bestämmande för tredje mannens rättsställning hänger samman med vad som gäller om återkallelse av sådan fullmakt som avses i 18 §.[5]

Enligt 21 § första stycket i KLförslaget äger gäldenär som försatts i konkurs inte råda över egendom som hör till konkursboet eller åtaga sig förbindelser med verkan att de kan göras gällande i konkursen. Genom andra och tredje styckena (jfr även fjärde st.) i samma paragraf har emellertid tredje man i förslaget fått ett godtrosskydd som han f. n. saknar. Regleringen innebär, att rättshandlingar som gäldenären i strid mot första stycket företar efter konkursbeslutet kan i viss utsträckning bli bindande mot boet när medkontrahenten var i god tro. Motsvarande bör gälla även när gäldenären handlar genom fullmäktig. I enlighet härmed föreslår beredningen, att bestämmelsen i 23 § avtalslagen får innehållet att, om fullmaktsgivarens egendom avträds till konkurs, rättshandling som fullmäktigen företar inte har större verkan mot konkursboet än den skulle haft, om fullmaktsgivaren själv företagit den (jfr formuleringen i 22 § samma lag). Beträffande den närmare tillämpningen av bestämmelsen hänvisas till den allmänna motiveringen under 2.2.4 och motiven till 21 § KLförslaget. Reglerna i 39 § avtalslagen, vilka närmare bestämmer den tidpunkt som är avgörande för frågan om medkon-

[2] Betr. motiven till 23 § avtalslagen se NJA II 1915 s. 220 f, jfr Almén—Eklund s. 82 f.

[3] Se ovan s. 59 och Almén—Eklund s. 83.

[4] Denna typ av fullmakt har brukat kallas muntlig fullmakt, vilket emellertid är oegentligt. Numera används stundom andra beteckningar, t. ex. 18 §-fullmakt eller uppdragsfullmakt. Jfr Almén—Eklund s. 55 not 1 och s. 72.

[5] Se danskt bet. 31/1 1914 med förslag till avtalslag s. 53 och 56 f.

trahentens goda tro, torde inte bli direkt tillämpliga i förevarande fall. Däremot kan analogisk tillämpning komma i fråga.[6] I likhet med gällande lag innebär förslaget ej något hinder mot att fullmäktigens rättshandling binder gäldenären personligen.

Den föreslagna regeln anknyter till vad som nu gäller i Danmark. Motsvarande ändring föreslås av den norska kommittén.

Någon liknande reglering för det fallet att fullmaktsgivaren fått ackordsförhandling till stånd är ej påkallad. Under ackordsförfarande behåller gäldenären i princip rådigheten över sin egendom och även fullmakt gäller. Den norska kommittén föreslår, att vad den norska avtalslagen innehåller om verkan av rättshandling, som fullmäktig företagit sedan offentlig ackordsförhandling utverkats för fullmaktsgivaren, skall utgå.

Det norska förslaget innehåller en annan särbestämmelse, nämligen att reglerna om verkan av fullmäktigs rättshandlingar skall vara tillämpliga ej endast när fullmaktsgivaren råkat i konkurs utan även när rådighetsförbud ålagts honom före konkursen.[7] Något behov av att hos oss låta bestämmelsen på motsvarande sätt gälla, när skingringsförbud meddelats fullmaktsgivaren med stöd av 14 § i KLförslaget, synes ej föreligga. Frågan om rättsverkan av fullmäktigs förfogande över egendom som omfattas av meddelat skingringsförbud är ej inskränkt till fall som avses i 14 § KLförslaget och bör här bedömas på samma sätt som om egendomen varit underkastad skingringsförbud enligt UL eller RB.[8]

Den av beredningen föreslagna bestämmelsen, vilken upptagits som första punkt i 23 § avtalslagen, gäller oavsett vilket slags fullmakt som fullmäktigen haft. Om fullmakten är sådan som sägs i 18 § samma lag, d. v. s. grundar sig endast på fullmaktsgivarens meddelande till fullmäktigen,[9] behövs en särskild bestämmelse. Enligt nämnda 18 § är fullmakt som avses i lagrummet återkallad, när meddelande från fullmaktsgivaren om att fullmakten inte vidare skall gälla har kommit fullmäktigen till handa. Detta innebär, att rättshandling som fullmäktigen därefter företar inte blir gällande mot fullmaktsgivaren, även om tredje man var i god tro rörande fullmaktens giltighet. Har rättshandling företagits sedan fullmaktsgivaren försatts i konkurs och därmed förlorat rådigheten över sin egendom, synes böra gälla, att tredje man inte på grund av den nya första punkten i 23 § kan göra rättshandlingen gällande mot boet, om fullmäktigen ägde eller bort äga kännedom om konkursen när han företog rättshandlingen. Detta ansluter till en regel som enligt 21 § första stycket avtalslagen gäller för det fallet att fullmaktsgivare avlidit.[10] En bestämmelse med nämnda innehåll har upptagits som andra punkt i 23 §. Bestämmelsen överensstämmer med gällande dansk rätt och med vad som föreslås av den norska kommittén.

De nya reglerna om konkursgäldenärs legitimation påkallar ej ändring i 24 § avtalslagen, enligt vilken, som förut nämnts, fullmäktigen under vissa omständigheter kan utan hinder av att fullmaktsgivaren försatts i konkurs företa rättshandlingar med bindande verkan för boet.

Gällande 23 § i avtalslagen avser endast det fallet att fullmaktsgivaren försatts i konkurs och anger, vilken verkan fullmäktigens därefter företagna rättshandlingar har mot konkursboet. Lagrummet besvarar inte frågan, vilken inverkan fullmaktsgivarens konkurs har på själva fullmaktens bestånd.[11] Inte heller regleras den situationen att fullmäktigen råkar i konkurs.[12] Beredningens förslag till ändring av 23 § håller sig inom samma ram som gällande lag. Beträffande rättegångsfullmakt se 12 kap. 19 § RB och 22 § KLförslaget.[13]

[6] Jfr SOU 1965: 14 s. 187 f.

[7] Ang. sådant rådighetsförbud se vid 14 § KLförslaget.

[8] Betr. ond tro hos medkontrahenten jfr vid 14 § KLförslaget.

[9] Jfr not 4 ovan.

[10] Jfr Almén—Eklund s. 78 f.

[11] Se härom bl. a. Trygger, Om fullmakt såsom civilrättsligt institut (år 1884) s. 175 och Ussing, Aftaler 3 uppl. s. 320.

[12] Jfr betr. sådant fall Trygger, a. a. s. 176 och Ussing, a. a. s. 321.

[13] Jfr även SOU 1938: 44 s. 176 och Gärde m. fl. s. 126 f.

Som framhållits i den allmänna motiveringen (under 2.2.4) föreslår beredningen inte någon ändring i föräldrabalkens regler om verkan av omyndigförklaring. 22 § avtalslagen, som reglerar verkan av fullmäktigs rättshandling sedan fullmaktsgivaren förklarats omyndig, påkallar därför ej uppmärksamhet i detta sammanhang. Det kan tilläggas, att man inte heller i de andra nordiska länderna föreslår ändring i motsvarande lagrum.[14]

Någon särskild övergångsbestämmelse till förevarande förslag synes inte behövlig. Av allmänna rättsgrundsatser följer, att rättshandling som företagits innan den nya regleringen trätt i kraft skall bedömas enligt förut gällande lag.[15]

6.3 *Skuldebrevslagen*

Beträffande denna lag föreslår beredningen ändringar i 14 och 19 §§, som rör konkursgäldenärer och omyndiga.

14 §

I förevarande paragraf ges bestämmelser om godtrosförvärv vid överlåtelse av löpande skuldebrev.

Som en grundläggande regel beträffande överlåtelse av löpande skuldebrev föreskrivs f. n. i 14 §, att om överlåtaren "ej var rätte borgenären eller behörig att å dennes vägnar förfoga över skuldebrevet", nya innehavaren ändå skall anses vara rätt borgenär. Detta gäller dock ej, om han visste att den andre inte fick överlåta handlingen eller om han åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas. Regleringen omfattar, såvitt här är i fråga, både innehavarskuldebrev (första st.) och orderskuldebrev (andra st.). Enligt 10 § skuldebrevslagen skall vad som föreskrivs om överlåtelse av skuldebrev också gälla i fråga om pantsättning av sådan handling.

Något motsvarande godtrosskydd gäller inte, när överlåtaren var rätt borgenär men på grund av konkurs eller omyndighetstillstånd ej var behörig att förfoga över skuldebrevet.[1] Undantaget för konkurs- och omyndighetsfallen står i överensstämmelse med de allmänna grundsatser som f. n. gäller härom. Rättshandling av konkursgäldenär eller omyndig rörande egendom över vilken konkursgäldenären eller den omyndige ej äger råda kan inte åberopas av tredje man, även om han är i god tro.[2]

Under förarbetena till skuldebrevslagen övervägde dåvarande lagberedning, om godtrosskyddet vid förvärv av löpande skuldebrev även borde omfatta konkurs- och omyndighetsfallen. Härom anfördes, att de omsättningsintressen som påkallade skydd för godtroende förvärvare av löpande skuldebrev gjorde sig gällande även i fall då överlåtaren var i konkurs eller omyndig. Mot omsättningens intresse stod emellertid de samhällsintressen som påkallade skydd för konkursborgenärerna och omyndiga. Frågan var, huruvida man från de regler som i allmänhet gällde beträffande möjligheten att göra godtrosförvärv från konkursgäldenär och omyndig borde uppställa undantag för det särskilda fallet att förvärvet avsåg löpande skuldebrev. Vid avvägningen av de intressen som stod mot varandra fann sig beredningen — ehuru med tvekan — böra även i fråga om de löpande skuldebreven upprätthålla grundsatsen, att god tro ej kan åberopas vid förvärv från konkursgäldenär eller omyndig.[3]

Denna lösning avvek från de förslag som lagts fram från övriga håll under det nordiska samarbetet på området. Godtrosskyd-

[14] Gällande finska, norska och svenska avtalslagar överensstämmer med varandra i förevarande hänseende. Den danska avtalslagen intar däremot en annan ståndpunkt på grund av de avvikande regler som gäller i Danmark betr. omyndigförklarad gäldenärs legitimation. Jfr Almén—Eklund s. 81.

[15] Jfr Almén—Eklund s. 162.

[1] Jfr SOU 1935: 14 s. 79 och 1965: 14 s. 179.

[2] Se betr. omyndig 9 och 10 kap. FB. Jfr NJA II 1924 s. 238, SOU 1935: 14 s. 79, Almén—Eklund s. 80 samt Walin, Föräldrabalken s. 201 och 219. Godtrosförvärv kan äga rum om flera omsättningsled föreligger, se ovan ang. konkursgäldenär s. 58 not 3.

[3] SOU 1935: 14 s. 79. En av lagrådets ledamöter ansåg, att även konkurs- och omyndighetsfallen borde omfattas av godtrosskyddet; se NJA II 1936 s. 68 ff. Jfr även Nial i Festskrift tillägnad professor Nils Stjernberg s. 227.

det i de danska och finska skuldebrevslagarna gäller även för den som förvärvar löpande skuldebrev från konkursgäldenär eller omyndig. Enligt den norska skuldebrevslagen gäller sådant godtrosskydd vid konkurs men — i strid mot de norska delegerades förslag — ej vid omyndighet.[4] Godtrosskyddet i de nordiska grannländernas skuldebrevslagstiftning avviker från vad som i dessa länder i allmänhet gäller beträffande rättshandlingar av konkursgäldenär och, såvitt angår Danmark och Finland, omyndig.[5]

De nya legitimationsreglerna i 21 § KLförslaget innebär, att i vissa fall även rättshandlingar som konkursgäldenär företar efter konkursbeslutet kan bli bindande för boet. Enligt andra stycket gäller detta alla slags rättshandlingar som gäldenären företar innan konkursbeslutet kungjorts, om det ej visas att medkontrahenten inte var i god tro. Enligt beredningens mening bör man i fråga om överlåtelse av löpande skuldebrev gå ett steg längre än som följer av 21 § KLförslaget och bringa reglerna i 14 § skuldebrevslagen i överensstämmelse med vad som enligt de övriga nordiska ländernas skuldebrevslagar gäller i konkursfallet. Detta innebär bl. a., att godtrosförvärv av löpande skuldebrev kan göras inte bara under tiden mellan konkursbeslutet och konkurskungörelsen utan även senare under konkursen. En sådan utvidgning synes sakligt välgrundad.

Den ändring som här föreslås beträffande konkursfallet bör enligt beredningens mening åtföljas av en motsvarande ändring i fråga om omyndigs överlåtelse av löpande skuldebrev. Det kan visserligen sägas, att det finns ett större behov av att skydda omyndiga än att skydda konkursbon mot rättsförluster. I konkursfallet slås bl. a. eventuell förlust regelmässigt ut på ett kollektiv. Enligt beredningens mening talar emellertid övervägande skäl för att konkurs- och omyndighetsfallen behandlas lika i det hänseende som nu är i fråga. Härigenom uppnås full överensstämmelse med det godtrosskydd som gäller enligt de danska och finska skuldebrevslagarna. Den norska kommittén har förklarat, att en övergång till den dansk-finska ordningen på nu förevarande punkt bör övervägas men att frågan faller utanför dess uppdrag. Beredningen har för sin del ansett, att förslag i ämnet lämpligen bör framläggas i detta sammanhang.

Beredningen föreslår därför, att godtrosskyddet i 14 § första stycket skuldebrevslagen utvidgas till att gälla när överlåtaren var i konkurstillstånd eller omyndig och på sådan grund ej var berättigad att förfoga över skuldebrevet. Även förvärv från den som, utan att vara i omyndighetstillstånd, handlat under inflytande av rubbad själsverksamhet bör omfattas av det utsträckta skyddet.[6] Lagtekniskt torde detta kunna uttryckas med att godtrosregeln blir tillämplig på alla fall då överlåtaren "ej var berättigad" att förfoga över skuldebrevet.[7]

Den ändring som föreslagits beträffande första stycket i 14 § och som gäller skuldebrev till innehavaren blir även tillämplig i fråga om skuldebrev till viss man eller order som avses i andra stycket av paragrafen.

Enligt vad som särskilt påpekats i motiven till skuldebrevslagen avser 16 § växellagen att lämna öppet, vilken verkan god tro har vid förvärv av växel från konkursgäldenär eller omyndig. Den ståndpunkt som skuldebrevslagen intagit har emellertid ansetts återverka även på tolkningen av växellagen.[8] Med utgångspunkt från denna upp-

[4] Jfr Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 76 not 2. Se även Villars-Dahl s. 51 f.

[5] Jfr ovan under 2.1. Se även Karnov II s. 2084 not 58 och 2567 not 82 samt finskt bet. 1936: 1 med förslag till lag om skuldebrev m. m. s. 25 och 56.

[6] Se lagen (1924: 323) om verkan av avtal, som slutits under inflytande av rubbad själsverksamhet. Jfr NJA II 1924 s. 595 ff och Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 77.

[7] 14 § skuldebrevslagen i dess nuvarande utformning har tjänat som förebild till liknande bestämmelse i 1 § i framlagt förslag till lag om godtrosförvärv av lösöre; se SOU 1965: 14 s. 12 och 179 f. Nämnda lagförslag, som f. n. behandlas i justitiedepartementet, kan behöva jämkas med hänsyn till de nya reglerna om konkursgäldenärs legitimation i 21 § i KL-förslaget och därav aktualiserade ändringar i 14 § skuldebrevslagen.

[8] Se SOU 1935: 14 s. 79 not 3 och Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 77 not 1 (jfr s. 100 not 1).

fattning torde den här föreslagna nya lydelsen av 14 § skuldebrevslagen komma att återverka på tillämpningen av växellagen. Ifrågavarande paragraf i skuldebrevslagen anses analogiskt tillämplig även i andra fall. Det kommer givetvis att gälla även den nya lydelsen.

19 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om skydd för gäldenär, vilken i god tro infriar löpande skuldebrev som innehas av obehörig person. De har nära anknytning till de nyss behandlade reglerna om skydd för godtroende förvärvare av löpande skuldebrev.

Enligt gällande lydelse av lagrummet skyddar gäldenärens goda tro i där avsedda fall endast mot sådana brister som hänför sig till betalningsmottagarens egenskap av rätt borgenär eller rätt företrädare för borgenären. Om någon i god tro erlagt betalning till borgenär som är i konkurs eller omyndig, är han inte skyddad mot krav från konkursboet eller förmyndaren. Betalningen har nämligen då skett till rätt borgenär, ehuru denne inte var berättigad att själv uppbära beloppet. I motiveringen till 19 § skuldebrevslagen anförde dåvarande lagberedning, att skälen att vägra förvärvare av löpande skuldebrev godtrosskydd när förvärvet skett från en konkursgäldenär eller omyndig även gjorde sig gällande när utfärdaren av ett löpande skuldebrev i god tro betalade sin skuld — om också inte alltid i samma grad.[1]

Den svenska skuldebrevslagen skiljer sig även i fråga om betalning i god tro från de övriga nordiska lagarna. Såväl den danska som den finska lagen medger godtrosskydd vid betalning av löpande skuldebrev till konkursgäldenär eller omyndig, medan den norska lagen skyddar godtroende betalare i konkursfallet men ej i omyndighetsfallet.[2]

Genom 21 § andra stycket KLförslaget skyddas den som i god tro erlägger betalning till konkursgäldenär under tiden intill dess konkursbeslutet kungjorts (jfr fjärde st.). Om betalningen sker senare, gäller godtrosskydd enligt tredje stycket i samma paragraf i förslaget. Denna nya reglering påkallar uppenbarligen ändring av 19 § skuldebrevslagen för det fallet att betalningen hänför sig till löpande skuldebrev. Den som i god tro infriar löpande skuldebrev genom betalning till konkursgäldenär bör inte vara sämre ställd än den som i god tro förvärvar ett sådant skuldebrev. Som utvecklats under 2.2.4 kan tvärtom starkare skäl åberopas för att skydda betalning. Beredningen föreslår i enlighet härmed, att 19 § skuldebrevslagen görs tillämplig även på konkursfallet.

Beredningens förslag till ändring av 14 § skuldebrevslagen innebär, att även den som i god tro förvärvar löpande skuldebrev från en omyndig person skall skyddas. På motsvarande sätt synes den som i god tro infriar sådant skuldebrev hos omyndig böra skyddas.

På grund av det anförda föreslår beredningen, att 19 § första stycket skuldebrevslagen ändras på samma sätt som 14 § första stycket samma lag.[3] Ändringen av första stycket i 19 § som rör skuldebrev till innehavaren blir tillämplig även beträffande skuldebrev till viss man eller order som avses i andra stycket av paragrafen. Det kan förtjäna anmärkas, att bestämmelserna om konkursgäldenärs legitimation i 21 § KLförslaget inte blir tillämpliga i fall som regleras genom 19 § skuldebrevslagen i den föreslagna utformningen. Den som efter konkursens kungörande infriat skuldebrevet hos konkursgäldenären behöver t. ex. inte själv förebringa utredning till stöd för anta-

[1] SOU 1935: 14 s. 92. Även här ansåg en av lagrådets ledamöter, att godtrosskyddet — med större skäl än i fråga om 14 § — också borde avse konkurs- och omyndighetsfallen; se NJA II 1936 s. 68 ff och 85.

[2] Jfr Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 100 not 1 och Villars-Dahl s. 63.

[3] Vad som i 19 § skuldebrevslagen f. n. sägs om betalning till orätt person har ansetts skola tillämpas analogt, när gäldenären träffar avtal med sådan person om ändrade betalningsvillkor. Se SOU 1935: 14 s. 92, jfr Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 101.

Ang. förevarande paragrafs inverkan på tolkningen av 40 § växellagen se SOU 1935: 14 s. 92 not 1 och Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 100 not 1; jfr ovan vid 14 § skuldebrevslagen i anslutning till not 8.

gande att han var i god tro (jfr 21 § tredje st. KLförslaget).

Beredningen har övervägt, om även 33 § skuldebrevslagen bör ändras. Då förbehåll som nämnts där enligt sakens natur ej kan göras beträffande betalning till den som är i konkurs eller omyndig, bör dock paragrafen kvarstå oförändrad.

Enligt föreskrift i 4 § i 1936 års promulgationslag till lagen om skuldebrev skall äldre lag ha tillämpning på skuldebrev som tillkommit före skuldebrevslagens ikraftträdande, i den mån annat ej följer av bestämmelserna i promulgationslagen. De ändringar som beredningen nu föreslagit bör uppenbarligen tillämpas även beträffande skuldebrev som tillkommit före ikraftträdandet av förevarande lagförslag, om rättshandling som avses i 14 eller 19 § företagits efter nämnda tidpunkt. Med hänsyn till innehållet i 1936 års promulgationslag bör en uttrycklig bestämmelse härom meddelas. Motsättningsvis gäller, att om rättshandlingen företagits innan nya lagen trätt i kraft, skall — i överensstämmelse med vedertagna rättsgrundsatser — tillämpas den tidigare lydelsen av skuldebrevslagen.[4] Med rättshandling som avses i 14 § skuldebrevslagen skall enligt 10 § även förstås pantsättning.

6.4 *Kommissionslagen*

De nya reglerna om konkursgäldenärs legitimation i KLförslaget föranleder ändringar även i 47 § kommissionslagen, som reglerar uppdragsförhållandet mellan kommittenten och kommissionären för den händelse endera råkar i konkurs, och i 55 § samma lag, som behandlar rättsförhållandet till tredje man bl. a. i sådant fall.

De förut nämnda sakkunniga rörande kommissionslagstiftningen beräknas slutföra sitt arbete under år 1970. Enligt vad som uppgetts berör de sakkunnigas arbete inte nämnda paragrafer.

Kommissionslagen innehåller ej några regler angående rättsverkningarna av att kommittenten eller kommissionären förklaras omyndig. Beträffande omyndigförklaring har uttalats, att den torde medföra samma verkan som konkurs.[1] Lagberedningen föreslår ej någon ändring i vad som f. n. anses gälla angående rättsverkningarna av omyndigförklaring. De nya bestämmelserna i fråga om konkurs är ej avsedda att tillämpas analogt på omyndighetsfallet.

47 §

Enligt förevarande paragraf i dess gällande lydelse, jämförd med 6 § Kp, skall i händelse av kommittentens eller kommissionärens konkurs den senares uppdrag anses förfallet den dag då konkursbeslutet meddelades. Av 48 § kommissionslagen följer, att kommissionären — och eventuellt hans konkursbo[1] — kan vara skyldig att vidtaga vissa åtgärder i kommittentens intresse trots att uppdraget förfallit. Kommissionslagen innehåller även i övrigt bestämmelser om kommissionärens rättigheter och skyldigheter i samband med uppdragets upphörande (se 49—52 §§). 47 § är också tillämplig på handelsagenter (76 §) samt vissa slag av handelsresande (87 §) och platsförsäljare (93 §).[2]

Under förarbetena till 47 §[3] anförde den kommitté vars förslag sedermera lades till grund för kommissionslagen bl. a., att det överensstämde med allmänna rättsgrundsatser att *kommittentens* konkurs utan vidare bringade kommissionsuppdraget att upphöra. Lika litet som kommittenten själv, sedan han försatts i konkurs, kunde avhända boet egendom eller ingå avtal, som grundade rätt till betalning ur boet, borde kommissionären efter nämnda tidpunkt kunna göra det på grund av kommittentens uppdrag. Om konkursboet fortfarande ville anlita kommissionären, fick det förnya uppdraget. Någon skyldighet att handha uppdraget för konkursboets räkning ansågs emellertid ej kunna åläggas kommissionären. För de fall att det var *kommissionären* som

[4] Jfr NJA II 1936 s. 130 f.

[1] NJA II 1914 s. 263.

[1] Jfr NJA II 1914 s. 263 samt Gadde—Eklund s. 114 och 116.

[2] Jfr yttranden härom av lagrådet och chefen för justitiedepartementet NJA II 1914 s. 263 ff.

[3] Ang. de närmare motiven till paragrafen se NJA II 1914 s. 262 ff, jfr Gadde—Eklund s. 114 f.

kom i konkurs utgjorde konkursen i princip inte något hinder mot att denne alltjämt verkställde försäljningar eller inköp för kommittentens räkning. Faktiskt lade dock konkursen betydande hinder i vägen för kommissionärskapets behöriga utövande. Tredje man, som genom avtal med kommissionären kunde förvärva rätt endast mot denne, torde nämligen ej vilja ingå avtal med en person som befann sig i konkurs, åtminstone inte i andra fall än då avtalet omedelbart fullgjordes på dennes sida. Härtill kom risken att kommittentens gods eller pengar blandades samman med den till konkurs avträdda egendomen. Kommittentens möjlighet att återkalla uppdraget var ej tillräcklig, då det alltid kunde dröja någon tid innan han fick kännedom om konkursen och sålunda blev i tillfälle att återkalla uppdraget. Detta borde därför förfalla i och med konkursen. Skulle uppdraget vara av sådan beskaffenhet att det utan olägenhet kunde handhas av en person som befann sig i konkurstillstånd, stod det kontrahenterna fritt att komma överens om att kommissionären skulle fortsätta med sin verksamhet. Kommissionärens konkursbo ägde inte övertaga kommissionärskapet mot kommittentens vilja.

Enligt 47 § i den danska kommissionslagen gäller, att uppdraget, om kommittenten råkar i konkurs, förfaller när föreskrifterna om konkursens kungörande iakttagits eller kommissionären känt eller bort känna till konkursen.[4] Om kommissionären försätts i konkurs, förfaller uppdraget genast. Enligt 47 § i den norska kommissionslagen förfaller uppdraget omedelbart, om kommittenten eller kommissionären försätts i konkurs. Detsamma gäller, om kommissionärens bo underkastas ackordsförhandling.

Beredningen föreslår ej någon ändring i principen, att kommissionärens uppdrag förfaller i och med att endera kontrahenten försätts i konkurs. Bestämmelse härom upptas i förslaget som en första punkt i förevarande paragraf. I förhållande till gällande lag innebär förslaget den preciseringen att det är konkursbeslutets tidpunkt på dagen som skall vara avgörande.[5] Det är tveksamt, om detta innebär någon ändring i sak.

Den nuvarande regleringen vilar på grundsatsen att verkan av konkurs inträder omedelbart utan hänsyn till medkontrahents goda tro. Beredningen har i 21 § KLförslaget föreslagit, att denna princip modifieras. Detta återverkar även på reglerna om kommissionärsuppdragets bestånd. Det kan inträffa, att kommittenten sätts i konkurs utan att kommissionären genast får reda på det. I sådant fall synes kommissionären böra åtnjuta ett visst skydd för arbete och i fråga om rättshandlingar som han inom uppdragets ram företar efter konkursutbrottet. I anslutning till de nya legitimationsreglerna i 21 § andra stycket i KLförslaget föreslår beredningen, att kommissionären utan hinder av kommittentens konkurs äger göra uppdraget gällande för tiden intill dess konkursbeslutet skall anses kungjort, om han ej tidigare ägde eller bort äga kännedom om konkursen. Bestämmelsen har upptagits som andra punkt i förevarande 47 §. När konkursbeslutet skall anses kungjort, framgår av 21 § fjärde stycket i KLförslaget. Den föreslagna bestämmelsen innebär, att kommissionären kan genom bevakning i kommittentens konkurs göra gällande anspråk på provision o. l. för arbete varom här är fråga[6] (jfr 100 § i KLförslaget). Vidare bör påpekas, att bestämmelser om kommissionärs pant- eller retentionsrätt blir direkt tillämpliga. Det stadgande som i 49 § meddelas för det fallet att uppdraget upphört behöver alltså ej tillämpas i dessa hänseenden. När pant- eller retentionsrätt föreligger, kan kommissionären göra sin fordran gällande fullt i den egendom som omfattas av nämnda rätt. Om kommissionären på grund av uttryckligt uppdrag eller eljest handlat för boets räkning, kan han göra sin fordran gällande mot boet som massafordran.

Den föreslagna regleringen blir tillämplig även beträffande handelsagenter samt vissa handelsresande och platsförsäljare (jfr ovan).

Förslaget innebär ett närmande till vad som nu gäller i Danmark. Från norsk sida föreligger ändringsförslag i samma riktning.

[4] Jfr under 2.1 ovan ang. konkursgäldenärs legitimation enligt gällande dansk rätt.

[5] Jfr vid 21 § KLförslaget betr. konkursgäldenärs rådighetsförlust.

[6] Ang. kommissionärs rätt till provision se Gadde—Eklund s. 67 f.

Den nuvarande norska bestämmelsen om verkan av att kommissionärens bo blir föremål för ackordsförhandling har föreslagits skola utgå.

55 §

I denna paragraf ges föreskrifter om rättsverkningarna av att kommissionär, trots att hans uppdrag upphört, säljer eller på annat sätt förfogar över gods som han innehar för kommittentens räkning. Enligt första punkten i paragrafens nuvarande lydelse skall sådant förfogande gälla till förmån för tredje man som vid sitt förvärv varken ägde eller bort äga kännedom om att uppdraget upphört och att förfogandet till följd därav var oberättigat.[1] Om förfogandet skedde sedan kommissionärens uppdrag förfallit till följd av hans eller kommittentens konkurs, kan tredje man enligt andra punkten ej åberopa, att han saknade kännedom om konkursen.

I anslutning till andra punkten påpekade kommissionslagskommittén,[2] att en sammanställning av 47 § med första punkten i 55 § möjligen skulle kunna ge anledning till det missförståndet, att verkan av ett förfogande från kommissionärens sida, som ägde rum efter att hans uppdrag upphört till följd av kommittentens eller kommissionärens konkurs, skulle gestalta sig olika allteftersom tredje man i det särskilda fallet ägde eller bort äga kännedom om konkursen eller ej. Detta skulle överensstämma illa med den svenska konkurslagstiftningen. I andra punkten av förevarande paragraf hade därför upptagits en bestämmelse av innehåll, att tredje man ej ägde åberopa att han saknade kännedom om konkursen. Stadgandet hade till följd, att tredje man under inga förhållanden kunda grunda någon rätt på ett förfogande som ägt rum sedan *kommissionären* försatts i konkurs. Ett sådant förfogande var ogiltigt vare sig tredje man anså honom handla för egen räkning eller för kommittentens. I sådana fall då det var *kommittenten* som försatts i konkurs ställde sig saken något annorlunda. Tredje man kunde visserligen ej heller då åberopa bristande kännedom om konkursen. Om han insåg eller borde ha insett att godset var kommittentens, gagnade det honom således ej att han inte visste om konkursen. Men om tredje man slutit avtal med kommissionären i tro, att denne handlade för egen räkning, och ej heller bort äga kännedom om kommissionsförhållandet, kunde han inte sägas ha ägt eller bort äga kännedom om detta förhållandes upphörande. Kommissionärens förfogande blev därför gällande mot konkursboet på grund av första punkten. Någon anledning att för detta fall göra undantag från de grundsatser som eljest tillämpades, när någon i god tro ingick avtal med en kommissionär angående gods som denne innehade för kommittentens räkning, syntes ej heller finnas.

Första punkten i 55 § gällande lag motsvaras av liknande reglering i de danska och norska kommissionslagarna. Andra punkten i den danska lagen innehåller, att om uppdraget förfallit på grund av kommissionärens eller kommittentens konkurs, kan tredje man ej åberopa bristande kännedom om konkursen sedan bestämmelserna om konkursens kungörande iakttagits.[3] Enligt samma punkt i norska lagen kan tredje man, om kommissionsuppdraget upphört i anledning av bestämmelsen i 47 §, inte åberopa bristande vetskap om konkursen eller ackordsförhandlingen.

I beredningens förslag har nuvarande första punkten oförändrad upptagits som ett första stycke av 55 §. De fallen att kommissionärens uppdrag enligt 47 § upphört på grund av hans eller kommittentens konkurs regleras särskilt i ett nytt andra stycke som ersätter andra punkten i paragrafens nuvarande lydelse. Skilda regler har synts böra gälla allteftersom det är kommittenten eller kommissionären som försatts i konkurs.

Om kommissionärens uppdrag förfallit till följd av *kommittentens* konkurs, bör gälla detsamma som beredningen i 23 § avtalslagen föreslagit för det fallet att fullmaktsgivare försätts i konkurs. Detta innebär, att rättshandling som kommissionären företar efter konkursutbrottet inte bör på grund av

[1] Ang. motiven se NJA II 1914 s. 277 f, jfr s. 274 f och Gadde—Eklund s. 125 ff.
Enligt Gadde—Eklund (s. 126) förvärvar tredje man rätt till godset, om han var i god tro vid avtalets ingående. Det förutsätts ej, att han kommit i besittning av godset eller att han, om så är fallet, vid besittningstagandet alltjämt var i god tro med avseende på kommissionärens rätt att förfoga däröver.
Det förefaller emellertid som om 39 § avtalslagen borde kunna tillämpas analogiskt. Jfr SOU 1965: 14 s. 187 f.

[2] Se NJA II 1914 s. 278.

[3] Se not 4 vid 47 § kommissionslagen ovan.

bestämmelsen i första stycket i förevarande 55 § ha större verkan mot konkursboet än den skulle haft om kommittenten själv företagit den. Bestämmelse härom har upptagits som en första punkt i andra stycket. Beträffande innebörden hänvisas till motiven till förslaget om ändrad lydelse av 23 § avtalslagen.

Det bör understrykas, att om tredje man i god tro utgått från att kommissionären handlade för egen räkning och att något kommissionsförhållande ej förelåg, skall inte bestämmelsen i förevarande punkt utan vanliga godtrosregler tillämpas (jfr första st).[4]

Vad härefter beträffar *kommissionärens* konkurs kan erinras om att avtalslagen inte reglerar det närbesläktade fallet att en fullmaktshavare försätts i konkurs. Frågan får alltså här regleras självständigt. Det följdriktiga synes vara, att om uppdraget förfallit på grund av kommissionärens konkurs, tredje man ej får åberopa bristande kännedom om konkursen i vidare mån än han kunnat göra om godset tillhört kommissionären. Föreskrift i enlighet härmed har upptagits som andra punkt i andra stycket i paragrafen. Den innebär, att tredje man i princip inte kan mot kommittenten åberopa rättshandling som kommissionären företar sedan den sistnämnde försatts i konkurs. Skulle emellertid tredje man, om godset tillhört kommissionären, kunnat åberopa godtrosreglerna i 21 § andra—fjärde styckena i KLförslaget, blir rättshandlingen gällande mot kommittenten i den utsträckning som följer av dessa lagrum. Försäljningsavtal som ingåtts innan konkursbeslutet kungjordes skall t. ex. gälla, om det ej visas att tredje man inte var i god tro (jfr 21 § andra st.). Vidare skall betalning som tredje man efter konkursens kungörande erlagt till kommissionären tillgodoräknas tredje mannen, om det av omständigheterna framgår att han var i god tro (jfr 21 § tredje st.).

Även förevarande ändringsförslag utgör i sin mån ett närmande till den nuvarande danska regleringen. Från norsk sida har endast föreslagits den ändringen, att vad som sägs om ackordsförhandling skall utgå.

Lika litet som i förslaget till ändring i avtalslagen synes någon uttrycklig övergångsbestämmelse påkallad i förevarande lagförslag. Enligt allmänna grundsatser skall rättshandling som företagits före ikraftträdandet bedömas i enlighet med äldre rätt.

6.5 *Lagarna om aktiebolag, försäkringsrörelse, bankrörelse och förenklad aktiehantering*

I 36 § 1 mom. i *1944 års aktiebolagslag* meddelas bestämmelser om godtrosförvärv vid överlåtelse av aktiebrev. Reglerna, vilka har samma lydelse som den i samband med 1936 års skuldebrevslagstiftning införda 27 a § i 1910 års aktiebolagslag, har utformats i nära överensstämmelse med 14 § skuldebrevslagen.[1] Enligt första stycket av nämnda 36 § 1 mom. kan sålunda godtrosförvärv i där avsedda fall göras endast när överlåtaren ej var rätte aktieägaren eller behörig att på dennes vägnar förfoga över aktiebrevet. Om överlåtaren var rätt aktieägare men på grund av konkurs eller omyndighet obehörig att själv förfoga över aktien, kan alltså god tro ej åberopas. Detsamma gäller, om överlåtaren saknade rättshandlingsförmåga på grund av rubbad självsverksamhet.[2] Angivna hinder mot godtrosförvärv föreligger vare sig aktiebrevet är ställt till innehavaren eller till viss man (se första och andra st. i 36 § 1 mom.).[3] Det bör anmärkas, att aktiebrev till viss man i förevarande hänseende principiellt behandlas som skul-

[4] Jfr ovan återgivna kommittéuttalande och Gadde—Eklund s. 129.

[1] Se SOU 1935: 14 s. 148 ff, NJA II 1945 s. 316 ff, Marks v. Würtemberg—Sterzel s. 194 ff och Stenbeck m. fl. s. 94 ff.

[2] 26 § i danska aktiebolagslagen av år 1930 hänvisar till 14 § i danska skuldebrevslagen, vilket bl. a. innebär att godtrosförvärv av aktier kan göras även vid överlåtelse från konkursgäldenär eller omyndig. 32 a § i 1895 års finska aktiebolagslag bygger på samma princip som 14 § i finska skuldebrevslagen och medger således också godtrosförvärv av aktie från konkursgäldenär eller omyndig. I Norge föranledde skuldebrevslagstiftningen inte några bestämmelser om överlåtelse av aktier; jfr Stenbeck m. fl. s. 95 not 1.

[3] Se NJA II 1945 s. 319.

debrev till viss man eller order (jfr 14 § andra st. skuldebrevslagen).[4]

Vad nu sagts om överlåtelse av aktiebrev skall enligt tredje stycket i samma mom. också gälla i fråga om pantsättning av sådan handling. Enligt 4 mom. skall de berörda reglerna beträffande aktiebrev tillämpas även på interims-, teckningsrätts- och delbevis.

Beredningen har i det föregående föreslagit, att det i 14 § skuldebrevslagen stadgade skyddet för godtrosförvärv av löpande skuldebrev skall utsträckas till att omfatta även fall då överlåtaren var i konkurs eller omyndig eller, utan att vara i omyndighetstillstånd, handlade under inflytande av rubbad självverksamhet. Motsvarande utvidgning bör uppenbarligen göras av det likartade godtrosskydd som nu gäller vid förvärv av aktiebrev.[5] Beredningen framlägger i enlighet härmed förslag till ändring av 36 § 1 mom. aktiebolagslagen. Lagändringen bör göras tillämplig även på äldre aktiebrev i fråga om överlåtelse eller pantsättning som sker efter ikraftträdandet.[6] Med aktiebrev skall härvid likställas bevis som avses i 36 § 4 mom.

Lagstiftningen om aktiebolag är f. n. föremål för revision i nordiskt samarbete. Den svenska aktiebolagsutredningen beräknas slutföra sitt arbete under år 1970. På dansk och finsk sida föreligger redan kommittébetänkanden med förslag till nya lagar för resp. länder.[7] I 24 § i dessa lagförslag behandlas verkan av överlåtelse (eller pantsättning) av aktiebrev m. m. Därvid hänvisas bl. a. till reglerna i 14 § skuldebrevslagen.

32 § 1 mom. i *1948 års lag om försäkringsrörelse* innehåller regler om godtrosförvärv av aktiebrev i försäkringsaktiebolag. Bestämmelserna infördes i samband med tillkomsten av skuldebrevslagen som 21 a § i 1917 års lag om försäkringsrörelse.[8] De överensstämmer i huvudsak med 36 § 1 mom. i aktiebolagslagen. Avvikelser har dock föranletts av den omständigheten att endast aktiebrev till viss man och således inte innehavaraktier får utges i försäkringsaktiebolag (se 8 § fjärde st. lagen om försäkringsrörelse). Det utvidgade godtrosskydd som beredningen nyss föreslagit i fråga om förvärv av aktiebrev i vanliga aktiebolag bör göras tillämpligt även på aktiebrev i försäkringsaktiebolag. Beredningen föreslår, att 32 § 1 mom. första stycket i lagen om försäkringsrörelse ändras i överensstämmelse härmed. I detta sammanhang har andra stycket särskilt uppmärksammats men någon följdändring ej ansetts behövlig.

Enligt 32 § 3 mom. första stycket i lagen om försäkringsrörelse skall vad som i 1 mom. föreskrivs om aktiebrev ha motsvarande tillämpning i fråga om interimsbevis samt beträffande teckningsrätts- och delbevis som är ställda till viss man (jfr 31 §). I andra stycket i samma mom. ges särskilda regler angående överlåtelse och pantsättning av teckningsrätts- eller delbevis som är ställt till innehavaren. Beredningen föreslår, att sistnämnda stycke ändras på samma sätt som 1 mom. i paragrafen.

Vidare föreslås en övergångsbestämmelse av samma innehåll som beträffande förslaget till ändring i aktiebolagslagen.

Beträffande aktiebrev i bankaktiebolag meddelas bestämmelser om godtrosskydd i 24 § i *1955 års lag om bankrörelse*. Första —tredje styckena i paragrafen är så gott som helt likalydande med den i anledning av skuldebrevslagstiftningen tillagda 22 a § i 1911 års banklag.[9] Godtrosreglerna är utformade på samma sätt som i 32 § 1 mom. lagen om försäkringsrörelse. Liksom i fråga om försäkringsaktiebolag får numera endast aktiebrev till viss man förekomma i bankaktiebolag (7 § tredje st. lagen om bankrörelse). Före 1911 års banklag tillät däremot

[4] Se SOU 1935: 14 s. 151 och 153.

[5] Jfr uttalande av en av lagrådets ledamöter i NJA II 1936 s. 171.

[6] Ang. övergångsproblematiken vid 1936 års lagstiftning se NJA II 1936 s. 166 och 170 f.

[7] Danskt bet. 1969: 540 (jfr 1964: 362) och finskt bet. 1969: A 20.

[8] Se NJA II 1936 s. 172 f och prop. 1948: 50 s. 295.

[9] Se NJA II 1936 s. 173 och Westerlind, Banklagen s. 98 ff.

banklagstiftningen innehavaraktier. 4 § 4 mom. andra stycket i promulgationslagen till gällande lag om bankrörelse innehåller en bestämmelse enligt vilken godtrosreglerna i nämnda 24 § inte skall tillämpas på utelöpande aktier ställda till innehavaren.[10] I fråga om sådana aktier skulle äldre regler om skydd för godtrosförvärv gälla. Det synes emellertid föreligga goda skäl att tillämpa reglerna i 36 § i den allmänna aktiebolagslagen analogivis, i den mån det överhuvud kan bli aktuellt. Att ge godtrosförvärv av äldre innehavaraktier sämre skydd än förvärv av aktier ställda till viss man kan inte gärna få förekomma.

Beredningen föreslår, att reglerna i 24 § lagen om bankrörelse rörande godtrosförvärv av aktiebrev i bankaktiebolag bringas i överensstämmelse med förslaget till ändring i lagen om försäkringsrörelse. Beträffande innehavaraktier från tiden före 1911 års banklagstiftning gäller vad nyss sagts om analogisk tillämpning av allmänna aktiebolagslagen. Banklagen saknar bestämmelser om interimsbevis o. l. men aktiebolagslagens regler anses analogiskt tillämpliga.[11]

I prop. 1970: 99 har lagts fram förslag till *lag om förenklad aktiehantering,* avsedd att träda i kraft den 1 januari 1971. Enligt en presumtionsregel i 22 § i lagen skall den som på viss dag (den s. k. avstämningsdagen) är införd i aktieboken eller i förteckningen över vissa uppdragstagare m. fl. anses vara behörig att mottaga utdelning, emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer aktieägare. I 23 § ges bestämmelser om verkan av att utdelning m. m. skett i enlighet med nämnda presumtionsregel, när mottagaren materiellt sett inte var berättigad att uppbära utdelningen. Sålunda sägs i första stycket av paragrafen, att om det visar sig att den som fått utdelning eller handling enligt 22 § saknade rätt därtill, skall aktiebolaget likväl anses ha fullgjort sin skyldighet. Enligt andra stycket gäller detta dock ej om 1) bolaget eller värdepapperscentralen hade kännedom om att utdelningen eller handlingen kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttas eller 2) mottagaren var i konkurs eller omyndig. Förebild till detta godtrosskydd vid betalning av utdelning o. l. till orätt person finns i skuldebrevslagens bestämmelser om infriande av löpande skuldebrev.[12] Som framgått ovan vid 19 § skuldebrevslagen föreslår beredningen, att skyddet för godtroende betalare av sådant skuldebrev skall vidgas att omfatta även fall då mottagaren var i konkurs eller omyndig. Förevarande 23 § i den blivande lagen om förenklad aktiehantering bör ändras på motsvarande sätt.

Någon särskild övergångsbestämmelse torde inte krävas i detta fall. Utdelningsbetalning m. m. som skett före lagändringens ikraftträdande skall enligt allmänna grundsatser bedömas med tillämpning av äldre lag. Äger åtgärden rum efter ikraftträdandet, skall de nya reglerna tillämpas även om registreringen av aktieinnehavet gjorts före nämnda tidpunkt.

6.6 *Ärvdabalken*

Hälften av den arvslott som enligt lag tillkommer bröstarvinge är enligt 7 kap. 1 § ÄB hans laglott. För att komma i åtnjutande av laglotten kan bröstarvinge enligt 3 § påkalla jämkning av testamente. Hans rätt går emellertid förlorad, om han ej inom sex månader efter att han fått del av testamentet på sätt som sägs i 14 kap. har påkallat jämkning genom att ge testamentstagaren sitt anspråk till känna eller genom att väcka talan mot honom. Har arvlåtaren i livstiden gett bort egendom under sådana omständigheter eller på sådana villkor att gåvan till syftet är att likställa med testamente, gäller enligt 4 §, att bröstarvinge kan få gåvan jämkad genom att väcka talan inom ett år efter att bouppteckning efter arvlåtaren avslutades, om särskilda skäl ej är däremot.

I 13 kap. ÄB anges vissa fall då testamente är ogiltigt. Vill arvinge göra gällande ogiltighet i sådant fall, skall han enligt 14

[10] Jfr NJA II 1936 s. 174 och Westerlind, a. a. s. 43 not 4.
[11] Jfr prop. 1955: 3 s. 158 f.
[12] Se prop. 1970: 99 s. 128 f, jfr s. 183 f.

kap. 5 § väcka talan inom sex månader efter att han fått del av testamentet i föreskriven ordning.

Som beredningen nämnt under 3.1 gäller f. n., att om arvinge försatts i konkurs, är konkursboet i hans ställe behörigt att enligt 7 kap. 3 och 4 §§ ÄB påkalla jämkning av testamente eller gåva eller att enligt 14 kap. 5 § klandra testamente. Därav följer bl. a. att delgivning av testamente skall ske med konkursboet. Som också uttalats under 3.1 anser beredningen, att arvinge bör själv få bestämma, huruvida testamente skall angripas eller ej, och detta även om laglott kränks. En konsekvens av denna ståndpunkt är, att arvingen också ensam bör få avgöra huruvida gåva som avses i 7 kap. 4 § ÄB skall klandras.

Beredningen föreslår, att till 7 kap. ÄB läggs en ny paragraf, 7 §, enligt vilken bröstarvinges rätt enligt samma kapitel att påkalla jämkning av testamente eller gåva ej övergår till hans borgenärer. Vidare föreslås, att såsom en ny 6 § i 14 kap. upptas föreskrift att ej heller arvinges rätt att väcka talan om klander av testamente övergår till borgenärerna.

En följd av de föreslagna bestämmelserna blir att testamente i fortsättningen skall delges arvingen, även om han är i konkurs. Någon delgivning med konkursboet behöver ej ske.

Det sagda innebär ej, att en arvinge som väl tagit ståndpunkt och bevarat sin rätt därefter kan avstå från sin rätt till skada för borgenärerna.

I fråga om jämkning enligt 7 kap. 3 § ÄB är det tillräckligt för bevarande av arvingens rätt, att han ger testamentstagaren sitt anspråk till känna inom föreskriven tid.[1] Särskild talan mot testamentstagaren är sålunda ej påkallad,[2] ehuru intet hindrar att jämkning påkallas genom att talan väcks. Genom att jämkningsanspråket getts testamentstagaren till känna inom föreskriven tid är arvingens rätt att få ut sin laglott fastlagd och skall beaktas vid kommande skifte.[3] Laglotten är därmed en förmögenhetstillgång som kan angripas av arvingens borgenärer. Enligt 21 § KLförslaget förlorar arvingen/gäldenären i och med konkursbeslutet sin rådighet över tillgången i fråga. Har han före konkursen valt att ge sitt anspråk till känna genom att väcka talan mot testamentstagaren, blir 22 § KLförslaget tillämplig. Konkursboet skall sålunda enligt tredje stycket i paragrafen underrättas om rättegången. Det ankommer sedan på boet att avgöra, huruvida det vill övertaga gäldenärens talan eller ej. Genom talans väckande har gäldenären tagit ståndpunkt och processen gäller därefter vad som kan komma att utgå i laglott. I den delen är konkursboet behörigt att föra talan. Övertar boet inte gäldenärens talan ehuru det underrättats om rättegången, skall rätten till laglott ej vidare anses tillhöra boet. Om gäldenären ej tagit ställning före konkursutbrottet men därefter under konkursen väcker talan mot testamentstagaren med stöd av den behörighet därtill som för hans del följer av den föreslagna 7 § i 7 kap., får konkursboet enligt grunderna för 22 § KLförslaget anses berättigat övertaga hans talan.[4] Om talan ej övertas av boet, skall vad som kan vinnas genom rättegången ej ingå i konkursen.

Skulle gäldenären före konkursen först ha påkallat men senare avstått från jämkning, bör avståendet kunna angripas enligt bestämmelserna om återvinning av gåva, när övriga förutsättningar är för handen. Även 36 § i KLförslaget kan tänkas bli tillämplig någon gång.

Godkänner gäldenären efter testators död testamente som kränker hans laglott eller påkallar han inte jämkning inom föreskriven tid, är hans rätt enligt 7 kap. 3 § ÄB definitivt utsläckt.

[1] Se härom Walin, Ärvdabalken s. 90.

[2] Ang. grunden härtill se Walin, Ärvdabalken s. 289 f.

[3] Självfallet kan viljeförklaringen vara behäftad med fel som omintetgör de normala verkningarna därav.

[4] Ett motsvarande spörsmål uppkommer, om gäldenären under konkursen önskar väcka talan betr. egendom av beskaffenhet att i och för sig tillhöra konkursboet och boet får anledning pröva om det skall medges. Jfr Welamson I s. 303 (se även Walin i SvJT 1962 s. 719 och Welamson II s. 91).

För att gåva skall enligt 7 kap. 4 § ÄB jämkas av hänsyn till laglott krävs, att arvingen väcker talan, och för bifall därtill förutsätts bl. a., att gåvan är att likställa med testamente. I fråga om klander enligt 14 kap. 5 § fordras som förut nämnts att talan väcks för prövning huruvida ogiltighetsgrund enligt 13 kap. föreligger. Saken ligger alltså ej lika enkelt till som när jämkning av testamente påkallas till skydd för laglotten. Enligt beredningens mening bör även i dessa fall konkursboet kunna i gäldenärens ställe inträda i pågående rättegång. Har gäldenären väl en gång bestämt sig och väckt talan, bör han inte under konkursen kunna hindra konkursboet att fortsätta rättegången.

Som framgår av lagtexten avser den föreslagna 6 § i 14 kap. ÄB endast fall då klander förutsätts för att testamente skall bli ogiltigt.[5] Om t. ex. en åberopad förklaring inte kan räknas som testamente, är boet oförhindrat att göra ogiltigheten gällande. Har gäldenären före konkursen godtagit en sådan förklaring som testamente,[6] bör godkännandet kunna angripas med återvinning, om eljest tillämpliga förutsättningar föreligger. Om godkännandet sker under konkursen, har det i regel ingen verkan mot konkursboet (se 21 § KLförslaget).

[5] Jfr Walin, Ärvdabalken s. 285 f och 289 ff.
[6] Se Walin, Ärvdabalken s. 293 f.

7 Sammanfattning

Betänkandet innehåller förslag om revision av den materiella konkursrätten. Efter överläggningar mellan lagberedningen och kommitterade från Danmark, Finland och Norge har enighet uppnåtts på flertalet väsentliga punkter. Själva konkursförfarandet har, frånsett det inledande skedet som inbegriper konkursgrunderna, inte behandlats i förevarande sammanhang. Flertalet nyheter innefattas i förslaget till lag om ändring i konkurslagen men dessutom föreslås ändringar av bestämmelser i en del andra lagar som berör konkursrättsliga spörsmål.

I fråga om konkurslagen har till en början hela 1 kap. (1—26 §§) reviderats. Där behandlas i första hand konkursgrunderna. Liksom f. n. skall insolvens vara allmän konkursgrund (1 §). Med insolvens avses, att gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder, om hans oförmåga ej är endast tillfällig. Insolvensen får enligt förslaget i princip styrkas på vilket sätt som helst. Enligt gällande lag skall gäldenär som själv gjort konkursansökan eller medgett borgenärs ansökan försättas i konkurs utan prövning av insolvensfrågan. Med tanke bl. a. på företag med stridiga intressen och eventuell möjlighet att missbruka konkurs för skatteflykt skall enligt förslaget viss prövning av insolvensfrågan ske även i nämnda fall (3 § första st.). Uppgift av gäldenären att han är insolvent skall sålunda inte utan vidare godtas, om särskilda skäl föranleder till annat. I övrigt uppställer förslaget hjälpregler i form av vissa presumtioner om insolvens, vilka dock får motbevisas (3 § andra och tredje st.). Förslaget innehåller också ändrade regler angående möjligheten för gäldenären eller tredje man att hindra konkurs genom att ställa eller erbjuda säkerhet för borgenärs fordran (4 §).

Beträffande det inledande skedet ges i förslaget också regler för det fallet att flera konkursansökningar mot samma gäldenär inkommer (17 §). Om någon av dem bifalls, skall beträffande frågor som är beroende av tiden för konkursansökan under vissa förutsättningar anses som om konkursbeslutet grundats på den först inkomna ansökningen. Bestämmelserna har betydelse bl. a. för beräkning av återvinningsfristerna.

Beträffande dödsbo föreslås, att om konkursansökan gjorts av dödsbodelägare men inte biträtts av samtliga delägare, den i stället skall gälla som ansökan om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman (2 §).

Enligt gällande lag får konkursansökan inte återkallas sedan konkurs beslutats. Detta förbud har i förslaget modifierats så att beslut som grundats på gäldenärens egen ansökan eller hans medgivande kan hävas, om han i högre rätt fullföljer talan mot beslutet och styrker att han är solvent (18 §).

Under vissa förutsättningar skall enligt förslaget konkurs kunna flyttas från en

domstol till en annan (6 § andra st.).

Liksom f. n. förlorar gäldenären enligt förslaget rådigheten över sin egendom (legitimation) genom konkursbeslutet (21 § första st.). Borgenär skall emellertid vid behov kunna utverka skingringsförbud i avvaktan på konkursbeslutet (14 §). Beträffande rättshandling som gäldenären företar efter konkursbeslutet föreslås visst godtrosskydd för tredje man/medkontrahenten (21 § andra och tredje st.). Rättshandling som företas under tiden till dess konkursbeslutet kungjorts skall sålunda i princip kunna göras gällande mot boet, om den som åberopar rättshandlingen var i god tro. Konkursbeslutet skall anses vara kungjort dagen efter den då kungörelsen var införd i Post- och Inrikes Tidningar (21 § fjärde st.). För tiden efter kungörandet skall den som i god tro infriat förpliktelse mot gäldenären åtnjuta visst skydd. Likaså skall godtroende som förlitat sig på uppsägning eller annan dylik rättshandling skyddas.

Bestämmelserna i 2 kap. KL om återvinning i konkurs har överlag omarbetats (28—40 §§). Härvid har möjligheterna till återvinning vidgats avsevärt jämfört med gällande rätt. Sålunda har återvinningsfristerna i överensstämmelse med danska och norska önskemål i allmänhet förlängts, särskilt i förhållande till gäldenärens närstående. Som närstående skall härvid räknas en relativt vidsträckt krets (28 § 2). Till en början skall gäldenärens närmaste anhöriga och andra som står honom personligen särskilt nära räknas dit. När gäldenären är näringsidkare eller juridisk person, räknas vidare som närstående den som själv eller jämte honom närstående har väsentlig ekonomisk gemenskap med den andre, grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, och den som leder verksamheten samt närstående till någon av dem.

Det har bl. a. med hänsyn till bevisningssvårigheterna eftersträvats att utforma bestämmelserna så att återvinning i allmänhet inte skall bero av vad gäldenärens medkontrahent insett eller bort inse (det subjektiva rekvisitet) utan så långt möjligt gälla rättshandlingar vilka i och för sig framstår som avvikande från det normala under de aktuella förutsättningarna. De i denna mening objektivt utformade reglerna i förslaget gäller gåva (29 §), bodelning som innefattar avsevärd eftergift från gäldenärens sida eller varigenom egendom frångått gäldenären mot att fordran mot honom utlagts på hans lott (30 §), utbetalning till närstående av oskäliga löne-, arvodes- eller pensionsbelopp (31 §), vissa avsättningar till pensions- och personalstiftelser (32 §), betalning som gjorts med ovanliga betalningsmedel eller i förtid eller med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, om betalningen ej ändå kan anses som ordinär (33 § första st.), kvittning under motsvarande omständigheter (33 § tredje st.) samt pantsättning och liknande säkerställelse som skett i efterhand (34 §). Härtill kommer utmätning (35 §). Återvinningsfristerna i hittills nämnda fall växlar enligt förslaget från tre månader till två år (mot närstående), räknat i förhållande till en närmare angiven fristdag. I detta sammanhang kan nämnas, att — i huvudsaklig överensstämmelse med gällande rätt — avhändelse av fast egendom ej skall anses ha ägt rum förrän lagfart sökts. Motsvarande skall enligt förslaget gälla annan egendom, om den som förvärvar egendomen är skyldig att anmäla förvärvet för registrering (28 § 3).

De objektiva reglerna om återvinning kompletteras av en med subjektiva rekvisit utformad bestämmelse som är tillämplig på otillbörliga förfaranden, om den andra parten var i ond tro (36 §). Återvinningsfristen är i detta fall fem år, utom såvitt angår återvinning från närstående då någon särskild frist ej skall gälla.

Reglerna om rättsverkningarna av återvinning har också omarbetats (37 §). De har i flera hänseenden mildrats för den återbäringsskyldige. En beaktansvärd nyhet är, att rätten till återvinning kan jämkas om det som skall återbäras annars skulle överstiga vad vederbörande vunnit genom den aktuella rättshandlingen eller om andra synnerliga skäl föreligger. En sådan möjlighet har synts behövlig bl. a. med hänsyn

till de nya återvinningsfristernas längd. Härjämte kan nämnas, att det skall kunna medges den återbäringsskyldige att utge ersättning i egendomens ställe, när återbäring av viss egendom är förenad med särskild olägenhet för honom. Vidare ges regler om avkastning och kostnader som nedlagts på egendom som återbärs. I det subjektiva fallet (36 §) skall i viss utsträckning strängare regler gälla. Förslaget uppmärksammar vidare det fallet att tredje man ställt egendom som säkerhet eller gått i borgen för någon gäldenärens förpliktelse samt återfått säkerheten eller befriats från borgensåtagandet till följd av sådan rättshandling som kan vara föremål för återvinning.

Liksom enligt gällande lag skall återvinning också under vissa förutsättningar kunna göras gällande mot den som från gäldenärens medkontrahent förvärvat egendom som är föremål för återvinning (38 §).

Även i fråga om de processuella bestämmelserna om återvinningstalan och vad som har samband därmed innehåller förslaget flera nyheter (39 §). Bl. a. har enskild borgenärs talerätt gjorts subsidiär till förvaltarens. Sådan talerätt för borgenär har å andra sidan öppnats i fall som anges i 117 § försäkringsavtalslagen. Den tid inom vilken återvinningstalan skall väckas har bestämts på ett sätt som i allmänhet torde medföra att den förlängs jämfört med vad som nu är fallet. Därtill kommer, att talan alltid får väckas inom tre månader från att anledning därtill blivit känd för konkursboet. Återvinning skall inte som nu förutsätta att särskild talan väcks utan även kunna göras gällande genom anmärkning mot bevakning eller genom invändning, när annat yrkande framställs mot boet.

Bestämmelserna om borgenärs rätt att under konkurs kvitta mot skuld till gäldenären har modifierats. Därvid har bl. a. borgenärs rätt att kvitta med fordran som han förvärvat från tredje man begränsats med tanke på illojala transaktioner (121 §).

Även reglerna om solidariska skuldförhållanden har översetts och en del nyheter föreslagits (133—135 §§). Borgenärens ställning har sålunda stärkts både i förhållande till gäldenärens medförpliktade och till konkursboet, bl. a. genom att borgenären i större utsträckning än nu fått företrädesrätt framför medansvarig till gäldenären som gjort avbetalning. Förslaget reglerar även det fallet att gäldenären lämnat medgäldenär säkerhet för regressfordran som denne kan få.

I fråga om utdelningen föreslås i övrigt den ändringen att vid slututdelningsförslags upprättande avsättning alltid skall ske för villkorad fordran — oavsett grunden till fordringen — om det ej saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas senare (136 §).

Konkurs kan dra ut på tiden och vålla gäldenären onödiga olägenheter. Förslaget innehåller den nyheten, att konkursdomaren på ansökan av gäldenär som inte är juridisk person skall kunna förordna att konkurstillståndet för gäldenären personligen skall upphöra (146 §). Sådant förordnande får ej meddelas, innan gäldenären avlagt bouppteckningsed och förlikningssammanträde enligt 108 § konkurslagen hållits med borgenärerna samt boet är i allt väsentligt utrett. I fråga om förvaltningen av den egendom som ingår i konkursboet fortsätter konkursen som förut. Egendom som tillfaller gäldenären efter att beslutet om konkurstillståndets hävande vunnit laga kraft ingår ej i boet utan tillkommer gäldenären personligen.

De nya reglerna om konkursgäldenärs legitimation har föranlett förslag om ändringar i avtals- och kommissionslagarnas bestämmelser om verkan av fullmaktsgivares resp. kommittents eller kommissionärs konkurs. Utvidgning föreslås också av det i skuldebrevslagen uppställda godtrosskyddet vid förvärv av löpande skuldebrev från obehörig person och vid betalning av löpande skuldebrev till sådan person. Denna utvidgning rör såväl förvärv från konkursgäldenärer som förvärv från omyndiga, liksom betalning till dem. Aktiebolagslagen m. fl. lagar föreslås ändrade på liknande sätt.

Betänkandet innehåller vidare bl. a. förslag om ändring i ärvdabalken. Enligt detta förslag skall bröstarvinges rätt att påkalla jämkning av testamente eller gåva samt arvinges rätt att väcka talan om klander av testamente inte övergå till hans borgenärer. Dessa befogenheter har ansetts vara av så personlig natur att de ej bör tillkomma borgenärerna.

Särskilt yttrande av hrr Burling, Gunnhagen, Lindskog och Öhman[1]

1) I *32 a och 100 a §§ KL* finns särskilda bestämmelser, avseende aktiebolags konkurs, nämligen *dels* regler om begränsad bevakningsrätt för lön och arvode till vissa personer, som står i ett närmare angivet förhållande till bolaget, *dels* regler om utvidgad återvinningsrätt för bolagets konkursbo gentemot ifrågavarande personer. Den krets av personer, som sålunda avses, kallas i det följande "närstående till aktiebolag enligt gällande konkurslag".

Kretsen "närstående till aktiebolag enligt gällande konkurslag" omfattar följande personer:

a) Aktieägare, som på grund av sitt aktieinnehav har eller hade ett bestämmande inflytande över bolaget.

b) Sådan aktieägares make.

c) Den som är sådan aktieägares avkomling eller gift med hans avkomling.

De särskilda regler i aktiebolags konkurs, som enligt nu angivna lagbud skall tillämpas för "närstående till aktiebolag enligt gällande konkurslag", har den innebörden, att dessa närståendes rätt i konkursen begränsas i följande hänseenden:

A. Sådan närstående må inte göra gällande fordran på lön eller arvode i bolagets konkurs för tiden efter konkursbeslutet och ej heller för tiden dessförinnan "i vidare mån än hans arbete må anses hava länt till nytta för bolaget och i intet fall för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes".

B. Gentemot sådan närstående föreligger en utvidgad återvinningsrätt, på sätt närmare framgår av 32 a § KL.

2) I lagberedningens betänkande med förslag till ny förmånsrättsordning m. m., *Utsökningsrätt IX*, finns vissa föreslagna särskilda lagregler, som har avseende å näringsidkares och juridisk persons konkurs och som innebär att förmånsrätten begränsas för vissa personer, som står i ett sådant förhållande till näringsidkaren eller den juridiska personen, som närmare anges i 13 §, sista stycket, av förslaget till lag om ordningen för betalning av fordringar (förmånsrättsordning). Den krets av personer, som sålunda avses i lagberedningens förslag till förmånsrättsordning, kallas i det följande "närstående till juridisk person m. fl. enligt nya förmånsrättsordningen".

Kretsen "närstående till juridisk person m. fl. enligt nya förmånsrättsordningen" omfattar följande personer:

a) "Arbetstagare, som själv eller jämte närstående ägde väsentlig andel i företaget och som hade väsentligt inflytande över dess verksamhet".

b) Efterlevande till arbetstagare enligt a).

Vad som avses med uttrycket närstående till arbetstagare enligt den under a) citerade, föreslagna lagregeln har icke exakt angetts i förslaget till ny förmånsrättsordning. Lag-

[1] Jfr ovan under 3.2.4 (not 10 under 28 §).

beredningen har emellertid i Utsökningsrätt IX (s. 151) angett vissa riktlinjer. Därvid har i huvudsak framhållits, att f. n. finns i 5 §, andra stycket, i 1967 års lag om tryggande av pensionsutfästelser m. m. en uppräkning av "närstående", som omfattar föräldrar, far- och morföräldrar, make, avkomling och avkomlings make. Lagberedningen har framhållit, att nämnda uppräkning i sin mån kan tjäna till ledning även i förevarande sammanhang, varvid beredningen även hänvisar till 32 a § KL. Även syskon borde kunna räknas till ifrågavarande krets liksom den som sammanbor med vederbörande i äktenskapsliknande förhållanden. Förslaget skulle ge möjlighet att även beakta de faktiska förhållandena i det särskilda fallet och inte enbart grunda prövning på släktskap eller svågerlag.

Observeras bör alltså, att kretsen "närstående till juridisk person m. fl. enligt nya förmånsrättsordningen" har utvidgats jämfört med "närstående till aktiebolag enligt gällande konkurslag". Utvidgningen innebär i huvudsak, *att* här avses inte bara de, som står i viss relation till aktiebolag, utan även de, som står i motsvarande relation till annan juridisk person än aktiebolag eller till näringsidkare över huvud taget, samt *att* de sålunda i första hand beskrivna personerna drager med sig in i kretsen vissa personligt närstående enligt icke helt precisa men dock i huvudsak klargörande riktlinjer i motiven till Utsökningsrätt IX.

De särskilda regler i näringsidkares eller juridisk persons konkurs, som enligt lagberedningens förslag skall gälla för "närstående till juridisk person m. fl. enligt nya förmånsrättsordningen", innebär att dessa personer inte får åtnjuta förmånsrätt i konkursen för lön eller pension, vare sig för lön och pension som avses i 13 § förmånsrättsordningen eller för framtida pension enligt 14 § förmånsrättsordningen till vissa äldre arbetstagare eller deras efterlevande.

Vi har såsom särskilt tillkallade sakkunniga medverkat i lagberedningens arbete med utformningen av Utsökningsrätt IX och vi har inte velat motsätta oss lagberedningens ovan beskrivna förslag, med de utvidgningar av kretsen och den skärpning av reglerna som förslaget innebär.

I det i *prop. 1970: 142* intagna förslaget till förmånsrättslag har i 11 §, sista stycket, upptagits en bestämmelse som i sak helt överensstämmer med 13 §, sista stycket, i beredningens förslag till förmånsrättsordning. Jfr prop. s. 136 f.

3) I *lagberedningens nu framlagda betänkande med förslag till lag om ändring i konkurslagen* m. m. finns vissa föreslagna särskilda lagregler, som har avseende å näringsidkares och juridisk persons konkurs och som innebär, att återvinningsrätten i sådan konkurs utvidgas gentemot personer, som står i ett sådant förhållande till näringsidkaren eller den juridiska personen som närmare anges i 28 § 2 i förslaget till lag om ändring i konkurslagen. Den krets av personer som sålunda avses i sistnämnda lagförslag kallas i det följande "närstående till juridisk person m. fl. enligt nya konkurslagen".

Lagberedningen föreslår, att kretsen "närstående till juridisk person m. fl. enligt nya konkurslagen" skall omfatta följande personer:

a) Den som själv eller jämte honom närstående har *väsentlig ekonomisk gemenskap* med näringsidkaren eller den juridiska personen, grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse.

b) Den som *leder verksamheten* för näringsidkaren eller den juridiska personen.

c) Den som är *personligt närstående* till någon som avses under nästföregående mom. a) och b), d. v. s. make, trolovad, bröstarvinge, förälder, far- eller morförälder, syskon och den som eljest står vederbörande personligen särskilt nära.

Lagberedningens nu aktuella förslag innebär i huvudsak, att återvinningsrätten i förhållande till ifrågavarande personkrets vidgas, jämfört med återvinningsrätten gentemot andra personer, sålunda

att avsevärt förlängda återvinningsfrister skall gälla gentemot denna personkrets

samt att viss bedömning enligt 31 § i lagförslaget ifrågakommer, huruvida lön, ar-

vode eller pension "uppenbart översteg vad som kunde anses skäligt med hänsyn till gjord arbetsinsats, verksamhetens lönsamhet och omständigheterna i övrigt".

4) Med anledning av lagberedningens här ovan under 3) beskrivna förslag om en utvidgad krets av "närstående till juridisk person m. fl. enligt nya konkurslagen" nödgas vi anmäla *avvikande mening* enligt följande:

När det gäller att fastställa närståendebegreppet är det enligt vår uppfattning utomordentligt viktigt att den krets, för vilken särbestämmelser av ifrågavarande slag utfärdas, bestäms med utgångspunkt från det praktiska livets förhållanden så att kretsen inte blir vare sig för stor eller för liten.

Vi är medvetna om att lagberedningen — främst med hänsyn till önskemålet att i möjligaste mån åstadkomma en enhetlig nordisk lagstiftning — icke har ansett sig kunna utforma förslaget i enlighet med alla de synpunkter vi har framfört i förevarande fråga. Därjämte är vi medvetna om att beredningen, såsom framgår av motiven, noga har övervägt och penetrerat problematiken varvid beredningen emellertid, med den intresseavvägning som gjorts, icke har ansett sig ha möjlighet att beakta våra invändningar. Enligt vår uppfattning har emellertid lagberedningens nu framlagda förslag, till följd av de hänsyn, som beredningen sålunda har ansett böra tagas, på den här diskuterade punkten blivit orealistiskt och förslaget innebär icke en lycklig lösning.

Såsom framgår av ovanstående innebär det nya förslaget en utvidgning av närståendebegreppet såväl i förhållande till gällande konkurslag som i förhållande till Utsökningsrätt IX och prop. 1970: 142, vilka ju i och för sig innebar en utvidgning. Den ytterligare utvidgning, som nu föreslås, medför bl. a. att i närståendekretsen skall inbegripas envar, som "leder verksamheten" för näringsidkare eller juridisk person, jämte dennes personligt närstående. (I det följande benämner vi sådana ledare "företagsledare".) Detta innebär att kretsen blir utökad med personer, vilka det enligt vår uppfattning icke kan finnas något sakligt motiverat intresse att ställa i särklass i de hänseenden som nu är i fråga.

Av lagberedningens motiv framgår dessutom att till företagsledare skall hänföras även exempelvis avdelningschefer "med så självständig ställning att de kan jämställas med verkställande direktör i ett dotterföretag". Reglerna är utformade så, att även make m. fl. personligt närstående till företagsledare — vari inbegrips ovan angivna avdelningschefer — skall falla under specialreglerna om utvidgad återvinningsrätt m. m.

Enligt vår erfarenhet föreligger emellertid icke något behov av en sådan utvidgning av kretsen närstående till juridisk person och näringsidkare, att däri skulle inbegripas den som leder verksamheten *utan* att ha väsentlig ekonomisk gemenskap med denna, grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse. Motsvarande bör gälla beträffande personligt närstående till sådan anställd företagsledare. Icke heller har vare sig under diskussionen eller i lagberedningens motiv några sakliga motiv för en sådan utvidgning framkommit.

En anställd företagsledare som inte — vare sig själv eller genom familjemedlem e. d. — har sådan väsentlig ekonomisk gemenskap med företaget, som är grundad på andelsrätt eller därmed jämförligt ekonomiskt intresse, bör därför enligt vårt bedömande falla under samma regler som övriga arbetstagare. Att skapa specialregler, som innebär att en anställd företagsledare och dennes personligt närstående i händelse av konkurs ställs i särklass, är inte bara principiellt otillfredsställande utan kommer dessutom att kunna medföra direkt ekonomisk skada för berörda företag. Resultatet av en sådan bestämmelse torde nämligen bli att svårigheter uppkommer, när det gäller att besätta posterna som företagsledare i företag, vars ekonomiska ställning t. ex. på grund av konjunkturnedgång eller liknande är pressad men där företaget dock under god ledning kan förväntas bli i tillfälle att fortsätta sin verksamhet till nytta för de anställda och för samhället. Inte minst under sådana tidsperioder, då pressande kreditrestriktioner påbjuds och då även i och för sig

sunda och välkonsoliderade företag kan råka i bekymmersamma situationer, skulle en bestämmelse som den här kritiserade kunna få svåra negativa verkningar. Den, som i ett sådant läge erbjuds att övertaga arbetet och ansvaret såsom företagsledare, kan inför risken av särbehandling väl tänkas dra sig för att antaga befattningen.

Förkortningar

Lagar, lagförslag o. l.

ackordslags-förslaget	förslaget till ackordslag enligt prop. 1970: 136.
BrB	brottsbalken
EECförslaget	ett inom den europeiska ekonomiska gemenskapen (EEC) utarbetat preliminärt förslag till konkurskonvention för medlemsstaterna (se s. 55 f)
FAL	lagen (1927: 77) om försäkringsavtal
FB	föräldrabalken
GB	giftermålsbalken
Gp	lagen (1920: 406) om införande av nya giftermålsbalken
HB	handelsbalken
JB	jordabalken
JBförslaget	förslaget till jordabalk enligt prop. 1970: 20
KL	konkurslagen (1921: 225)
KLförslaget	förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921: 225) enligt förevarande betänkande (s. 9 ff)
Kp	lagen (1921: 226) om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas
RB	rättegångsbalken
U I	Utsökningsrätt I, partiella reformer, förslag av lagberedningen (SOU 1961: 53)
U III	Utsökningsrätt III, exekution i lön, beneficium m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1964: 57)
U IV	Utsökningsrätt IV, fastighetstillbehör och företagsintecknad egendom m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1966: 7)
U VI	Utsökningsrätt VI, arbetsgivares kvittningsrätt, förslag av lagberedningen (SOU 1967: 3)
U VII	Utsökningsrätt VII, ackordsförhandling, förslag av lagberedningen (SOU 1968: 41)
U VIII	Utsökningsrätt VIII, fastighetsexekution m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1968: 64)
U IX	Utsökningsrätt IX, förmånsrättsordning m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1969: 5)
UL	utsökningslagen (1877: 31 s. 1)

ÄB	ärvdabalken
1911 års betänkande	förslag till konkurslag och till lag om ackordsförhandling utan konkurs m. m. avg. den 14 nov. 1911
1919 års betänkande	förslag till konkurslag och till lag om ackordsförhandling utan konkurs m. m. avg. den 7 juli 1919
1941 års (danska) betänkande	danskt udkast til lov om gældsordning avg. juni 1941

Riksdagstryck, rättsfallssamlingar, tidskrifter o. l.

FJFT	Tidskrift utgiven av juridiska föreningen i Finland
JO	justitieombudsmannens ämbetsberättelse
Karnov II	Hurwitz och von Eyben, Karnovs lovsamling II. 7 uppl. Köpenhamn 1967
1LU	första lagutskottets utlåtande
NJA	Nytt juridiskt arkiv. Avd. I
NJA II	Nytt juridiskt arkiv. Avd. II
nord. juristmötet 1931	Förhandlingarna å det femtonde nordiska juristmötet i Stockholm den 27—29 augusti 1931. Stockholm 1931
prop.	proposition
rskr	riksdagens skrivelse
SFS	Svensk författningssamling
SOU	statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TfR	Tidsskrift for Rettsvitenskap
TSA	Tidskrift för Sveriges advokatsamfund
UfR	Ugeskrift for Retsvæsen

Litteratur i övrigt

Almén—Eklund	Almén och Eklund, Lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. 9 uppl. Stockholm 1968
Bramsjö	Bramsjö, Om avtals återgång. Lund 1950
Bratt—Fogelklou	Bratt och Fogelklou, Skatt på arv och skatt på gåva. 4 uppl. Stockholm 1969
Brækhus I	Materiell konkurs- og eksekusjonsrett. Referat av professor Sjur Brækhus' forelesninger ved Hans Petter Lundgaard. 4 uppl. Oslo 1969
Brækhus II	Brækhus, Konkursrett — utvalgte emner. Oslo 1970
Ekdahl	Ekdahl, Om fordran i konkurs. Stockholm 1935
Ekelöf II	Ekelöf, Rättegång, andra häftet. 3 uppl. Stockholm 1970
Ekelöf III	Ekelöf, a. a., tredje häftet. 3 uppl. Stockholm 1970
Gadde—Eklund	Gadde och Eklund, Lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande. 3 uppl. Stockholm 1952
Gomard	Gomard, Skifteret. 2 uppl. Köpenhamn 1969
Guldberg—Bergendal	Guldberg och Bergendal, Kommentar till ärvdabalken, del II. Stockholm 1962
Gärde m. fl.	Gärde, Engströmer, Strandberg och Söderlund, Nya rättegångsbalken jämte lagen om dess införande. Stockholm 1949
Hagerup	Hagerup, Konkurs og akkordforhandling. 4 uppl. Oslo 1932

Harbou—Munch	Harbou och Munch, Konkursloven og tvangsakkordloven. Köpenhamn 1962
Illum	Illum, Modregning i konkurs. Köpenhamn 1934
Jaeger I	Jaeger, Konkursordnung mit Einführungsgesetzen, första bandet. 8 uppl. Berlin 1958
Jaeger II	Jaeger, a. a., andra bandet. 8 uppl. Utg. i skilda häften Berlin 1958—1970
Lawski	Lawski, Konkurs- och ackordslagarna jämte dithörande författningar. 13 uppl. Stockholm 1947
Lejman	Lejman, Bidrag till läran om återvinning i konkurs. Uppsala 1939
Marks v. Würtemberg—Sterzel	Marks v. Würtemberg och Sterzel, Lagen om skuldebrev jämte dithörande författningar. 3 uppl. Stockholm 1953
Munch-Petersen	Munch-Petersen, Skifteretten. Köpenhamn 1956
Nial	Nial, Om handelsbolag och enkla bolag. Stockholm 1955
Nordström	Nordström, Lagen om företagsinteckning. Stockholm 1966
Olivecrona	Olivecrona, Konkursrätt. 10 uppl. Lund 1964 (komp.)
Rodhe I	Rodhe, Obligationsrätt. Stockholm 1956
Rodhe II	Rodhe, Lärobok i obligationsrätt. 2 uppl. Stockholm 1969
Sigeman	Sigeman, Lönefordran, studier över löneskydd och kvittningsregler. Stockholm 1967
Stenbeck m. fl.	Stenbeck, Wijnbladh och Nial, Aktiebolagslagen jämte dithörande författningar med förklaringar. 5 uppl. Stockholm 1966
Tiberg	Tiberg, Kreditsäkerhet i fartyg. Stockholm 1968
Undén I	Undén, Svensk sakrätt I, lös egendom. 6 uppl. Lund 1969
Undén II	Undén, Svensk sakrätt II, fast egendom, senare avdelningen. 5 uppl. Lund 1968
Ussing	Ussing, Obligationsretten, almindelig del. 4 uppl. Köpenhamn 1967
Villars-Dahl	Villars-Dahl, Gjeldsbrevloven og deponeringsloven. Oslo 1940
Walin, Föräldrabalken	Walin, Föräldrabalken. Stockholm 1952
Walin, Ärvdabalken	Walin, Kommentar till ärvdabalken, del I. Stockholm 1963
Welamson I	Welamson, Konkursrätt. Stockholm 1961
Welamson II	Welamson, Konkurs. 2 uppl. Stockholm 1967 (omtryckt 1970)

KUNGL. BIBL.
25 JAN 1971
STOCKHOLM

Nordisk udredningsserie (Nu) 1970

Kronologisk förteckning

1. Samordnad utbyggnadsplanering inom Nordel.
2. Uddannelses- og forskningsspørgsmål.
3. Prøveløsladelse.
4. La coopération internordique en matières économiques et culturelles.
5. Nordisk gränsregion, miljövård och urbanisering.
6. Konsumentundervisning i skolen.
7. Merking av brann- og helsefarlige stoffer.
8. Nordisk trafiksäkerhetskonferens i Stockholm.
9. Innstilling om harmonisering av skoleordningene i de nordiske land.
10. Vägtrafikregler. Reviderat förslag.
11. Narkotikaforskning.
12. Nordisk kontaktmannsmøte i Røros.
13. The Organisation of Nordic Co-operation.
14. Migrationen mellan Sverige och Finland.
15. Nordisk tjänstemannarätt.
16. Utlänningspolitik och utlänningslagstiftning i Norden.
17. Nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap.
18. Tentamensgiltigheten i Norden.

Statens offentliga utredningar 1970

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Grundlagberedningen. 1. Riksdagsgrupperna • Regeringsbildningen. [16] 2. Ersättare för riksdagsledamöterna. [17] 3. Allmänna val på våren? [27]
Svensk FN-lag. [19]
Militära straff och disciplinmedel. [31]
Polisen i samhället. [32]
Hemförsäljning. [35]
Revision av vattenlagen. [40]
Gruvrättslig speciallagstiftning. [45]
Skydd mot avlyssning. [47]
Svensk författningssamling. [48]
Trafiknykterhetsbrott. [61]
Förmynderskap. [67]
Ändringar i kommissionslagen. [69]
Registrering av fartyg. Sjöpanträtt och fartygshypotek. Partrederi. [74]
Utsökningsrätt X. [75]

Försvarsdepartementet

Värnpliktstjänstgöringens civila meritvärde. [12]
Forskning för försvarssektorn. [54]
Utbildning m.m. av värnpliktiga i specialtjänst. [65]

Socialdepartementet

Livsmedelsstadgekommittén. 1. Ny livsmedelsstadga m.m. Del. I. Förslag och motiv. [6] 2. Ny livsmedelsstadga m.m. Del. II. Bilagor. [7]
Folktandvårdens utbyggande och reglering. [11]
Yrkesskadeförsäkringens finansiering. [49]
Ersättning vid vissa sjukvårdande åtgärder och sjukresor. [56]
Bättre socialtjänst för handikappade. [64]

Kommunikationsdepartementet

Snöskotern – fordonet och föraren. [9]
Körkort och körkortsregistrering. [26]

Finansdepartementet

Upphandling av byggnader. Del 2. Administrationen. [18]
Understödsföreningar. [23]
Aspirationer, möjligheter och skattemoral. [25]
Tjänstgöringsbetyg. [28]
Decentralisering av statlig verksamhet. [29]
Stordriftsfördelar inom industriproduktionen. [30]
Kilometerbeskattning. [36]
Översyn av vissa punktskatter. [37]
Förtrolig företagsinformation och börshandel. [38]
Utbetalning av kommunalskatt. [62]
Svensk ekonomi 1971–1975 med utblick mot 1990. [71]

Utbildningsdepartementet

Om stat och kyrka. [2]
Yrkesutbildningsberedningen. 1. Reformerad lärarutbildning. [4] 2. Yrkesteknisk högskoleutbildning. [8] 3. Viss medicinsk och farmaceutisk yrkesutbildning. [50] 4. Yrkesutbildning och arbetsliv. [58]
Fria läromedel. [10]
Kompetensutredningen V. Behörighet • Meritvärdering • Studieprognos. Specialundersökningar av kompetensfrågor. [20] VI:1 Vägar till högre utbildning. Behörighet och urval. [21] VI:2 Vägar till högre utbildning. Organisation och information. [55]
Pedagogisk utbildning och forskning. [22]
Sexualkunskapen på grundskolans låg- och mellanstadier. [39]
Språkundersökning bland finländska barn och ungdomar i Sverige. [44]
Högskolor för konstnärlig utbildning. [66]
Folkbokföringsorganisationen m.m. [70]
Samhället och filmen. [73]

Jordbruksdepartementet

Statligt stöd till fiskehamnar. [5]
Distriktsveterinärernas tjänstgöringsförhållanden, m.m. [53]
Jordbruket i norra Sverige. [72]

Handelsdepartementet

Rationell bensinhandel. [24]
Om lotterier. [52]
Svensk krigsmaterielexport. [63]

Inrikesdepartementet

Expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) 1. Balanserad regional utveckling. [3] 2. Urbaniseringen i Sverige. Bilagedel I till Balanserad regional utveckling. [14] 3. Regionalekonomisk utveckling. Bilagedel II till Balanserad regional utveckling. [15]
Medel för styrning av byggnadsverksamheten. [33]
Svenska folkets inkomster. [34]
Ungdom – Bostad. [43]
Den äldre arbetskraften inom byggnadsindustrin. [46]
Boendeservice 2. [68]

Civildepartementet

Barns utemiljö. [1]

Industridepartementet

Sveriges energiförsörjning. Energipolitik och organisation. [13]
Samarbetsutredningen. 1. Företag och Samhälle. Del. 1. Förslag med motiv samt bilagor. [41] 2. Företag och Samhälle. Del 2. Hearings med företrädare för samhällsorgan, företag, löntagarorganisationer, politiska partier m. fl. [42]
Mellansvensk gruvindustri. [51]
Olja i rör. [57]
TEKO-utredningen. 1. TEKO-industrierna inför 70-talet. Del I. Analys, slutsatser, förslag. [59] 2. TEKO-industrierna inför 70-talet. Del II. Bilagor. [60]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.

K. L. Beckmans Tryckerier AB 1970 ALLF 101 2 045

25 JAN 1971